

ХРОНІКА 1940

1 січня (понеділок)

1. Фінляндія. 1-7 січня головні сили 44-ї (Київської, Щорсівської) стрілецької дивізії вели бої з фінськими військами. Противник блокував, розітнув на частини і розсіяв радянське з'єднання. Приблизно 70% особового складу дивізії складали червоноармійці запасу, мобілізовані з території України. Станом на 1 січня особовий склад 44-ї дивізії налічував 14003 осіб, які мали на озброєнні 9906 гвинтівок, 2494 револьверів, 396 кулеметів, 132 станкових кулеметів та ін.; протягом 1-7 січня дивізія втратила 33,9% особового складу (4756 осіб), у тому числі 1001 убитими, 1430 пораненими, 82 обмороженими, 2243 зниклими безвісти (переважна більшість потрапила до полону). *Божко О. Хроніка бойових дій 44-ї Київської червонопрапорної стрілецької дивізії у радянсько-фінляндській війні 1939-40 рр. // Україна — Фінляндія. Збірник наукових статей. /Редколегія: А.Г.Слісаренко (відповідальний редактор). — Київ-Гельсінки, 1999. — С.96, 98-99; Гриневич В.А. Україна на початковому етапі Другої світової війни // Політична історія України. XX ст. У 6 т. /Редкол.: І.Ф.Курас (голова) та ін. — К., 2002-2003. Т.4. Україна у Другій світовій війні, 1939-1945. — К., 2003. — С.77.*

1, 4. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про організацію наукових установ в західних областях УРСР. Ухвалено доручити Президії наук УРСР організувати в м. Львові відділи таких наукових установ Академії наук УРСР: Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка, Інституту мовознавства, Інституту фольклору, Інституту історії України, Інституту археології, Інституту економіки; організувати у Львові філіал бібліотеки АН УРСР з включенням до її фондів бібліотек: Наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка, наукового товариства «Осолінеум», Народного будинку; організувати у Львові науковий природознавчий музей як базу для наукової роботи з вивчення флори, фауни та корисних копалин і західних областях УРСР; передати АН УРСР природознавчий музей наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка і музей Дідушицьких, Карпатську астрономічну обсерваторію в урочищі Долина Зелена Станіславської області. Ухвалено також передати Академії наук УРСР розташовані у Львові друкарню наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка і друкарню «Осолінеума»; присвоїти Львівському державному університету ім'я І.Франка; організувати у Львові Державний драматичний театр ім. Лесі

Українки, міську публічну бібліотеку, зобов'язавши НКО УРСР забезпечити комплектування її літературою. Містилося доручення РНК УРСР «оформити це рішення в радянському порядку». ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — **Од.зб.576.** — *Арк.63-64.*

3. УРСР. У містах і селищах республіки розпочався Всесоюзний перепис худоби, до якого загалом по СРСР за даними Центрального управління народногосподарського обліку було залучено 130 тис. обліковців. У Дніпропетровській області перепис вели 984, в Одеській — 1085 обліковців. Преса повідомила про розгортання на місцях активної допомоги обліковцям з боку спеціально сформованих бригад сприяння, окремих колгоспників та ін. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 3, 6 січня.

6. УРСР. У містах і селищах республіки відбулися святкові заходи з нагоди зустрічі Нового року. У столиці УРСР — Києві встановлені прикрашені ялинки у парках і скверах міста; у Палаці піонерів і жовтенят дітей розважали Дід мороз і Снігуронька, влаштовані танці навколо ялинки; у Будинку вчителя 500 педагогів зустрічали Новий рік під звуки «Інтернаціоналу», після чого відбувся новорічний карнавал; на святкуванні у Будинку учених професор Бабицький поздоровив присутніх з Новим роком та виголосив тост «За товариша Сталіна, натхненника наших перемог!» *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 3 січня.

9. Київ. У столиці УРСР відбулося урочисте відкриття зимового спортивного сезону. На стадіоні «Динамо» відбулися хокейний матч між командами «Динамо» — «Локомотив», який завершився в нічию з рахунком 4:4, гра однойменних молодіжних команд, що завершилася перемогою динамівців з рахунком 3:1, а також змагання ковзанярів на дистанцію 500 м. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 3 січня.

1. Берлін. Німеччина запровадила охорону нового кордону з СРСР і посилила там прикордонний режим. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін.* — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.17.

2 січня (вівторок)

1, 7. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала Указ про присвоєння звання Героя Соціалістичної праці Василю Олексійовичу Дегтярьову «за видатні заслуги в справі винаходу і конструювання нових, особливо важливих зразків озброєння РСЧА». В.О.Дегтярьову також вручено грошову премію у розмірі 50 тис. руб. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 4 січня.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про організацію наукових установ в західних областях УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 7. — Ст.46; *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С.294-295; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева.* — М., 1971. — С.219.

4. Київ. В Інституті ім. Т.Г.Шевченка АН УРСР відбулася зустріч академіків К.Й.Студинського, Ф.М.Колесси, М.С. Возняка, В.Г.Щурата з представниками наукової інтелігенції української столиці. Почесні гості розповіли про свою працю, творчі плани на майбутнє. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 3 січня.

3 січня (середа)

1. Газета «Комуніст» надрукувала новорічну відозву А.Гітлера до німецького народу. *Комуніст*. — 1940. — 3 січня.

1, 3. Київ. 3-9 січня відбулася республіканська нарада працівників сільськогосподарських науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів. Близько 150 учасників — наукових працівників та представників обласних земвідділів заслухали доповідь заступника директора з наукової частини Українського науково-дослідного інституту соціалістичного землеробства професора Калачикова «Про підсумки і план науково-дослідної роботи з рільництва», підбили підсумки науково-дослідної роботи у царині сільського господарства в 1939 р. та обговорили тематичні плани роботи на 1940 р. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 4 січня.

1, 8. Москва. ТАРС повідомило про розпродаж в Англії протягом дев'яти місяців 1939 року 45 тис. примірників англомовного видання «Короткого курсу історії ВКП(б)». *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 3 січня.

3, 7. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У затвердило кандидатуру Г.Бутенка на посаду Народного комісара земельних справ Української РСР; Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про призначення Григорія Прокоповича Бутенко на посаду народного комісара земельних справ Української РСР; відповідно Указом Президії Верховної Ради УРСР І.П.Мурза звільнений з цієї посади. *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.67; Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 4 січня.

4. Москва. РНК СРСР видав постанову про створення у Харкові Академії соціалістичного землеробства на базі Українського комуністичного сільськогосподарського університету ім. Артема. Останній постав відповідно до рішення ЦК ВКП(б) у 1932 р. шляхом реорганізації заснованого у 1920 р. Комуністичного університету ім. Артема. Метою навчального закладу було готування партійних і господарських працівників сільського господарства. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 4 січня.

4. Київ. Відділ фізико-хімічних і математичних наук АН УРСР оголосив щорічний конкурс на здобуття премії імені Л.В.Писаржевського у розмірі 5 тис. руб. за кращу роботу у галузі неорганічної хімії. Встановлено термін подання конкурсних робіт у Дніпропетровський інститут фізики і хімії ім. Писаржевського — 23 березня, визначено журі у складі представників АН СРСР академіків І.А.Каблукова, Н.С.Курнікова, АН УРСР — академіків В.А.Плотнікова, А.І.Бродського, М.А.Розенберга. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 4 січня.

4, 7. Самара. Народився Вадим Сергійович Авлошенко — український кінооператор і кіносценарист, заслужений діяч мистецтв УРСР (1989).

Брав участь у зйомках фільмів «Вірність» (1965), «Увімкніть північне сяйво» (1972), «Зіткнення» (1983), «Що в Сеньки було» (1984), «Ку-Га!» (1988), «В ніч на перше квітня» (1989), «Путана» (1991), автор сценаріїв фільмів «Гостра розмова» (1980), «Будні спецрейсу» (1985). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.8.*

4, 7. с. Воронцово (тепер у складі Москви). Народився Карась Анатолій Андрійович — український кіносценарист і режисер, засл. працівник культури УРСР (1981). Автор сценаріїв: «Марко Черемшина» (1975), «Наше здоров'я» (1976), «Дід Іван із села Річки» (1978) та ін. Режисер і сценарист кінострічок: «... І що є в нас душа», «Сьомий президент» (обидві — 1992), «Гостювали гості у тітки Марії» (1993), «Україна: досвітні вогні» (1994), «Любіть Україну» (1996). Лауреат державної премії України ім. Т.Шевченка (1993). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.287.*

9. Канів. Відбувся ініційований канівським районним комітетом ЛКСМУ 10-ти км воєнізований похід 135 комсомольців у протигазах за маршрутом Канів — с.Пекарі. Після завершення походу, у с.Пекарі проведено мітинг за участю сільської молоді та представників місцевої інтелігенції. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 3 січня.*

8, 10. Москва. РНК СРСР ухвалив виділити з резервного фонду РНК СРСР 10 тис. доларів США для надання допомоги потерпілим від землетрусу в Туреччині. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 2. — Ст.42; Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 січня.*

4 січня (четвер)

1, 7. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У затвердило персональний склад секретарів обласних виконавчих комітетів УРСР. Головою Київського облвиконкому призначено Т.Я.Костюка, Дніпропетровського — К.С.Караваєва, Сталінського — А.І.Гаєвого, Ворошиловградського — Н.Шевченко, Запорізького — З.Дорофєєва, Кам'янець-Подільського — А.Ковбасюка, Сумського — Й.Горлова, Вінницького — Н.Гордева, Кіровоградського — Б.Іщенко, Житомирського — В.Петрова, Полтавського — І.Мартиненка, Одеського — Н.Кальченка, Миколаївського — І.Філіпова, Чернігівського — С.Костюченка, Харківського — Н.Свинаренка. *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.67-70.*

1, 4, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про увічнення пам'яті В.Маяковського». Ухвалено організувати Всесоюзний комітет з увічнення пам'яті поета у складі М.М.Асєєва (голова), П.А.Тюркина, О.О.Фадєєва (заступник голови), В.О.Перцова (відповідальний секретар), членів — А.Я.Вишинського, Л.З.Мехліса, Г.М.Малєнкова, Є.М.Ярославського, П.Н.Поспєлова, Т.І.Антропова, С.І.Кірсанова, О.Т.Твардовського, С.Чиковані, М.П.Бажана, М.Рахімі, А.Таджибаєва, Н.Зар'яна, Р.Рзи, С.А.Тре-

губа, П.Нубердаєва, Ш.Маннур, Н.П.Охлопкова, В.І.Лебедєва-Кумача, В.А.Луговського, О.О.Дейнеки, М.М.Штрауха, І.Г.Большакова, П.І.Чагіна, М.Б. Храпченка, С.В.Кафтанова, Г.А.Ярцева, Л.В.Маяковської, А.С.Єзерської, Л.Я.Ровінського, М.С.Тихонова, О.А.Прокоф'єва. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — Ст.44; Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 січня; Вісті ВУЦВК. — 1940. — 10 січня; Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953 гг. /Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов. — М., 2002. — С.438.*

1, 4, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову про заснування Всесоюзного комітету по ознаменуванню 100-річчя з дня народження П.І.Чайковського у складі Р.М.Глієра (голова), А.В.Солодовнікова, А.Я.Вишинського, М.О.Михайлова, М.Б.Храпченка, Б.В.Астаф'єва, К.Байсейтова, В.В.Барсова, А.В.Богатирьова, У.Гаджібекова, О.В.Гаука, О.Ф.Гедіке, О.М.Герасимова, В.Р.Гокієлі, О.Б.Гольденвейзера, Р.І.Грубера, Ю.Л.Давидова, С.Джапарова, І.І.Дзержинського, Т.Н.Хреннікова, Н.М.Дудінської, І.О.Дунаєвського, К.Н.Ігумнова, А.Г.Луніна, І.М.Москвіна, А.Малдибаєва, Н.Я.Мяковського, В.І.Мухіна, А.Мулакандова, В.І.Мураделі, Х.Насирова, А.В.Нежданова, В.І.Немировича-Данченка, А.М. Азовського, П.Н.Поспелова, А.С.Пирогова, Н.К.Печковського, Н.Г.Рахліна, Л.Н.Ревуцького, С.А.Самосуда, П.А.Серебрякова, А.Г.Усова, А.А.Фадєєва, А.І.Шавердяна, Ю.А.Шапоріна, М.О.Штейнберга, А.А.Яблочкіна, В.Н.Суріна. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — Ст.45; Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 січня.*

1. Київ. У залі засідань Верховної ради УРСР почала роботу перша сесія міської ради депутатів трудящих. Її відкрив найстаріший депутат коваль С.Єстремський, який звернувся з коротким привітанням до депутатів. *Комуніст. — 1940. — 5 січня.*

3. УРСР. Преса повідомила про триваючий у колгоспах, господарствах колгоспників, робітників та службовців республіки Всесоюзний перепис худоби та участь у ньому 18 379 обліковців на селі та 3 271 у містах. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 січня.*

3. Київ. Відбулася Всеукраїнська нарада шляховиків. Учасники — начальники обласних і районних шляхових відділів, стахановці будівництва шляхів, колгоспники, а також почесні гості з Московської області, Білорусії, західних областей УРСР надіслали вітальну телеграму Й.Сталіну, заслухали і обговорили доповідь начальника Головного шляхового управління при РНК СРСР про підсумки виконання плану у 1939 р. та завдання шляхового будівництва на 1940 р. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 січня.*

3, 6. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про виділення коштів і автомобілів новоутвореним західним областям УРСР. *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.71.*

2. Київ. Газета «Комуніст» надрукувала відкритого листа наркому освіти УРСР т. Редько від професора Всехсвятського — доктора фізико-математичних наук, директора астрономічної обсерваторії Київського університету, в якому останній привернув увагу наркома до жалюгідного стану і занедбання однієї з найстаріших обсерваторій. У відповідь нарком завірив професора у тому, що уряд подбає про поліпшення стану цього наукового об'єкта. *Комуніст*. — 1940. — 4 січня.

4. Москва. РНК СРСР видав постанову про перейменування Української промислової академії імені товариша Й.В.Сталіна у Всесоюзну академію чорної металургії імені товариша Й.В.Сталіна. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 1. — Ст.31.

4, 7. Москва. РНК СРСР затвердив Комітет у справах кінематографії при РНК СРСР у складі І.Г.Большакова (голова), Н.П.Савченка, І.І.Лукашкова, А.У.Кур'янова, Ф.М.Васильченка, В.М.Целя, С.Д.Бескова. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 2. — Ст.59; *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 5 січня.

5. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У схвалило пропозицію Президії Верховної Ради УРСР щодо закриття церков: у с.Кобиляки Звенигородського району Київської області, у с.Нестерварки Тульчинського району Вінницької області, у с.Соколів Червоноармійського району Житомирської області, у с.Рахівка Кобиляцького району Полтавської області, у с.Вереск Житомирського району Житомирської області. *ЦДАГОУ*. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.71-72.

6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про зміну примітки 2 ст. I постанови РНК СРСР від 22 вересня 1939 р. № 1529 «Про виселення з житлових будинків, що належать органам НКВС СРСР осіб, які не перебувають на службі в органах і військах НКВС СРСР». Ухвалено доповнити постанову положенням, відповідно до якого дії щодо порядку виселення не поширювалися на пенсіонерів, сім'ї осіб, призваних на дійсну військову службу в РСЧА і РСЧФ, відряджених за кордон, в Арктику і на Далекий Схід, а також на працівників, переведених згідно з урядовою постановою з системи НКВС, або які одержали житлову площу до передачі будинків у ведення НКВС. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 1. — Ст.30.

8. Токіо. Представник Японського промислового банку, у відповідності з радянсько-японською угодою від 31 грудня 1939 р. про забезпечення японською стороною внеску урядом Манчжоу-Го останньої виплати за Китайсько-східну залізницю, вручив повноважному представнику СРСР чек на суму 5 809 569 ієн 81 сен. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 5 січня.

8. Москва. До столиці СРСР прибула Японська торговельна делегація. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 5 січня.

6. Одеса. Закінчено будівництво найбільших у місті дитячих ясел. Приміщення добре устатковано, має 170 комфортабельних кімнат, зал, в якому має бути розташований зимовий сад, лікувальні кабінети. Будівництво ясел коштувало 1, 5 млн карбованців. *Комуніст.* — 1940. — 4 січня.

5 січня (п'ятниця)

1. Фінляндія. Перейшла до оборони розітнута на частини й оточена фінськими військами 18-а стрілецька дивізія Червоної армії. *Божко О. Хроніка бойових дій 44-ї Київської червонопрапорної стрілецької дивізії у радянсько-фінляндській війні 1939-40 рр. // Україна — Фінляндія. Збірник наукових статей. /Редколегія: А.Г.Слісаренко (відповідальний редактор). — Київ-Гельсінки, 1999. — С.97.*

1, 3. Житомир. У Романівському колгоспі Брусилівського району бригада С.Леглика оголосила про приєднання до ініційованого представниками Сталінградської області «руху стопудовиків», зобов'язавшись зібрати у 1940 р. по 120 пудів зерна з гектару. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 6 січня.

2, 3. Харків. Розпочалася реконструкція проспекту імені Сталіна; на проведення першої черги робіт асигновано 7 млн. руб. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 6 січня.

3. Київ. Уповноважений наркомату зв'язку при РНК УРСР повідомив про початок встановлення телеграфного зв'язку між Києвом і Львовом. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 5 січня.

3. Київ. Народний комісаріат земельних справ УРСР організував наступні 7 виробничо-територіальних управлінь для керівництва сільським господарством, роботою МТС та «організаційно-господарського зміцнення колгоспів»: Центрального Лісостепу — з підпорядкуванням йому Київської, Вінницької, Кам'янець-Подільської областей; Східного Лісостепу — Харківської, Полтавської, Кіровоградської областей, Півдня — Одеської, Миколаївської, Запорізької областей і Молдавської АРСР; Південно-Східного — Дніпропетровської, Сталінської, Ворошиловградської областей; Полісся — Житомирської, Чернігівської, Сумської областей; Північно-Західного — Волинської, Ровенської, Тернопільської областей; Західного Лісостепу — Львівської, Станіславської, Дрогобицької областей. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 5 січня.

3. Вінниця. У районах Вінницької області до Всесоюзного перепису худоби залучено 1 998 обліковців; оголошено соціалістичне змагання на краще проведення перепису. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 6 січня.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про заробітну плату студентам старших курсів педагогічних учбових закладів і педагогічних шкіл, відкритим в 1939 р. на педагогічну роботу в школи». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 1. — Ст.5.

4. Львів. Прибув на гастролі Єреванський джаз-оркестр під проводом Айвазяна. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 6 січня.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про оплату педагогів, які закінчили інститути соціального виховання УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 5. — Ст.28.*

8. Москва. Президія Верховної Ради СРСР ратифікувала торговельний договір між СРСР і Китайською республікою, укладений в Москві 16 червня 1939 р. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 січня.*

8. Москва. Підписаний торговий договір між СРСР і Болгарією. Передбачалося досягти у 1940 р. товарообігу між державами до 920 млн. левів, експортувати з СРСР до Болгарії сільськогосподарські машини, нафтопродукти, целюлозу, бавовну, імпортувати з Болгарії — рис, свинину, тютюн та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 січня.*

6 січня (субота)

1. УРСР. Преса повідомила про результати виборів до місцевих рад депутатів трудящих, які відбулися 24 грудня 1939 р.: в УРСР обрано склад 15 обласних, 526 районних, 153 місцевих рад, 59 районних рад у містах і 11 327 сільських і селищних рад. У виборах в різних регіонах СРСР взяли участь 92 812 237 з 93 547 797 (99,21%) виборців), в УРСР відповідно 17496335 з 17608993 (99,36%); обрано по СРСР 1281008 (в УРСР — 231728) депутатів місцевих рад — усі з числа «кандидатів сталінського блоку комуністів і позапартійних»; серед обраних по СРСР 402398 (31,41%) членів ВКП(б), 878610 (68,69%) позапартійних, 422279 (32,96%) жінок і т. ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 січня.*

1, 4. Київ. Розпочався великий цикл концертів, присвячених творчості П.І.Чайковського з нагоди 100-річчя з дня народження композитора. *Радянська музика. — 1940. — № 2. — С.62-63; Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986. — С.300.*

1, 8. Англія повідомила Норвегію та Швецію, що розширення німецьких операцій на морі може вимагати від союзників дій в їхніх територіальних водах. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.160.*

9. Київ. 6-7 січня відбулася республіканська нарада керівних працівників обласних і найбільших міських комітетів у справах фізкультури і спорту. Учасники заслухали і обговорили доповіді про завдання комітетів фізкультури у зв'язку з прийняттям РНК СРСР постанови «Про запровадження нового фізкультурного комплексу «Готовий до праці і оборони СРСР»»; затвердили план масових спортивних заходів на період 1940-1941 рр. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 січня.*

9. Київ. Розпочалися змагання з хокею за першість Києва, в яких взяли участь 60 команд різних добровільних спортивних товариств. Матчі проводитимуться впродовж місяця на ковзанках »Динамо», «Авангард», «Зеніт», «Рот фронт» та ін. *Комуніст. — 1940. — 4 січня.*

7 січня (неділя)

1. За пропозицією Генерального штабу наказом Головної військової ради утворено Північно-Західний фронт у складі 7-ї та 13-ї армій; командуючим фронтом призначено командарма 1-го рангу С.К.Тимошенко, членом військової ради — А.О.Жданова; радянське командування ухвалило нанести головний удар у напрямі Виборга. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.159. Божко О. Хроніка бойових дій 44-ї Київської червонопрапорної стрілецької дивізії у радянсько-фінляндській війні 1939-40 рр. // Україна — Фінляндія. Збірник наукових статей. Редколегія: А.Г.Слісаренко (відповідальний редактор). — Київ-Гельсінки, 1999. — С.95.

1, 8. Норвегія та Швеція звернулися з проханням до Англії не вдаватися до дії у їхніх територіальних водах у зв'язку з розширенням німецьких операцій на морі. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.160.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про присвоєння звання вчителям, які закінчили педагогічні учбові заклади». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 1. — Ст.2.

1. Київ. Начальник ОВ НКВС КОВО А.Міхеєв надіслав доповідну записку наркомун внутрішніх справ УРСР І.Сєрову про антирадянські настрої у частинах 87-ї стрілецької дивізії. «Останнім часом, — йшлося у записці, — в частинах 87-ї стрілецької дивізії, що готується до відправки в ЛВО, різко збільшилася кількість антирадянських висловлювань, випадків дезертирства та порушення дисципліни». ОО НКВС 87-ї сд зафіксували 85 випадків негативних і антирадянських висловлювань, що виходили переважно від військовослужбовців-приписиків (середній і молодший комсклад — 8, червоноармійці — 77). Найбільш характерні з висловлювань такі: «Радянська влада мені не дала нічого. А тому я воювати не буду, в колишній Польщі жили краще, носили хромові чоботи, яких я не мав (червоноармієць 96-го полку Власюк Степан Петрович). Червоноармієць того ж полку Мельниченко Микола Іванович у бесіді з бійцями заявив: «СРСР являє з себе голод, а користі від нього немає». Червоноармієць 283-го полку Чикаловськ заявив: «Кого я буду захищати, коли у мене нема кого захищати. Батько розкуркулений, а три дядьки арештовані органами НКВС». Факти різних антирадянських проявів задокументовані і слідчі матеріали передані Військпрокурору 87-ї сд для притягнення до відповідальності. За грудень 1939 р. з дивізії дезертувало 65 військовослужбовців (28 не розшукано). На ім'я командування за період з жовтня 1939 р. від червоноармійців надійшло 1343 скарги, в більшості на місцеві органи влади, правління колгоспів тощо. Червоноармієць Скуратівський у доповідній на ім'я комісара пише, що його родина потребує на матеріальну допомогу, проте коли його дружина звернулася до правління колгоспу про допомогу і заявила: «Мій чоловік у Червоній

армії, то, немов би колгоспник Висиленко заявив їй: «Твій чоловік не в армії, а Польщу грабує». *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1091-1093.*

8 січня (понеділок)

1. Фінськими військами розгромлено 44-ту стрілецьку дивізію РСЧА. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.159.*

3. Москва-Берлін. З столиці СРСР до столиці Німеччини вилетів пасажирський літак для проведення пробного міжнародного авіаційного рейсу загальною довжиною 1855 км за маршрутом Мінськ — Белосток — Кенігсберг — Данциг. Переліт тривав 8 годин 10 хвилин; ухвалено налагодити регулярне сполучення за новим авіаційним маршрутом з 21 січня 1940 р. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 січня.*

4. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ «Про присвоєння Львівському державному університету імені Івана Франка». *Комуніст. — 1940. — 9 січня.*

9 січня (вівторок)

1. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У ухвалило нагородити 44 кращих піонерських вожатих шкіл і форпостів УРСР. Містилося вказівка Президії Верховної Ради УРСР оформити це рішення «у радянському порядку». *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.84.*

1. Фінляндія. Штаб Ленінградської військової округи оприлюднив оперзведення про триваючі бої радянських військ на Ухтінському напрямі та відхід радянських частин на схід від Суомуссаємі. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 10 січня.*

1. Київ. До міста з Луцька прибули 60 агітаторів міст і сіл Волинської області. Гості ознайомилися з столицею УРСР, зокрема, відвідали Музей В.І.Леніна. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 січня.*

3, 7. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про нагородження стахановців — робітників, інженерно-технічний персонал будівництва будинку Верховної Ради УРСР. Ухвалено нагородити почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР та грошовою премією у розмірі 5 тис. руб. автора проекту, професора В.І.Заболотного, грамотою Президії Верховної Ради УРСР і грошовою премією у розмірі 3 тис. руб. начальника будівництва інженера Г.І.Пінскера; дозволити РНК УРСР видати Президії Верховної Ради УРСР 47 тис. руб. для нагородження інших 60 працівників будівництва. *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.86.*

1, 4. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про постачання зошитами шкіл УРСР. Містилося зобов'язання Укрпарттресту забезпечити щоденне виготовлення 450 тис. зошитів на Поніківській фабриці; РНК УРСР — виділити фабриці протягом першого півріччя 1940 р. 12 тис. тонн вугілля. *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.82.*

1, 4, 7. Москва. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про при-
своєння звання Народного артиста УРСР: художньому керівникові
Одеського театру Революції, заслуженому артисту УРСР Василю Степа-
новичу Васильку, артисту Харківського державного драматичного театру
імені Шевченка, заслуженому артисту УРСР Івану Олександровичу
Мар'яненку, керівнику Запорізького театру імені Заньковецької, заслу-
женому артисту УРСР Борису Васильовичу Романицькому; про при-
своєння звання Заслуженого артиста УРСР артисту Харківського театру
російської драми Василю Михайловичу Аристову, артистці Одеського
державного академічного театру опери і балету Ярині Іванівні Воли-
ковській, артисту Одеського державного академічного театру опери і ба-
лету Сергію Микитовичу Данченко, артисту Запорізького театру імені
Заньковецької Дмитру Олександровичу Дудареву, артистці цього ж теа-
тру Варварі Антонівні Колишко, художньому керівникові Житомирсь-
кого театру імені Щорса Володимирі Герасимовичу Магару, артистці
Київського театру музичної комедії Вірі Петрівні Новінській, артисту
Київського державного театру російської драми Володимирі Івановичу
Освецінському, артисту того ж театру Михайлу Федоровичу Романову,
артисту Київського державного єврейського театру Григорію Захаровичу
Вайсману, артистці Харківського театру російської драми Олександрі Пе-
трівні Воронович, артистці Київського державного ордена Леніна акаде-
мічного театру опери і балету імені Шевченка Миколі Андрійовичу
Частію, директору Чернігівського українського драматичного театру
імені Шевченка Матвію Тимофійовичу Васильєву. *Вісті ВУЦВК.* — 1940.
— 10 січня.

2, 3. Київ. РНК УРСР ухвалив асигнувати на комунальне будівництво
міст України 60100 тис. руб., на спорудження водогонів — 16415 тис. руб.,
для трамвайного господарства — 4750 тис. руб., на розширення соціально-
побутових закладів — лазень, пралень — 4440 тис. руб. *Вісті ВУЦВК.* —
1940. — 8 січня.

3, 4. Київ. Архітектори «Укршкірпроєкту» М.Погребинська, М.Ко-
стенко, М.Перельмутер розробили нові типові проєкти будівництва місь-
ких і сільських шкіл, які передбачали наявність актового і спортивного
залів, кабінетів фізичного, природознавства, а також господарські примі-
щення. Автори повідомили, що розроблені ними проєкти розраховані на
застосування «швидкісного методу будівництва», який, зокрема, пере-
дбачав облицювання будівлі цеглою замість штукатурки. *Вісті ВУЦВК.*
— 1940. — 10 січня.

4. Вінниця. Міський методичний кабінет організував виставку «Нова
соціалістична Вінниця». Експозиція передбачала три відділи: народної
освіти, охорони здоров'я трудящих, комунального господарства. *Вісті*
ВУЦВК. — 1940. — 10 січня.

4. Москва. Науковий співробітник Інституту літератури АН СРСР
М.А.Панченко виявив кілька невідомих листів І.Франка до відомих гро-
мадських діячів, зокрема О.М.Піпіна. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 10 січня.

4, 7. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У ухвалило «з метою підвищення якості художнього мовлення» створити Художню Раду при Українському радіокомітеті у складі П.А.Скоблікова, В.Я.Пориша, Г.І.Компанійця, В.В.Грудіва, М.Ф.Романова, Н.М.Ужвій, Б.Н.Лятошинського, О.І.Петрусенко, Г.Юри, О.Іваненко, С.Н.Данова, М.І.Донця, М.В.Смолича, С.Я.Липшанського, І.Ле, Д.М.Гофштейна, В.І.Завадського, М.А.Казневського, П.А.Полякова, А.З.Кричевського, Н.Н.Канерштейна. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.82-83.

4. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У ухвалило дозволити НКО УРСР провести у січні 1940 р. дотерміновий випуск студентів, зокрема з педагогічних інститутів — 1800 осіб, з учительських інститутів — 2054 осіб, з педагогічних шкіл — 1106 осіб. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.82.

4. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про підготовку кіномеханіків для західних областей України. Містилося зобов'язання Управління у справах кінофікації при РНК УРСР організувати у січні 1940 р. у Львові міжобласні курси кіномеханіків; прийняти на навчання строком на 9 місяців 350 осіб. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.83.

4. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило ряд питань, стосовних життєдіяльності преси, у тому числі: про створення журналу «Новели і мистецтво» — ухвалено дозволити Спілці радянських письменників України видавати у Львові журнал тиражем 8 тис. примірників, обсягом 3 др. арк., періодичністю 24 номери на рік; про реорганізацію газети для малописьменних «Шлях до знання» — ухвалено перетворити видання на республіканську учительську газету «Радянська освіта», орган НКО УРСР та Центрального комітету профспілки працівників початкових і середніх шкіл, видавати газету тиражем 80 тис. примірників, 6 разів на тиждень, починаючи з 1 січня 1940 р., українською мовою, встановити вартість примірника у розмірі 15 коп. Метою новоствореного видання проголошено «глибше висвітлення роботи шкіл, політосвітніх установ та керівних органів народної освіти». ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.83-85.

6. Кіровоград. У містах і селищах республіки тривали масові культурні, спортивні заходи, приурочені до зимових шкільних канікул. У Кіровограді відбувся кінофестиваль, близько 10 тис. школярів переглянули популярні стрічки «Воздушная почта», «Высокая награда», «Трактористы»; у Палаці піонерів проведена Олімпіада дитячої художньої самодіяльності; місцева влада асигнувала 70 тис. руб. на організацію двотижневого піонерського табору-санаторію для оздоровлення 200 школярів-відмінників. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 січня.

8. Швеція. Швецький уряд повідомив союзників про наміри захищати свій нейтралітет. Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.160.

10 січня (середа)

1. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про утворення міських районів у Львові та районів у Волинській, Дрогобицькій, Львівській, Ровенській, Станіславській, Тернопільській областях УРСР. Ухвалено створити у Львові Сталінський, Залізничний, Червоноармійський, Шевченківський міські райони, та, відповідно, міськрайкоми партії з підпорядкуванням Львівському міському комітету КП(б)У, райвиконками з підпорядкуванням Львівському міськвиконкому; створити наступні райони: у складі Волинської області райони — Берестечківський (з районним центром у м.Берестечко), Вербський (с.Верба), Володимир-Волинський (м.Володимир-Волинський), Вижівський (м.Вижва), Голобський (м.Голоби), Горохівський (м.Горохів), Заблотівський (с.Заблотье), Згоранський (с.Згорани), Камінь-Каширський (м.Камінь-Каширськ), Ківерцівський (м.Ківерці), Киселинський (с.Киселин), Ковельський (м.Ковель), Колківський (м.Колки), Локачівський (м.Локачі), Луцький (м.Луцьк), Любомльський (м.Любомль), Любешівський (м.Любешів), Мацеївський (м.Мацеїв), Оликський (м.Олика), Піддубцівського (с.Піддубці), Повурського (м.Повурськ), Порицького (м.Порицьк), Ратновського (м.Ратно), Рожищенського (м.Рожище), Софіївського (м.Софіївка), Торчинського (м.Торчин), Турійського (м.Турійськ), Устилузький (м.Устилуг), Чаруківський (с.Чаруків), Шацький (с.Шацьк), Березолупівський (с.Березолупи); міста: Луцьк, Ковель, Володимир-Волинськ підпорядковувалися безпосередньо Волинському ОВК; у складі Дрогобицької області: Бірчанський (з центром у с.Бірча), Бориславський (м.Борислав), Дрогобицький (м.Дрогобич), Добромилський (м.Доброміль), Дублянський (с.Дубляни), Жидечувський (м.Жидечув), Журавновський (с.Журавно), Комарновський (м.Комарно), Комарниківський (с.Комарники), Крукеницький (с.Крукениця), Лавочнянський (с.Лавочне), Лісківський (м.Ліско), Миколаївський (м.Миколаїв), Меденицький (м.Медениця), Мостиський (м.Мостиськ), Медиківський (с.Медика), Ново-Стреліський (м.Стреліські Нові), Перемишльський (м.Перемишль), Підбужський (с.Підбуж), Рудківський (м.Рудки), Сколевський (м.Сколе), Стрийський (м.Стрий), Судово-Вишнянський (м.Судова Вишня), Стрілківський (с.Стрілки), Самбірський (м.Самбор), Старо-Самбірський (м.Старий Самбір), Турківський (м.Турка), Устрико-Дольнівський (м.Устрики-Дольні), Хирівський (м.Хирів), Ходорівський (м.Ходорів), міста Борислав, Дрогобич, Львів, Перемишль, Самбір, Стрий підпорядкувати безпосередньо Дрогобицькому ОВК; у складі Львівської області: Бобрський (м.Бобрка), Бродський (м.Броди), Золочівський (м.Золочів), Кам'янка-Струмилівський (м.Кам'янка-Струмилівська), Кам'янка-Волошська (с.Кам'янка-Волошська), Краковецький (м.Краковець), Красненський (с.Красне), Куликівський (м.Куликів), Лопатинський (м.Лопатин), Любачівський (м.Любачів), Львівський (м.Львів), Буський (м.Буськ), Велико-Мостівський (с.Мости Великі), Вінниківський (м.Вінники), Глинянський

(м.Глиняни), Горинецький (с.Горинець), Городокський (м.Городок), Дідилівський (с.Дідилів), Дунаєвського (м.Дунаїв), Жолкевський (м.Жолкев), Ляшківський (с.Ляшки), Немирівський (м.Немирів), Ново-Яричівський (м.Яричів-Новий), Олеський (м.Олеське), Шевченківський (с.Шевченкове), Перемишлянський (м.Перемишляни), Підкаміньський (м.Підкамінь), Пониківський (с.Пониківця), Рава-Руський (м.Рава-Руська), Радехівський (м.Радехів), Синівський (м.Синява), Сокальський (м.Сокаль), Сокальницький (с.Соколяники), Угнівський (м.Угнів), Ширецький (м.Ширець), Яворівський (м.Яворів), Янівський (м.Янів); м.Львів, Броди, Городок, Злочів, Рава-Руська підпорядкувати безпосередньо Львівському ОВК; у складі Рівненської області: Березнівський (м.Березно), Вербицький (м.Верба), Висоцький (м.Висоцьк), Владимирецький (м.Владимирець), Гошанський (м.Гоша), Демидівський (м.Демидівка), Домбровицький (м.Домбровиця), Дубновський (м.Дубно), Здолбунівський (м.Здолбунів), Злазнянський (м.Злазня), Клеванський (м.Клевань), Клесівський (м.Клесів), Корецький (м.Корець), Костопольський (м.Костополь), Кухочко-Вольський (м.Кухочька Воля), Людвипольський (м.Людвиполь), Межирічський (м.Межирічі), Млинівський (м.Млинів), Морочновський (м.Морочно), Мізочський (м.Мізоч), Олександрійський (м.Олександрія), Острожецький (м.Острожець), Острогський (м.Острог), Рафалівський (м.Рафалівка), Рівенський (м.Ровно), Рокитновський (м.Рокитно), Сарненський (м.Сарни), Степанський (с.Степань), Теслугівський (с.Теслугів), Тучинський (м.Тучин), Червоноармійський (м.Червоноармійськ), міста Дубно, Ровно, Сарни підпорядкувати безпосередньо Рівненському ОВК; у складі Станіславської області: Богородчанський (м.Богородчани), Більшовцівського (м.Більшовці), Болахівський (м.Болахів), Букачівський (с.Букачівці), Бурштинський (м.Бурштин), Вигодський (с.Вигода), Волосівський (с.Волосів), Войнилівський (с.Войнилів), Галицький (м.Галич), Гвоздецький (м.Гвоздець), Городенківський (м.Городенко), Делятинський (м.Делятин), Доменський (м.Домена), Жаб'євський (с.Жаб'є), Заболотівський (м.Заболотів), Жовтневий (м.Жовтень), Калущський (м.Калуш), Коломийський (м.Коломия), Коршівський (с.Коршів), Косовський (м.Косів), Кутський (м.Кути), Микульчинський (с.Микульчин), Надворнянський (м.Надворна), Новичанський (с.Новиця), Обертинський (м.Обертин), Отинянський (м.Отиня), Рипнянський (с.Рипне), Печеніжинський (м.Печеніжин), Рогатинський (м.Рогатин), Снятинський (м.Снятин), Солотвинський (м.Солотвин), Старо-Лисецький (с.Лисець-Старий), Станіславський (м.Станіслав), Тисменицького (м.Тисмениця), Тлумачський (м.Тлумач), Чернелицький (м.Чернелиця), Яблонівський (м.Яблонів), міста Станіслав та Коломию підпорядкувати безпосередньо Станіславському ОВК; у складі Тернопільської області: Бережанський (м.Бережани), Бережцівський (м.Бережці), Борщівський (м.Борщів), Буданівський (м.Буданів), Бучачський (м.Бучач), Велико-Борківський (с.Борки Великі), Велико-Глу-

бочецький (с.Глубочек Великий), Вишнівецький (м.Вишнівець), Гримайлівський (м.Гримайлів), Гусятинський (м.Гусятин), Заліщицький (м.Заліщики), Заложцівський (м.Заложці), Збаражський (м.Збараж), Зборівський (м.Зборів), Золотниківський (м.Золотники), Катербурський (м. Катербур), Козлівський (м.Козлів), Козівський (м.Козова), Копичанський (м.Копичанці), Косовський (м.Косів), Ланівецький (м.Ланівці), Мельницький (м.Мельниця-Подільська), Микулинецький (м.Микулинці), Монастирський (м.Монастирськ), Ново-Сільський (с.Нове Село), Підволочицький (м.Підволочиськ), Підгаєцький (м.Підгайці), Золото-Потікський (м.Потік Золотий), Почаївський (м.Почаїв), Пробіжнянський (м.Пробіжна), Скала-Подільський (м.Скала-Подільська), Скалатський (м.Скалат), Струсівський (м.Струсів), Терембовлянський (м.Терембо-вля), Тлустенський (м.Тлусте), Устьє-Зеленівський (м.Устьє Зелене), Чертківський (м.Чертків), Шумський (м.Шумське), міста Бережани, Бучач, Кременець, Тернопіль, Чортків безпосередньо підпорядкувати Тернопільському ОВК. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.38-62; Вісні ВУЦВК. — 1940. — 18 січня.

1, 3. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило хід засипки, очистки та обміну насіння до весняної посівної 1940 року. Констатувався незадовільний стан справ з підготовкою до посівної. На 1 січня 1940 р. по колгоспах УРСР очищені 71,5% насіння, зокрема по Ворошиловградській області на 51,9%, Харківській — 59,9%, Кіровоградській — 61,2%, Сталінській — 65,2%. Містилося зобов'язання Наркомату земельних справ УРСР, секретарям обкомів і головам ОВК до 25 січня провести суцільну перевірку стану збереження насіння у колгоспах, радгоспах, забезпечити вчасну підготовку до посівної. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.6-8.

1, 3. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило хід підготовки масових кадрів сільського господарства. Констатувався незадовільний стан справ: план готування трактористів виконано на 37,9%, бригадирів тракторних бригад на 72%, колгоспних шоферів на 89,5%, зоотехніків, ветеринарів на 69,5%. Містилося зобов'язання Наркомату земельних справ УРСР, секретарям обкомів і райкомів протягом січня 1940 р. провести обстеження робітничих шкіл з тим, аби забезпечити виконання плану набору в технічні й колгоспні школи та на курси у 1939/40 навчальному році, ухвалено просити ЦК ВКП(б) зобов'язати наркомат земельних справ СРСР затвердити для України план підготовки трактористів на 1940 р. у кількості 28 тис. осіб. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.576. — Арк.8-11.

1, 4. Київ. ЦК КП(б)У видав постанову «Про видання повного зібрання творів Івана Франка в зв'язку з 85-річчям з дня народження та 25-річчям з дня смерті письменника». Містилося зобов'язання Держлітвидаву УРСР видати до 1 травня 1941 р. повне зібрання творів Івана Франка; затверджено редколегію видання у складі академіків О.І.Білецького, М.С.Возняка, О.Є.Корнійчука, К.Й.Студинського, Н.Г.Лисенка, І.С.Кобелецького, І.І.Кологойди; Інституту літератури

Української Академії Наук — взяти участь у підборі та перевірці текстів творів Івана Франка. *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С.295.

1, 4, 7. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про нагородження автора проекту будинку Верховної Ради УРСР, професора Володимира Гнатовича Заболотного Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР та премією у розмірі 5 тис. руб.; начальника будівництва будинку, інженера Григорія Ізраїловича Пінскера — Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР та грошовою премією у розмірі 3 тис. руб. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 11 січня.

4. Вінниця. Вінницький державний театр імені Леніна першим в Україні здійснив постанову українською мовою опери І. Глінки «Іван Сусанін». *Комуніст.* — 1940. — 11 січня.

11 січня (четвер)

1. Москва. X пленум ЦК ВЛКСМ прийняв постанову про роботу комсомолу в початковій і середній школі. *Комуніст.* — 1940. — 11 січня.

1. Київ. Відбулася нарада голів колгоспів Київської області. У нараді взяли участь близько 300 голів колгоспів, секретар ЦК КП(б)У М.С.Хрущов, секретарі Київського обкому КП(б)У З.Т.Сердюк, Т.В.Довгошия обговорили стан і перспективи розвитку колгоспного будівництва. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 12 січня.

1. Фінляндія. Згідно з оперативним зведенням Штабу Ленінградської військової округи на Петрозаводському напрямі тривали сутички радянських частин з противником у районі Кіттеля, на Карельському перешийку — артилерійська перестрілка. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 12 січня.

1. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про підбір комуністів для посилки на редакційну роботу в західні області України: містилося зобов'язання обкомам КП(б)У до 25 січня 1940 р. підібрати і направити в ЦК КП(б)У 60 редакторів районних і багатотиражних газет для відправки їх на західноукраїнський терен; про укомплектування західноукраїнських областей судово-прокурорськими працівниками: ухвалено зобов'язати обкоми КП(б)У до 25 січня 1940 р. виділити 265 осіб з числа районних, міських прокурорів та народних суддів для відрядження їх на західноукраїнський терен. *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.578. — Арк.8-9.*

1. Фінляндія. 11-16 січня 122-а стрілецька дивізія відступили під тиском фіннів на схід до Меркьярві, однак уникнула оточення та продовжила маневрену війну із загонами фінських лижників. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.159.

1, 8. Норвегія повідомила союзників про наміри захищати свій нейтралітет. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.160.

12 січня (п'ятниця)

1, 7. Помер Бубнов Андрій Сергійович (народився 4 квітня 1883 р. в Іваново-Вознесенську) — російський революціонер, радянський, партійний, державний і військовий діяч; член Реввійськради Українського фронту з 15 квітня по 4 червня 1919 р. Арештований у жовтні 1937 р. *Гриневич Л.В. Бубнов Андрій Сергійович // Енциклопедія Історії України. — Т.1. — К.: Наукова думка, 2005. — с.385-386.*

13 січня (субота)

1, 2, 6. Сталіно. Зі Сталінської області на Далекий Схід виїхали для освоєння нових чотирьох шахт 73 шахтаря. *Вісті ВУЦВК. — 1940. —*

14 січня.

2. Криголам «Й.Сталін» на чолі з Героєм Радянського Союзу Папаніним підійшов до борта «Седова» і визволив його з льодового полону. Дрейф криголама «Седов», що тривав 812 днів закінчився. На урочистому мітингу, який було проведено просто на крижині виступили капітан «Седова» К.С. Бдігін, І. Папанін та інші. Останній назвав дрейф «Седова» «Сталінською вахтою». *Комуніст. — 1940. — 14 січня.*

14 січня (неділя)

3, 4. Львів. Преса поінформувала про створення філіалу Державного інституту проектування міст Наркомкомунгоспу УРСР. Мета установи — розробка проектів реконструкції Львова, Луцька, Станіслава та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 січня.*

9. Москва. Всесоюзний комітет у справах фізкультури і спорту ухвалив провести 18-24 лютого 1940 р., уперше в СРСР лижно-альпійські змагання. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 січня.*

15 січня (понеділок)

1. УРСР. У містах і селищах республіки розгорнулася підготовка до традиційних «ленінських днів». Офіційним гаслом кампанії стало «16 років без Леніна ленінським шляхом під керівництвом товариша Сталіна». У Харкові в приміщенні бібліотеки ім. Короленка влаштовано велику виставку під зазначеною вище темою; самодіяльний колектив Електротехнічного заводу підготував для виконання 21 січня на вечорі вшанування пам'яті більшовицького вождя літературно-музичний монтаж «Ленін»; у Сталіно в клубах, гуртожитках проведено тематичні бесіди; в Одеському порту близько 100 агітаторів прочитали ленінську тему; у Ровенській області влаштовано показ кінофільмів з революційної тематики і т. ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. —*

16 січня.

3. Маріуполь. На «Азовсталі» розпочато спорудження шостої мартенівської печі із добовою потужністю 450 тонн. *Вісті ВУЦВК. — 1940. —*

16 січня.

3, 6. Проскурів. У місті збудовано новий готель; вартість об'єкту склала 250 тис. руб. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 16 січня.*

3, 6. Київ. «Київпаливо» встановив у столиці УРСР перші три автоматичні і чотири напіваавтоматичні гасові колонки. «Користування автоматами, — повідомляла преса, — дуже просте. Споживач одержує в касі жетон і кидає його в спеціальний отвір. Колонка наливає гас». *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 16 січня.

4, 7. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про нагородження Ігоря Еммануїловича Грабаря орденом Трудового червоного прапора «за видатні заслуги в справі розвитку російського образотворчого мистецтва, у зв'язку з 50-ти річчям художньої, наукової і громадської діяльності». *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 15 січня.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про підготовку кіномеханіків для західних областей України». *ЦДАВОУ. — Ф.2. — Оп.7. — Од.зб. 183. — Арк.241; Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. — К., 1986. — С.412.*

4. Київ. 15-17 січня відбулася нарада астрономів України, ініційована Відділом фізико-хімічних і математичних наук АН УРСР. Учасників привітав академік О.Я.Орлов, делегати заслухали і обговорили 16 доповідей, зокрема про завдання радянської астрономії, розвиток мережі обсерваторій. Ухвалено приступити до спорудження планетаріїв у Києві, Харкові, Одесі. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 16, 19 січня.

8. Осло. 15-16 січня норвезький уряд надіслав Ноти протесту СРСР у зв'язку з порушенням 12, 14 січня 1940 р. радянськими літаками кордону Норвегії у районі Сванвік-Ваттенем. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 19 січня.

16 січня (вівторок)

1. Радянське командування затвердило план операції відносно прориву до Виборгу, визначила склад Північно-Західного фронту та час наступу — 4-6 лютого 1940 р. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.159.

1, 6. Київ. Нарком охорони здоров'я УРСР І.І.Овсієнко надіслав радіотелеграму екіпажу «Георгія Седова» із запрошенням відпочити у санаторіях Української РСР, зокрема Трускавці, Моршині та ін. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 16 січня.

1, 7. Макіївка. Преса повідомила про прийняття кандидатом у члени ВКП(б) І.Г.Коробова — відомого доменщика, орденоносця, депутата Верховної Ради УРСР. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 17 січня.

3, 8. Москва. До столиці Німеччини у другий пробний рейс за маршрутом Москва-Берлін вирушив літак «ДС-3» у складі 16 пасажирів. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 17 січня.

8. Стокгольм. Шведський уряд надіслав Ноту-протест урядові СРСР у зв'язку з порушенням радянськими літаками шведського повітряного кордону та скиданням бомби поблизу м.Лулео. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 18 січня.

17 січня (середа)

1. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про створення Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської, Тернопільської областей; про затвердження складу районів у кожній з ново-організованих областей. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 18 січня.

1. Москва. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про присвоєння звання Героя Радянського Союзу із врученням ордена Леніна і метали «Золота зірка» 27 командирам і червоноармійцям. «За зразкове виконання бойових завдань командування на фронті боротьби з фінською білогвардійщиною і виявлену при цьому відвагу і героїство» також нагороджені орденами і медалями 2606 військовослужбовців, у тому числі орденом Леніна — 38, орденом Червоного прапора — 713, орденом Червоної зірки — 377, медалями «За відвагу» — 817, «За бойові заслуги» — 661 бійців і командирів. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 17 січня.

1, 3. УРСР. У містах республіки відбулися обласні наради передовиків сільського господарства, учасники яких обговорили підсумки 1939 сільськогосподарського року та завдання на 1940 рік. У Сумах в нараді взяли участь 464 делегати, у Житомирі — 700. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 18 січня.

3. Суми. Сумський обласний земельний відділ поінформував про масове подання українськими колгоспниками заяв з проханням відрядити на постійну роботу на Далекий Схід, до Алтайського краю, Казахської СРСР. Повідомлялося про виїзд з області до Приамурського краю 630 господарств, до Казахстану — 600, до Алтайського краю — 270. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 17 січня.

3, 4. УРСР. Українські фарфорово-фаянсові заводи почали виготовлення сувенірів для продажу на Всесоюзній сільськогосподарській виставці у 1940 р., у тому числі розписані українським народним орнаментом фарфорові чашки, пудрениці і т. ін. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 17 січня.

3, 7. Дніпропетровськ. Бригадир тракторної бригади радгоспу «Вольное» Грипас та слюсар Гуртовий винайшли нову шестирядну машину для посадки картоплі, здатну обробити протягом восьми годин 10 га землі. Винахідники отримали грошову премію, запрошені для участі у Всесоюзній сільськогосподарській виставці 1940 р. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 18 січня.

4. Київ. У бібліотечі АН УРСР відкрито велику виставку, присвячену 75-ти річчю з дня народження відомого російського художника В.О.Серова. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 17 січня.

4, 7. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про присвоєння звання заслуженого діяча науки професору Климову Олексію Петровичу. Ухвалено присвоїти звання професору, завідувачу кафедри факультетської хірургії 1-го Київського медичного інституту у зв'язку з 40-літтям видатної лікарської, науково-педагогічної та громадської діяльності. *ЦДАГОУ*. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.578. — Арк.11.

8. Москва. Наркомат закордонних справ СРСР направив Ноту шведському урядові з визнанням факту «випадкового перельоту двома радянськими літаками шведського кордону». Висловлювався жаль з приводу інциденту, причиною якого називалася помилка пілотів. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 19 січня.

8. Москва. Наркомат закордонних справ СРСР направив Ноту норвезькому урядові з визнанням факту порушення 12, 14 січня радянськими літаками кордону Норвегії у районі Сванвік-Ваттенем. Висловлювався жаль з приводу інциденту, причиною якого називалася припущена радянськими пілотами помилка у керуванні літаками внаслідок «виключно несприятливих атмосферних умов». *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 19 січня.

4. Одеса. Одеська кіностудія випустила фільм «Моряки», присвячений Військово-морському флоту (режисер В.Браун, автор сценарію Зельцер, оператор Каплан). Агітаційний фільм, в якому колишній учасник Цусимського бою співає пісню про подвиги російських моряків, показані батальні сцени, підводний човен тощо. *Комуніст*. — 1940. — 17 січня.

18 січня (четвер)

3. Ворошиловськ. Міська влада повідомила про рішення збудувати у 1940 р. «швидкісним методом» два житлові будинки і два гуртожитки для працівників металургійного заводу імені К.Ворошилова; на реалізацію проекту асигновано 4800 тис. руб. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 18 січня.

4. Львів. Пішов з життя Богдан Іванович Вахнянин (народився 16 листопада 1886 р. у м. Стрий) — український композитор, піаніст, педагог і диригент. У 1910-1929 рр. працював учителем у гімназіях та музичних школах Львова, Перемишля, Стрия. У 1921 р. заснував і був диригентом Вищого музичного інституту ім. М.Лисенко у Перемишлі. Автор творів: опери «Гайдамаки» (за однойменною поемою Т.Шевченка) та «Чорне озеро» (обидві незакінчені); оперети «Оріся», «Попелюшка» (незакінчена); ораторії «Буря на озері», «Український вертеп», творів для мішаного і чоловічого хору, зокрема на вірші Т.Шевченка «Дума» (з поеми «Невільник»), «Титар», «Садок вишневий», солоспіви, твори для фортеп'яно. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.103.*

9. УРСР. 18 січня — 18 лютого проводився великий лижний пробіг, присвячений XXII річниці РСЧА. В акції взяли участь близько 200 тис. фізкультурників. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 16 січня.

19 січня (п'ятниця)

1, 3. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про вибори депутатів у Верховну Раду УРСР від Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Сталінської, Тернопільської областей УРСР. Ухвалено на зміну постанови політбюро ЦК КП(б)У від 27 листопада 1939 р. призначити проведення виборів на 24 березня 1940 р., оголосити початок виборчої кампанії з 24 січня 1940 р ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.578. — Арк.15.

1, 6. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У обговорило питання про витрати по оплаті телефонів, охорони, ремонту приміщень партійних органів на 1940 р. по лінії республіканського і місцевого бюджетів. Ухвалено асигнувати на партійні потреби 93600 тис. руб. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.578. — Арк.16.

3, 8. Москва. До столиці Німеччини вирушили у рейс два німецькі пасажирські літаки, що прибули до Москви 17 січня. Преса повідомила про відкриття з 21 січня 1940 р. нової авіаційної лінії за маршрутом Москва-Берлін. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 18 січня.

1. Станіслав. За повідомленням РАТАУ серед трудящих Станіславської області широко розгорнута політмасова робота. Постійно працює 216 агітколективи, які об'єднують понад 14 тис. агітаторів. У Станіславі і Коломиї створено Будинки партійної пропаганди. В області відкрито 8 парткабінетів, організовано обласне лекторське бюро. До місцевої філії союздруку надходять 22 тис. екземплярів газет і журналів щодня. *Комуніст*. — 1940. — 20 січня.

2. Київ. Напередодні відкриття з'їзду войовничих безбожників газета «Комуніст» виступила з передовою «Підняти пропаганду войовничого атеїзму». «Працівники антирелігійного фронту, — зазначалося в ній — повинні пам'ятати, що комуністичне виховання і подолання пережитків капіталізму в свідомості людини є почесне завдання і що здійснення його прискорить завершення побудування соціалістичного суспільства в нашій країні і поступовий перехід від соціалізму до комунізму». *Комуніст*. — 1940. — 18 січня.

20 січня (субота)

1. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала Указ про призначення виборів депутатів у Верховну Раду СРСР від західних областей Української РСР і Білоруської РСР на 24 березня 1940 р. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 22 січня.

1, 3. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У розглянуло питання про виборчі округи з виборів у Верховну Раду УРСР від Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Сталінської, Тернопільської областей УРСР; затверджено склад виборчих округ; ухвалено просити ЦК ВКП(б) затвердити рішення. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.578. — Арк.18-26.

1. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала указ про день виборів депутатів у Верховну раду СРСР від західних областей Української РСР і Білоруської РСР, який призначено на 24 березня 1940 р. Почати виборню кампанію по виборам у Верховну Раду СРСР з 24 січня 1940 р. *Комуніст*. — 1940. — 22 січня.

1, 4. Москва. За ініціативою редакції «Історика-марксиста» скликана нарада співробітників Інституту історії АН СРСР, МДУ та МІФЛІ; обговорювався I том підручника з історії СРСР для вузів. *Історик-марксист*. — 1940. — Т.4-5. — С.107-112; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева*. — М., 1971. — С.220.

1. Київ. Відкрився 2-й з'їзд Спілки воєвничих безбожників України. У звітній доповіді голови оргбюро Центральної ради спілки тов. Мишанський розповів про роботу антирелігійної організації. Виступаючі повідомляли про роботу щодо закриття церков. Слухали посланців із західної України. *Комуніст*. — 1940. — 21 січня.

1. Київ. Начальник ОВ НКВС КОВО А. Міхеєв надіслав спецповідомлення наркомуну внутрішніх справ УРСР І. Серову про радіотрансляцію відомостей щодо подій на фінляндському фронті. Повідомлялося, що 12 січня 1940 р. політрук полкової школи 307-го артилерійського полку 169-ї стрілецької дивізії Лозован В. Г. і начальник школи Тушин Н. П. на квартирі Лозована слухали радіо-передачу (російською мовою) через приймач системи «Телефункен», який Лозован придбав під час перебування на території Західної України. В передачі йшлося про поразки Червоної армії, про велику кількість загиблих червоноармійців і кинутих трофеїв — бронемашин, бронепоездів, 22 мм гаубиць і 76 мм нових гармат, що ще не були у вжитку. «Радянський Союз почав грабіжницьку війну проти фінляндського народу, — зазначалося у передачі, — хотів поневолити фінляндський народ. Зробити з нього такий само пригноблених рабів, як громадян Радянського Союзу. 44-а дивізія 7-го корпусу повністю знищена». *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В. Даниленко, С. Кокін. — Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С. 1094.*

21 січня (неділя)

6. Відкрилося регулярне повітряне сполучення між Москвою і Берліном. Напередодні, 17 і 19 січня відбулися пробні польоти Москва-Берлін і Берлін-Москва. Також до Москви і Берліна почали літати перші пасажирські рейси з Кенігсберга. *Комуніст*. — 1940. — 20 січня.

1. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про призначення виборів депутатів у Верховну Раду УРСР від Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей УРСР. День виборів депутатів у Верховну раду УРСР від західних областей Української РСР призначено на 24 березня 1940 р. Оголошено почати виборчу кампанію по виборам у Верховну Раду УРСР з 24 січня 1940 р. *Комуніст*. — 1940. — 22 січня; *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 22 січня

1. УРСР. У містах і селищах республіки відбулися традиційні «Ленінські дні». У столиці УРСР — м. Києві у приміщенні Державного театру опери і балету ім. Т. Г. Шевченка скликано траурні збори для вшанування пам'яті В. І. Леніна за участю представників партійних, радянських органів, представників підприємств, установ, громадських організацій. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 21 січня.

1. Тернопіль. У місті відкрито пам'ятник Леніну. *Комуніст*. — 1940. — 11 січня.

1. Москва. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про нагородження військовослужбовців орденами і медалями «за зразкове викона-

ння бойових завдань командування на фронті боротьби з фінською білогвардійщиною і виявлену при цьому відвагу і героїство», у тому числі орденом Леніна — 5, орденом Червоного прапора — 76, орденом Червоної зірки — 23, медалями «За відвагу» — 53, «За бойові заслуги» — 6 бійців і командирів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 січня.*

1, 3. Київ. Відбулася нарада передовиків сільського господарства Київської області. Учасники підбили підсумки 1939 сільськогосподарського року та обговорили виробничі завдання на 1940 рік; делегати ухвалили текст привітального листа до Й.Сталіна. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 22 січня.*

4. Москва. Пішов з життя Ерденко Михайло Гаврилович (справжнє прізвище Ерденков) — російський та український скрипаль та педагог, засл. діяч мистецтв РРФСР (1934 р.). З 1910 р. викладав у Київському музичному училищі РМТ (1913-1920 рр. у консерваторії). У 1910-1917 рр. очолював квартет Київського відділення РМТ, виступав як соліст, диригент. З 1922 р. працював у Москві. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.231.*

1. Київ. Заступник наркома внутрішніх справ УРСР М.Горлинський надіслав спецповідомлення секретарю ЦК КП(б)У про реагування населення України на фінляндські події. «Опубліковане у пресі заперечення генерального штабу Ленінградської військової округи і повідомлення Народного Комісаріату Закордонних справ про порушення Швецією і Норвегією нейтралітету, — йшлося у повідомленні, — викликало у трудящих хвилю здорового патріотичного піднесення. Поряд із цим сповільнення просування частин РСЧА на фінляндському фронті викликало з боку антирадянського елемента різних провокаційних і поразницьких настроїв. Перебої з постачанням продуктами харчування, ворожі елементи пов'язують із подіями на фінляндському фронті. Наводилися найбільш характерні висловлювання. Робітник Одеси Симоненко: «...Нашому народові не страшні провокації цих козявок. Ми, як один, будемо захищати нашу батьківщину. Партія доведе до кінця свою правильну політику і визволить трудящих Фінляндії від білофінів». Токар майстерень Інституту гігієни праці і профзахворювань м. Києва Курасов: «...Фінляндський народ стоїть проти радянської влади. І ми маємо розуміти, що значить відступ мирного населення, це значить, що народ не йде за радянську владу і тому Червоній армії ніколи не завоювати фінляндської території». Висловлювалися сумніви у легітимність «Народного уряду Фінляндії» (маріонеткового), щодо кількості втрат, як їх подавали радянські газети, у боездатність Червоної армії, яка виявилася міфічною. «Ворошиловські залпи виявилися страшними лише на папері. Все це підірвало наш престиж у усьому світі». (Робочий артелі «Інвалід-поліграфіст» Блиндер. Висловлювалися симпатії до боротьби фінського народу: «Маленький народ, а захищається героїчно» (Технік облконтори «Заготскот» м. Вінниця Воскресенський. «Ось чудовий народ, казав письменник А.Любченко, — я пи-

шаюся тим, що в наш час існує нація, яка дійсно героїчно бореться за свою незалежність». Поширювалися чутки про те, що на Україні і в інших місцях приховано йде мобілізації, щоб поповнити величезні втрати. «Якщо тільки спалахне світова війна, — казала службовець поліклініки Бойко, — то повстання багатьох національностей в СРСР неминуче. В першу чергу це, безперечно, буде Україна. Зі зброєю у руках народ заговорить інакше. Українці вимагатимуть відповіді, де подівся їхній хліб, крупа, масло, цукор і багато інших продуктів. Вони роблять велику помилку, що позбавляють населення плодородної і багатой України самого необхідного хліба і цукру. Говорять зараз особливими темпами вантажать і вивозять з України зерно і цукор. Хочуть про всяк випадок зосередити припаси у Росії». Відомий український письменник М. Рильський казав: «Так... заварили ми кашу. В Західній Україні і в Західній Білорусії народ вже далеко не у захваті від приєднання. Роботи нема, хліба нема. Спробували місцеві робітники поїхати на Донбас і відразу повернулися. Темпи шалені, а зарплатня жебрацька. Жити нема де, їсти нема чого. Всією цією невдалою політикою ми самі як би агітуємо проти радянського устрою. Чому дивляться члени Верховної ради, вожді. Чого вони мовчать. Невже не можна налагодити справи хоча б з продовольством. Адже сам Карл Маркс казав — «Битіє визначає свідомість», а яке у нас зараз погане битіє. «У нас кажуть, що колгоспники які приїзджають з села, усе розкуповують... — сказав єврейський письменник, бувший сіоніст Талалаєвський, — значить у них нема хліба. Якщо вони кидаючи господарство, стирчать цілі ночі у чергах... Я нещодавно повернувся зі Львова, там зовсім жах, люди просто голодують. Нічого собі реклама для радянської влади. Прийшли визволити братів з-під польського ярма, а самі моримо їх голодом. Який позор. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Киево-Могилянська академія», 2009. — С.1095-1099.*

22 січня (понеділок)

1. Київ. РНК СРСР і ЦК КП(б)У видали постанову про відкладення на середину лютого 1940 р. республіканської наради передовиків сільського господарства, попередньо призначеної на 25 січня 1940 р. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 22 січня.*

23 січня (вівторок)

1, 8. Швеція дала згоду на таємний транзит англійських добровольців до Фінляндії; Англія запропонувала Норвегії або мінувати свої територіальні води, або зачинити частину з них для іноземного судоплавства; Норвезький ряд ухилився від прийняття таких заходів. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.160.*

1. Діюча Червона армія. На зборах командно-начальницького складу 36-го окремого стрілецького баталону 15-го стрілецького корпусу Пів-

нічно-Західного фронту було висловлене одностайне схвалення розстрільного присуду Військового трибуналу щодо ряду командирів 44-ї стрілецької дивізії. Військове керівництво характеризувало розгром 44-ї дивізії як «панікерство, зраду батьківщині з боку невдалих командирів, один з найбільш ганебних випадків в історії, який наклав чорну пляму на всю РСЧА». У своїх виступах військові жорстко висловлювалися щодо «невдалих командирів». «Гаряче схвалюю розстріл, — говорив один військовий, — адже через керівництво переважаючі сили кинулися у втечу перед противником». «Російський народ жорстоко карає зрадників», «Собаці — собака смерть!» — такими були типові висловлювання, що звучали на зборах. Лунали поодинокі думки, що завтра будь-хто сам може опинитися у становищі цих нещасних». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.173; Російський державний військовий архів. — Ф. 40 334. — Оп.1. — Спр.296. — Арк.232.*

24 січня (середа)

1. Москва. Наркомат оборони СРСР та Наркомат внутрішніх справ СРСР видали наказ про створення та розміщення у тилу п'яти діючих на радянсько-фінляндському фронті радянських армій 27-ми контрольно-загороджувальних загонів НКВС по 100 осіб у кожному. *Осьмачко С.Г. Красная Армия в локальных войнах... — С.119.*

1. Москва. Наркомат оборони та Наркомат Внутрішніх справ Союзу РСР видали спільний наказ №0093 про боротьбу з дезертирством військовослужбовців з діючих частин в якому наголошувалося на необхідності арешту усіх дезертирів і передачі їх для ведення слідства у Особі відділи. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 рр.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.101.*

1, 3. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У затвердило проект Указу Президії Верховної Ради УРСР «Про день виборів до Верховної Ради УРСР від Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської, Тернопільської областей УРСР». *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.578. — Арк.27.*

1. Фінляндія офіційно звернулася до Швеції з проханням про посередництво у веденні переговорів з СРСР. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.162.*

1. Київ. Начальник ОВ НКВС КОВО А.Міхеєв надіслав доповідну записку наркому внутрішніх справ УРСР І.Сєрову про реагування військовослужбовців округу на воєнні події у Фінляндії. «Командири, політпрацівники і червоноармійці КОВО, — повідомляв Міхеєв, — виявляють виключний інтерес до військових дій, що відбуваються у Фінляндії і висловлюють патріотичні почуття і готовність йти у бій за визволення трудящих Фінляндії з-під гніту кривавих банд Маннергейма. Багато командирів і червоноармійців звертаються з проханням до коман-

дування послати їх на фронт». Поряд з цим у документі відзначалося, що мають місце також негативні висловлювання окремих військовослужбовців, прояви трусості, дезертирства, членоушкодження, а також «прояви активності антирадянського елемента, що проник до лав РСЧА». Червоноармієць 87-ї стрілецької дивізії Мартинюк К.С. казав: «Завоювали західну Україну і за визволення отримали собаче життя, а тепер хочуть нас з собачого життя послати у Фінляндію, ось там ми навоюємо, вже зовсім подохнемо... 2 січня Мартинюк серед бійців казав: «Ваша радянська влада, хто ж її буде захищати, цю радянську владу, наразі значно гірше ніж за Ніколая. За буржуазного устрою жилося набагато краще солдатам і навіть селянам, зараз не служба в армії, а тюрма. Ми звільнили український народ і зробили не життя, а могилу, і самі отримали за визволення собаче життя, а коли визволимо Фінляндію, то гірше собаче життя стане...» Антирадянські висловлювання Мартинюка задокументовані. Особе відділення 87-ї сд ставить питання перед військовим прокурором про притягнення Мартинюка до суду воєнного трибуналу. 4 січня у розмові з комісаром Тарасенком червоноармієць Демченко заявив: «Доки ви нас будете мучити, ми вже пережили труднощі 1933 року, коли їли полуву, але тоді було легше, ніж зараз, зараз наші сім'ї подохнуть з голоду. Червоноармієць 169-ї стрілецької дивізії Дробат П.П., торкаючись подій у Фінляндії писав у листі на адресу матері: «На фінляндському фронті твориться жах, якій не можливо описати. Молоді бійці щойно прибули до Ленінградської військової округи приймають писягу і за 10-15 днів йдуть у бій, кажуть, що пристойне гарматне м'ясо. Носяться чутки про зраду командуючого Ленінградської військової округи, зараз там вже Будьонний. Наслідки того командування — 12 тис. вбитих і 10 тис. пораниених, яких вивозять у глибокий тил. Це не марш у Польщу після розгрому її німецькими військами і не взяття трофеїв війни. Фінське населення жахливо зустрічає червоних воїнів, неможливе населення уходить зі своїми військами і картина потрясаюча. Побувши деякий час у армії, — писав Дробот, — і зіткнувшись із різного роду людьми, я не вірю в ту морально-політичну єдність і згуртованість, про яку так багато афішується. Тяжка служба в РСЧА давить на мене, перетворює на раба — жалюгідного, невинну людину. Краще тюрма ніж фронт». Назагал у 169-й СД зафіксовано 129 випадків дезертирства і самовільних відлучок. Червоноармієць 27-ї стрілецької дивізії Литвиненко серед червоноармійців заявив: «Радянська влада сама є агресивною країною по відношенню до Фінляндії. Фінляндія на нас не напала, а ми на неї напали. Радянський Союз сам бажає того, щоб знищити людей, скільки вже там полегло людей і поб'ють чимало, правильно фінни писали в газетах, що один фінн має вбити 10 червоноармійців, так це і робиться». Аналогічних негативних висловлювань по частинах дивізії відзначено 25. Особи, які ведуть антирадянські розмови, взято в агентурну розробку. Особливо багато незадоволення з боку червоноармійців на харчування. В стані харчових блоків частин мається ряд суттєвих недоліків. Їжа готується поганої якості,

обід буває рідкий. У їдальні відсутній порядок, на кухнях брудно, посуду не вистачає. Відзначено ряд випадків незадоволення службою в РСЧА. Особливо серед приписного складу родини яких залишилися без матеріального забезпечення місцевою владою. Червоноармієць 745 сп 27 сд Косаренко Р.П. 1910 р.н. у бесіді заявив: «Мені все одно чи тут пропадати, чи вдома. Дружина все рівно з голоду пропаде, буде те, що було в 1933 році, коли були одноосібники, то було краще, всього багато, а зараз все по вазі. Дома дали по 600 г хліба, а більше в колгоспі нічого нема. Один пуд муки коштує 50 крб., а дружина отримує допомогу лише 80 карбованців. «За кого я буду захищати свою батьківщину, — казав 5 січня червоноармієць 678 полку цієї ж дивізії Ослабе, висловлюючи своє незадоволення службою у Червоній армії, — а моя дружина і діти сидять вдома голодні, нема хлібу». Особи, що висловлювали антирадянські настрої взято у агентурну розробку. За січень місяць з дивізії дезертирувало 24 особи. Прийнято заходи, щодо їхнього розшуку. *Радянські органи лержавної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1099-1111.*

25 січня (четвер)

6, 9. УРСР. У містах і селищах республіки розпочалися масові спортивні, культурні заходи, приурочені до студентських зимових канікул. У Києві на стадіоні «Динамо» влаштовані змагання з волейболу, плавання у басейні, хокеїстів, лижників, організоване масове гуляння молоді та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 17 січня.*

27 січня (субота)

4. Москва. Пішов з життя Бабель Ісак Еммануїлович (справжнє прізвище Бобель, народився 1(13) липня 1894 р. в Одесі) — російський радянський письменник. Почав друкуватися з 1913 р. Автор гостро психологічних новел про Громадянську війну в зб. «Кінна армія» (1926 р.), «Одеські розповіді» (1931р.), вистав. Серед вистав, що їх було поставлено в українських театрах — «Занепад» (1927), «Кінармія» (1926 р.). За сценаріями Бабеля у ВУФКУ знято фільми «Сіло» (1925 р. реж. П.Чардінін), «Беня Крик» (Кар'єра Бені Крика», 1927 р.; реж. В.Вільнер), «Джінні Хіггінс» (за одноіменним романом Е.Сінклера, 1928 р.; реж. Г.Тасін). Репресований. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.31.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про створення Ради науково-технічної експертизи при Держплані Союзу РСР». Ухвалено прийняти пропозицію Держплану СРСР про створення Ради науково-технічної експертизи; містилося обґрунтування Держплану щодо створення нової структури, спрямованої на розгляд та експертизу за дорученням уряду чи держплану технічних проектів важливих будівель, експертизу питань впровадження в народне господарство передової техніки та ін.; затверджувався наступний склад Ради: В.П.Нікітін (голова), В.П.Бушинський,

В.Н.Образцов (заступник голови), В.С.Кулебакин, Е.А.Чудаков, А.П.Ахутин, С.С.Вольфович, А.С.Іллічев, В.М.Келдиш, Н.В.Єременко, Я.Д.Никифоров (вчений секретар Ради), Е.А.Русаковський. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 3. — Ст.97.

28 січня (неділя)

1, 7. Розстріляний як ворог народу Глебов-Юфа Зиновій Наумович — майор держбезпеки, у ЧК з 1921 р., у 1920-ті працював в органах ЧК-НКВС Ромен, Харкова, Одеси, Дніпропетровська, Києва, у 1933-1936 — начальник відділка СПО УГБ УНКВС Одеської області, з березня 1937 — начальник відділення 4 відділу ГУГБ НКВД СРСР. Заарештований 14 листопада 1938, засуджений на смерть. *Шаповал Ю., Золотарьов В. Всеволод Балицький: особа, час, оточення.* — К., 2002. — С.379.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про роботу масових бібліотек». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 2. — Ст.13.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про збільшення розміру стипендій для студентів дефектологічного факультету Київського державного педагогічного інституту». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 1. — Ст.7.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про штати шкільних бібліотек-рив». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 1. — Ст.8.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про затвердження Статуту Державного літературного видавництва України при раді Народних Комісарів УРСР «Держлітвидав». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 1. — Ст.9.

4. Москва. РНК СРСР затвердив Положення про Головне архівне управління НКВС Союзу РСР. Визначалися мета, завдання Головного архівного управління у царині організації обліку, збереження, наукової та оперативної розробки державного архівного фонду СРСР, затверджувалася наступна структура управління: організаційно-методичний, таємний, науково-видавничий, адміністративно-господарський, фінансово-плановий, кадровий відділи, центральна експертно-перевірочна комісія, секретаріат. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 3. — Ст.96; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева.* — М., 1971. — С.220.

4. Київ. Газета повідомила про підготовку в Київському державному академічному театрі опери та балету імені Т.Г.Шевченка прем'єри опери М.І.Глинки «Іван Сусанін» (лібрето перероблено поетом Городецьким, переклад М.Рильського). *Комуніст.* — 1940. — 28 лютого.

29 січня (понеділок)

1. Фінляндія. 29-31 січня фінськими військами блоковано 54-ту стрілецьку дивізію в районі Кухмо. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Ста-*

лина. *Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения)*. — М., 2000. — С.159.

1. Москва. Радянське керівництво виявило готовність вступити у переговори з Фінляндією для досягнення миру. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения)*. — М., 2000. — С.162.

3, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову про затвердження А.Ф.Александрова уповноваженим держплану при РНК СРСР по західних областях УРСР з постійним місцеперебуванням у Києві. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 3. — Ст.114.

30 січня (вівторок)

1. Москва. З метою не допустити втручання Англії у радянсько-фінляндську війну СРСР запропонував англійському Міністерству іноземних справ «локалізувати» фінську проблему у радянсько-англійських відносинах. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения)*. — М., 2000. — С.162-163.

31 січня (середа)

1. Завершився період позиційної війни на радянсько-фінському фронті, що тривав приблизно з 27 грудня 1939 р. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения)*. — М., 2000. — С.159.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про відрахування 10% хліба від хлібозакупівель для торгівлі у сільських місцевостях». Встановлювався порядок відрахування з 1 лютого 1940 р. у розпорядження РНК республік, обл(край)виконкомів хліба у розмірі 10% від фактично закупленого і зданого на пункти Заготзерна для продажу у сільських місцевостях. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 3. — Ст.95.

4. Подлясок (тепер Польща) народився Ігнатенко Володимир Дмитрович — український співак (тенор), нар. арт. Української РСР (1989 р.). У 1965 р. закінчив Львівську консерваторію (клас М.Шеможка), з 1983 р. — її викладач (тепер Вищий музичний інститут ім. М.Лисенка). До числа найбільш вдалих партій співака належать: Максим («Золотий обруч» Лятошинського), Микола Задорожний («Украдене щастя» Мейтуса), Тангейзер (однойменна опера Вагнера), Каварадоссі («Тоска» Пучіні), Манріко («Трубадур» Верді) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.)*. — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.273.

4. Харків. Пішов з життя Мамонтов Яків Андрійович (народився 22 жовтня (3 листопада) 1888 р. на х. Стрілиця, тепер С. Шапошникове Сумської обл.) — український драматург, театрознавець. З 1920 р. ви-

кладав у вузах Харкова. Автор п'єс: «Веселий хам» (1921), «Ave Maria», «Коли народ визволяється» («Колнарвиз», обидви – 1924), «До третіх півнів» (1925). «Батальйон мертвих» (1926), «Княжна Вікторія» (1929), «Гетьманщина» (1930-1939) та ін. В 30-х рр. написав п'єси для дітей: «Хо» (за мотивами однойменного твору Коцюбинського), «Солом'яний дід» та кіносценарії «Земля українська», «Мурований міст», «Манька з Вовчих ярів», «Архітектор Шалько»; лібрето опер «Золотий обруч» (за повістю «Захар Беркут» Франка). «Гайдамаки» (за однойменним твором Т.Шевченка), «Кармелюк» В.Костенко (1930 у співавторстві з М.Верхацьким). Автор праць з історії і теорії драми, полемічних статей про шляхи розвитку українського театру (зібрані у книзі «Театральна публіцистика» (1967)). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.394.*

Січень

1. Діюча Червона армія. Спецоргани повідомили про те, що червоноармійці Сидоренко, Кашевський та Дуденко з 41-го запасного окремого стрілецького батальйону, який перекидався залізницею до театру воєнних дій, висловлювали такі думки: «Партія докерувалася, що нема в країні ні хліба, ні м'яса, ні навіть сірників. У Польщі раніше краще жили, ніж після визволення радянською владою. З західних українців скинули ярмо, а хомут надягли. Партія кинула гасло «Геть війну!», а сама воює за чужі землі. На фронт не підемо...». «Я не знаю за що ми воюємо, — зазначав червоноармієць цього ж батальйону Черняк М. — При радянській владі я жив погано, а тих, кого ми визволили — вони жили краще. Тож навіщо їх визволяти?» «Дома з голоду мруть, а ми йдемо захищати когось і навіщо», — обурювався його однополчанин Мельник. «Нас женуть на убій, нам не треба захищати радянську владу», — заявив червоноармієць Пожег. В цій частині, крім виявлених НКВС «антирадянських висловлювань», були також зафіксовані погрози командирам, а 100 осіб утекли з ешелону по дорозі на фронт. В спецповідомленнях НКВС повідомлялося також, що червоноармійці висловлювали упевненість в тому, що, мовляв, фінський народ тому так уперто чинить опір Червоній армії, що добре знає про ті страждання, які перенесли селяни в СРСР під час колективізації. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.171-172; РДВА. — Ф.9. — Оп.39. — Спр.86. — Арк.194-195.*

1. Діюча Червона армія. З майже 1800 військовослужбовців, засуджених військовим трибуналом, 40% складали дезертири. Чималою була, також, частка засуджених за антирадянські висловлювання. *Осьмачко С.Г. Красная Армия в локальных войнах и военных конфликтах (1929-1941гг): боевой опыт и военная политика. — Ярославль, 1999. — С.119.*

3. Зросли державні ціни на цукор. *Осокина Е. За фасадом «сталинского изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1930-1941. — М., 1999. — С.212.*

1. Створено Північно-Західний фронт (командуючий С.К.Тимошенко) у складі 7-а і 13-а армії (35 дивізій). *Гриневиц В.А. Суспільно-політичні настанови населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.174.*

1. Західна Україна. Замість повітів — 13 у межах Львівської і Тернопільської областей, 10 — у Дрогобицькій і Станіславській, 6 по Волинській і 5 по Рівненській, утворено 202 сільські райони. *Калакура О. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. — К.: Знання України, 2007. — С.295-296.*

1. Тернопільщина. Відбувся збройний виступ польських підпільників з метою захоплення військового складу у Чорткові. *Львюшин І.І. Польське військово-політичне підпілля в Західній Україні (1939-1945 рр.) — Автореф. дис. ... докт.іст.наук. — К. 2003. — С.18.*

1 лютого (четвер)

1. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У затвердило склад окружних по виборах до Ради національностей виборчих комісії від Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей УРСР: Волинський виборчий округи — голова В.Ф.Когут; Дрогобицький — І.І.Мацюра; Львівський — І.П.Крип'якевич; Ровенський — О.Р.Гудь, Станіславський — Д.М.Штундер, Тернопільський — Ю.Д.Крих. *ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.578. — Арк.29-34.*

1. Фінляндія. 1, 5, 13 лютого Фінляндія просила Швецію про надання допомоги військами і військовими матеріалами, проте шведське керівництво відмовилося надсилати на фронт війська. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.162.*

1. Фінляндія. Радянське керівництво суттєво посилює склад діючої армії від Баренцевого до Балтійського моря: станом на 1 лютого до неї входило до 40 дивізій загальною чисельністю особового складу 957675 осіб. *Божко О. Хроніка бойових дій 44-ї Київської червонопрапорної стрілецької дивізії у радянсько-фінландській війні 1939-40 рр. // Україна — Фінляндія. Збірник наукових статей. Редколегія: А.Г.Слісаренко (відповідальний редактор). — Київ-Гельсінкі, 1999. — С.96.*

1. Фінляндія. 1-3 лютого у районі Сумми після масованої артилерійської та авіаційної підготовки радянські війська штурмували «лінію Маннергейма», однак суттєвих успіхів у цьому не досягли. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.160-161.*

4. Марібор (тепер Словенія). Пішов з життя Кобилянський Степан Юліанович (народився 8 січня 1866 р.) — український живописець. У 1885 р. навчався у Віденській Академії мистецтв. Найбільш відомими творами маляра стали: «Пейзаж з Кімпомунзьких гір» (1887), «О. Кобилянська в хустці» (1889), «Портрет О.Кобилянської» (1910), «Портрет Т.Г.Шевченко» (1911), «Портрет матері» (1913), «Пізня весна» (1916), «Пейзаж» (1924) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник /*

А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.300-301.

1, 4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про заснування премій імені Сталіна по літературі». Встановлювалися, у доповнення до постанови РНК СРСР від 20 грудня 1939 р. «Про заснування премій і стипендій імені Сталіна», чотири премії імені Сталіна, по 100 тис. руб. кожна, для щорічного присудження за видатні твори в царині літератури, зокрема поезії, прози, драматургії та літературної критики. Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 3. — Ст.89; *Комуніст*. — 1940. — 3 лютого.

2 лютого (п'ятниця)

1. Київ. Начальник ОВ НКВС КОВО майор державної безпеки А.Міхеєв надіслав доповідну записку наркомуні внутрішніх справ УРСР І.Сєрову про політико-моральний стан сімей начальницького складу 60-ї стр. дивізії. Зазначалося, що з убуттям дивізії на фінляндський фронт серед дружин командно-начальницького складу, що лишилися на проживання в Луцьку, відзначені значні стремління до їхнього виїзду з території Західної України у глиб СРСР. Сім'ї, що від'їжджають пояснюють свій від'їзд відсутністю на території Західної України радянський військ, близькість німецького кордону. 9 січня з Луцьку виїхали дружини: нач. штабу дивізії — Соколова, нач. ВХС — Архипова, нач. фінвідділу — Штепа та ін. Різко впливає на настрої дружин командно-начальницького складу те, що приватна торгівля закрилася, а держторг не забезпечив розгортання мережі радянської торгівлі. Це призвело до того, що у місті продуктів і предметів першої потреби (мила господарського, туалетного, солі, круп, папірос тощо) немає зовсім. «Дружини командирів простоюють у чергах з місцевим населенням цілими годинами, — зазначалося в документі, — і піддаються з боку останніх різноманітних глузувань: «Для вас тут продуктів немає, це наша лавка. Ви лавки позакривали, а свої не відкрили». «Поляки такого стану, в якому вони опинились, не витримають і навесні обов'язково повстануть і т.п.» На цьому ґрунті поширюються різноманітні чутки. Дружина нач. клубу 358-го стр. полку Коробко заявила: «Виїжджати необхідно тому, що ми не знаємо що з нашими чоловіками, а тут навесні поляки будуть різати людей, що приїхали з України.» *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1111-1112.*

3 лютого (субота)

1. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У видана постанова «Про місцеві партархіви та інститути Іспарта». Ухвалено, на основі рішення ЦК ВКП(б) «Про місцеві партархіви та Інститути іспарта», передати місцеві партійні архіви у безпосереднє відання обкомам КП(б)У. ЦДАГОУ. — Ф.1. — Оп.6. — Од.зб.578. — Арк.29-34.

1, 4. Москва. 3, 9, 15, 16 березня відбулися засідання кафедри нової історії історичного факультету МДУ. Учасники обговорили підручник з нової історії для вузів (ч.І); від редколегії виступили Е.В.Тарле, В.А.Хейфец. *Собрание постановлений и распоряжений правительства СССР. — 1940. — № 3. — Ст.96; 50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.220.*

1, 8. Вінніпег. Утворено «Комітет українців Канади». *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.431.*

8. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про затвердження договору про торгівлю та мореплавство між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Болгарією». Ухвалено затвердити і представити на ратифікацію Президією Верховної Ради СРСР договір між СРСР і Болгарією, підписаний у Москві 5 січня 1940 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 3. — Ст.101.*

4. Указом Президії Верховної ради СРСР присвоєно звання Героя Радянського Союзу та 25 тис. крб. одноразової грошової нагороди 15 учасникам дрейфу на криголамному пароплаві «Георгій Седов». *Комуніст. — 1940. — 4 лютого.*

1. Київ. Начальник ОВ НКВС КОВО майор державної безпеки А.Міхеєв повідомив наркому внутрішніх справ УРСР І.Серову щодо листівок, які надходять з фінляндського фронту. «... зареєстровано цілий ряд випадків, — йшлося у повідомленні, — коли військовослужбовці, присилають у листах до своїх рідних білофінські антирадянські листівки, які передаються з рук у руки, тим самим розповсюджується мерзенний наклеп білофінів на Червону армію і уряд». Дружина к. кладовщика колгоспу Юляновського отримала від чоловіка, що знаходився на Фінляндському фронті, листа, в якому опинилася білофінська антирадянська листівка зі знімком полонених командирів і червоноармійців, які, немов би, закликають до переходу на бік білофінів. Ця листівка передавалася з рук у руки. А.Міхеєв попросив І.Серова віддати наказ Нач. 2-го спецвідділу про посилення контролю листів по лінії ПК, що йдуть з ЛВО. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1112-1113.*

4 лютого (неділя)

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про двадцятирічний ювілей радянської кінематографії». Надавався дозвіл Комітету у справах кінематографії при РНК СРСР щодо проведення у період з 5 до 20 лютого 1940 р. святкування двадцятиріччя радянської кінематографії, містилися пропозиції: випустити значок «20 лет советской кинематографии» у кількості 2 тис. примірників для нагородження ним заслужених діячів кіно-

мистецтва, провести кінофестиваль з демонстрацією фільмів, які б відбивали етапи розвитку радянського кіно, встановити 20 стипендій по 300 руб. кожна для присудження талановитим студентам, у тому числі 8 — для студентів Всесоюзного державного інституту кінематографії, 6 — Ленінградського інституту кінорежисерів, 6 — Київського інституту кінорежисерів. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 3. — Ст.88.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про створення Художнього фонду Союзу РСР». Ухвалено створити при Раді радянських художників СРСР Художній фонд «з метою сприяння творчій діяльності радянських художників та критиків-мистецтвознавців, а також поліпшення їх матеріально-побутового положення»; визначалися наступні джерела формування коштів фонду: 3% усіх нарахувань державних, кооперативних та громадських організацій, підприємств як нагорода (заохочення) художникам (живописцям, скульпторам, графікам, оформлювачам, художникам промисловості) за виконані ними художні роботи; спеціальні внески Союзу радянських художників; прибутки від підприємств та майна, які належать Художньому фонду Союзу РСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 3. — Ст.98.*

1. Москва. Ростріляно Єжова Миколу Івановича (народився 1 травня 1895 р. у Петербурзі) — генерального комісара безпеки, наркома внутрішніх справ СРСР (1936-1938), ім'я якого пов'язано з періодом «єжовщини» — піком сталінських репресій. Арештовано 10 квітня 1939 р. за звинуваченням «у керівництві змовницькою організацією у військах і органах НКВС, в проведенні шпигунства на користь іноземних розвідок, у підготовці терористичних актів проти керівників партії і держави і озброєного повстання проти Радянської влади», а також «у фальсифікації кримінальних справ і гомосексуалізмі». *Брюхонов Б.Б., Шошков Е.Н. Оправданию не подлежит. Ежов и ежовщина 1936-1938 гг. СПб., 1998.*

5 лютого (понеділок)

1. У ході боїв після багатогодинної артпідготовки знищена значна частина укріплень «лінії Маннергейма», проте фінський фронт так і не було прорвано. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.161.*

4, 7. Прага. Пішла з життя Русова Софія Федорівна (народилася 18 лютого 1856 р. в Олешні на Чернігівщині) — педагог (авторка концепції української національної системи освіти і національного виховання) і громадська діячка, одна з піонерок українського жіночого руху. Дружина Олександра Русова, мати Юрія та Михайла Русових. *Енциклопедія українознавства (у 10 тт.) Гол. Ред. В.Кубійович. — Париж, Нью Йорк: «Молоде життя», 1954-1989. Тв.: Русова Софія. Мемуари. Щоденник. — К.: Поліграфкнига, 2004. — 544 с.*

6 лютого (вівторок)

1. Радянські війська продовжували штурмувати «лінію Маннергейма»: введення у дію тактичних резервів фіннів дозволило їм утримати фронт. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161.

9. Харків. Відбулися великі змагання лижників, присвячені Всесоюзній сільськогосподарській виставці. 90 учасників — членів збірних команд різних областей республіки змагалися у «звичайному бігу» на дистанції 20 км для чоловіків, 5 км — для жінок, у «воєнізованому бігу» (в протигазах) — відповідно на дистанції 10 і 5 км. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 16 січня.

7 лютого (середа)

1. Фінляндія. Затихли бої в районі «лінії Маннаргейма»: радянські війська обмежилися артобстрілом противника. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161.

1. Київ. Заступник наркома внутрішніх справ УРСР капітан держбезпеки М.Горлинський направив начальникам обласних УНКВС «Вказівки про боротьбу з ухиленням військовозобов'язаних від військової служби та дезертирство військовослужбовців», в яких відзначалося, що за останній час в ряді областей України учалися випадки ухилення військовозобов'язаних від несення військової служби шляхом неявки по виклику у військові комісаріати, членоушкодження, дезертирства зі збірно-здаточних пунктів та ешелонів, що прямують на укомплектування діючих частин. Поряд з цим у січні місяці ц.р. під час проведення часткового призову до РСЧА військовозобов'язаних запасу по Молдавській АРСР, Одеській та Миколаївській областям, мали місце «відкриті антирадянські і провокаційні прояви, які в основному виходили від антирадянського елементу з числа військовослужбовців, яких призивають до кадру РСЧА». Було запропоновано ряд заходів щодо ужорсточення боротьби з дезертирством і антирадянськими проявами в РСЧА. Щодо останніх наказувалося «проводити негайно ретельне розслідування шляхом негласної документації і винуватців притягати до кримінальної відповідальності». *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 рр.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін.* — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С. 101.

9 лютого (п'ятниця)

1, 6. Харків. Начальник політвідділу спецчастин Харківського гарнізону батальонний комісар Тараканський у своєму політдонесенні начальнику політуправління ХВО відзначив, що серед військовослужбовців гарнізону мають місце «незадоволення великими чергами за

хлібом». Так комадир відділення 429-го гаубичного артилерійського полку Бондар М.Я. висловлював незадоволення щодо нестачі хліба і мучних виробів у ларьку. Коли продавець відмовив йому у відпуску хлібу, Бондар заявив: «Командний склад отримує по 1000 крб. тож нехай купує собі хліб не в гарнізонному магазині, а де їм заманеться. Мені тут хліба не дають, а дружина на виробництві голодна». В політдонесенні також відзначалося, що в своїх розмовах військовослужбовці задаються питанням «Чому ми маємо завищені ціни на продовольчі продукти?». З цього приводу військові часто звертаються за роз'ясненням до політвідділу, проте останній, не має ніякої вказівки відносно цього питання і просить ПУ ХВО надати відповідні роз'яснення. У політдонесенні відзначалося також, що червоноармієць 429-го гаубичного артилерійського полку Файнберг Л.А. задав запитання: чому преса наразі не пише про погроми і терор в Німеччині, Італії, про те, що Комінтерн звузив рамки своєї роботи з цими державами, не називає їх більше «фашистськими»? *Російський державний військовий архів. — Ф.25900. — Оп.6. — Спр.297. — Арк. 28.*

4. Бидгощ (Польща). Пішов з життя Галімський Владислав Михайлович (народився 27 червня 1860 р. у Києві) — польський живописець. Навчався 1878-1888 рр. у Петербурзькій Академії Мистецтв, її академік з 1893 р. У 1894-1917 рр. мав у Києві художню студію, 1924-1932 рр. викладав у Кременецькому ліцеї. Твори: «Вид з околиць Києва» (1887 р.), «У лісі» (1888 р.), «Ранок у лісі» (1891 р.) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.140.*

8. Почалися радянсько-югославські економічні переговори. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.213.*

10 лютого (субота)

1. Західні області України. Розпочався перший етап депортацій, що охопив десятки тисяч осіб. Виселялися зокрема т.зв. осадники та лісники, причому серед цих категорій репресованих радянським режимом була доволі велика частка етнічних українців. Акція почалася на світанку і тривала до вечора наступного дня. Це була пора «тріскачих морозів», під час яких виселенці і особливо їхні діти замерзали ще на санях у час доставки у вагони, а також у товарних вагонах, які не опалювалися. *Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941. — Львів-Нью Йорк, 2002. — С.41. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.431.*

1. Генеральне губернаторство, західна Галичина. Відбулися надзвичайна конференція прихильників Степана Бандери; розкол в ОУН і утворення революційної фракції ОУН (ОУН-Б або ОУН Бандери) та паралельного проводу організації на чолі з С.Бандерою. Мельниківська

частина ОУН стала позначатися ОУН-М. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.431-432.*

1, 4, 7. Москва. Секретарі СПП А.Фадєєв і В.Кирпотин надіслали доповідну записку секретарям ЦК ВКП(б) «Про антипартійне угруповання в радянській критиці. Містилися звинувачення редакційного колективу «Літературной критики» у «відмові від теорії класової боротьби при оцінці літературних явищ», «прагненні відірвати радянську літературу від політики» і т. ін. *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов. — М., 2002. — С.439-444.*

1, 4. Київ. За рішенням ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У на базі Інституту історії партії створюється філіал Інституту Маркса — Енгельса — Леніна при ЦК ВКП(б). Перед філіалом інституту поставлено завдання забезпечити високоякісні переклади на українську мову творів класиків марксизму-ленінізму та інших наукових праць, які видає Інститут Маркса — Енгельса — Леніна; вивчення і публікації матеріалів про революційну діяльність більшовицьких організацій на Україні тощо. *Комуніст. — 1940. — 10 лютого.*

1. Газета повідомила, що в січні до Хабаровського краю і Примор'я виїхали біля 5 тис. господарств з малоземельних районів Харківської, Полтавської та інш. областей УРСР. В лютому на Далекий Схід, Примор'я, Алтайський край, Новосибірську і Омську області планується виїзд до 9 тис. господарств. В березні тисячі колгоспників виїдуть у Казахстан і Челябінську область; загалом до кінця року буде переселено з України до 19 тис. селянських господарств. *Комуніст. — 1940. — 10 лютого.*

11 лютого (неділя)

1. Війська Північно-Західного фронту перейшли у наступ і прорвали головну смугу «Лінії Маннергейма». *Божко О. Хроніка бойових дій 44-ї Київської червонопрапорної стрілецької дивізії у радянсько-фінландській війні 1939-40 рр. // Україна — Фінляндія. Збірник наукових статей. Редколегія: А.Г.Слісаренко (відповідальний редактор). — Київ-Гельсінки, 1999. — С.96.*

1. З радянських військ, виділених з 8-ї армії, сформовано 15-ту армію; командуючим 8-ї армії призначено командарма 2-го рангу Г.М.Штерна; 15-ю — М.П.Ковальова; командуючим 9-ї армії призначено комкора В.І.Чуйкова. *Божко О. Хроніка бойових дій 44-ї Київської червонопрапорної стрілецької дивізії у радянсько-фінландській війні 1939-40 рр. // Україна — Фінляндія. Збірник наукових статей. Редколегія: А.Г.Слісаренко (відповідальний редактор). — Київ-Гельсінки, 1999. — С.95.*

1. Фінляндія. Почався генеральний наступ військ Північно-західного фронту; радянські війська вели бої по всьому фронту, головний удар наносився на фронті Сумма-Ляде; внаслідок наступу радянським військам

вдалося вклинитися у фінську оборону на 1,5 км. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161.

1. Київ. Заступник наркома внутрішніх справ УРСР капітан державної безпеки М.Горлинський представив доповідну записку наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії та секретарю ЦК КП(б)У М.Хрущову про випадки дезертирства в лавах Червоної армії. «Дані, що надходять до НКВС УРСР, — йшлося у записці, — свідчать, що за останній час на Україні почастишали випадки дезертирства військовослужбовців з діючих частин РСЧА». Це були переважно військовозобов'язані запасу, призвані до кадру РСЧА під час часткової мобілізації і направлені до діючих частин Червоної армії. За неповними даними з моменту переходу частинами Червоної армії Фінляндського кордону... на Україні зареєстровано 626 випадків дезертирства. По Чернігівській області органами НКВС затримано понад 200 військовослужбовців, які дезертирували з військових ешелонів; по Житомирській — 195 випадків; в Київській — 69; в Кіровоградській — (на протязі січня — лютого 1940 р.) 57 випадків дезертирства військовослужбовців, які втекли з військових частин, що дислокувалися у західних областях України і Ленінградській військовій окрузі тощо. Попереднім слідством встановило, що однією з причин дезертирування стали листи з дому, в яких дружини описувалися тяжкий матеріальний стан родини. Крім того певна кількість дезертирів намагалася уйти чи ушла за кордон. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.850-853.*

1. У ході першої хвилі депортації біженців з території Польщі, згідно доповідної записки заступника наркому НКВС УРСР в 11 областях України було розселено 32 775 біженців та 15 000 безробітних, зокрема для примусової праці у вугільній промисловості Сталінської та Ворошиловградської областей. Найбільші контингенти біженців опинилися у Вінницькій і Житомирській областях. Органи НКВС характеризували цих людей як переважно «антирадянський і контрреволюційний елемент», «непридатний, або малопридатний для фізичної праці», без потрібної спеціалізації. Серед етнічних груп біженців переважали євреї, поляки, українці. *Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941. — Львів-Нью Йорк, 2002. — С.42.*

1, 2. Москва. Укладено господарську угоду між СРСР і Німеччиною, згідно якої передбачається вивіз з СРСР до Німеччини сировини та промислових товарів з Німеччини до СРСР. Від радянської сторони угоду підписав нарком зовнішньої торгівлі СРСР А. Мікоян і торговий представник СРСР в Німеччині Є.Баберін. Від німецької — особливий уповноважений уряду Німеччини Ріттер та голова німецької економічної делегації Шнурре. *Комуніст. — 1940. — 14 лютого.*

12 лютого (понеділок)

1. Фінляндія. З метою посилення радянських військ з'єднання південної групи 8-ї армії реорганізовані у 15-ту армію; військам армії видано наказ прорватися до Сортувала. Завдання виконати не вдалося. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161.

14 лютого (середа)

1. Фінляндія. Війська Північно-західного фронту продовжували наступ, внаслідок чого радянським військам вдалося вклинитися у фінську оборону на 4 км.; до вечора оборона фіннів була прорвана на 4 км по фронту і у 8-10 км вглибину; 14-16 лютого війська 13-ї армії прорвали фінський фронт, і центральна частина лінії Маннергейма виявилася подоланою. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161.

15 лютого (четвер)

1. Фінляндія. Радянські війська продовжували наступ; Маннергейм віддав наказ відвести війська на другу лінію оборони. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161.

1, 8. Францією підготовлений конкретний план операції у районі Петсамо, котрий передбачав висадку десанту та захоплення порту в 20-х числах березня з подальшим наступом на територію СРСР з метою захоплення Кандалакши і Мурманська; Лондоном розроблений план висадки десанту в Нарвіке, зайняття території Норвегії та Швеції з подальшою допомогою Фінляндії військами союзників, котрі мали б діяти під виглядом «добровольців». *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.160.

16 лютого (п'ятниця)

1. Швеція офіційно заявила, що не пропустить через свою територію іноземні війська; позиція шведського уряду була сприйнята схвально СРСР і викликала невдоволення Фінляндії. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.162.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про доповнення постанови Ради Народних Комісарів УРСР від 27 грудня 1939 р. «Про постачання найважливішим державним книгосховищам УРСР видань, що виходять на території УРСР, та про доставлення обов'язкових і сигнальних примірників друкованих видань». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 3. — Ст.18.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про підсумки навчально-виховної роботи початкових і середніх шкіл УРСР в I півріччі 1939/40 учбового року». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 5. — Ст.24. УТОЧНИТИ ДАТУ.*

17 лютого (субота)

1. Фінляндія. Радянські війська продовжували наступ, темп якого сягнув 6-10 км щодоби; фінські війська почали відхід. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.161.*

18 лютого (неділя)

1. Москва. Газета «Правда» опублікувала передову «Угода, яка відповідає інтересам СРСР і Німеччини», в якій назвала щойно укладену радянсько-німецьку торговельну угоду такою, що «повністю відповідає духові дружніх взаємин які встановилися». В статті повідомлялося, що В.Молотов і Й. фон Ріббентроп обмінялися листами, в яких висловили взаємне бажання виробити економічну програму товарообміну між Німеччиною і СРСР, в тому числі і предметами озброєння. Газета наводила висловлення голови радянського уряду В.Молотова на позачерговій п'ятій сесії Верховної ради СРСР: «З часу укладення 23 серпня 1939 року радянсько-німецького договору про ненапад був покладений край ненормальним відносинам, — зазначив він, — які існували між Радянським Союзом і Німеччиною. На зміну ворожнечі, яке всіляко підігрівалася з боку деяких європейських держав, прийшло зближення і встановлення дружніх відносин між СРСР і Німеччиною. Дальше поліпшення цих нових добрих відносин знайшло свій вираз в німецько-радянському договорі про дружбу і кордон між СРСР і Німеччиною, підписаному 28 вересня 1939 року в Москві. Весь радянський народ був твердо переконаний, що це корінне поліпшення відносин між СРСР і Німеччиною розвиток дружніх відносин між двома великими народами має величезне міжнародне значення і зробить сприятливий вплив на міжнародну обстановку». В передовій зазначавлося, «що життя повністю підтвердило цю впевненість. Розвиток дружніх відносин між СРСР і Німеччиною — в інтересах справи миру між цими народами. Всі укладені в останні місяці договори між Німеччиною і СРСР — договори про ненапад, пакт про дружбу і кордон і нарешті, господарська угода, — створили міцну надійну базу для розвитку економічних і політичних дружніх з'язків обох держав. Вони повністю відповідають коріним інтересам радянського і німецького народів, інтересам миру інтересам народних мас усіх країн». *Правда. — 1940. — 18 февраля; Комуніст. — 1940. — 20 лютого.*

1. Фінляндія. Фінські війська розгромили 18-ту дивізію РСЧА. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.162.*

9. Київ. 18-24 лютого відбулися змагання «оборонних видів спорту», присвячені XXII річниці РСЧА. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 22 січня.*

20 лютого (вівторок)

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про виділення зі складу Львівського університету медичного факультету в самостійний Львівський державний медичний інститут». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 2. — Ст.16.*

4. Дружківка Донецької обл. Народився Вайнштейн Мойсей (Михайло) Ісакович (помер 26 травня 1981 р. у Києві) — український живописець. Працював у галузі станкового живопису. До числа найбільш відомих творів художника належать: «Шахи» (1966 р.), «Брати. 1941» та «Лікнеп» (обидва 1967), «Перші» (1968), «Вчителька Марія Василівна» (1970), «Олія» (1971), «Пейзажі Києва» (1979-1981), «Ранок» (1981) *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.95.*

21 лютого (середа)

1. Фінляндія. Радянські війська вийшли до другої лінії Маннергейма і захопили місто Койвисто, узбережжя Выборгської затоки; Фінляндія звернулася до Швеції з проханням виступити посередником між нею та СРСР з питання укладання миру. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.161, 163.*

1, 3, 6. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про посадку плодовоовочевих дерев довкола домів на присадибних ділянках колгоспників, робітників і службовців, які проживають у сільських місцевостях». Констатувався незадовільний стан розвитку присадибного садівництва внаслідок «недооцінки місцевими радянськими і партійними організаціями його серйозного значення у справі подальшого зростання виробництва фруктів, задоволення зростаючих потреб трудящих та збільшення заможності колгоспників»; містилися рекомендація колгоспникам, робітникам і службовцям щодо висадження на присадибних ділянках 15-20 дерев (яблука, вишні та ін.), зобов'язання місцевим органам влади всіляко сприяти цій справі, зокрема щодо постачання садоводів садженцями, виділення кредитів на їх придбання та ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 5. — Ст.147.*

1, 4. Київ. Газета «Советская Украина» поінформувала громадськість про творчі досягнення української кінематографії за 20 років існування. Наводився перелік імен видатних діячів українського кіномистецтва, у тому числі О.Довженка і О.Корнійчука, І.Савченка та І.Кавалеридзе, Г.Тасина і Л.Лукова та ін. Наголошувалося на особливих заслугах О.Довженка, творчість якого визнавалася «найбільш видатним явищем у розвитку українського радянського кіномистецтва». *Советская Украина. — 1940. — 21 февраля. Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів. — К., 1986. — С.295-296.*

4. Київ. Газета повідомил про постановку у Київському театрі Червоної армії нової п'єси «Полководець Суворов» (автори Бахтерев та Розумовський) «про життя великого російського полководця О.Суворова». Прем'єра призначена на 23 лютого. *Комуніст*. — 1940. — 21 лютого.

4. Долинська Кіровоградської обл. Народився Вазін Георгій Андрійович — український диригент, нар. артист УРСР (1990 р.). У 1966-1972 рр. — диригент військових оркестрів. Впродовж 1972-1982 рр. — диригент симфонічного оркестру Херсонського музичного училища (1976 р.) і художній керівник камерного оркестру «Гілея» Херсонської філармонії. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.95.*

22 лютого (четвер)

1. Москва. СРСР офіційно повідомив Англію про те, що не має намірів відносно захоплення Норвегії і Швеції у разі, якщо ці держави не втручатимуться у війну; одночасно СРСР запропонував Англії виступити посередником між ним і Фінляндією для укладення миру на умовах передачі СРСР усього Карельського перешийку з Выборгом і північного узбережжя Ладозького озера з Сортавалой та здачі в аренду Харко. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.163.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про доповнення інструкції про порядок призначення і виплати державної допомоги багатодітним матерям». Ухвалено доповнити статтю 4 інструкції про порядок призначення і виплати державної допомоги багатодітним матерям, затвердженої РНК СРСР 22 травня 1937 р., доповненням такого змісту: «У випадку смерті сина або дочки при виконанні обов'язків на військовій службі виплата призначеної державної допомоги багатодітній матері не припиняється». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 5. — Ст.156.

23 лютого (п'ятниця)

1. Фінляндія. Фінське керівництво звернулося до Швеції з проханням дозволити транзит англо-французького експедиційного корпусу; Стокгольм виявив готовність пропускати своєю територією лише добровольців. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.163.

24 лютого (субота)

1. Лондон. Англійський уряд схвалив позицію СРСР щодо Норвегії і Швеції, водночас відмовився виступити посередником у радянсько-фінських взаєминах. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.163.

1, 4. Ташкент. Відкрилася виставка робіт художників України. Демонструвалися близько 300 експонатів з живопису, скульптури, графіки, у тому числі роботи видатних українських художників Кричевського і Шовкуненка, Касіяна і Костецького, Пустовойта, скульпторів Гельмана, Іванова, Петрашевича та ін. *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С.299.

25 лютого (неділя)

1. Норвегія, Данія і Швеція заявили про необхідність завершення радянсько-фінляндської війни. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.163.

26 лютого (понеділок)

1. Фінляндія. Фінські війська вдалися до контратаки, кинувши у бій 15 танків; наступ виявився невдалим, більша частина танків була втрачена; фіннське командування ухвалило рішення знову відвести свої війська на тилловий рубіж; фінське керівництво знову звернулося з проханням до Швеції дозволити транзит англо-французького експедиційного корпусу; Швеція, посиляючись на німецьку загрозу, відхилила це прохання. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161, 163.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про організацію дитячих установ (дитячих будинків, дитячих садків і шкіл-інтернатів) у західних областях УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 5. — Ст.26.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про організацію Управління по заповідниках, зоопарках і зоосадах при Раді Народних Комісарів УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 6. — Ст.36.

27 лютого (вівторок)

1,2. Москва. Голова Президії Верховної Ради СРСР М.І. Калінін вручив ордени і медалі нагородженням. За видатні заслуги у справі розвитку російського образотворчого мистецтва, в зв'язку з 50-річчям художньої, наукової та громадської діяльності, орден Трудового Червоного Прапора одержав заслужений діяч мистецтва І.Е Грабар. Орден Трудового Червоного прапора одержав також О.Є.Фаворський, нагороджений в зв'язку з 80-річчям і 55-річчям науково-педагогічної діяльності. Ордени і медалі були вручені великій групі бійців, командирів і політпрацівників Червоної армії, нагороджених «за зразкове виконання бойових завдань уряду і проявлені при цьому звитягу і мужність» та інш. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 29 лютого

1.Київ. Начальник ОВ НКВС КОВО А.Міхеев підготував доповідну записку наркомун внутрішніх справ УРСР І.Серову про стан формування 10-го Проскурівського стрілецько-кулеметного училища. Згідно наказу

НКО, директивою штабу КОВО Військова рада Армкавгрупи мала сформувати і укомплектувати училище (загальна чисельність 16000 курсантів) 15 лютого 1940 р., однак досі цього не було зроблено. Станом на 20 лютого некомплект командно-начальницького і викладацького складу складав 194 особи, тобто 73% до штатної кількості. Не було укомплектовано училище і курсантським складом, крім того не були підготовлені для проживання казарми: відсутня каналізація, вода. Стан харчового блоку незадовільний — нема достатньої кількості ложок, тарілок тощо. Сплять курсанти на дошках, позаяк нема соломи для матраців. Учебні класи не підготовлені до прийому курсантів. Про недоліки формування і укомплектування училища поінформовано Раду Київської особливої військової округи. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.23.*

28 лютого (середа)

1. Фінляндія. Радянські війська поновили наступ по всьому фронту і почали просуватися слідом за противником, який відходив до Виборгу. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.161.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про створення додатково двох виробничо-територіальних управлінь у Наркомземі УРСР». Ухвалено на доповнення до постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 5 грудня 1939 р. затвердити у складі наркомату земельних справ УРСР додатково два виробничо-територіальних управління: Північно-західне — для обслуговування Волинської, Ровенської і Тернопільської областей; Західного Лісостепу — для обслуговування Станіславської, Львівської і Дрогобицької областей. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 4. — Ст.119.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про введення податку з обороту з підприємств і організацій усупільненого господарства на території Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей Української РСР і Барановичської, Белостокської, Брестської, Віленської і Пінської областей Білоруської РСР». Ухвалено поширити з 1 січня 1940 р. на вищезазначені території діючі в СРСР систему і ставки податку з обігу по обкладанню підприємств і організацій усупільненого господарства. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 5. — Ст.154.*

1. Західна Україна. Розпочалася компанія по виборах кандидатів у депутати Верховної ради УРСР та СРСР. Станіслав: 900 довірених і агітаторів Станіславського виборчого округу по виборах до Ради Союзу Верховної ради УРСР зібралися на зустріч з кандидатом у депутати Галиною

Петрівною Владикою. «Ніколи не забути радісного 17 вересня, — сказала вона. — Після приходу Червоної армії мене обрали членом селянського комітету села Силець, потім трудящі обрали мене делегатом Українських народних зборів. Як член Повноважної Комісії я була у Москві, Києві. Бачила нове світле життя, високу культуру і великі багатства Радянського Союзу. На власні очі бачила я великого генія людства — товариша Сталіна. За це щастя, що дала нам радянська влада, не пошкодую життя свого. І коли мене оберуть депутатом Верховної ради СРСР, я докладу всіх сил, щоб виправдати довір'я моїх виборців». Дрогобич. В Н-ській частині відбулася зустріч виборців з кандидатом у депутати Верховної Ради УРСР Ярославом Івановичем Середою. «Лише прихід Червоної армії, — заявив він, — відкрив мені шлях до справжнього життя. З гарячими промовами виступили бійці, командири і політпрацівники. Учасники зустріч einstайно ухвалили віддати голоси за кандидата блоку комуністів і безпартійних, агітувати серед населення за достойного сина батьківщини тов. Середу. Рівненська обл.: у селах Бортинці, Колозинці, Лебедзянці відбулася зустріч виборців з кандидатом у депутати Верховної ради УРСР Сидором Онуфрійовичем Козійчуком. У своєму виступі він розповів, як проводив підпільну революційну роботу за що був засуджений польською владою до 14 років тюрми. Думку зборів висловив селянин Барвенюк. «Вперше за все життя, сказав він, дано право народові обирати того, кого він хоче, кому довіряє. І ми висунули людину дійсно з народу, зв'язану з нами всім своїм життям. Тов. Козійчук зуміє виправдати наше довір'я, зуміє бути діячем ленінсько-сталінського типу». Рівне: в обкомі КП(б)У відбулася обласна нарада секретарів райпарткомів і голів райвиконкомів присвячена виборам. На нараді виступив секретар Президії Верховної ради УРСР Межжерін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 лютого.*

1, 8. Ленінград. За оперативними зведеннями Ленінградського Військового округу, протягом дня на Карельському перешийку продовжувався наступ Червоної армії. Її частини заволоділи оборонними пунктами на північному березі ріки Салмен-Кайта, зайняли містечко Ріта-Саарі на західному березі озера Вуоксі-Ярві та ін. За неповними даними зайнято 42 оборонних укріплених пункти противника. На решті ділянок фронту не відбулося нічого істотного. Через несприятливу погоду дії радянської авіації обмежилися розвідувальними польотами. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 лютого*

2, 3, 6. Станіслав. В області організовано 6 м'ясомолочних і один буряковий радгосп. Радгоспи мають понад 18 тис. га ріллі, природні пасовища сільськогосподарський інвентар і машини. Молочарські ферми налічують 4307 корів. У Станіславському, Лісенькому, Сантинському, Войнілівському районах організовано 4 приміських молочно-городніх радгоспів, які постачатимуть м'ясом, молочними продуктами, городиною і фруктами населення промислових районів Станіславської області. Приміські радгоспи мають 2000 ріллі, 160 га саду, молочарські і свинарські ферми. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 лютого.*

2, 4. Київ. Народний Комісаріат освіти УРСР затвердив інструкцію про порядок проведення перевідних і випускних іспитів у школах УРСР. Порівняно з минулим роком в інструкцію внесені такі зміни: в шостих класах запроваджуються письмові і усні іспити по алгебрі замість іспитів по арифметиці; в сьомих класах переказ літературного твору писатиметься лише на іспитах з рідної мови і літературного читання; крім того запроваджуються іспити з іноземних мов; у восьмих класах іспити з географії замінюються іспитами з фізики; в дев'ятих класах зняті іспити з еволюційного вчення; в десятих класах знімаються письмові іспити з алгебри і усні з геометрії. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 лютого.*

2. Київ. Указом Президії Верховної ради УРСР із Коростенської міської ради депутатів трудящих виділено сільську зону і утворено сільський район з центром в місті Коростені. Новоутвореному району присвоєно найменування — Коростенський. До складу Коростенського району включено так сільські Ради: Березовську, Беховську, Бондрівську, Боровицьку, Васьковичанську, Веселовську, Виговську, Гулянську, Горщиківську, Давидковську, Жупанівську, Злобичанську, Іванівську, Ковалівську, Кожухівську, Красно сільську, Купечанську, Купищенську, Лісовщинську, Михайлівську, Могилівську, Мойсієвську, Немирівську, Ново-Богушівську, Гашинську, Пагачівську, Ришавську, Сантарську, Ставищанську, Старо-Богушівську, Ушомирську 1, Ушомирську 2, Ушицьку, Ходаківську, Чигірівську, Холоснівську, Щорсівську. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 лютого.*

1, 2. Київ. До столиці України прибув заступник начальника Головпівнічноморшляху Герой Радянського Союзу П.П. Ширшов. Увечері він прочитав в приміщенні Київської міської ради лекцію «Про завоювання Арктики», а також виступив в окружному Будинку Червоної армії. Наступного дня мали відбутися його виступи в Київському державному університеті, Будинку вчених та Палаці піонерів і жовтенят. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 лютого.*

3, 6. Західна Україна. У Львові на базі колишніх дрібних майстерень організовано першу взуттєву фабрику. Вже окремі цехи здано в експлуатацію, на заводі працює 300 робітників. В цьому році фабрика дасть 100 тис. пар взуття. В Станіславі добудоване приміщення розпочатої за часів Польщі взуттєвої фабрики. В цьому році держава асигнувала 800 тис. карбованців на пуск першої черги. Щороку фабрика випускатиме 1 мільйон пар жіночого і чоловічого взуття. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 лютого.*

4. Харків. В Державному університеті імені Горького відбулася наукова конференція, присвячена вивченню історії, літератури і фольклору колишньої Західної України. Великий інтерес на конференції викликали доповіді професора Парадиського «Іван Франко — історик української літератури» і аспіранта Балака — «Західноукраїнський театр». Аспірант С.Крижанівський прочитав доповідь про новели західноукраїнського письменника Стефаніка. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 лютого.*

29 лютого (четвер)

4, 7. Турья Пастка (Закарпатської області). Народився Мікловда Олександр Іванович — український графік, засл. діяч мистецтв України (1996). Автор ілюстрацій до книг: «Карби» М.Черемшини (1970), «Вогонь на обрії» М.Бровченко (1981), «Великий благовіст» М.Сиротюка (1983), «Борозно обрію» Я.Яроша (1987), «Україна. Декамерон» та ін., а також плакатів (до 175-річчя від дня народження Т.Шевченко (1989), ексклібрисів. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.415.*

1. Фінляндія. Фінський уряд повідомив Англію про наміри укласти мир з СРСР; англійська сторона запевнила фінів у намірі надати військову допомогу. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.163.*

1, 8. Ленінград. За оперативними зведеннями Ленінградської Військової округи, протягом дня на Карельському перешийку продовжував успішно розвиватися наступ Червоної армії. Її частини захопили залізничну станцію Виборг-Валкярві, зайняли станції Яюропя, Хеїньокі, Перо (в 9 кілометрах на схід від Виборга), а також містечко Аласяйпо і дачі на східному березі Виборзької затоки. За 28-29 лютого частинами фронту зайнято 270 оборонних укріплених пунктів, з них 66 залізобетонних артилерійських споруд, понад 42 оборонних укріплених пунктів, вказаних у зведенні за 28 лютого. На решті ділянок фронту без істотних змін. Авіація вела активні бойові дії. На аеродромах противника і в повітряних боях знищено 36 фінських літаків. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 1 березня.*

1. Ворошиловград. Відбулися заходи з приводу відзначення 35-х роковин з дня першого великого страйку на заводі Гартмана (згодом паровозобудівельний завод ім. Жовтневої революції). В пресі наголошувалося, що цим страйком, «який перетворився на загально-політичну демонстрацію луганського пролетаріату, керував К.В. Ворошилов». На підприємствах і заводах сотні агітаторів провели бесіди і лекції з цього приводу, в клубах і червоних кутках відбулися вечори-зустрічі з учасниками тих подій. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 1 березня.*

1, 7. Відень. Жук Ю. — син відомого українського громадського діяча А.Жука — написав листа українському політичному діячеві М.Антоновичу про міжнародне становище, неминучість розриву відносин між Німеччиною і СРСР та з надією на те, що більшість населення УРСР просякнута національними ідеалами. «Батько мій розказує, — писав Ю. Жук, — що ціла генерація українців між 30-40 роками, яка виросла у большевії, отже не має поняття про Європу, це 100% українські націоналісти, не у партійному, але у національному розумінні. Це люди, партійці, комісари, старшини Червоної армії, з якими батько мав до роботи, які виховані різними Шумськими, Скрипниками тощо. Отже національна свідомість під більшовицькою доктриною не зменшилась, а, навпаки, росте...

Чи там є якісь організації, звичайно, не знати, але що є найголовнішим, є національна стихія, яка у відповідний момент виросте верх.» Автор висловив також поширену у емігрантському середовищі думку про те, що якби радянсько-фінська війна затяглася, то в СРСР могли статися такі події, як революція 1905-1907 рр. в Російській імперії, коли російська армія зазнала поразки у війні з Японією. *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.615-616.

Лютий.

1. Західна Україна. За рішенням політбюро ЦК ВКП(б), прийнятим у грудні 1939 р., проведено насильницьке переселення військових осадників, цивільних колоністів та працівників державної лісової охорони («лісники»). За даними НКВС УРСР депортовано 17,2 тис. сімей, або 89,1 тис. осіб (4, 2 тис. осіб з різних причин — хворіли, втекли та ін. — тоді уникнули виселення). Переважну більшість депортованих становили представники польської національності, відправлені на спецпоселення до різних країв та областей Російської Федерації, а також до Казахської РСР. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін.* — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.23.

6. Київ. При експериментальних майстернях Металосоюзу організовано спеціальну майстерню по виробництву механізмів для заводних іграшок. Цього року майстерня виготовить 100 тис. «двигунів» для різних транспортних іграшок. В основному її продукція піде для Кременчуцької артілі «Дитячий транспорт». Артіль починає масовий випуск дешевих заводних іграшок, вантажних автомобільчиків, цистерн, санітарних машин тощо. Вартість такої іграшки не перевищуватиме 8 крб. В Києві і Дніпропетровську починається масовий випуск нового типу дитячих іграшок. Це одностовольні і двостовольні рушниці, які стрілятимуть стислим повітрям. Ряд промислово-кооперативних артілей освоїли цього року випуск гумових надувних іграшок: «Жаба», «Чарлі-Чаплін» тощо. Їх цього року буде випущено до 100 тис. штук. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 8 березня.

1, 2. Західна Україна. Народним комісаріатом освіти УРСР підведені попередні підсумки реорганізації шкільної мережі в західних областях. В цілому реорганізацію закінчено. Скрізь встановлена радянська структура шкіл. До 15 лютого організовано 6792 школи, в яких вже навчаються 1 138 699 учнів. В школах викладають понад 2 тис. вчителів. Розгорнута підготовка педагогів. Крім Львівського університету і педінституту, відкрито 14 педшкіл. В цьому році організується 6 нових педагогічних і 6 учительських інститутів. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 8 березня.

1, 4. УРСР. Журнал «Радянська музика» проінформував громадськість про відзначення 100-річчя з дня народження П.І.Чайковського: у Києві проведено великий цикл концертів, у Харківському будинку народної

творчості — місячник, присвячений творчості композитора, Житомирський обласний будинок народної творчості влаштував серед учасників музикальних гуртків ряд лекцій, випустив лист з біографією П. Чайковського для ознайомлення аматорів самодіяльних мистецьких колективів, організовано виставку образотворчого мистецтва тощо. *Радянська музика.* — 1940. — № 2. — С.62-63; *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С.300.

1. В середині лютого 7-а і 13-а армії (35 дивізій) Північно-Західного фронту (командуючий С.К. Тимошенко) подолали головну смугу оборони противника на Карельському перешийку, зламали супротив 15-ти дивізій фінської армії і почали прорив т.зв. «Лінії Маннергейма». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).* — С.174.

1. Наприкінці лютого почався новий раунд переговорів між СРСР і Фінляндією про умови досягнення миру. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.162.

3, 6. Євпаторія. Перебої з постачанням охопили армію та військово-промислові об'єкти. В Євпаторійському гарнізоні склався надзвичайно напружений стан з постачанням начскладу хлібом: протягом січня і в лютому командири та їхні родини залишалися без хліба по 2-3 доби, купити хліб також було неможливо. *Осокина Е. За фасадом «сталинского изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1930-1941.* — М., 1999. — С.210.

1. Зі складу КОВО до Фінляндії було надіслано декілька стрілецьких дивізій та авіаескадрилій, три танкових полки, три артилерійських полки Резерву головного командування, два зенітно-артилерійських дивізіони, 9 окремих зенітних батареї, десантна бригада, 24 лижних батальйони тощо. З Одеської військової округи було надіслано чотири дивізії, одну бригаду, три авіаполки. В Харківській військовій окрузі із комсомольців-добровольців було сформовано два лижні батальйони (75-й та 76-й) до 900 осіб кожний. *Безсмерття. Книга Пам'яті України. 1941-1945.* — К., 2000. — С.36; *Осьмачко С.Г. Красная Армия в локальных войнах и военных конфликтах (1929-1941гг): боевой опыт и военная политика.* — Ярославль, 1999. — С.30.

1 березня (п'ятниця)

1, 2. Київ. Відкрився 5-й Український з'їзд МОПР — суспільної організації, що надавала матеріальну і моральну допомогу пролетарським революціонерам зарубіжних країн. На з'їзд прибули 225 делегатів, які представляють 33 тис. осередків, що охоплюють 2 593 965 членів. Попри із зростанням кількості членів організацій, слабкою ділянкою на з'їзді була визнана робота на селі. В ряді колгоспів, радгоспів, МТС були відсутні організації МОПР. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 1 березня, 3 березня.

2 березня(субота)

1. Москва. Рада народних комісарів СРСР і ЦК ВКП(б) прийняли спільну постанову «Про охорону держкордону у західних областях УРСР і БРСР». *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. – Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – С.17.*

1. Англія і Франція звернулися до Норвегії і Швеції за дозволом транзиту військ за умови надходження офіційного прохання з боку Фінляндії; орієнтовні строки висадки десанту намічалися на 20 березня. *Мельтюхов М.И.Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). – М., 2000. – С.163.*

1. Київ. Газета «Вісті ВУЦВК» відзначила десяту річницю виходу статті Й.Сталіна «Запаморочення від успіхів», помістивши добірку публікацій на цю тему. *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 1 березня.*

1, 8. Ленінград. За оперативними зведеннями штабу ЛВО частини Червоної армії зайняли депо залізничної станції Виборг і південну частину міста Виборг та обійшли його з півночі і півдня. *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 3 березня.*

1. Львів. Відбувся 100 тисячний загальноміський передвиборчий мітинг-зустріч з кандидатами в депутати Верховних Рад СРСР та УРСР. Мітинг відкрив секретар міськкому КП(б)У Колесніченко. З промовами виступили польські письменники Ю.Борейша та В.Василевська, академік Студинський, голова Львівського облвиконкому Козирев та ін. *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 3 березня.*

1, 2. Львів. У створених 32 паспортних пунктах почалася видача паспортів громадянам Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Першим одержав радянський паспорт колишній робітник Львівського пивоварного заводу, наразі заступник голови Міської ради О.І.Кармазин. Серед громадян Львову, які в числі перших отримали паспорти: професор інституту радянської торгівлі П.І.Франко, письменниця В.Л.Василевська та ін. *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 3 березня.*

2, 3. Суми. В селі Вакаловщина Сумського району виявлено два джерела мінеральних вод. Їх дебет понад 10 тис. літрів на добу. Згідно попереднього висновку міської комісії очолюваної професором Федоровським, ця вода схожа з відомими Березовськими мінеральними водами під Харковом і може бути використана у лікувальних цілях. *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 3 березня.*

4. Київ. Фізико-математичний відділ Академії наук України прийняв рішення про організацію на базі Полтавської обсерваторії науково-дослідного астрономічного інституту. Цей інститут буде займатися переважно вивченням положення слабких зірок, дослідженням сонця, комет і метеорів, а також руху земного полюсу. Планується, що в Полтавському інституті концентруватимуться всі наукові роботи, які проводяться обсерваторіями Києва, Полтави, Комсомольська (Далекий Схід) і обсерваторією на горі Поп-Іван (Карпати). *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 3 березня.*

3 березня (неділя)

1. Фінляндія. Радянські війська підійшли на підступи до Виборга; війська 7-ї армії охопили місто з двох боків. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161.

1. 3-4 березня Норвегія і Швеція відмовили у транзиті англійських і французьких військ своєю територією. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.163.

1. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про поширення Постанови РНК СРСР від 14 листопада 1939 р. № 1889 «Про затвердження нагрудного знаку «Відмінник РСЧА» на війська НКВС СРСР». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 5. — Ст.152.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про зміну тарифів на послуги зв'язку». Ухвалено встановити наступні плати за пересилання грошових переказів поштою: на суму до 30 руб. — 60 коп., від 30 до 50 руб. — 1 руб., від 50 до 100 руб. — 2 руб., більше 100 руб. за кожний наступний рубль, повний або неповний — 2 коп. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 5. — Ст.159.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про тарифи на повітряні перевезення пасажирів, пошти, багажу та вантажів». Затверджені тарифи на перевезення пасажирів, пошти, вантажів повітряними лініями союзного призначення Головного управління цивільного повітряного флоту, у тому числі на лінії Москва-Харків — пасажирський тариф 115 руб., пасажирський на швидкісних літаках — 125 руб., поштовий (за 1 кг.) — 3 руб. 40 коп., вантажний (за 1 кг) — 1 руб. 70 коп.; Москва-Одеса — відповідно « — », 185 руб., 5 руб., 2 руб. 20 коп.; Москва-Київ — « — », 145 руб., 3 руб. 20 коп., 1 руб. 65 коп.; Москва-Осипенко — 160 руб., « — », 4 руб. 20 коп., 2 руб.; Київ-Харків — 90 руб., « — », 2 руб. 30 коп., 1 руб. 15 коп.; Київ-Сталіно — 120 руб., « — », 3 руб., 1 руб. 50 коп.; Київ-Ворошиловград — 150 руб., « — », 3 руб. 80 коп., 1 руб. 90 коп.; Харків-Одеса — 150 руб., « — », 3 руб., 1 руб. 90 коп.; Одеса-Херсон — 70 руб., « — », 1 руб. 35 коп., 0, 90 руб. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 5. — Ст.160.

1. Київ. У Сесійному залі Верховної ради УРСР почала роботу 7-ма Київська міська партійна конференція. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 4 березня

4 березня (понеділок)

1. Фінляндія. 4-8 березня війська 28-го та 10-го стрілецьких корпусів по льоду перейшли Виборзьку затоку і, незважаючи на жорсткий спротив противника, захопили плацдарм на березі Виборга, перерізали шосе Виборг-Хельсинки. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.161.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про реорганізацію початкових і середніх шкіл на території західних областей України». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 7. — Ст.42.*

1, 8. Ленінград. Штаб Ленінградської військової округи зробив заяву відносно Ноти уряду Фінляндії поданої до Ліги націй, в якій засуджувалися методи ведення СРСР війни. В Ноті йшлося про проведення майже щоденних рейдів радянської авіації проти цивільного населення в яких загинуло 392 особи, про використання радянськими наземними частинами під час атак полонених і цивільних фінів у якості «живого щита», про застосування Червоною армією коматозного газу тощо. Штаб ЛВО заявив, що «не вважає за потрібне спростовувати такі нерозумні заяви» і констатував, що «вся ця «нота» складається з брехливих тверджень, шитих білими нитками». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 березня.*

1, 2. Київ. Закінчився розгляд справи «антирадянської зграї наклепників і провокаторів Мельниченка, Нечипорука, Квятковської і Гріншпона». Пізно ввечері був оголошений вирок Верховного суду УРСР. Всіх чотирьох обвинувачених було визнано винними за статтею 7-54 Кримінального кодексу УРСР (наклепницька діяльність з контрреволюційною метою). «Підсудні, — зазначалося у вирокі, — маючи на меті вивести з рядів будівників соціалістичного суспільства чесних радянських громадян, викликати у них незадоволення радянською владою та послабити роботу ряду культурних закладів, протягом 1937-38 рр., діючи організовано, подали безліч наклепницьких заяв на працівників багатьох культурних і наукових установ: Київської Державної опери, Управління в справах мистецтв, Інституту фольклору Академії наук УРСР, Українського державного музею, Київської школи майстрів народної творчості і т.д.». Вироком суду обвинувачених було засуджено на строки позбавлення волі від 4 до 15 років з конфіскацією особистого майна. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 березня.*

5 березня (вівторок)

1. ЦК ВКП(б) ухвалило постанову про застосування вищої міри покарання — розстрілу щодо 14 700 полонених польських офіцерів. На загаль, згідно цієї постанови (за сучасними підрахунками) було знищено від 22 до 40 тис. осіб серед яких був певний відсоток етнічних українців і чимало мешканців Галичини і Волині, які перебували у таборах Ковеля, Осташкова, Старобельська, Катині, Мідного, Харкова та ін. Схвальні підписи під документом поставили Й.Сталін, К.Ворошилов, В.Молотов, А.Мікоян, та заочно погодились з цим рішенням М.Калінін і Л.Каганович. *Катынь. Пленники необъявленной войны. Документы и материалы. — М., 1999. — С.7. Депортация. — Т1: 1939-1945. — Львів, 1996. — С.91-93.*

1. Хельсинки. Фінський уряд вирішив загальмувати справу з офіційним зверненням до Лондона по допомогу у війні проти СРСР. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.164.*

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про введення правильних сівозмін у колгоспах і радгоспах Української РСР». Надавалося право РНК УРСР, у зв'язку з введенням сівозмін у колгоспах, проводити виправлення і заміну неправильно складених державних актів на довічне користування землею; встановлювався порядок проведення таких рішень за постановою РНК УРСР з наступним затвердженням РНК Союзу РСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 5. — Ст.148-149.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про утворення Республіканського ювілейного комітету по святкуванню 110-річчя з дня народження великого російського композитора П.І.Чайковського». *ЦДАВОУ. — Ф.2. — Оп.7. — Од. зб. 191. — Арк.211-212; Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. — К., 1986. — С.413.*

6 березня (середа)

1. Москва. Радянський уряд заявив про свою готовність розпочати мирні переговори з Фінляндією. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.164.

1, 4. Київ. В Київському Державному ордена Леніна академічному театрі опери та балету імені Т.Шевченка відбувся громадський перегляд опери «Іван Сусанін». Український переклад зробив М.Рильський, режисер-постановник В.Манзій. Роль Івана Сусаніна виконав народний артист УРСР М. Донець, Антоніди — засл. арт. УРСР Зоя Гайдай. Прем'єра призначена на 9 березня. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 8 березня.

7 березня (четвер)

1. Фінляндія. Війська 52-ї стрілецької дивізії захопили Наутсі; 7-9 березня війська 7-ї армії прорвалися до околиць Виборга; фінська делегація вилетіла до Москви для переговорів з СРСР про можливість укладення миру. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.164.

3, 6. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову «Про роздрібні ціни на будівельні матеріали для широкого ринку». Ухвалено встановити та запровадити з 11 березня 1940 р. єдині роздрібні ціни на будівельні матеріали, зокрема цемент (марки 150 — 34-40 коп. за 1 кг.), руберойд (з тальною присипкою марки А-350 — 38 руб. за рулон), шифер кровельний (необрізної — 60 руб. за 100 шт.), кровельне залізо (чорне, розмір листа 710 x 1420 см., товщина листа 0,41 мм — 3 руб. 40 коп.), цвяхи (будівельні, розмір 8,0x250 мм — 5 руб за 1 кг.) та ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 8. — Ст.232.

1. Москва. Нарком внутрішніх справ СРСР Л.Берія надіслав директиву прикордонним військам Західного округу розпочати підготовку до виселення жителів прикордонної смуги. *Радянські органи державної без-*

пеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С. 17.

3. Миколаїв. Ряд колгоспів області розводять у себе уссурійських єнотів. В колгоспах Цюрупинського, Білоозерського, Голопристанського, Каховського і Херсонського районів налічується вже 17 єнотових ферм. Єнотів розводять також окремі колгоспники, робітники і службовці. За добрі показники по розведенню єнотів службовці міста Херсона Кісальніков і Пісхайтен завоювали право бути учасниками Всесоюзної сільськогосподарської виставки 1940 р. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 8 березня.

4. Харків. Пішов з життя Жуков Костянтин Миколайович (народився в 1873 р.) — російський і український архітектор, теоретик і практик неоукраїнського стилю (українського модерну). З 1919 р. працював у Харкові, де спорудив будинки реального і художнього училищ (1911-1913 рр.) Професор Харківського художнього інституту. За його проектами зведено Будинок учителя (у стилі конструктивізму), павільйон з боку Мироносицького скверу (необароко); обидва у 1920-ті роки у Харкові. Автор книги «Український модерн 20-го століття і його стилістичні джерела» (1935 р.). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.243.*

8 березня (п'ятниця)

1. Москва. 8-12 березня відбулися переговори між фінською і радянською сторонами про укладання миру. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.164.

1, 4, 7. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видав постанову «Про заснування стипендій імені товариша Молотова В.М.» Ухвалено в ознаменування п'ятидесятиріччя з дня народження В.М.Молотова заснувати премію його імені у вигляді 250 стипендій розміром по 400 руб. кожна для призначення талановитим студентам Ленінградського індустріального інституту, Казанського державного університету імені В.І.Леніна, Кіровського педагогічного інституту імені В.І.Леніна, Пермських державного університету, медичного, сільськогосподарського інститутів. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 5. — Ст.150.

1. Москва. Указом Президії Верховної Ради СРСР на честь 50-річчя з дня народження В.М.Молотова місто Перм перейменовано в м.Молотов і Пермська область в Молотовську область. *Комуніст.* — 1940. — 9 березня.

9 березня (субота)

1. Фінляндія. Маннергейм доповів уряду про те, що фінська армія постанала перед загрозою повного розгрому; фінський уряд ухвалив рішення прийняти вимоги радянської сторони *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.162.

1, 4. Київ. Виконком київської міської ради депутатів трудящих підбив підсумки роботи бібліотек міста. Констатувалося зростання кількості бібліотек для дорослих з 12 у 1934 р. до 23 у 1939 р., наголошувалося на успішній роботі 13 дитячих бібліотек, сотень заводських, профспілкових, відомчих, учбових та шкільних бібліотек. Вказувалося на збільшення асигнування бібліотек з 322800 руб. у 1934 р. до 1578 тис. руб. у 1939 р., констатувалося збільшення книжкового фонду бібліотек та кількості відвідувачів. У 1934 р. книжковий фонд бібліотек системи міського виконкому становив 405171 книжку, а на 1 січня 1940 р. він зріс до 663447 книжок; кількість читачів відповідно зросла з 33054 до 82861 осіб; протягом 1939 р. читачам бібліотеками видано 2048649 книжок. *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів.* — К., 1986. — С.301.

10 березня (неділя)

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про строки реорганізації, контингент і порядок фінансування Української академії соціалістичного землеробства». Ухвалено, в розвиток постанови РНК СРСР від 14 грудня 1939 р. № 2047 «Про реорганізацію Харківського колгоспного сільськогосподарського технікуму в Українську академію соціалістичного землеробства», завершити перетворення Харківського колгоспного сільськогосподарського технікуму (бувшого Українського комуністичного сільськогосподарського університету імені Артема) в Українську академію соціалістичного землеробства до 1 вересня 1939 р.; встановити в ній наступні факультети: польоведення, зоотехнічний; затвердити контингент академії у кількості 600 осіб, з щорічним прийомом по 150 осіб; підпорядкувати Українську академію соціалістичного землеробства Наркомзему СРСР, поклавши на нього фінансування навчального закладу. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 5. — Ст.155.

4. Ганнова Горлицького району на Лемківщині. Народився Дуда Ігор Петрович — український мистецтвознавець, педагог. У 1984-1986 рр. працював в Тернопільському педінституті. З 1991 р. директор Тернопільського художнього музею. Автор праць: «Віктор Макарів. Альбом» (1982); «Т.Г.Шевченко на Тернопільщині» (1990); «Перша Всеукраїнська виставка художників-монументалістів» (1994); зб. «Тернопільській організації Спілки художників України — 40 років (1994). Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.224.

4. Москва. Пішов з життя Булгаков Михайло Опанасович (народився 3 (15) травня 1891 р. в Києві) — російський радянський письменник і драматург. Закінчив у 1916 р. медичний факультет Київського університету. Відвідував у Києві театральні курси М.Медведєва. Літературну діяльність почав у 1921 р. В п'єсі «Дні Турбіних» (за романом «Біла гвардія» висвітлив події громадянської війни у Києві 1918-1919 рр. карикатурно пока-

зав українську державність та її лідерів С.Петлюру та гетьмана П.Скоропадського. Для «Українфільму» 1934 р. написав сценарій для екранізації комедії М. Гоголя «Ревізор». Театри України поставили п'єси Булгакова: «Зойчина квартира»; «Дні Турбіних», «Втеча», «Майстер і Маргарита» (перекл. Б.Олійника), «Собаче серце» та ін. У будинку в Києві, де жив 1906-1913 та 1918-1919 рр. відкрито 1990 р. меморіальний музей, на фасаді встановлено меморіальну дошку (1982 р.; скульптор А.Куш). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.90.*

11 березня (понеділок)

1. Фінляндія. Війська 13-ї армії форсували р.Вуоксу, створивши загрозу тилу фінських військ, розгорнутих упродовж Тайпаленйоки і Суванто; Фінляндія знову запросила Норвегію і Швецію про можливість пропущення англо-французьких військ через їх території для надання допомоги у війні проти СРСР; Норвегія і Швеція відповіли відмовою. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.162, 164.*

12 березня (вівторок)

1. Москва. Підписано мирну угоду між СРСР і Фінляндією про завершення війни. Припинення воєнних дій призначено на 12.00 13 березня. Комуніст. — 1940. — 14 березня.

1. Фінляндія. Війська 7-ї армії захопили частину Виборга; Англія і Франція знову звернулися до Норвегії і Швеції з проханням дозволити прохід їхньою територією військ для надання допомоги Фінляндії у війні проти СРСР, проте отримали негативну відповідь обох країн; союзники ухвалили рішення 20 березня висадити війська у Нарвіку і Тронхеймі; рішення не було реалізоване внаслідок укладення миру між СРСР і Фінляндією. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.162, 164.*

1. Київ. Нарком внутрішніх справ УРСР І.Серов видав директиву щодо відновлення у складі РСЧА командного і керівного складу запасу, в якій наголосив на тому, що основне завдання органів УДБ НКВС «не допустити на командні та політичні посади соціально чужий і політично неблагонадійний елемент». *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.109-110.*

13 березня (середа)

1. Фінляндія. У Виборзі тривали жорстокі бої між радянськими і фінськими військами; бої тривали іще дві години після вступу у силу угоди про припинення вогню, але до часу капітуляції центр міста радянським військам здобути так і не вдалося. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Ста-*

лина. *Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения)*. — М., 2000. — С.162.

1. Москва. Газета «Правда» повідомила про укладення мирного договору з Фінляндією і проголосила, що «мир торжествує на кордонах Радянського Союзу. Це нова величезна перемога сталінської політики миру. ... Палії війни зазнали жорстокої поразки». Радянські війська у ході війни втратили 131 476 бійців убитими і такими, що пропали без вісті, 264 908 пораненими і хворими, безповоротні втрати склали 406 літаків, 422 гармати і міномети; загальні витрати на війну перевершили 7,5 млрд. руб. Фінська сторона також понесла значні втрати: убито, пропало без вісті 22 830 осіб, поранено 43 557, втрачено 62 літаки, 500 гармат і мінометів, 50 танків. *Правда*. — 1940. — 13 марта; *Комуніст*. — 1940. — 14 березня; Мельтюхов М.И. *Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения)*. — М., 2000. — С.164.

1.Київ. Нарком внутрішніх справ УРСР І. Серов надіслав спецповідомлення секретарю ЦК КП(б)У М.Хрущову про реагування населення м.Києва на укладення договору з Фінляндією. «Урядове повідомлення по радіо про укладення договору з Фінляндією, — йшлося у документі, — викликало пожвавлене реагування у всіх шарах населення. Трудящі зі схваленням відгукуються про політику Радянського Союзу. По Києву організоване колективне слухання по радіо. Повідомлення про мир більшістю супроводжувалося аплодисментами». Серед типових висловлювань були такі: Робітник Укрстадіону Криворучко сказав: «У фіннів просили маленький шматочок землі і взамін цього їм пропонували територію в десять разів більшу. Вони підпали під вплив Англії і опинились у положенні Польщі. І тут ми строго дотримуємося своєї мирної політики. Замість того, щоб гнати і бити відступаючих і забрати всю Фінляндію, ми беремо тільки те, що необхідно для безпеки СРСР». Агроном УНХУ УРСР Білик: «Це велика справа, це почесний мир, але не добре, що Народний уряд Фінляндії залишився без визначеного положення». Професор Академії наук УРСР Оглоблін: «Тепер кордон з Фінляндією у нас такий як був при Петрі. Выборг — ключ до Ленінграду. Цей договір — великий удар по Англії». Адміністратор оперного театру Каневський: «Це повна капітуляція Фінляндії. А який вигляд у Англії? У нас в театрі всі зустріли повідомлення про мир овацією». Єврейський письменник Гонтарь: «Цей мир геніальний, весь народ радіє». Негативних реагувань не зафіксовано. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін*. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1113-1114.

4, 7. Москва. Василь Барка (згодом відомий український письменник) захистив кандидатську дисертацію з історії середньовічної літератури за темою «Про співвідношення реалістичності і фантастики в стилі «Божественної комедії» Данте». *Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст. У 3-х кн. Кн. 2*. — Київ: Рось, 1994. С.647-648.

14 березня (четвер)

1. Нарком внутрішніх справ УРСР І.Сєров повідомив по дроту наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берію про реагування населення України на укладення договору з Фінляндією. Поряд з позитивними висловлюваннями, — йшлося у повідомленні, — маються і негативні настрої. Так, наприклад: старший економіст Укрконеуправління Ясинський: «А все таки дії Радянського Союзу виявилися несолідними. Визнати уряд Народної республіки, від старого уряду відмежуватися, називаючи його бандою, а потім вступити у переговори з бандою, а визнаний уряд просто забути. Це якість не укладається у думках, і така політика заслуговує критики». Конструктор Ворошиловградського заводу №60 Дулин: «А все таки фінни молодці, здорово пощипали Червону Армію, адже скільки тисяч вбитих — просто жах. Звісно, нашому уряду треба було швидче укласти договір тому, що серед населення пішло вже незадоволення». Службовець Торгпосередконтори Абрамович: «СРСР отримав певний удар. Демократична Фінляндія, завдяки своєму рішучому відпорі і допомоги всього світу відстояла себе і не дала можливості у сім днів, як про це мріяли у Кремлі, розгромити себе. В цьому величезна перемога фінляндської демократії. А Куусинен зі своїми міністрами отримає ліквідаційне і повернеться до Москви. Його уряд увійде в історію, як блазневий, а уряд Рюти-Таннера як той, що відстояв свободу і незалежність Фінляндії». Серед письменників і артистів були такі висловлювання: Український письменник Кацнельсон: «...В результаті цієї справи буде трійчатий союз з Німеччиною, Італією і СРСР». Артист театру ім. Франко Коханенко: «...Мир з Фінляндією — це, головним чином, заслуга Німеччини, яка сильно натисла на Швецію, щоб остання вплинула на Фінляндію. Ріббентроп брав енергійну участь у переговорах радянського уряду з Фінляндією». Артист театру Російської драми Лавров: «Безумовно це добре з точки зору збереження людських життів. Однак я не розумію багато, і особливо мене цікавить, як наш крок буде розцінено у Європі. Чи не скажуть там, що ми неспроможні. Говорили про визволення трудящих. Як на це подивляться народи, що очікують на революцію і нашу допомогу». Заст. директора інституту Академії наук УРСР Копица: «Все таки треба визнати, що фінни чудово воювали. На супротив, який вони вчинили, ми, звісно, не сподівалися. Все це, очевидно, і є тією причиною чому ми відмовилися від допомоги Народному уряду і взагалі умовчали про нього.» *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1115-1116.*

15 березня (п'ятниця)

1. Нарком внутрішніх справ УРСР І.Сєров додатково повідомив по дроту наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берію про реагування населення України на укладення договору з Фінляндією. Серед реагувань були такі: робітник заводу ім.Октябрської революції м. Ворошилов-

граду Трубкин «...Виходить, що СРСР капітулював. Білофіннів не визнавали, а тепер уклали з ними договір. Куди подінуть договір з народним урядом». Інженер-будівник м.Києва Винга: «...Я дуже радий укладанню договору. Війна закінчилася з честю. Жити буде легше. Ми не знаємо, що нас очікує у найближчий час, і тому нема чого більше витратити сили, а треба їх акумулювати для можливої нової війни, позаяк мається вогнище світової війни, і нам треба тримати вуха гостро. Серед негативних висловлювань службовців типові були такі: інженер Єрмаков м.Миколаїв: «...Добре, що наваралися на таку державу як Фінляндія. В СРСР припадає 60 осіб на одного фінна, і нічого не могли зробити. Полізли укладати мирний договір. Тепер менше будуть кричати про непереможну Червону армію. А якщо б почали війну з Англією чи Францією, то порахували би кістки росіян». Технік м.Миколаїв Стуль: «Ганьба на весь світ, велет СРСР стільки часу возився з такою комахою як Фінляндія». Інженер-хімік м.Київ Бежацький: «...За кордоном розцінять цей мир, як визнання слабкості СРСР, інакше розуміти не можна, після того як СРСР відмовився від свого наміру створити Фінляндську народну республіку». Крім того, зафіксовано ряд позитивних фактів у документах, відправлених мешканцями Києва в різні адреси СРСР рідним і знайомим. Мешканець м.Києва Хитров: «І ще який мир. Нехай знають, що значить СРСР. Вже після цього уроку ніхто не насмілиться сунути свою морду в наш огорог.» *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1117-1119.*

4, 7. Мокрець (Київська обл.). Народився Міщенко Олексій Михайлович — український графік, засл. діяч мистецтв УРСР (1990). Автор серій акварелей: «В краю мого дитинства» (1979-1980), «Земля — моя радість» (1982), «Тополинний край» (1984), «Полтавщина» (1985-1990); ілюстрацій до книжок: «Лісове шатро» М.Пришвіна (1979), «Весняні води» Ф.Тютчева (1983), збірок «В березовім гаю» (1980), «Над Дніпром» (1989-1991), серії «Прерія-степ» (1991-1994). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.418.*

16 березня (субота)

9. Москва. РНК СРСР затвердив «Положення про Всесоюзний комітет у справах фізичної культури і спорту при РНК СРСР». Визначалися мета, завдання Комітету як «органу державного контролю і керівництва роботою з фізичної культури і спорту в Союзі РСР»; затверджувалася така структура Комітету: управління фізкультурними навчальними закладами; навчально-спортивне управління; відділи: кадрів; організаційно-інспекторський; фізкультурної пропаганди і агітації; фізкультурної роботи серед дітей, підлітків і допризовної молоді; фізкультурної роботи у колгоспах, радгоспах і МТС; спортивних зв'язків з закордоном; зведеного планування і обліку; капітального будівництва; спортивного облад-

нання і устаткування; фінансовий; адміністративно-господарський; ін-спеція з фізкультурної роботи у вузах і технікумах; бюро з винаходів у царині виробництва спортивного обладнання та устаткування; контрольно-інспекторська група при голові комітету; юридичне бюро; секретаріат; спеціальний сектор; архів. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 7. — Ст.209.*

17 березня (неділя)

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про заходи для поліпшення роботи радгоспів Наркомрадгоспів». Ухвалено реорганізувати апарат Наркомрадгоспів СРСР, РСФРР і УРСР, зокрема створити у складі Наркомрадгоспів УРСР наступні управління: зернових радгоспів, молочних радгоспів, свиноводчеських радгоспів; передати у безпосереднє відання Нарком радгоспів УРСР наступні госпрозрахункові організації: «Уккрандгоспостач», «Уккрандгосптранс», «Уккрандгоспмеліобуд», «Уккрандгоспбудматеріал», «Уккрандгоспзбутокрм». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.171.*

18 березня (понеділок)

1. Нарком внутрішніх справ УРСР І.Сєров надіслав записку наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії про реагування населення м.Львова на укладення договору з Фінляндією. Колишній директор гімназії у Варшаві Кречмар: «...Польські націоналісти, що вірили у Сікорського, розчарувалися знов і на прикладі Фінляндії ще раз упевнились у «союзнстві» Англії і Франції. Для нас зараз висновок один, нехай воює сама Англія, а ми маємо реально підтримувати Радянський Союз». Професор Студинський, виступаючи на мітингу в оргкомітеті спілки радянських письменників м.Львова добірно зупинився на значенні м.Ленінграду і схвалив укладення договору між Фінляндією і СРСР. Поряд з позитивними є і негативні настрої, так, наприклад: робітник шляхового тресту Кучей М.: «...тепер вже Польща не повернеться, позаяк Радянський Союз уклав мирний договір з Фінляндією. Ми тут нічого не зможемо зробити, так як частини Червоної армії з фінляндського фронту будуть перекинуті для наведення порядку. Нам лишається сидити спокійно і очікувати хода подій». Письменниця Марковська: «Для польських націоналістів — це великий удар. Укладення цього договору розсіяло надії на десант англійських легіонерів. Але ще не виключено, що Німеччина укладе договір з Францією і разом почнуть похід проти СРСР. В цьому випадку відродження Польщі можливе». *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1117-1119.*

4. Луганськ. Народився Ануфрієнко Анатолій Васильович — український диригент, заслужений діяч мистецтв УРСР (1985 р.). У 1961-1979 рр.

працював в Київському театрі опери та балету ім. Т.Г.Шевченко. З 1979 р. художній керівник і головний диригент Державного естрадно-симфонічного оркестру УРСР. З 1988 р. — художній керівник ансамблю пісні і танцю «Таврія». *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.23.*

19 березня (вівторок)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про прибутковий грошовий податок з колгоспів Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей Української РСР і Барановичської, Белостокської, Брестської, Віленської і Пінської областей Білоруської РСР». Ухвалено поширити з 1941 р. на вищезазначених територіях дію постанови ЦВК і РНК СРСР від 20 липня 1936 р. «Про заміну сільськогосподарського грошового податку з колгоспів подоходним грошовим податком». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.175.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про податки і збори з населення Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей Української РСР і Барановичської, Белостокської, Брестської, Віленської і Пінської областей Білоруської РСР». Ухвалено звільнити робітників, службовців, інтелігенцію та інше населення вищезазначених територій від сплати недоїмок за податками: прибутковим, промисловим, поземельному, зрівняльному, на електричне освітлення, з нерухомого майна, квартирного, спеціального податку на заробітну плату та всіма іншими податками і зборами, які належало сплачувати згідно з законами Польської держави; поширити з 1 січня 1940 р. на ці території положення про промисловий податок з приватних осіб (постанова ЦВК і РНК СРСР від 2 вересня 1930 р.), дію постанов ЦВК і РНК СРСР від 23 січня 1934 р. про збирання на потреби житлового і культурно-побутового будівництва у містах і сільських місцевостях та ЦВК і РНК СРСР від 7 лютого 1933 р. про єдине державне мито. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.176.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про податки з селянських господарств Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей Української РСР і Барановичської, Белостокської, Брестської, Віленської і Пінської областей Білоруської РСР». Ухвалено звільнити усі селянські господарства вищезазначених територій від сплати недоїмок за податками: поземельному, зрівняльному, дорожньому, шарварочному, по убою тварин та всім іншим державним і місцевим податкам згідно з колишнім польським законодавством; поширити на всі вищезазначені області діючий в СРСР закон про сільськогосподарський податок від 1 вересня 1939 р.; встановити наступні пільги для селянських господарств цих областей: знизити на 25% суму

сільськогосподарського податку з господарств колгоспників; звільнити від сплати сільськогосподарського податку колгоспні двори та одноосібні господарства, прибутковий дохід яких не перевищує 1 тис. руб.; звільнити від обкладання сільськогосподарським податком усіх дрібних тварин, що знаходяться в особистому користуванні членів колгоспу та одноосібних селянських господарств; звільнити у 1940 р. усі селянські господарства від сплатибору на потреби житлового і культурно-побутового будівництва, що стягується на підставі постанови ЦВК і РНК СРСР від 23 січня 1934 р., одноосібні селянські господарства — від сплати державного податку на коней одноосібних господарства, яка проводиться на підставі закону Верховної Ради СРСР від 21 серпня 1938 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.177.*

2, 3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організацію державного страхування у Волинській, Дрогобицькій, Львівській, Ровенській, Станіславській і Тернопільській областях Української РСР і Барановичської, Белостокської, Брестської, Віленської і Пінської областей Білоруської РСР». Ухвалено поширити на вищеназаних територіях порядок страхування у всіх його видах, відповідно законодавства СРСР, зокрема постанови РНК СРСР від 3 лютого 1938 р. № 111 «Про державне страхування майна підприємств, установ і організацій». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.178.*

2, 3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про припинення діяльності приватних страхових підприємств у Волинській, Дрогобицькій, Львівській, Ровенській, Станіславській і Тернопільській областях Української РСР і Барановичської, Белостокської, Брестської, Віленської і Пінської областей Білоруської РСР». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.179.*

20 березня(середа)

1, 8. 20, 29 березня СРСР виступив з заявами про несумісність норвезько-шведсько-фінського оборонного союзу з радянсько-фінським договором від 12 березня 1940 р. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.168.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про реорганізацію органів управління кінофікації Комітету у Справах Кінематографії при РНК СРСР». Ухвалено об'єднати існуючі трести по кінофікації з управліннями кінофікації при РНК відповідних союзних, автономних республік, крайових і обласних виконкомах рад; реорганізувати районні (міжнародні) відділення трестів кінофікації у районні (міжрайонні) відділи управлінь кінофікації при крайових, обласних виконкомах рад і РНК союзних і автономних республік; перевести роботу управлінь кінофікації

на повний госпрозрахунок; ліквідувати Загальносоюзну контору з керівництва кінотеатрами союзного значення (Союз кінотеатр), підпорядкувавши кінотеатри безпосередньо Комітету у справах кінофікації при РНК СРСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.173.*

3.6. *Харків.* Політвідділ спецчастин Харківського гарнізону доповів про ускладнення із забезпеченням хлібом. Приміром, у Красно-Баварському райторгу вимагали щоб тим, хто мешкає на його території не видавали хліба, а лише приїжджим. Через це виникали черги, погрози тощо. На приїжджих встановлюються окремі списки. *Російський державний військовий архів. — Ф.25900. — Оп.6. — Спр.297. — Арк. 60.*

21 березня (четвер)

1.УДБ НКВС Львівської області надіслало спецповідомлення секретарю ЦК КП(б)У М.Хрущову про недоліки у ході підготовки виборів депутатів до Верховної Ради СРСР і УРСР у Західній Україні. «У зв'язку з розгорнутою передвиборчою кампанією, — говорилося у повідомленні, — польські, українські націоналісти, члени антирадянських політпартій ОУН, УНДО, ОЗОН та інші антирадянські елементи значно активізували свою ворожу роботу. Відзначено ряд фактів терористичних проявів і погроз, спрямованих проти активістів і висунутих кандидатів. Значно активізує свою діяльність проти виборів духівництво...» Повідомлялося, що 3 березня у Львові ксьондз костелу на вул.Личаківській виступив з проповіддю і заявив: «Люди не забувайте, що ви є поляки. Не давайте убирати в себе ідеї комунізму. Віруйте у бога і у повернення Польщі. Подумайте добряче, коли будуть вибори, за кого ви будете голосувати, не піддавайтеся наказам. Не бійтеся тюрем. Кожен з нас має бути підготовлений. Хвилина звільнення наближається, стійте кожен на своєму посту. Вчите цьому своїх дітей». Поп с. Улиця-Середкевич Немирівського району Фигер Яцко після служби у церкві, звернувся до присутніх і сказав: «Брати і сестри, хіба ви не бачите, як наші брати і сестри живуть при більшовиках, вони терплять голод, ходять розуті і роздягнуті. Все це роблять для нас тут в Україні комуністи. Не слухайте комуністів, молитесь богу. Всі ті хто не встоїть і похитнеться, буде наказаний богом.» 16 березня група студентів Ветінституту м. Львова, отримавши запрошувальні квітки на вечір, присвячений дню виборів і випуску студентів, звернулися до митрополіта Шептицького за порадою, чи можуть вони у період посту і напередодні неділі відвідати вказаний вечір, на що Шептицький відповів, що ходити на вечір не слід. В наслідок зібрання і вечір не відбулися, позаяк більшість студентів на зібрання не прийшло. «Використовуючи співпадіння початку релігійних свят пасхи з днем виборів, — зазначалося у повідомленні, — католицьке духівництво з метою відволікання уваги виборців від голосування намагається день 24 березня зайняти богослужінням». *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1121-1122.*

4. с. Валява (Польща). Народилася Кедич Христина Іванівна — українська актриса, нар. актриса України (1991 р.). Впродовж 1957-1958 рр. працювала в Бердичівському українському музично-драматичному театрі. З 1958 р. у Львові в першому українському театрі для дітей та юнацтва. Найпомітнішими ролями, що їх зіграла акторка, стали: Параска («Любов на світанні» Галана), Том Кенті (Одноійменна п'єса Михалкова), Нюрка («Гавроші Брестської фортеці» Махняги), Асель («Тополька моя в косиці червоній» Айматова) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.28 2-283.*

22 березня (п'ятниця)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову про передачу спиртних заводів, які знаходяться на території західних областей УРСР і БРСР з ведення Наркомхарчопрому СРСР у ведення Наркомхарчопромів УРСР і БРСР та про організацію в них головних управлінь і трестів спиртової промисловості. Ухвалено дозволити РНК УРСР організувати при Наркомхарчопромі УРСР «Укрголовспирт», а також наступні спиртотрести: Рава-руський з місцезнаходженням у м. Рава-Руській, Південно-Тернопільський — м. Чортків, Станіславський — м. Станіслав; містилося зобов'язання Наркомхарчопрому СРСР, УРСР забезпечити протягом 1940 р. відновлення та розширення 60 спиртзаводів на терені західних областей УРСР з доведенням добового випуску кожного з заводів — 200-250 декалітрів спирту. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.174.*

23 березня (субота)

1, 4, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про заходи по увічненню пам'яті В.В.Маяковського у зв'язку з десятою річницею з дня його смерті». Містилося доручення правлінню Союзу радянських письменників провести 14 квітня 1940 р. урочисто-траурне засідання у Державному Ордена Леніна Академічному Большому театрі Союзу РСР; збудувати у Москві на площі Маяковського пам'ятник; зобов'язання Держвидаву видати у 1940 р. однотомник вибраних творів поета тиражем 30 тис. примірників, протягом 1940-1941 рр. — повне зібрання творів В.Маяковського; організувати в 1940 р. у Москві художньо-літературну виставку, присвячену життю і творчості поета; заснувати на літературному факультеті Московського державного університету 5 стипендій імені Маяковського у розмірі 400 руб. щомісяця для призначення талановитим студентам. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 6. — Ст.183.*

1,7. Брно. Діяч української еміграції В.Мурашко написав листа генералові В.Петріву про становище в Польському генерал-губернаторстві, ставлення там до українців та про бажання гетьмана П.Скоропадського

залучити його до воєнно-теоретичної праці. «На території Генерал-Губернаторства, — повідомляв дописувач, — нема ще нічого стійкого і певного. Оце саме в останніх днях появилися деякі розпорядження, котрі помалу вносять ясність. Почали приймати тим часом тільки українських суддів на Холмщині та Лемківщині. Відкрилася тому тиждень перша українська гімназія у Холмі, котра ще криється під назвою «7-ої класової народної школи». На Холмщині вже почали вводити українських війтів, бо й досі всюди сиділи поляки. З десяток людей заняло різні технічні посади, однак все це діялося через особисті впливи, персональні знайомства з німецькими адміністраторами, і ніяк того не можна ще вважати за певний напрям в українській політиці.» *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.616-617.*

1.УДБ НКВС Львівської області надіслало спецповідомлення секретарю ЦК КП(б)У М.Хрущову про реагування населення Львова на передвиборчу кампанію. 22 березня, — йшлося у повідомленні, — у м. Львові мітинг виборців, присвячений дню виборів, пройшов організовано і з великим піднесенням. Однак нашою агентурою відмечений ряд фактів ворожих проявів з боку антирадянського і націоналістичного елементу». Так, наприклад, український націоналіст Хунько А. під час руху колони на мітинг казав: «Сьогодні жиди проводять знову якісь збори, носяться з червоними прапорами і портретами більшовиків. Я не розумію, для чого вони возяться з ними. Адже все рівно голосувати підуть усі, а хто не піде, того арештують». Машиніст типографії Шум, бувши на мітингу, на питання одного з присутніх, чи скоро закінчиться мітинг, відповів: «Вони нас протримають тут доти, доки народу набридне. Я впевнений у тому, що добровільно на мітинг ніхто не явився, проте, боячись відповідальності, всі безприкословно підкоряються.» Польський націоналіст Рубинський Мар'ян говорив: «Я вимушений голосувати, але якщо б я знав, що мій бюлетень потрапить до рук більшовиків, то я б постарався написати на ньому не дуже для них приємні речі». Оунівець Ковалюк у присутності своїх сусідів казав: «Наразі організація українських націоналістів на селах веде агітацію за те, щоб при голосуванні знищували бюлетні, а в урну кидали чистий папір». Доктор медицини Лакота казав: «Я буду голосувати порожнім бюлетнем». Учитель середньої школи Шмидт Ян (ендек) в бесіді з джерелом казав: «Проти волі народу більшовики примушують голосувати за своїх же кандидатів... на загальні вибори пройнуть у примусовому порядку і всіх, хто не буде голосувати арештують. 24 березня у поляків велике свято, і на цей день призначено вибори, щоб зірвати це свято.» За даними агентури, в Рава-Руському, Жовківському, Угневському та ін. районах українські націоналісти ведуть активну антирадянську роботу з метою зриву виборів до Верховної ради СРСР та УРСР. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1123-1124.*

24 березня (неділя)

1. Західна Україна. Відбулися вибори депутатів до Верховних Рад СРСР та УРСР від Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей. До Верховної Ради СРСР було обрано 35 осіб, а до Верховної Ради УРСР — 80 осіб. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.432; *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін.* — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.22.

25 березня (понеділок)

1, 4, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок присудження премій імені Сталіна за видатні роботи в царині науки, військових знань, винахідництва, літератури і мистецтва». Регламентувався порядок щорічного присудження премій; затверджувалося «Положення про Комітет з Сталінських премій при РНК СРСР у царині науки, військових знань та винахідництва та про комітет з Сталінської премії при РНК СРСР у царині літератури і мистецтва»; визначався персональний склад вищезазначених Комітетів. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 7. — Ст.207.

1, 4, 7. Москва. РНК СРСР затвердив «Положення про порядок присудження стипендій імені Сталіна для осіб, які готуються до захисту дисертацій на ступінь доктора наук і кандидата наук», а також «Положення про порядок призначення стипендій імені Сталіна учням вищих навчальних закладів». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 7. — Ст.208.

3, 4. Москва. РНК СРСР затвердив Положення про Всесоюзну комісію по запасах корисних копалин Комітету у справах геології при РНК СРСР. Визначалася мета комісії як «вищого державного органу з визначення (підрахунку) та затвердженню запасів усіх видів корисних копалин», регламентувався порядок її діяльності. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 9. — Ст.247.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про стягнення у 1940 році особливого орендного збору у містах Сочі, Сухумі, Гаграх, Кисловодську, П'ятигорську, Єссентках, Залізноводську, Євпаторії, Ялті, Алушті, Геленджіку, Анапі, Туапсе, Єйську, Новоросійську та в поселеннях Алуппі, Сімеїзі, Мацесті, Хості, Адлері, Горячому Ключі, а також у селі Лазаревському». Ухвалено продовжити на 1940 рік стягування у вищезазначених місцевостях особового орендного збору на землі, що зайняті санаторіями, домами відпочинку, готелями та пансіонатами, а також за присадибні землі у розмірі 30 коп. з квадратного метра і за землі під огородиними та садовими культурами — 2 коп. Зібрані кошти мали спрямо-

уватися на посилення коштів міських (посилкових) бюджетів. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 6. — Ст.180.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про розмір торгових знижок, що надаються видавництвами УРСР книготорговим організаціям». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 7. — Ст.43.

4. с. Новосілки (тепер Рівненської області). Народився Жулинський Микола Григорович — український літературознавець і громадський діяч, доктор філолог. наук (1982 р.) академік НАНУ (1990 р.). З 1968 р. працює в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченко НАНУ (його директор з 1991 р.). Автор мистецтвознавчих праць: «Чи справді вмерла трагедія?» (1972 р.), «Перебудова в українській кінематографії. Перші підсумки. Проблеми, перспективи.» (1988 р.), «Драматичні парадокси долі, або хто такий В.Винниченко?», «Відродження буде драматичним.», «Українське кіно...», «Українська культура і українська державність» (всі — 1990 р.), «Концепція національної культури Михайла Грушевського» (1992 р.) та ін. Державна премія України ім. Т. Шевченко (1982 р.). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.244.*

26 березня (вівторок)

1, 4. Москва. 26-27 березня відбулася Сесія відділення історії та філософії АН СРСР. Учасники заслухали доповіді «Спірні питання найдавнішої історії слов'ян і Русі» (М.І.Артамонов); «Походження великоросійського, українського і білоруського народів» (Н.С.Державін). З повідомленням про II том підручника з історії СРСР для вузів виступив І.І.Мінц. *Историк-марксист.* — 1940. — Т.6. — С.136-14; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева.* — М., 1971. — С.220-221.

4. Одеса. Пішла з життя Лопатинська Філомена Миколаївна (народилася 1873 р. в Чернівцях) — драматична актриса і співачка (сопрано). Впродовж 1890-1899 працювала в Руському народному театрі, у польських, німецьких та українських трупах. Здобутками акторки вважалися партії Оксани («Запорожець з Дунаєм» Гулака-Артемовського), Катерини (Катерина» Аркаса) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.374.*

27 березня (середа)

4. Звенигородка (Черкаської обл.) Народився Маняченко Анатолій Олексійович — український співак (бас), нар. артист Української РСР (1978). У 1969 р. закінчив Київську консерваторію. З 1964 р. — соліст Ансамблю пісня і танцю ЗСУ та оперної студії Київської консерваторії. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.395.*

28 березня (четвер)

4. Чернівці. Пішов з життя Дутка Іван Олександрович (народився 25 травня 1899 р. в с. Ленківці, тепер у складі Чернівців) — український актор і режисер. Виступав у мандрівних трупах: Українському Чернівецькому театрі (1919 р.), Українському театрі (1919-1928 рр.), «Українському театрі у Чернівцях» (1928-1939 рр.). У 1933-1939 рр. головний режисер і актор драматичної секції при товаристві «Буковинський Кобзар». Ролі: Назар («Назар Стодоля» Т.Шевченка), Довбуш («Довбуш» Федьковича), Михайло Сурлян («Украдене щастя» Франка) т ін. Вистави: «Тарас Бульба» М.Старицького за М.Гоголем, «Ясні зорі» Б.Грінченко, «Батько» Ю.Стріндберга т ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.227.*

29 березня (п'ятниця)

3, 4. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову про передачу з системи Гідрометслужби СРСР у ведення Наркомату шляхів сполучення сектору Центрального інституту погоди з обслуговування НКШС, а також семи синоптичних постів при управліннях залізницями, у тому числі Південно-Донецької (м.Яснувате). *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 10. — Ст.269.*

30 березня (субота)

4. Решетилів Полтавської обл. Народився Дмитренко Олексій Максимович — український письменник, публіцист. Автор художньо-документальних повістей про українські народні ремесла: «Решетилівка» (1970); «Опішня» (1971); літературних сценаріїв документальних фільмів «Василь Симоненко» (1970); «АІСТ» (1985); есе про народного Гончара, скульптора О.Ганжу (1972); кіносценариста М.Шудрю (1995) та ін. Державна премія УРСР ім. Т.Г.Шевченка за 1987 р. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.208.*

31 березня (неділя)

1. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про роботу вугільної промисловості Донбасу». *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.432.*

1. Карельська АРСР перетворена у Карело-Фінську РСР. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.164.*

1. Нарком внутрішніх справ УРСР І.Серов надіслав спецповідомлення секретарю ЦК КП(б)У М.Хрущову про реагування населення м.Києва на промову В.Молотова на VI сесії Верховної ради СРСР. «Доклад голови

радянського уряду тов. В.М. Молотова, — йшлося у повідомленні, — про зовнішню політику Радянського Союзу, переданий по радіо, викликав жваве реагування серед населення. Трудящі м.Києва схвально відкликаються про мудру зовнішню політику Радянського Союзу і його уряд». Робітник-вантажник Київського порту Францин у групі вантажників казав: «Наш уряд проводить мудру політику, спрямовану на укріплення мира у Європі. З цим не рахуються підпалювачі війни. Нашому уряду треба було раніше починати бити фіннів і не дати їм укріпитися. На до-свіді Фінляндії інші країни мають зробити висновок, що з нами треба рахуватися.» Робітник-слюсар текстильторгу Колосветов: «...Я дуже задоволений доповіддю тов. Молотова, який неухильно проводить політику миру. Шкода лише, що так багато загинуло на фінляндському фронті наших бійців, над якими фінни по-звірячому знущалися. Я впевнений, що і надалі, за мудрої політики Радянського уряду, наша країна буде все більш і більш міцніти». Професор, член-кореспондент УАН Дьяченко сказав: «...Треба розуміти Молотова так, що ведуться переговори між нами і Румунією про мирне розв'язання питання про Бессарабію. Таку політику радянського уряду, безумовно вітає все наше населення. У війні з Фінляндією ми могли б втратити ще більше людей, якщо б дали їй можливість зміцнитися. Втрат багато, проте без них неможливо». Зав відділом загальної мікробіології УАН Богопольський каже: «...Мені подобається те, що у промові Молотова відчувається велика авторитетність і правдивість. Вбито багато людей, але без цього не можливо було обійтися. Я задоволений тим, що ми хоча і з жертвами, проте досягли безпеки наших кордонів. Це відіб'є охоту імперіалістам задиратися з нами». Режисер кіностудії Роом висловився на підтримку політики партії, пояснив великі втрати Червоної армії «варварським ставленням фіннів до наших бійців». Журналіст московської газети «Советский учитель» Рошаль: «Доповідь тов. Молотова мене захопила, він розбив на фактах всю імперіалістичну політику Англії і Франції і показав усьому світу нашу сталінську зовнішню політику — боротьбу за мир у всьому світі». Главбух Лісопромспілки Жбанов казав: «...Промова тов. Молотова виключно міцна і ще раз показала всьому світу тверду політику миру, що її проводить Радянський Союз. Мені особливо сподобалося у доповіді місце, в якому йдеться про Бессарабію про те, що Радянський Союз ніколи не вважав і не вважає, що Бессарабія належить Румунії.» У зафіксованих НКВС висловлювань звучали думки про те, що війна показала міць Червоної армії, що «нам тепер не страшні такі вороги, як Англія і Франція», виправдання понесених жертв (Молотов назвав цифру у 49 тис. загиблих і 150 тис. поранених), надії на швидке приєднання до СРСР Бессарабії («якщо Румунія не зголоситься добровільно віддати Радянському Союзу Бессарабію, то ми її примусимо це зробити силою» — ревізор облпромради Зеликсон; «ми воєвати не хочемо, проте не дамо пригноблювати наших братів-бессарабців» — зав. сектором друку Раднаркому УРСР Фидельман). Поруч з цим були зафіксовані і негативні висловлювання. Ре-

жисер кінофабрики (колишній білий офіцер) Сухоребров: «...Ніяк не можу погодитися, що такий серйозний політичний діяч такої солідної держави не має ніякого поняття про пристойність. У Молотова на кожному кроці — брехня. Він каже, що у Фінляндії ми показали свою шляхетність і обмежилися мінімумом захоплення території для своєї безпеки. Невже більшовики думають, що всі довкола настільки дурні. Ми погодилися на мир, каже Молотов, а що би ми робили, якби ми не уклали цього миру. Адже й так, навіть за словами такого оптиміста, як Молотов, ми поклали 200 тис., а у дійсності — в 4 рази більше. Це укладення миру не надовго, реванш визріває і у недалекому майбутньому. Мирна мудра політика СРСР зовсім перестала бути мирною, а мудрою вона ніколи не була.» Співробітник Торгпосередконтори, колишній меншовик Абрамович: «Цікава промова, мета її виправдатися, що ми не агресори, а за кордоном нас вважають самими справжніми імперіалістами. В Москві відбуваються переговори з Румунією, яка під загрозою нашого наступу змушена віддати Бессарабію. Майже вся промова Молотова спрямована проти Англії і Франції. Так повелося, що ми лаємо 2-й Інтернаціонал і жодного слова не кажемо про фашизм. Нема чого сказати. Гарна принципова лінія комуністів». Медсестра першої поліклініки медінституту донька петлюрівця Бойко: «... На кожному кроці у нього неприхована брехня.» Недовіру у киян викликали передусім цифри втрат, які вважалися сильно заниженими, пасажі про миролюбність радянської політики, питання про те хто є агресор — Англія і Франція чи СРСР, про долю Народного уряду тощо. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1125-1130.*

1. Нарком внутрішніх справ УРСР І.Серов надіслав записку по дроту заступнику наркому внутрішніх справ СРСР В.Меркулова щодо реагування населення України на доповідь В.Молотова на VI сесії Верховної Ради СРСР. Наведено схвальні висловлювання робітників, селян та інтелігенції щодо «мудрої мирної політики СРСР». Поряд з цим зазначалося наявність ряду негативних реагувань: Робітник 6-го шкіряного заводу Лук'яненко сказав: «...Тривалий час приховували від народу, що робилося на Фінляндському фронті. Очевидно боялися розповісти правду. Молотов також правди не сказав. В Фінляндії загинули біля 2 млн. червоноармійців. Лише з нашого села загинуло більше 100 осіб. Йшли дурні у бій, повернули би зброю назад, тоді, можливо досягли б кращого.» Науковий співробітник Київського інституту харчування Будзинський: «... Я не знаю, чому захоплюються дипломатичною промовою Молотова. Адже все те, про що він говорить не має і частки правди. Міць Червоної армії виміряти на фронті з Фінляндією не можна. Найближчим часом неминуча друга війна СРСР з державами Європи. На кордоні з Німеччиною буде вирішуватися доля СРСР. Ми не витримаємо війну з Німеччиною. Наша країна хоча і велика, але більшість в ній становлять селяни, а вони всі проти Радянської влади. Робітничий клас також весь не піде за радян-

ською владою, позаяк більшість з них голодує. У нас зараз крім гармат нічого не залишилося». Фоторепортер газети «Київський трамвайщик» Гаврилюк: «... Троцький був правий. Коли казав, що СРСР буде у близьких стосунках з фашизмом. Його пророцтво збулося, Ми маємо наразі дружбу СРСР з Німеччиною. Троцький геніально передбачив події, які мають місце в СРСР.» *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.1130-1133.*

Березень

1. Москва. Нарком НКВС СРСР Л.Берія поінформував у листі Й. Сталіна, що наразі у радянських концтаборах перебуває 14 736 «колишніх офіцерів, чиновників, поміщиків, поліцейських, жандармів, тюремників, осадників та розвідників — за національність 97% поляків» і попросив дозволу ЦК ВКП(б) розглянути їх справи «в особливому порядку, із застосуванням вищої міри покарання — розстрілу». Він також попросив розгляд їх справ «здійснити» без виклику арештованих і без «пред'явлення обвинувачення» та дати санкцію на «фізичне знищення» 18 632 арештованих — в'язнів тюрем Західної України та Білорусії. Серед них 10 685 були поляками, а решту складали представники інших національностей. *Катинь. Пленники необ'явленої війни. Документи і матеріали. — М., 1999. — С.7. Депортації. — Т1: 1939-1945. — Львів, 1996. — С.91-93.*

1. Західна Україна. Відбулася друга (перша — у грудні 1939 р.) масштабна чекістсько-військова операція, спрямована на знищення оунівського підпілля. У її ході було зарештовано керівний склад Львівського крайового проводу, низки окружних, повітових і надрайонних проводів ОУН. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.24.*

1, 8. На початку березня Англія і Франція ствердили рішення надати приблизно з 20 березня 1940 р. пряму військову допомогу Фінляндії; інформація про такі наміри була доведена до відома Гельсинки, Стокгольму та Осло; союзники очікували на офіційне звернення фіннів про надання допомоги та згоду шведів і норвежців щодо пропуску військ їхньою територією. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.160.*

2. ЦК ВКП(б) та РНК СРСР видали постанову «Про зміни в політиці заготівель і закупок сільськогосподарських продуктів». *Напис історії КПУ. Вид. 4-те, доп. — К., 1977. — С.482.*

2 квітня (вівторок)

3, 6. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову «Про приміські пасажирські залізничні тарифи». Ухвалено підняти з 3 квітня 1940 р. тарифи на приміські пасажирські перевезення залізничного тран-

спорту по разових квитках у середньому на 40%. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 8. — Ст.230.*

3 квітня (середа)

1. Москва. У розвиток постанови Ради народних комісарів СРСР і ЦК ВКП(б) від 2 березня 1940 р. «Про охорону держкордону у західних областях УРСР і БРСР» РНК УРСР і ЦК КП(б)У постановили переселити жителів 800-метрової прикордонної смуги в західних областях і очистити її від будівель. На відстань 7,5 км у глиб встановлювався прикордонний режим. Виселенню підлягало 100 тис. осіб і воно мало бути завершено на початок червня 1940 р. Поки новий кордон облаштовувався, на старому — радянсько-польському — в межах Української військової округи зберігалася загороджувальна зона довжиною майже 657 км. Її охороняли Славуцький (49 застав на 391 км) та Волочиський (42 застави на 266 км) прикордонні загони. Попри того у зоні спостерігалася інтенсивна міграція, яка негативно оцінювалася радянською владою. Останню непокоїла як поширення спекуляції внаслідок перепаду цін та зниження дисципліни в колгоспах, так і вплив українських націоналістів на мешканців східних областей (поширення листів від Організації українських націоналістів). *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.17-18.*

3. Москва. РНК СРСР затвердив постанову «Про реорганізацію управління лісами УРСР і БРСР і організацію територіальних управлінь Головного управління лісоохорони і лісонасаджень при РНК Союзу РСР». Ухвалено організувати на терені України наступні територіальні управління лісоохорони і лісонасаджень: Київське (м.Київ) з підпорядкуванням йому лісів водоохоронної зони у межах Київської і Чернігівської областей; Вінницьке (м.Вінниця) — відповідно у межах Вінницької і Кам'янець-Подільської областей; Дніпропетровське (м.Дніпропетровськ) — Одеської, Миколаївської, Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської областей; Харківське (м.Харків) — Сталінської, Полтавської, Харківської, Сумської, Ворошиловградської областей; Житомирське (м.Житомир) — Житомирської області; Львівське (м.Львів) — Львівської, Дрогобицької областей; Волинське (м.Волинськ) — Волинської, Ровенської областей; Станіславське (м.Станіслав) — Станіславської, Тернопільської областей. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 8. — Ст.220.*

1. РНК УРСР та ЦК КП(б)У видали спільну постанову про переселення до 20 квітня 1940 р. 157 населених пунктів у Волинській, Львівській, Дрогобицькій, Станіславській та Тернопільській областях разом 17342 двори та 80185 осіб. Згідно особливих вказівок відселення у містах Устилуг, Сокаль, Угнів, Перемишль, Ліско, Кути, Заліщики мали

проводитися »за матеріалами НКВС», що означало режимну депортацію у віддалені райони СРСР. Депортації. — Т1: 1939-1945. — Львів, 1996. — С.95.

5 квітня (п'ятниця)

1. Англія і Франція вручили Норвегії і Швеції ноти, в яких стверджувалося, що СРСР планує знову напасти на Фінляндію і створити на норвезькому узбережжі бази для своїх ВМС, повідомлялося також про намічені дії союзників у норвезьких територіальних водах у відповідь на загрозу з боку Німеччини. Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.165-166.

1. Харків. 5 квітня — травень. Органи НКВС розстріляли польських військовополонених із Старобільського табору. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.432.

6 квітня (субота)

4. Київ. Пішла з життя Гаврилова Олександра Іванівна (народилася у Санкт-Петербурзі 10 (22) травня 1895 р.) — українська артистка балету. (Мати Б.Чистякова.) З 1917 р. працювала у Харківському комерційному театрі, 1918-1940 рр. — у Київському театрі опери та балету. Партії: Любина («Пан Каньовський» М. Вериківського), Одетта-Оділлія («Лебедине озеро» П.Чайковського), «Тао-Хоа (Червоний мак» Глієра) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.).* — К.: *Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана*, 1997. — С.133.

7 квітня (неділя)

2. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок зміни громадянами СРСР прізвищ і імен». Затверджувалася Інструкція Народного комісаріата внутрішніх справ Союзу РСР «Про порядок зміни громадянами СРСР прізвищ та імен», відповідно до якої: встановлювалося право громадян при досягненні 18-ти річчя змінювати власні імена і прізвища; визначалася процедура проведення такої зміни; містилася заборона змінювати особі прізвище та ім'я у разі її перебування під слідством, за наявності судимості або протестів з боку органів державної влади. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 8. — Ст.224.

1. Київ. ЦК КП(б)У прийняв рішення про видачу зброї у західних областях України секретарям обкомів, міськкомів, райкомів партії, головам і заступникам голів виконкомів обласних, міських і районних рад, комсомольським працівникам. Усього було видано 1800 револьверів. *ЦДАГО України.* — Ф.1. — Оп.16. — Спр. 19. — Арк. 140; *Калакура О. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у XX столітті.* — К.: *Знання України*, 2007. — С.295-296.

4. Хуст. Пішов з життя Бокшай Іоан Бертолонович (Янош, Андраш, Сидір, народився 16 липня 1874 р. у м. Хуст) — український і угорський композитор, хоровий диригент, священник. У 1909 р. створив у Будапешті хор при кафедральному соборі, з 1912 р. священник у с. Синевір, а з 1920 в Хусті. Автор 6 літургій, творів для фортепіано, обробок українських народних пісень. Видав збірник «Церковний простослів» (1906, у співавторстві). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.75.*

8 квітня (понеділок)

1, 4. Москва. У військовій академії РСЧА ім. Фрунзе відбулася скликана Політичним управлінням Червоної армії нарада викладачів військової історії. Учасники заслухали і обговорили повідомлення комісії Політичного управління про науково-дослідну роботу з військової історії. *Военно-исторический журнал. — 1940. — № 4. — С.153; 50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.221.*

3. Москва. ЦК ВКП(б) и РНК СРСР видали постанову про зміни в політиці заготівель та закупівель сільськогосподарських продуктів. Ухвалено відмінити існуючий порядок нарахування обов'язкових поставок державі колгоспами зерна, риса, соняшника і картоплі з плану посіву цих культур, запровадити натомість, починаючи з врожаю 1940 р., обов'язкові поставки державі, зерна, риса, картоплі, овочів (капусти, столового буряка, моркви, луку, огірків, помідорів), насіння масляничних культур (соняшник, льон, клівер та ін.) — з кожного гектару пашні, закріпленої за колгоспами; запровадити з 1940 р. обов'язкові поставки сіна державі, вираховуючи поставки з палощі пашні; відмінити діючий порядок обрахування обов'язкових поставок молока та бринзи державі колгоспами, виходячи з поголів'я коров, запровадити натомість, починаючи з 1941 р., обов'язкові поставки молока і бринзи державі колгоспами з кожного гектару земельної площі; відмінити існуючий порядок заготівлі шкіряної сировини і яєць та встановити, починаючи з 1940 р., обов'язкові поставки державі шкіряної сировини колгоспами, колгоспними дворами та одноосібниками, відповідно поставки яєць — з 1941 р. за нормами, вирахованими для колгоспів з кожного гектару земельної площі; встановлювався для всіх без виключення колгоспів обов'язковий мінімум по розведенню, вирощуванню високоякісних коней; запроваджувалися з 1941 р. обов'язкові поставки коней для потреб оборони за нормами у відповідності з встановленим мінімумом поголів'я коней і т.ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 9. — Ст.235.*

9 квітня (вівторок)

1. Німецькі війська вторглися у Данію і Норвегію. Міністерство закордонних справ Німеччини підкреслило мирний і дружній характер цього кроку, здійсненого з метою попередження англо-французького вторг-

нення. Радянські війська евакуювалися з Петсамо. Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.164, 166.

1. Британським підводним човном було потоплено німецький крейсер «Карлсруе». Суворов В. *Святое дело: Вторая книга трилогии «Последняя республика»*. — М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. — С.147

10 квітня (середа)

3, 6. Москва. РНК СРСР затвердив Положення про санітарну охорону курортів і місцевостей лікувального значення. Визначалася мета санітарної охорони курортів — «збереження природних фізичних і хімічних властивостей лікувальних засобів курортів, а також убезпечення їх від псування та виснаження»; ухвалено на всіх курортах союзного, республіканського і місцевого значення встановити округи санітарної охорони, у межах яких заборонити будь-які роботи і дії, що можуть призвести до забруднення землі, води, повітря і які здатні негативно позначитися на стані лікувальних властивостей курорту. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 12. — Ст.289.

4. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ «Про присвоєння звання Київській хоровій капелі профспілки залізничників Південно-Західної залізниці». *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 11 квітня.

1. Британський флот знищив німецький крейсер «Кенігсберг». Суворов В. *Святое дело: Вторая книга трилогии «Последняя республика»*. — М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. — С.147

11 квітня (четвер)

1, 4. Київ. Газета «Комуніст» поінформувала про випуск видавництвом «Радянський письменник» творів українських радянських письменників для читачів західних областей України. Протягом п'яти місяців надруковано 14 найменувань книг, у тому числі «Правда» і «Богдан Хмельницький» О.Корнійчука, «Вершники» Яновського, «Олександр Пархоменко» П.Панча, «Мати» А.Головка, «Альоша бігунець» Тардова, «Вибрані новели» І.Ле, «Дуже добре» Копиленка, поезії М.Бажана, П.Тичини, М.Рильського, В.Сосюри, А.Малишка та ін. *Комуніст*. — 1940. — 12 квітня; *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. Збірник документів і матеріалів*. — К., 1986. — С.301.

3. Москва. ЦК ВКП(б) і РНК СРСР видали постанову «Про обов'язкові поставки зерна і риса державі колгоспами і одноосібними господарствами». Ухвалено відмінити порядок нарахування обов'язкових поставок зерна і рису колгоспами за планом посіву цих культур; запровадити, починаючи з врожаю 1940 р., порядок залучення колгоспів до обов'язкових поставок зерна і рису державі з кожного гектара пашні, закріпленої за колгоспами. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 9. — Ст.236.

12 квітня (п'ятниця)

1. Сполучені Штати Америки заявили про поширення доктрини Монро на Гренландію. Англія утрималася від її окупації проте 12-13 квітня зайняла Фарерські острови. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.167.

4, 7. Лодзь (Польща). Пішов з життя Нижанківський Нестор Остапович (народився 31 серпня 1893 р. в Бережанах Тернопільської області. В 1993 р. його прах перепоховано в м.Стрий Львівської обл.) — композитор, піаніст і музичий критик, доктор філософії (1923). Впродовж 1929-1939 рр. викладав у Вищому музичному інституті ім. М.Лисенко, з 1931 — фундатор і перший керівник спілки українських професійних музикантів (Львів). До числа основних творів музиканта належать: музика до комедії «Кирка з Льолею» Ю.Косача (1938), хори («Піскар» (1912), «Наймит» (1933), «Був май», «Галочка»), марш «За мир» (сл. В.Сосюри), романси на тексти І.Франко, І.Манжури, О.Олеся, фортепіанні твори («Імпровізація на українську тему» (1923), «Маленька сюїта» (1929), «Коломийка», «Інтермецо»). Автор обробок народних пісень для хору. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.438.*

13 квітня (субота)

1. Розпочалася друга масова кампанія депортації в західних областях України, яка охопила десятки тисяч осіб, передусім сім'ї заарештованих раніше. *Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941. — Львів-Нью Йорк, 2002. — С.43-44; Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.432.*

1, 7. Краків. 13-15 квітня утворено Український центральний комітет під головуванням В.Кубійовича. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.432.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про 15-річний ювілей радянського радіомовлення». ЦДАВОУ. — Ф.2. — Оп.7. — Од. зб. 198. — Арк.50; *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. — К., 1986. — С.413.*

1. В районі Нарвика британський флот потопив вісім німецьких ес-мінців і один підводний човен. *Суворов В. Святое дело: Вторая книга трилогии «Последняя республика». — М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. — С.147*

14 квітня (неділя)

1. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ про реєстрацію актів громадянського стану в західних областях України, що передбачав вилучення у священників церковних книг. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.432.*

15 квітня (понеділок)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про встановлення відсоткових відрахувань від податку з обороту у державні бюджети союзних республік». Ухвалено встановити на 1940 р. відсоткові відрахування в державні бюджети союзних республік зверху спеціальних відрахувань, передбачених за державним бюджетом союзних республік, у тому числі для Української РСР — 8,5%. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 11. — Ст.272.*

3. Москва. ЦК ВКП(б) и РНК СРСР видали постанову «Про відміну гарнцевого збору за переробку зернових, бобових, круп'яних, риса та масляничних культур». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 9. — Ст.238.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про контингент набору студентів до вищих і середніх учбових педагогічних шкіл системи Народного комісаріату освіти УРСР». *Збірник постанов уряду УРСР. — 1940. — № 10. — Ст.71.*

16 квітня (вівторок)

3. Москва. ЦК ВКП(б) и РНК СРСР видали постанову «Про обов'язкову поставку картоплі державі колгоспами і одноосібними господарствами». Ухвалено відмінити порядок нарахування обов'язкових поставок картоплі державі за планом посіву цієї культури; запровадити, починаючи з врожаю 1940 р., порядок залучення колгоспів до обов'язкових поставок картоплі державі з кожного гектара пашні, закріпленої за колгоспами. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 9. — Ст.237.*

3. Москва. РНК СРСР затвердив Положення про державну реєстрацію державних, кооперативних, громадських господарських організацій і підприємств. Метою державної реєстрації проголошувалося «урахування організацій і підприємств соціалістичного господарства, що користуються правами юридичної особи, та їх філіалів, а також контроль за законністю виникнення, реорганізації та припинення діяльності цих організацій та підприємств»; регламентувався порядок проведення державної реєстрації. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 15. — Ст.363.*

1. Харків. У політдонесенні політвідділу спецчастин Харківського гарнізону щодо укладення мирного договору між СРСР і Фінляндією зазначалося, що у військовослужбовців виникало з цього приводу багато питань: що сталося з т.зв. корпусом Фінської Народної армії та урядом Фінляндської народної республіки; чому підписали договір з «Білофінським урядом», який до того не визнавали; хто першим запросив миру; чи не будуть тепер за кордоном говорити про послаблення СРСР та його великі втрати; чи не свідчить цей мир про те, що СРСР не виконав свого

завдання, адже він не визволив трудящих від білофінів; чи не будуть на заході казати про нашу загарбницьку політику, поза як ми забрали у фінів Карельський перешийок тощо. *Російський державний військовий архів*. — Ф.25900. — Оп.6. — Спр.297. — Арк. 75-80.

22 квітня (понеділок)

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про заснування комітету по проведенню 85-річного ювілею з дня народження Івана Франка». ЦДАВОУ. — Ф.2. — Оп.7. — Од. зб. 204. — Арк.147-148; *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941*. — К., 1986. — С.413.

23 квітня (вівторок)

1, 4. Москва. На засіданні Вченої ради Інституту історії АН СРСР підбито підсумки обговорень підручників і роботи над ними; з узагальнюючою доповіддю виступив А.Д.Удальцов; ухвалено рішення: розробити і обговорити ряд теоретичних питань і методику складання підручників для вузів у зв'язку з методикою викладання історії у вищій школі; залучати до обговорення широку наукову громадськість і т. ін. *Историк-марксист*. — 1940. — Т.9. — С.144-148; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева*. — М., 1971. — С.222.

25 квітня (четвер)

1. Мексика. Л.Д. Троцький підготував відозву «Лист до радянських робітників: вас обдурюють», в якій закликав у переддень війни усунути Сталіна. «Жовтнева революція, — писав він, — була здійснена в інтересах трудящих, а не нових паразитів. Та внаслідок запізнюючої світової революції, втомленості і, значною мірою через відсталість російських робітників, особливо ж селян, над радянською республікою піднялася нова антинародна, насильницька і паразитична каста, вождем якої є Сталін...». Троцький закликав до повстання проти «нової касты» та створення для підготовки такого повстання нової партії в СРСР — «сміливої і чесної організації передових робітників». «Четвертий Інтернаціонал, — йшлося в документі, — ставить перед собою завдання створити таку партію в СРСР». Закінчувалася відозва словами: «Геть Каїна Сталіна і його камариллю! Геть хижу бюрократію! Хай живе СРСР. Фортеця трудящих! Хай живе світова соціалістична революція! *Троцький Л. Дневники и письма. Издательство «Эрмитаж»*. — 1986. — С.160-162; *Волкогонов Д.А. Триумф і трагедія. Політичний портрет Й.В.Сталіна: У 2 кн. Кн. 2. - К.: Політвидав України, 1990*.

26 квітня (п'ятниця)

1,7. Берлін-Ванзее (Німеччина). Редактор гетьманського часопису «Нація в поході» Б.Гомзина написав листа генерал-хорунжому В.Петріву з пропозицією співпраці та висловленням надії на згуртування національно-державницьких сил. «Время ми переживаем лютее, — писав він,

— Треба тісніше ставати рамя до рамені, лікоть до ліктя, інакше бо нас розкладуть і пожеруть. А можливості повторення 1917 р. далеко не виключені. Тричі будемо прокляті, коли ми їх змарнуємо так, як це вже з успіхом ми зробили тому понад 20 літ. Тоді винуватих не було, бо перед 1917 роком не було того, що було перед 1940, а саме сумного досвіду й 20 років на передумування і обмін думок. Тоді не було свідомості ні національної, ні державно-національної, тепер це все є. Лишається тільки в обличчі невідомого зробити всі висновки та створити щільно замкнену для спроб зназверху її розкласти спільноту. *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.617-618.

29 квітня (понеділок)

8. Підписано радянсько-фінський протокол з описанням нового кордону. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.170.

Квітень

1. Західна Україна. Відбулася друга масова політична «чистка». Виселенню підлягали члени сімей репресованих «антирадянських елементів», у тому числі офіцерів, урядників, поліцейських, фабрикантів, поміщиків, членів політичних партій і громадських організацій і т.д. У ході цієї операції було депортовано майже 10, 5 тис. сімей, або близько 32, 1 тис. осіб (2,3 тис. із різних причин уникнули виселення). Більшість депортованих становили поляки (24 тис. осіб), українці (6,3 тис. осіб) та євреї (1,3 тис. осіб). Сім'ї репресованих виселили на 10 років до Казахської РСР. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін.* — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.23.

1, 8. Англія висловилася за передачу Болгарії Південної Добруджи за умови укладання румуно-болгарського договору про взаємодопомогу. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.213.

1. Німецька адміністрація м. Белз у рамках проведення антиєврейських акцій — «звільнення міста від єврейської присутності» — зібрала колону євреїв у 1,5 тис. осіб і швидким пішим маршем перегнали їх через кордон у Сокалі на радянську територію. Радянська військова адміністрація спочатку надала примусовим біженцям допомогу, проте через кілька тижнів депортували всіх до єдиного на спецпоселення. Романів О., Федущак І. *Західноукраїнська трагедія 1941.* — Львів-Нью Йорк, 2002. — С.43-44.

1. Західна Україна. У постанові Дрогобицького обкому партії зазначалося, що в області понад три тисячі ворожих елементів пробралось на відповідальні посади у промислові підприємства, кооперативи, торговельні та інші організації. Перед партійними організаціями та відділами НКВС на місцях ставилося завдання вести з ними рішучу боротьбу. На першій обласній партконференції Львівщини наводились дані, що обком

КП(б)У, маючи факти про «засміченість» установ і підприємств класово ворожими елементами, розробив заходи щодо проведення їх чистки. За неповними даними, станом на 15 квітня 1940 р. з установ і підприємств Львова і області було звільнено 13 847 осіб, із навчальних закладів — 1820. Подібна чистка — звільнення з роботи і наступні арешти — тривали в усіх західних областях УРСР. *Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ-ХХ ст. Історичні нариси / Д.В.Архієрейський, О.Г.Бажан, Т.В.Бикова та ін. Відпов. ред. В.А.Смолій. — К.: Наук. думка, 2002. — С.577.*

6. Нарком внутрішніх справ Л. Берія доносив В. Молотову і Й. Сталіну, що за повідомленнями УНКВС республік і областей «за останній час маються випадки захворювання окремих колгоспників і їхніх сімей внаслідок недоїдання». Серед таких, що потребують на допомогу називалися Київська, Рязанська, Воронежська, Орловська та інші області. Проведеною НКВС перевіркою факти опухання через недоїдання підтвердилися. Колгоспники їли м'ясо худоби з могильників, соняшникову макуху та інші сурогати. Багато хто з них кидав роботу та їхав у інші райони на ґрунті голоду. *Осокина Е. За фасадом «сталинского изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1930-1941. — М., 1999. — С.210-211.*

3. Зросли державні ціни на м'ясо, рибу, жири, сир, молочні продукти картоплю і овочі. *Осокина Е. За фасадом «сталинского изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1930-1941. — М., 1999. — С.212.*

2 травня (четвер)

5. Львів. Почав роботу перший архієпархіальний Синод Греко-Католицької церкви. Всі священники були запрошені на зібрання і мали взяти участь у принаймні одній сесії. Синод тривав два місяці і підготував 31 декрет та багато рішень стосовно життя архієпархії. *Ukraine: The Challenges of World War II. University Press of America, Inc. Lanham, Boulder, New York, Toronto, Oxford, 2003. — P.271.*

4 травня (субота)

1. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про заснування нагрудного значка «Відміннику дальбудівельнику». Містився дозвіл Наркомату внутрішніх справ СРСР заснувати нагрудний значок, встановити його щорічний тираж у кількості 1 тис. штук. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 14. — Ст.325.*

5 травня (неділя)

1, 4, 7. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видана постанова «Про відзначення 100-річчя з дня народження П.І.Чайковського та увічнення його пам'яті». Ухвалено збудувати пам'ятник композитору у Москві, видати повне зібрання музикальних і літературних творів П.Чайковського, містився до-

звіл Комітету у справах мистецтв при РНК СРСР присвоїти ім'я композитора музикальному училищу у м. Воткинсі, музикальній школі у м. Клин та концертному залу у Москві; пропозиція Московський міській раді перейменувати Новинський бульвар на вулицю П.І.Чайковського; встановити 10 стипендій імені Чайковського по 400 рублів кожна на композиторських факультетах консерваторій; зобов'язати Народний комісаріат зв'язку випустити у 1940 р. ювілейні поштові марки із зображенням П.Чайковського та ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 14. — Ст.330; Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов. — М., 2002. — С.444-445.*

8 травня (середа)

1. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про призначення Урядової комісії з представлення в РНК СРСР кандидатів на присвоєння встановлених указами Президії Верховної Ради СРСР від 7 травня ц. р. генеральських і адміральських військових звань для вищого начальницького складу Червоної армії і Військово-морського флоту». Затверджувався наступний склад Комісії: маршал Радянського Союзу К.Є.Ворошилов (голова), маршал Радянського Союзу С.М.Буденний, начальник артилерії Червоної армії, командарм 2-го рангу Н.Н.Воронов, начальник головного морського штабу Військово-морського флоту, флагман 2-го рангу Л.М.Галлер, заступник народного комісара військово-морського флоту, флагман 2-го рангу І.С.Ісаков, заступник народного комісара оборони, маршал Радянського Союзу Герой Радянського Союзу Г.І.Кулик, народний комісар Військово-морського флоту, флагман флоту 2-го рангу М.Г.Кузнецов, заступник народного комісара оборони, армійський комісар 1-го рангу Л.З.Мехліс, секретар ЦК ВКП(б) Г.М.Маленков, начальник Авто-бронетанкового управління Червоної армії, командарм 2-го рангу Герой Радянського Союзу Д.Г.Павлов, заступник Народного комісара Військово-морського флоту, армійський комісар 2-го рангу І.В.Рогов, начальник Військово-повітряних сил Червоної армії, командарм 2-го рангу Герой Радянського Союзу Я.В.Смушкевич, народний комісар оборони, маршал Радянського Союзу Герой Радянського Союзу С.К.Тимошенко, начальник Генерального штабу, маршал Радянського Союзу С.К.Тимошенко, начальник Генерального штабу, маршал Радянського Союзу Б.М.Шапошников, заступник народного комісара оборони, армійський комісар 1-го рангу Є.А.Щаденко. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 14. — Ст.327.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про організацію музеїв і бібліотек у західних областях України». ЦДАВОУ. — Ф.2. — Оп.7. — Од. зб. 206. — Арк.70-73; *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941. — К., 1986. — С.413.*

9 травня (четвер)

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про обов'язкові поставки овочів державі колгоспами». Ухвалено відмінити існуючий порядок заготівель за контракцій ними і господарським договорам наступних овочевих культур: капусти, буряку столового, моркви, луку ріпчастого, огірків і помідорів; встановлювався порядок залучення колгоспів, починаючи з впрожаю 1940 р., до обов'язкових поставок овочевих культур з кожного гектару пашні, закріпленої за колгоспами. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 14. — Ст.322.*

4. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ «Про увічнення пам'яті П.І.Чайковського». *Комуніст. — 1940. — 10 травня.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про забезпечення наукових бібліотек платними примірниками літератури». Містилося зобов'язання усім видавництвам СРСР, установам, організаціям та підприємствам передавати обов'язкові платні примірники випущеної продукції для постачання нею наукових бібліотек; встановлювався перелік таких бібліотек, серед яких в УРСР, зокрема, були: промислові і транспортні вищі учбові заклади: Донецький індустріальний інститут, Дніпропетровський металургійний інститут імені І.В.Сталіна, Дніпропетровський гірничий інститут імені Артема, Дніпропетровський хіміко-технологічний інститут імені Ф.Е.Дзержинського, Київський індустріальний інститут, Київський технологічний інститут харчової промисловості імені А.І.Мікояна, Львівський політехнічний інститут, Харківський механіко-машинобудівельний інститут, Харківський електротехнічний інститут, Харківський інженерно-економічний інститут, Харківський хіміко-технологічний інститут імені С.М.Кірова, Харківський інженерно-будівельний інститут, Харківський авіаційний інститут; сільськогосподарські інститути: Львівський ветеринарний інститут; університети: Київський державний університет імені Т.Г.Шевченка, Львівський, Харківський державні університети; педагогічні вищі учбові заклади: Ворошиловградський державний педагогічний інститут, Кримський педагогічний інститут імені М.В.Фрунзе, Київський, Ніжинський, Одеський, Харківський державні педагогічні інститути; медичні вищі учбові заклади: 2-й Харківський медичний інститут, Вінницький медичний інститут, Кримський медичний інститут; економічні і юридичні вищі учбові заклади: Львівський інститут радянської торгівлі, Харківський фінансово-економічний інститут, Харківський юридичний інститут імені Л.М.Кагановича; музичні і театральні вищі навчальні заклади: Київська державна консерваторія; бібліотеки: Державна публічна бібліотека Української РСР, Республіканська бібліотека Кримської АРСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 14. — Ст.328.*

10 травня (п'ятниця)

1. Англія ввела свої війська на територію Ісландії. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.167.

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про план обов'язкових поставок овочів державі колгоспами з врожаєм 1940 року». Ухвалено затвердити загальносоюзний план у розмірі 2531350 тонн, у тому числі для УРСР — 908000 тонн (280000 тонн капусти, 78000 тонн ріпчастого луку, 175000 тонн огірків, 54000 тонн моркви, 60000 буряку, 261000 помідорів), для Кримської АРСР — 43850 тонн (відповідно 8950, 2800, 3800, 2300, 3000, 23000, 43850 тонн). *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 14. — Ст.323.

3, 4, 7. Москва. РНК СРСР затвердив Головний виставковий комітет Всесоюзної сільськогосподарської виставки у наступному складі: П.С.Тарасов, Г.П.Бутенко (Наркомзем УРСР), Ю.Каримов, Д.А.Кривошеїн, А.В.Жаров, І.В.Якушкін, П.Г.Тарасов, С.В.Чуєнков, Н.Н.Терент'єв, Є.Є.Мойсеєнко, А.М.Лактіонов, Г.І.Павлов. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 15. — Ст.371.

1. Західна Україна. Згідно з даними Львівського обкому КП(б) України, на керівну роботу в райрадах м. Львова із місцевого населення з початку року було висунуто: 12 українців, 8 євреїв та 3 поляки, на районну роботу по Львівській обл. направлено відповідно: українців — 59, євреїв — 12, поляків — 3; на керівні посади в сільрадах області призначено: 1553 українця, 75 поляків, 18 євреїв, 3 росіян. *Державний архів Львівської області.* — Ф.3. — Оп.1. — Спр.13. — Арк.133-135.

11 травня (субота)

1, 8. Підписано договір між СРСР і Югославією про торгівлю та мореплавання. (Вступив у дію з 1 липня 1940 р.). *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.213.

13 травня (понеділок)

1. Москва. НКВС СРСР видав наказ про заходи по поліпшенню оперативно-чекістської роботи управлінь НКВС західних областей України і Білорусії, згідно з яким у західних регіонах організовані так звані відділи для боротьби з бандитизмом. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.432.

1. Київ. 13-17 травня відбувся ХУ з'їзд КП(б)У. Були присутні 552 делегата з вирішальним, 133 з дорадчим голосом, які репрезентували 379630 членів партії та 257284 кандидатів у члени КП(б)У. Учасники заслухали і обговорили звіти ЦК КП(б)У, Ревізійної комісії КП(б)У. З'їзд обрав ЦК

КП(б)У із 71 члена і 48 кандидатів. *Коммунистическая партия Украины в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. Том первый. 1918-1941. — К., 1976. — С.979-998*

2, 3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про додатковий випуск облігацій Державної внутрішньої виграшної позики 1938 року». Ухвалено встановлену постановою РНК СРСР від 23 березня 1939 р. суму державної внутрішньої виграшної позики 1938 р., випущеної на підставі постанови РНК СРСР від 30 квітня 1938 р., збільшити з 1200 до 1800 мільйонів карбованців. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 21. — Ст.512.*

14 травня (вівторок)

4. Ленінград. Проведене в музеї антропології і етнографії Академії наук вивчення кістяка Ярослава Мудрого, знайденого раніше в Києві у Софіївському соборі, показало, що він справді був кульгавим, про що побіжно згадується у літописах. Професор Рохлін зробив рентгенологічне дослідження скелета, що дозволило уточнити характер захворювання Ярослава, в результаті якого він в дитинстві став кульгавим. Співробітник інституту матеріальної культури ім. Марра Герасимов відтворив лице Ярослава, шляхом накладання на череп пластиліну за розробленим ним методом. На основі цього портрету фарфоровий завод імені Ломоносова відлив фарфоровий бюст Ярослава Мудрого. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 травня.*

6. Харків. В мальовничій місцевості під містом побудоване нове дачне селище для наукових працівників. Вже збудовано перші 50 дач, прокладено водопровід. Серед перших забудовників селища: академік Проскура, професор Харківського університету Шлепаков, професор медичного інституту Мещанинов, науковий працівник інституту землеробства Вінник та ін. Всього науковим працівникам Харкова вже відведено 400 ділянок на території селища. На кожній з них посаджено фруктовий сад. Гай у 29 га, який розкинувся у центрі селища, буде перетворено у парк. Дачне селище з'єднано з Харковом залізницею. Приміські поїзди зупинятимуться на збудованій залізничній платформі «Науковий працівник». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 травня.*

6. Чернігівщина. Перших 200 відпочиваючих прийняв Сосницький будинок відпочинку. За сезон тут може відпочити кілька тисяч осіб. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 17 травня.*

15 травня (середа)

1. Москва. Відбулося урочисте відкриття Всесоюзної сільськогосподарської виставки 1940 р. На урочистому мітингу були присутні понад 50 тис. чоловік. Мітинг відкрив директор виставки академік М.І.Ціцин. Перед присутніми виступив народний комісар земельних справ СРСР І.О. Бенедіктов. Він зазначив, що «колгоспне селянство, робітники радгоспів і машинно-тракторних станцій, спеціалісти сільського господарства палко відгукнулися на заклик голови радянського уряду тов. Молотова і роз-

горнули широке змагання за нові перемоги колгоспно-радгоспного виробництва» та назвав 1939 рік «роком значних успіхів соціалістичного землеробства і тваринництва». Червонопрапорний ансамбль червоноармійської пісні і танцю під керівництвом А.В.Александрова виконав «Інтернаціонал». Академік Ціцин підняв головний прапор виставки. Одночасно були підняті прапори над всіма павільйонами. Ансамбль виконав «Кантату про Сталіна» і «Гімн партії більшовиків». *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 16 травня.

8. Лондон. Агентство Рейтер повідомило, що німецькі війська зайняли Роттердам і Гаагу та вступили до Амстердаму. Головнокомандуючий голландською армією генерал Вінкельман підтвердив по радіо свій наказ про здачу голландської армії. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 16 травня.

2. Київ. Встановлено пряме радіотелеграфне сполучення Київ-Свердловськ, яке раніше здійснювалося через 2-3 проміжні пункти. Це значно пришвидшило зв'язок між Києвом та Уралом і Сибіром. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 17 травня.

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про поліпшення підготовки спеціалістів середньої кваліфікації з плодоовочеводства». Ухвалено перевести з 1 вересня 1940 р. сільськогосподарські технікуми, що готують молодших агрономів-плодоводів і молодших агрономів-овочеводів, на підготовку однієї спеціальності — молодшого агронома-плодоовочевода, із збереженням чотирьохлітнього строку навчання. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 15. — Ст.368.

16 травня (четвер)

1. Берлін. Об 11.00 німецький головнокомандуючий і головнокомандуючий голландської армії та флоту підписали акт про капітуляцію голландської армії. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 17 травня.

9. Харків. Загальноміські змагання автогонщиків відбулися в Харкові. Новий всесоюзний рекорд швидкісної їзди на машині «ЗІС-101» встановив шофер гаражу виконкому обласної Ради депутатів трудящих Федоренко. Він пройшов з ходу 1 кілометр за 31,9 сек. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 17 травня.

3. Москва. РНК СРСР затвердив Положення про Всесоюзний геологічний фонд Комітету у справах геології при РНК СРСР. Визначалася мета фонду — узагальнення результатів робіт усіх відомств і організацій Союзу РСР і союзних республік у царині геолого-знімальних, геолого-пошукових, розвідувальних, гідрогеологічних, інженерно-геологічних, геофізичних і пов'язаних з ними науково-дослідних робіт, проведення обліку місць народження усіх корисних копалин з наступним складанням оглядових карт їх географічного розміщення на території СРСР та ін.; регламентувався порядок діяльності фонду. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 15. — Ст.362.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про встановлення обов'язкового мінімуму робочих днів у році для кожного працездатного колгоспника і колгоспниці, зайнятих на здобичі риби та на підсібних до рибного промислу». Ухвалено встановити з 1940 р. у риболовецьких колгоспах для кожного працездатного колгоспника обов'язковий мінімум робочих днів на рік, у тому числі в розмірі 100 робочих днів по Азовсько-Чорноморському басейну; містилася настанова щодо застосування для членів риболовецьких колгоспів, зайнятих на роботі у підсібному сільському господарстві, обов'язкового мінімуму трудоднів, встановленого постановою ЦК ВКП(б) і РНК СРСР від 27 травня 1939 р. «Про заходи охорони громадських земель колгоспів від розбазарювання». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 15. — Ст.370.*

17 травня (п'ятниця)

1, 7. Київ. Пленум ЦК, обраний ХУ з'їздом КП(б)У, затвердив наступний склад політбюро: члени — М.С.Хрущов, М.О.Бурмистренко, М.С.Гречуха, Л.Р.Корнієць (голова РНК УРСР), Д.С.Коротченко (третій секретар ЦК КП(б)У), І.О.Серов (нарком внутрішніх справ УРСР), кандидати в члени — С.Б.Задіонченко (перший секретар Дніпропетровського обкому партії), М.П.Любавін (перший секретар Сталінського обкому партії). Першим секретарем ЦК КП(б)У обрано М.С.Хрущова. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 18 травня.*

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про обов'язкові поставки насіння масляничних культур державі колгоспами і одноосібними господарствами». Ухвалено відмінити існуючий порядок вирахування обов'язкових поставок за планом посіву, встановивши натовість, починаючи з врожаю 1940 р., залучення колгоспів до обов'язкових поставок насіння масляничних культур державі з врахуванням кожного гектара пашні. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 14. — Ст.324.*

9. Київ. На стадіоні «Динамо» відбувся черговий футбольний матч на першість СРСР по групі «А». Зустрілися київська команда «Динамо» і московська — Центрального будинку Червоної армії. Матч закінчився перемогою киян з рахунком 4:1. На матчі були присутні понад 35 тис. глядачів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 18 травня.*

4. Станіслав. Станіславський обласний Будинок народної творчості розгорнув роботу по збиранню місцевого фольклору. В області працюють 4 бригади, які записують народні пісні, коломийки, оповідання, легенди. У с. Нижнів Тлумацького району, записано вірш селянки Ганни Юшак, в якому «вона висловила думки визволеного народу»:

«Живи любий рідний Сталін.

Живи з нами цілий вік.

Бо ти є для нас на світі.

Найдорожчий чоловік.»

Вісті ВУЦВК. — 1940. — 18 травня.

3. Дніпропетровськ. Колгоспники артiлі ім. 3-го кавалерійського полку (Покровський район) організували голубину ферму. Зараз на фермі є понад 200 пар голубів, яки незабаром дадуть перший виводок. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 18 травня.*

1. Москва. Указом Президії Верховної ради СРСР Дніпропетровському млинкомбінату присвоєне ім'я А.І.Мікояна. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 18 травня.*

18 травня (субота)

6, 9. Київ. Вихідний день тисячі фізкультурників столиці провели на Дніпрі, в Палаці фізкультури, на стадіонах і спортивних майданчиках. На Дніпрі відбулася перша регата — перегони спортивних парусних суден на відстань у 23 кілометри. Перемогли яхтсмени столичного Палацу піонерів. Друге місце зайняла команда спортивного товариства «Локомотив». В індивідуальних змаганнях першість і звання чемпіона Києва завоював Чинаров («Локомотив»). 135 кращих велосипедистів Києва взяли участь у змаганнях на Житомирському шосе, де відбулися перегони на 50 кілометрів для чоловіків і 20 кілометрів — для жінок і юнаків, на 10 км — для дівчат старшого віку, на 5 кілометрів — для хлопчиків. В цей день також відбулися футбольні і ватерпольні матчі та інші спортивні змагання. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 20 травня.*

6. Москва. Розпочався пробний політ за маршрутом Москва-Мінеральні води одного з найбільших радянських літаків «СССР-Л-760». Розмах крил цільнометалічного велета становить 64 метри, шість моторів мають потужність до 8 тис. кінських сил, швидкість 220 кілометрів на годину. Літак розрахований на 64 пасажирів. О 11.30. він приземлився у Харкові, де перебував два дні у зв'язку з нелюбною погодою. 20 травня літак сів на Північному Кавказі. Шлях від Москви до Мінеральних Вод пілоти Новиков і Баканєв подолали за сім з половиною льотних годин. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 20, 21 травня.*

19 травня (неділя)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про звітність сільрад і районних земельних відділів західних областей УРСР і БРСР про хід ярового посіву, збирання врожаю, сіву озимих, взмету зябі та видах на врожай у селянських одноосібних господарствах». Встановлювалися три форми звітності по селянським одноосібним господарствам у західних областях УРСР: форма № 1 — звіт про хід ярового посіву; № 2 — звіт про хід збирання врожаю та посіву озимих та взмету зябі; № 3 — звіт про види на врожай зернових, технічних культур і трав; містилася заборона усім організаціям вимагати від колгоспів, сільрад і МТС якоїсь звітності, не передбаченої встановленим порядком. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 15. — Ст.369.*

1, 4. с. Вілія Островського району Рівненської обл. З ініціативи директора місцевої школи Бульбинського розпочався збір свідочств і спогадів про дитячі роки радянського письменника Миколи Островського, який народився в цьому селі і навчався тут у церковно-приходській школі. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 20 травня.*

4. Київ. В Академії наук УРСР пройшло перше засідання урядового комітету по ознаменуванню 85-річного ювілею з дня народження Івана Франка, що відбудеться у 1941 р. Головував академік-драматург О.Корнійчук. В засіданні взяли участь керівники ЦК КП(б)У і уряду України, видатні діячі науки, літератури, мистецтва. Намічено видати вибрані твори письменника, які складуть 25 томів. Заслухано пропозиції академіка Студинського про увічнення пам'яті письменника. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 20 травня.*

4. Котовка Дніпропетровської обл. народилася Голенко Майя Федорівна. (померла 24 грудня 1993 р. у Києві) — українська бандуристка, співачка (лірико-колоратурне сопрано), народна артистка УРСР (з 1990) Впродовж 1981-1993 рр. грала у складі тріо бандуристок (разом з Т. Грищенко і Н.Писаренко). Лауреатка Державної премії ім. Т.Г. Шевченко (1975) *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.160.*

5. Генеральна губернія. Холм. Відбувся акт повернення Холмського собору від польської католицької до української православної громади. На маніфестацію зібралися тисячі людей з Холмщини і Підляшшя, багато делегацій з Посаяння, Лемківщини, Варшави та майже з усіх українських громад Польщі. Від німецької влади були присутні люблінських губернатор д-р Цернер і радник Вільден. Натомість у цьому святі не брали участь а ні архієпископ Серафім, а ні представники російської православної церкви. *Кубійович В. Україні в генеральній губернії. 1939-1941. Історія українського центрального комітету. — Чикаго: Видавництво Миколи Денесюка, 1975. — С.304.*

20 травня (понеділок)

4. Москва. Комітет у справах вищої школи при Раднаркомі СРСР затвердив стипендії імені Сталіна по 12 вузах, що знаходяться в його віданні. 100 стипендій одержуть Ленінградський індустріальний інститут, 69 — інститути Києва, Томська, Горького, Новочеркаська, Грузії, Вірменії, республік Середньої Азії та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 травня.*

6. Львів. Перші п'ять пасажирських автобусів «ЗИС -16» з'явилися на вулицях міста. Нові автобусні лінії зв'язуватимуть центр міста з околицями. В травні львівський автотрест отримав також легкові і вантажні таксі. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 травня.*

4. с. Гранкіно Зачепилівського району Харківської області. Закладено пам'ятник П.І.Чайковському. У це село композитор часто приїжджав і тут він створив оперу «Мазепа». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 травня.*

21 травня (вівторок)

1, 6. У сесійній залі Верховної Ради УРСР відкрилася III сесія Київської міської ради депутатів трудящих, присвячена обговоренню питання про забезпечення трудящих столиці городиною і картоплею на 1940 рік. Головою цієї сесії обрано Т.В.Шамрила, секретарем — Е.В.Ровінську. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 22 травня.*

10. Київ. Під час грози було вражено блискавкою 3-х дітей, які сховалися від дощу під деревом у дворі на вул. Артема №2. 14-річний хлопчик загинув, а двоє інших дістали опіки тіла. Каретою швидкої допомоги постраждалих було доставлено до Жовтневої лікарні, де їм було надано медичну допомогу. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 травня.*

8. Берлін. Німецьке інформаційне бюро передало про розгром 9-ї французької армії та захоплення німецькими військами міст Аррас, Ам'єн, Абвіль, Ретель і Лаон. Війська союзників відступають у Бельгії та районі Валансьєна. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 травня.*

22 травня (середа)

1. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала Указ «Про додаткові відзнаки для Героїв Соціалістичної праці». В додаток і розвиток діючого положення про знання Героя Соціалістичної праці Указ передбачав встановити золоту медаль «Серп і Молот» для нагородження Героїв Соціалістичної праці, а також вручати одночасно з зіркою орден Леніна і грамоту Президії Верховної СРСР *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 травня.*

1, 8. Фінляндія. Створено Товариство миру і дружби з СРСР. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.173.*

1. Тернопіль. Обласний виконавчий комітет вирішив підготувати на короткотермінових курсах тисячу секретарів сільських Рад. Такі курси вже відбулися в Підгаєцькому, Буданівському, Густинському, Зборівському та ін. районах області. Секретарі сільських рад прослухали лекції про Конституцію СРСР та УРСР, вивчили рішення VI-ї Сесії Верховної ради СРСР та постанов партії і уряду про зміни в політиці заготівель і закупок сільськогосподарських продуктів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 травня.*

4. Харків. Науковий працівник Харківського ветеринарного інституту Герман успішно розв'язав питання переливання крові коням. Він працює над цим питанням з 1933 р. За цей час йому вдалося не тільки розробити метод самої операції, а також встановити групи крові у коней, виготовити стандартну сироватку для визначення групи. В самому ветеринарному інституті проведено близько 200 операцій. Їх робили коням при великій кровотечі після поранення, при опіках, виснаженні. Як правило, після переливання коні швидко видужували і були придатні для роботи. Переливання крові провадиться тепер також рогатій худобі, собакам. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 травня.*

4. Станіслав. До міста прибув на гастролі Чернігівський державний театр ім. Т. Шевченка. В його репертуарі п'єси: «Тарас Шевченко», «Богдан Хмельницький», «Наймичка», «Платон Кречет» та ін. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 23 травня.

1. Львів. За рішенням Львівського обкому КП(б)У в місті організується вечірній університет для підвищення ідейно-політичного рівня інтелігенції. 300 активістів — учителів, лікарів інженерів прослухають курс лекцій з основ марксизму-ленінізму, історії народів СРСР, російської, української і західноєвропейської літератури, економгеографії. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 23 травня.

1. ОдВО. У спецдонесенні Особливого відділу 24-ї стрілецької дивізії повідомлялося про такі настрої червоноармійців: «Радянська влада призвела до того, що моєму батькові нема чим прогодувати пару овець. Доводиться знімати дах і цією соломою годувати овець і корову. Ми пішли визволяти фінський народ, який був у ярмі капіталізму. Кажуть, що він був пригнічений. Насправді вони живуть краще за нас». *Російський державний військовий архів*. — Ф.9. — Оп.39. — Спр.86. — Арк.316.

23 травня (четвер)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок надсилки робітників і службовців на підприємства і будівництва Далекого Сходу». Ухвалено припинити практику заключення наркоматами індивідуальних договорів на певні строки при надсиланні інженерно-технічних, адміністративно-господарських працівників і службовців на далекий Схід як таку, що заважає створенню постійних кадрів на Далекому Сході; містилося зобов'язання наркоматам та іншим установам керуватися встановленим порядком відряджень робітників на постійну роботу у райони Далекого Сходу. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 15. — Ст.365.

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову про створення Економічної ради і Господарської ради при РНК УРСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 15. — Ст.358.

1. Київ. У Великому залі Київської ордену Леніна консерваторії ім. П.І.Чайковського зібралися відзначити 15-річчя з дня заснування Спілки войовничих безбожників УРСР активісти спілки, представники громадських організацій, трудящі столиці. З доповіддю виступив голова спілки В.Сосюра. Гаряче вітали ювіляра в своїх промовах академік Леонтович і письменник Дмитерко. В роботі засідання взяв участь секретар ЦК КП(б)У по пропаганді Лисенко. Після урочистої частини відбувся великий концерт, в якому взяли участь артисти державного ансамблю пісні і танцю УРСР. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 24 травня.

9. Сталіно. Відбувся футбольний матч на першість СРСР по групі «А». Місцева команда «Стахановець» зустрічалася з московським «Спартаком». Перемогли спартаківці з рахунком 2:0. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 24 травня.

9. Київ. В басейні Палацу фізкультури закінчилися змагання команд ватерполістів, які вийшли в півфінал розиграну першості УРСР. З 19 по 23 травня тут виступали команди: Київського технікуму фізкультури, «Локомотив» і «Рот-фронт» (Київ), Харківського інституту фізкультури і збірна м. Львову. Перше місце завоювала команда Київського технікуму фізкультури, на друге місце вийшли ватерполісти «Локомотиву». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 травня.*

1. Москва. Політуправління Червоної армії підготувало доповідь про свою роботу до ЦК ВКП(б), в якій, зокрема, відзначалося, що на підставі директиви наркома оборони СРСР від 21 червня 1938 р. з армії було звільнено 863 політпрацівників — представників «потенційно ворожих» національностей: поляків, німців, латишів, литовців, естонців, китайців та ін. *О работе Политуправления Красной армии. Из доклада ПУ Красной армии в ЦК ВКП(б) от 23 мая 1940 г. // Известия ЦК КПСС. — 1990. — № 3. — С.192-201.*

24 травня (п'ятниця)

9. Київ. Розпочалися півфінальні шахові турніри на першість СРСР. В двох групах беруть участь 20 найсильніших майстрів. Серед них: Алаторцев (Москва), Чеховер, Раузер, Гольдберг (Ленінград), Константинопольський, Ханін, Погребінський (Київ), Бондаревський (Ростов-на-Дону), Каспарян (Єреван), Дубінін (Горький), Кайєв (Челябінськ), Гречків (Сталінград) та ін. Змагання триватимуть два тижні. Переможці півфінальних турнірів, разом з персонально запрошеними гросмейстерами: Ботвінником, Левенфішем і Котовим візьмуть участь у фіналі шахового чемпіонату СРСР, який відбудеться у Москві. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 травня.*

6, 9. Київ. Розпочався біговий сезон на Київському іподромі. В перші дні змагань на біговій доріжці виступатимуть до 60 чистопорідних російських і російсько-американських рисаків вирошених у колгоспних стайнях України. В цьогорічному весняно-літньому сезоні будуть випробуватися коні колгоспів Золотонішського, Пирятинського та Лозівського, радгоспів цукротресту, а також державних кінних заводів. Дубровський державний завод посилає до Києва 7 кращих коней, в тому числі рекордиста «Надіра», який дистанцію 1600 метрів пробіг за 2 хв. 6,4 сек. В день відкриття планується 16 заїздів, з них 4 верхових, під час яких випробуватимуть коней військових частин Червоної армії. В перервах між заїздами начальницький склад частин Київського гарнізону демонструватиме на іподромі вищу школу верхової їзди. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 18 травня.*

6. Київ. Київський трамвайний трест повідомив, що з метою поліпшення обслуговування населення по трамвайних маршрутах, що з'єднують столицю з дачними місцевостями з червня цього року вводиться рух трамвайних поїздів приміського сполучення за точним розписом. З ранку кожного вихідного дня кілька пар спеціально виділених дачних

трамвайних поїздів курсуватимуть з центру міста (Майдан Героїв Перекопа) на Пуща Водицю і Святошино, не зупиняючись на проміжних трамвайних станціях. Квитки можна буде купувати заздалегідь і навіть напередодні у Центральній касі трамвайного тресту. Вартість проїзду до Пуща водиці — 1крб. 50коп. На сидячих місцях і 1 крб. на стоячих; до Святошино відповідно — 1 крб. і 75 коп. Після закінчення ремонтних робіт на голосіївському маршруті будуть введені прямі трамвайні поїзди з майдану Героїв Перекопа до Голосіївського лісу. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 травня.*

6. с. Гуляй поле Катеринопільського району Київської обл. 60-річний колгоспник Сидір Терентійович Михальченко під час оранки огорожу знайшов глиняний горщик з 1137 срібними монетами. Цей скарб він передав у Центральний історичний музей Києва. Дослідження показало, що більшість монет випущені у XVII віці. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 травня.*

9. Київ. На треку спортивного товариства «Будівельник Півдня» відбулися показові мотоциклетні змагання з фігурної їзди. У програмі змагань — транспортування поранених, хитний трамплін, естафета з бочками та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 травня.*

1, 8. Вашингтон. Утворено «Український конгресовий комітет Америки». *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.432.*

1. Койоакан (Мексика). Вчинено замах на Льва Троцького. Група терористів на чолі з Сікейросом переодягнувшись у форму поліцейських роззброїла охорону і атакувала будинок, де жив Л.Д.Троцький. Нападники відкрили вогонь по кімнаті, в якій ховався Троцький з дружиною, але ті встигли сховатися у кут за ліжко і не постраждали. *Волкогонов Д.А. Триумф і трагедія. Політичний портрет Й.В.Сталіна: У 2 кн. Кн. 2. - К.: Політвидав України, 1990. — С.9; Сікейрос А. Мене називали лихим полковником. — М., 1986. — С.220.*

25 травня (субота)

1, 4. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала Указ про нагородження Київського державного академічного українського драматичного театру імені Івана Франка орденом Леніна. Ряд артистів театру нагороджено орденами і почесними грамотами. Художньому керівникові театру І.П.Юрі присвоєне звання народного артиста СРСР. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 26 травня.*

9. Львів. Дано старт великому швидкісному автопробігу за маршрутом Львів-Виборг. За кермом командорської машини один з найстаріших спортсменів-мотоциклістів Червоної армії — капітан Колесников. Довжина траси пробігу — понад 3000 кілометрів. Вона проходить через Тернопіль, Проскурів, Гомель, Оршу, Москву, Новгород-на Волхові, Ленінград. Фініш у Виборзі через 6 днів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 26 травня.*

1. Київ. Відбулося відкриття IV сесії Верховної ради УРСР. Сесія заслухала доповідь Мандатної комісії — доповідач депутат Співак М.С.; доповідь народного комісара фінансів УРСР Курача М.А. про державний

бюджет УРСР на 1940 рік і виконання державних бюджетів за 1938 і 1939 роки, а також співдоповідь Бюджетної Комісії Верховної Ради УРСР — депутата Караваєва К.С. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 26 травня.

26 травня (неділя)

4. Москва. 26-27 травня на зборах відділення історії і філософії АН СРСР обговорювались II і III томи підготовленого до друку 12-томної «Історії СРСР». Про роботу доповідали Б.Д.Греков, М.І.Артамонов. До кінця року планується підготувати ще 5 томів. Все видання планується закінчити в 1942 р. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 28 травня; Вестник АН СРСР. — 1940. — № 6. — С.49; 50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.222.*

4. Львів. Прибув на гастролі Державний академічний ордена Леніна театр опери і балету ім. ім. Т.Г.Шевченка. На Привокзальній площі гостей зустрічали численні представники громадськості міста, артисти львівських театрів, робітники фабрик і заводів. На мітингу виступили представники громадськості і артисти театру. 28 травня в приміщенні Львівського великого театру відбудеться перший спектакль киян «Пікова дама». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 26 травня.*

9. Київ. На Київському стадіоні «Динамо» розпочалися змагання спортсменів — бійців і командирів НКВС СРСР з рукопашного бою і фехтуванню на штиках. Понад 120 бійців і командирів (19 команд) беруть участь у змаганнях. Серед них група морських прикордонників. Командну першість виграли прикордонники України. На другому місті колектив Азербайджану і на третьому — Примор'я. Змагання триватимуть до 28 травня. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 27 травня.*

4. Львів. Відкрилася виставка творів художників-графіків західних областей України. В ній беруть участь 56 майстрів естампу, які представили 385 творів — офорти, гравюри на дереві і лінолеумі, монотипії, малюнки олівцем, акварелі та ін. Зацікавлення викликали роботи художників В.Балюса, Марії Опольської, Ів.Іванця, Ол.Кульчицької, Я.Глязнера, Л.Тирівича, А.Мендельсона. Багато експонатів виставки присвячено життю гуцулів. Інтерес являють малюнки, що зображають народних гвардійців і портрети командирів і бійців Червоної армії, виконані художником Павліковською «в перші дні звільнення західної України з-під іга польських панів». Виставка триватиме півтора місяця, після чого буде перевезена до Києва. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 28 травня.*

27 травня (понеділок)

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про обов'язкову поставку сіна державі колгоспами». Ухвалено відмінити існуючий порядок заготівлі сіна за контрактацією, встановити порядок, починаючи з 1940 р., залучення колгоспів до обов'язкових поставок сіна державі з кожного гектару пашні, закріпленої за колгоспами, вирахованої у відпо-

відності зі статтею 2 постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 11 квітня 1940 р. «Про обов'язкові поставки зерна і рису державі колгоспами і одноосібними державами». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 15. — Ст.359.*

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про заходи для підвищення врожайності гречихи». Ухвалено підвищити заготівельні ціни на гречиху за держпоставках до 15 руб. за центнер. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 15. — Ст.360.*

3, 6. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про підвищення ролі майстра на заводах важкого машинобудівництва». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 15. — Ст.361.*

4, 6. Харків. В місті відкрито майстерню Союзкінопрокату по реставрації художніх кінофільмів. Тут реставрується 120 фільмів, зокрема картини «Великое зарево», «Петр I», «Волочаевские дни» та ін. Цими днями майстерня закінчила реставрацію першого радянського звукового фільму «Путевка в жизнь», який вже демонструється в кінотеатрах Харкова. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 28 травня.*

1. Москва. Відбулася нарада у наркома оборони СРСР присвячена питанням воєнної ідеології. Начальник ГоловПУ РСЧА Л. Мехліс піддав критиці недоліки у справі виховання Червоної армії (зокрема йшлося про «невірне розуміння тези про непереможність Червоної армії», «шапкозакидання», «абсолютизацію досвіду громадянської війни» і т. ін.), та підкреслив нагальну потребу внесення певних коригувань у висвітлення військовою пропагандою інтернаціональних завдань Червоної армії — передовсім, стосовно її визвольної місії. Начальник Головного політуправління РСЧА прямо вказав на недоцільність подальшого педалювання на ідеї інтернаціональних завдань Червоної армії, зауваживши: «а ні в Монголії, а ні у Фінляндії інтернаціональні гасла не спрацювали і не справили очікуваного враження ні на місцеве населення, ні на власну армію». Лев Мехліс також нагадав присутнім про те, що в період боїв на річці Халхін Гол у Монголії радянська пропаганда проводила роботу під гаслами «виконання договору про взаємодопомогу з МНР і допомогу дружньому монгольському народу» і це, як засвідчив аналіз політичних настроїв, виявилось малозрозумілим для червоноармійців. Згодом завдання пропаганди сформулювали в іншому дусі, наголошуючи на тому, що, «захищаючи кордони МНР, ми захищаємо кордони СРСР від Байкалу до Владивостоку, перешкоджаємо Японії перетворити МНР на плацдарм для війни проти СРСР», і це, на думку політорганів, справило більш позитивне враження на бійців. Мехліс також звернув увагу на те, що під час війни у Фінляндії радянська пропаганда знову вдалася до експлуатації ідеї про «виконання інтернаціонального завдання», «ведення війни за визволення фінського народу від буржуазного уряду Маннергейму» та під-

тримки уряду Куусунена. І знову-таки, це не мало успіху доти, доки радянські ідеологи не змістили акценти з інтернаціональних на державно-патріотичні моменти, мовляв, війна з Фінляндією ведеться передовсім «за безпеку Ленінграду і північно-західних кордонів СРСР, за знищення плацдарму війни імперіалістів проти Радянського Союзу». Л.З.Мехліс звернув увагу на те, що в армії слабо вивчається воєнна історія, в особливості російська, не популяризуються найкращі традиції російської армії. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.233-234.*

2,6. Одеса. В обласному суді закінчився розгляд справи зграї шахраїв з Одеської фабрики музичних інструментів. На суді виявилось, що з 45 піаніно, відпущених для продажу у фабричному магазині, лише 11 потрапило туди. Решту інструментів шахраї безпосередньо з фабрики вивозили на квартири покупців. Крім того 13 піаніно було викрадено з фабрики. За свої послуги злочинці одержували по 1500-1850 крб. хабарів. Колишнього директора магазину Фрумкіна засуджено на 5 років позбавлення волі в далеких таборах, його заступника Найгуртіна — до 6 років, начальника збирального цеху Кацера — до 2,5 років і Бурковського — на 2 роки ув'язнення. Головного бухгалтера фабрики Нурко, який «допустив злочинну заплутаність в обліку матеріальних цінностей», засуджено на рік примусової праці. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 28 травня.*

9. Пінськ. Дано старт великому шлюпочному походу моряків Дніпровської воєнної флотилії. Мета походу — вивчення річкового фарватеру, загартування червонофлотців і командирів. Довжина маршруту цього походу (Пінськ-Київ) 760 кілометрів. В поході беруть участь 38 відмінників бойової і політичної підготовки. Командує походом лейтенант Мацюта. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 травня.*

28 травня (вівторок)

1, 4. Москва. 28-29 травня відбулося скликана комісією з етногенезу при відділенні історії і філософії АН СРСР нарада з питання про походження народів Півночі. *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.223.*

29 травня (середа)

1, 3. Київ. Відбулося засідання ЦК КП(б)У на якому були розглянуті такі питання: повідомлення Наркомзему УРСР про стан посіву зернових, про хід обробки і боротьбу з шкідниками цукрових буряків по колгоспах УРСР, про хід виконання постанови РНК УРСР та ЦК КП(б)У «Про хід ремонту комбайнів і інших збиральних машин по МТС УРСР», про укомплектування тваринницьких ферм і будівництва приміщень для худоби в колгоспах УРСР, про місцеві колгоспні водоймища, повідомлення Уповнаркомзагу СРСР при РНК УРСР тов. Снесарева про підготовку до прийому сільськогосподарських продуктів, про хід зселення хутірських

господарств в колгоспні селища і про заходи по розвитку колгоспного тваринництва і птахівництва в 1940 році в зв'язку з рішенням ЦК ВКП (б) про «Зміни в політиці заготовок і закупок сільськогосподарських продуктів». По всіх обговорених питаннях ЦК КП(б)У прийняв відповідні рішення. Зокрема, ЦК КП(б) прийняв постанову «Про місцеві колгоспні водоймища», в якій закликав колгоспників України підхопити ініціативу колгоспу «Железнодорожник» Таловського району Воронежської області, колгоспники якого виступили з почином протягом літа привести в повний порядок всі водоймища, відремонтувати всі ставки, відремонтувати старі і збудувати нові колодязі, обсадити ставки деревами і чагарниками, організувати поливку овочів, створити ферму водоплаваючої птиці. ЦК КП(б), — говорилося в постанові, — закликає колгоспників і колгоспниць протягом літа і осені 1940 року забезпечити створення місцевих водоймищ в кожному колгоспі, привести в повний порядок усі наявні греблі, ставки, колодязі, розгорнути будівництво нових гребель. Ставок і обсадження лісними насадженнями існуючих гребель і водоймищ. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 30 травня, 1 червня.*

4, 6. Ленінград. Для ознайомлення з роботою медичних закладів до міста приїхали львівські вчені-мікробіологи — проф. Р.Ф.Вейгель, його асистент А.К.Герцик і педіатр проф. Р.Ф.Грієр. У Львові під керівництвом проф. Вейгеля створюється великий санітарний бактеріологічний інститут. Гості відвідали найбільшу в Ленінграді лікарню ім. Боткіна та інститут ім. Пастера. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 1 червня.*

30 травня (четвер)

9. Полтава. Відбувся перший загальноміський фізкультурний парад. В ньому взяли участь понад 10 тис. фізкультурників усіх спортивних товариств, фізкультурні колективи інститутів, технікумів і шкіл. Парад проходив під гаслом «Захист батьківщини — священний обов'язок кожного громадянина СРСР». Демонструвалися всі види оборонно-прикладного спорту: штиковий бій, фехтування, бокс, уміння керувати мотоциклом, велосипедом. Після параду на міському стадіоні відбувся футбольний матч, інші спортивні змагання. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 травня.*

31 травня (п'ятниця)

4. Київ. Відкрилася чергова сесія Академії наук УРСР. Заслухали доповідь академіка Є.С.Варга — «Проблеми другої імперіалістичної війни». З доповіддю на тему «Циклотрон і одержання радіоелектронних елементів» виступив академік А.І.Лейтунський. Сесія триватиме чотири дні. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 травня. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 1 червня.*

4. Київ. Відбулося урочисте засідання ювілейного комітету присвячене 20-річчю Київського державного ордена Леніна академічного українського театру ім. Івана Франка. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 1 червня.*

4, 6. Київ. Після додання ряду епізодів «з боротьби Червоної армії проти білофінів» Головкинопрокатом знову випущено на екрани кінотеа-

трів «Комсомолец України», «Спартак», Жовтень», літнього кінотеатру на стадіоні «Дінамо» кінофільм «Лінія Маннергейма». *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 1 червня.

3, 6. с. Семенівна Одеської області. На березі р. Буг запущено першу чергу малої колгоспної гідроелектростанції. Струм подано до клубу колгоспу імені Сталіна, хату-родільню, виконком сільської ради депутатів трудящих, поштової філії. Після закінчення будівництва другої черги, ГЕС освітить 900 колгоспних будинків села, дасть електроенергію для олійниці, крупорушки, соломорізок тощо. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 1 червня.

4. Сталіно. До міста прибув на гастролі Московський державний музичний театр ім. В.І.Немировича-Данченка. На вокзалі колектив театру урочисто зустріли представники громадських організацій, мистецьких закладів. На привокзальній площі відбувся мітинг. Театр прибув у повному складі. 1 червня він починає тут свої гастролі. В репертуарі театру: «В бурю», «Тихий Дон», «Травиата», «Бахчисарайський фонтан». Всього театр дасть 30 вистав. Вперше буде показано прем'єру — оперу «Сім'я» композитора Ходжа Ейнатова. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 1 червня.

1, 2. Полтава. У відповідь на заклик воронезьких колгоспників у багатьох селах Полтавщини розгорнулася робота по ремонту старих і будівництво нових ставків. У Диканці споруджується великий рибний розплідник, який щосезону вирощуватиме для колгоспних ставків України 50 тис. мальків. У 9 колгоспах Диканського району найближчими днями закінчиться ремонт 9 ставків і починається будівництво кількох нових. Колгоспники Решетилівського району споруджують 9 ставків із загальною площею 11,5 га. Всі ставки після закінчення будівництва будуть зарибнені кращими породами, зокрема, дзеркальним коропом. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 1 червня.

Травень

1. Москва. НКВС СРСР видав наказ про збільшення в західних областях України слідчих частин в органах НКВС. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.432.

4. Косів. У місті створено дитячу школу гуцульської творчості. Для її обладнання відпущено 250 тис. карбованців. Школа розрахована на 200 учнів і матиме відділи: вишивання, різьби по дереву, художній та ін. Викладатимуть найкращі майстри гуцульської творчості. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 1 червня.

3, 6. Львів. На Львівському велосипедному заводі, який до цього часу складав веломашини з частин, що ввозилися з-за кордону, проведено реконструкцію. Всі деталі тепер виготовляються на місці. Завод буде випускати 40 тис. велосипедів на рік. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 24 травня.

1, 2. Москва. Розпочалася кампанія по розповсюдженню облігацій Позики третьої п'ятирічки (випуск другого року), які мають одержати більше 50 млн. громадян СРСР. Облігації будуть вручені робітникам і

службовцям одночасно з видачею заробітної платні за другу половину травня, а колгоспникам і одноосібникам — в міру сплати ними належних з них внесків по передплаті. У багатьох областях і республіках колгоспники сплатили свою передплату достроково. До завершення розрахунків по позиці залучається громадськість в особі комісій сприяння і профорганізацій. Перший тираж Позики третьої п'ятирічки (випуск другого року) відбудеться в липні 1940 р. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 17 травня.*

1. Ленінград. Затверджено проект меморіальних дощок, якими буде відмічено ряд будинків міста, пов'язаних з ім'ям В.І.Леніна і Великою Жовтневою Соціалістичною революцією. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 17 травня.*

4. Львів. З великим успіхом пройшли у Львові гастролі Київського державного драматичного театру ім. І.Франка. За час гастролей театр показав п'єси: «Правда» Корнійчука та «Остання жертва» Островського; драми: «Украдене щастя» І.Франка та «Ой не ходи Грицю» Старицького; комедії: «Суєта» Тобілевича та «Ревізор» Гоголя. Вистави театру відвідало понад 15 тис. глядачів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 18 травня.*

3, 6. Київська обл. В районі ім. Петровського місцевий керамічний завод почав виготовляти домашній посуд з вогнетривкої глини: чайники, каструлі, кофейники. Колгосп «Комінтерн» (с. Старосілля) відкрив гончарну майстерню. В м. Городищі намічено побудувати цукеркову фабрику, яка працюватиме на базі використання відходів цукрової промисловості. В ряді колгоспів району почали видобувати торф. Аргіль ім. Клари Цеткін (с. Петропавлівка) вже видобула перші 20 тонн. Торфові розробки організовані також в колгоспах ім. Сталіна і ім. Тельмана. Для опалення шкіл, сільських установ, хат колгоспників намічено видобути за сезон 500 тонн торфу. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 1 червня.*

1. Київ. У КОВО на посаду командувача округу прибув генерал армії Г.К. Жуков. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.175.*

1. КОВО. Політоргани відзначили зростання випадків дезертирування та ухиляння від військової служби. У травні 1940 р. серед 216 засуджених воєнним трибуналом в окрузі нараховувалось 96 утікачів. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.177; Російський державний військовий архів. — Ф.25880. — Оп.4. — Спр.5. — Арк.272.*

1. Згідно донесень політорганів РСЧА, в армії зростали критичні оцінки радянської зовнішньої політики, висловлювались сумніви відносно доцільності та справедливості ведення воєнних дій. «Політика СРСР лише на словах мирна, а в дійсності загарбницька, — зазначав з цього приводу червоноармієць 791-го полку Родіонов. — Нав'язали війну Польщі, Фінляндії, а тепер Румунії. Нас женуть на м'ясо». «Поїдемо не додому, а в Румунію, — зітхав один із молодших командирів 138-ї стрілецької дивізії. — Там вже починається війна. Нашому Радянському Союзу все замало, все хоче воювати. І без того вже багато побили біло-

фіни. Наше вище керівництво народ не жаліє, у нас народ зайвий». »Нас женуть на Південний фронт воювати з Румунією, визволити народ Бессарабії, — ділилися своїми думками бійці, — а вийде як з народами Західної України і Білорусії: носили хромові чоботи, а тепер личаки». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.117; Російський державний військовий архів. — Ф.9. — Оп.39. — Спр.89. — Арк.178; Спр.90. — Арк.259.*

1. КОВО. Спецоргани повідомили, що до пошти 7-ї стрілецької дивізії надійшов лист, у якому було знайдено анонімну записку на ім'я командира 220-го гаубичного артилерійського полку. «Повідомляю вам паразити, — йшлося там, — якщо ви ще затримаєте на місяць приписний склад, так знайте, вас з вищого комскладу не буде жодної людини, ізведемо, як паразитів радянського устрою, троцькістів. Група червоноармійців». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.151-152.*

1 червня (субота)

1. 1-3 червня. Розгром французько-англійських військ у Північно-Східній Франції; евакуація англійського експедиційного корпусу з Дюнкера до Англії. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.

3. Київ. Раднарком УРСР прийняв постанову «Про утворення Економічної Ради і господарських рад при Раднаркомі УРСР». Цей захід був викликаний необхідністю поліпшити роботу РНК УРСР, який відчував ускладнення у зв'язку з розукрупнення наркоматів, ростом їхньої кількості, утворенням нових комітетів і управлінь тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 червня.*

1, 9. Виборг. Ввечері відбулася урочиста зустріч учасників мотопробігу за маршрутом: Львів — Київ — Смоленськ — Москва — Ленінград — Виборг. Учасники пробігу — капітан Колесніков і політкерівник Анушкін пройшли весь шлях — 2250 кілометрів — без єдиної аварії. Пробіг тривав, як і намічалось 7 діб. Заплановано виступ мотоциклістів в частинах Виборзького гарнізону, де вони мають розповісти «про досвід трудящих західних областей УРСР в організації виборчої кампанії до Верховних рад України і Союзу РСР». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 червня.*

9. Мінськ. На Всесоюзних змаганнях гирьовиків команда Києва зайняла перше місце. На друге місце вийшла команда Москви. Перші місця (кожен у своїй ваговій категорії) завоювали кияни: заслужений майстер спорту, Попов (напівлегка вага), Новак (середня вага) і Куценко (важка вага). Крім того киянин Хотинський (напівважка вага) у олімпійському триборстві показав однакову суму з москвичем Божком (380 кг), але перше місце було присуджене Божкові, який мав більш легку вагу. У цих

змаганнях світовий рекордсмен Новак встановив новий світовий рекорд в тиску обома руками для гирьовиків середньої ваги (125 кг). Абсолютний чемпіон СРСР Куценко знову показав найвищу суму олімпійського триборства — 417 кг, значно випередивши свого «конкурента» Амбарцумяна (Єреван). *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 червня.*

3. Вінниця. Колгоспники Вінниччини підтримали воронезький почин щодо впорядкування ставків і водоймищ. Колгоспники с. Лисогірка Літинського району почали будувати Ферганськими методами став площею в 130 гектарів. На будівництві щодня працює 300 колгоспників з п'яти сусідніх артілей. Колгосп ім. Ворошилова Джулінського району, розташований на річці Буг, почав будувати зрошувальну систему на 70 гектарах для поливки городів і бурякових плантацій. Цього року на Вінниччині буде споруджено і впорядковано старих ставків на площі в 2 515 гектарів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 червня.*

2 червня (неділя)

1. Шарлевіль. А.Гітлер у бесіді з німецькими генералами Г. фон Рундштеттом і Г. фон Зоденштерном висловив упевненість у тому, що з падінням Франції «у нього, нарешті, будуть розв'язані руки для виконання свого дійсного завдання — розправитися з більшовизмом». 1941 год. В 2-х книгах *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.18-19.*

3 червня (понеділок)

1. Москва. Нарком оборони СРСР С.К.Тимошенко видав наказ № 0028 про виключення зі складу військ Ленінградського, Калінінського і Білоруського військових округ усіх частин, розташованих на терені Естонської, Латвійської та Литовської республік. Виділені військові частини підпорядковувалися безпосередньо наркому оборони СРСР через заступника народного комісара оборони, командарма 2-го рангу А.Д.Локтионова. 1941 год. В 2-х книгах *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. — Книга первая. — М., 1998. — С.19.*

1. Київ. Відбулося засідання комітету по організації виставки «Ленін, Сталін і Україна». На засіданні був розглянутий тематичний план виставки, затверджено склад журі і план робіт по затвердженню ескізів художників України. Затверджено план роботи урядового комітету і порядок фінансування основних заходів по організації виставки. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

4 червня (вівторок)

1, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про присвоєння військових знань вищому начальницькому складу Червоної армії». Ухвалено затвердити встановлені Указом Президії Верховної Ради СРСР від 7 травня 1940 р. звання генерала армії Жукову Г.К., Мерецкову К.А., Тюленеву І.В., звання генерал-полковника Апанасенку І.Р., Городовикові О.І., Локтіонову О.Д., Штерну Г.М., Павлову Д.Г., Воронову М.М., Кренделю В.Д., звання генерал-лейтенанта — 87 військовослужбовцям, генерал-лейтенанта артилерії — 8, генерал-лейтенанта авіації — 12, генерал-лейтенанта танкових військ — 2, генерал-лейтенанта військ зв'язку — 2, генерал-лейтенанта інженерних військ — 2, генерал-лейтенанта технічних військ — 1, генерал-лейтенанта інтендантської служби — 1, звання генерал-майора — 479 військовослужбовцям, генерал-майора артилерії — 105, генерал-майора авіації — 90, генерал-майора танкових військ — 44, генерал-майора військ зв'язку — 20, генерал-майора інженерних військ — 22, генерал-майора технічних військ — 26, генерал-майора інтендантської служби — 36 військовослужбовцям. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.410.*

1, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про присвоєння військових знань вищому начальницькому складу Військово-морського флоту». Ухвалено затвердити встановлені Указом Президії Верховної Ради СРСР від 7 травня 1940 р. звання адмірала Галлеру Л.М., Ісакову І.С., Кузнецову М.Г., звання віце-адмірала Векману О.К., Гончарову Л.Г., Шевченку Г.І., Ставицькому С.П., Степанову Г.А., Трибуц В.Ф., Шталь О.В., Юмашеву І.С., звання контр-адмірала — 46, інженер-контр-адмірала — 17, генерал-лейтенанта авіації — 1, генерал-лейтенанта берегової служби — 3, генерал-майора авіації — 14, генерал-майора берегової служби — 14, генерал-майора інтендантської служби — 2 морським командирам. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.411.*

6. Полтава. В деяких селах Полтавського району з'явилися вовки. Вночі проти 28 травня в колгоспі «Переможець» Черкасівської сільської ради вовки розірвали 16 овець, а в колгоспі імені Кірова, цієї ж сільради — двоє лоша́т, а в сусідньому селі Руновщина — двоє коней. Найближчими днями планується проведення великої облави за участю мисливців Полтавського району. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

3. Дрогобиччина. В північно-східній частині області почався видобуток покладів торфу, які досі не розроблялися. В цих районах створено кілька артілей для видобутку торфу. До кінця року артілі дадуть 20 тис. тонн торфу. Видобуток торфу також організовано підприємствами обласного відділу паливної промисловості. Цього року вони видобудуть 36 тис. тонн. Одночасно ведуться підготовчі роботи до видобутку бурого вугілля. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

9. Київ. Закінчилися тенісні змагання, що тривали між кращими тенісистами Києва і Львову впродовж 3-4 червня на kortах стадіону «Динамо». У складі столиці України виступали: Калмикова, Шар, Котов, Гольдінов, Белозеров, Геніс, Попов, Горіна, Чувиріна. Від Львову грали майстри ракетки: Герда, Олійнишин, Чайковський, Курман, Яблонський, Колч, Колчева. Загальний результат матчу 5:3 на користь команди Києва. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

5 червня (середа)

1. Київ. Начальник Управління робітничо-селянської міліції НКВС УРСР Горбенко доповів наркому внутрішніх справ І.Серову про закінчення паспортизації населення, що проживає в обласних, районних центрах і 7, 5 км прикордонній смузі. Так, у обласних центрах західного регіону було видано 1 166 291, а у 7, 5 км зоні — 296 571 паспорт. Назагал у регіоні мало бути паспортизовано до 4 млн. осіб — у містах, робочих селищах і на залізничному транспорті. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.22.*

8. Берлін. Верховне командування німецької армії повідомило про взяття німецькими військами Дюнкерка і початок нового наступу в районі Північного моря до шляху з Лаона на Пуассон. Відновився німецький наступ на «Лінію Вейгана». Авіація союзників бомбардувала райони Рурської долини, Мюнхена і Франкфурта. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 червня; 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. — Книга первая. — М., 1998. — С.11.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про переведення Чорноморського, Каспійського і Тихоокеанського військово-морських училищ у розряд вищих учбових закладів 1-ї категорії». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 18. — Ст.444.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про стипендії для студентів гірничих інститутів і факультетів». Ухвалено підвищити розмір стипендій на 25% з 1 червня 1940 р. для студентів гірничих інститутів і факультетів, у тому числі Гірничого і гірничо-механічного факультетів Дніпропетровського гірничого інституту, Донецького індустріального інституту. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.389.*

1. УРСР. Розпочалося відзначення «20-річчя прориву Червоною армією польського фронту на Україні». Київський музей революції відкрив у приміщенні Будинку Червоної армії велику виставку, присвячену «розгрому

білополяків на Україні в 1920 р.». Тут представлені оригінальні документи — листівки, газети, плакати, які відбивають події тих років. В Житомирі в рамках святкувань буде відзначатися день звільнення міста від білополяків — 7 червня. На заводах і підприємствах проводяться бесіди «про героїчну боротьбу Червоної армії проти білополяків». В обласному історичному музеї відкрилася виставка присвячена цій даті. Виставка складається з відділів: «3-й похід Антанти», «Сталін — організатор розгрому 3-го походу Антанти». «Житомир під час хазяйнування білополяків і Житомир соціалістичний». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 червня.*

4. Київ. Газета «Вісті ВУЦВК» помістила на своїх шпальтах критичну рецензію театрального критика К. Саласіна на нову постановку Київського державного театру російської драми імені Лесі Українки. П'єса драматургів В.Масса і М.Куліченко «Сади цвітуть» у постановці режисерів М.Романова та А.Гранатова була названа у статті «Драматургічною дрібничкою». «Справжнє мистецтво має бути повнокровним, зазначив критик, — нашому глядачеві потрібна комедія, але комедія змістовна. Від такого поважного колективу, яким є столичний театр Російської драми, радянський глядач чекає не пустих забавок, а змістовних, хороших спектаклів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 червня.*

3. Одеса. Одеський завод транспортних споруд імені Січневого повстання почав виготовляти нові потужні крани на гусеничному ході. Два крани з газогенераторними двигунами вантажопідйомністю в 7,5 тонни вже проходять опробування. Крім цього вироблено два потужних крани в 25 тонн кожний. В липні почнеться серійний випуск таких кранів. Завод імені Січневого повстання почав також випускати 20-тонні залізничні платформи з автозачепленням. Перші дві платформи пройшли опробування і прийняті НКПС. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 червня.*

6. УРСР. В магазини Харкова почала прибувати черешня нового врожаю. Плодоовочторг і Укрсадовинтредст вже реалізували 8 тонн плодів. Черешню завозять з Маріуполя залізницею і літаками. Сьогодні спеціальним літаком з Маріуполя до Харкова доставлено 600 кг черешні. 10-12 червня в магазини Києва надійдуть перші партії полуниць з плантації тресту приміського господарства, а також навколишніх районів. Всього буде вивезено 8.950 центнерів — майже вдвічі більше ніж минулого року. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 червня.*

3. Полтавщина. В підтримку воронезького почину 150 колгоспників артілі імені ХІ-річчя КНС Опішнянського району Полтавської області вийшли на будівництво за методами ферганців нового ставка. В їх розпорядженні 23 підводи. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 червня.*

6 червня (четвер)

1. Москва. РНК СРСР прийняла постанову про створення механізованих корпусів у складі двох танкових і однієї моторизованої дивізії. *Волкогонов Д.А. Триумф і трагедія. Політичний портрет Й.В.Сталіна: У 2 кн. Кн. 2.- К.: Політвидав України, 1990. — С.48.*

9. Сталіно. У місті відбулося масове гімнастичне свято. О 14.00 розпочався парад фізкультурників, який відкрили школярі за якими йшли колони спортсменів товариства «Динамо», «Стахановець», «Спартак», «Сталь» та ін. Похід спортивних колон завершували 1200 велосипедистів і мотоциклістів. Всього в параді взяло участь 12 тис. фізкультурників. Традиційне масове свято закінчилося виступом фізкультурників на стадіоні «Стахановець». Учасники свята надіслали листа «кращому другові фізкультурників — великому Сталіну». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 червня.*

1. ЦК ВКП(б) ухвалив постанову про вивчення російської мови призовниками, що мають бути призваними до лав Червоної армії. *Державний архів Запорізької області. — Ф.102. — Оп.1. — Спр. 549. — Арк. 26.*

7 червня (п'ятниця)

8. Берлін. Німецьке інформаційне агентство повідомило про прорив німецькими військами «лінії Вейгана» на річці Сомма. Німецький наступ триває на фронті шириною в 200 км. Німецька авіація бомбардує аеродроми у Середній Франції. В Парижі учора проголошувалася повітряна тривога. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 червня.*

1, 3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про виробництво танків Т-34 у 1940 році». Ухвалено виготовити протягом року 600 танків Т-34, у тому числі 500 шт на заводі № 183 (ім. Комінтерна) та 100 — на Сталінградському тракторному заводі; забезпечити програму 1941 р. з випуску танків Т-34 дизелями, збільшивши випуск моторів В-2 на заводі № 75 та виготовивши їх до кінця 1940 р. 2000 шт. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.26.*

4. Львів. У великому залі Львівського державного університету імені Івана Франка відкрилася наукова сесія відділів та інститутів суспільних наук Академії наук УРСР. На сесію прибули з Києва видатні вчені на чолі з президентом Академії О.О.Богомольцем, академіками Філатовим, Гришком, Калиновичем, Стражеском та ін. Серед гостей — наукові працівники, вчителі, письменники, представники громадськості м. Львова. Сесію відкрив короткою вступною промовою президент Академії наук УРСР О.О.Богомолець. Далі з доповіддю на тему «Василь Стефаник» виступив академік К.Й.Студинський. На вечірньому засіданні з доповіддю «До питання про історію хозарів і їхню мову» виступив академік А.Є.Кримський. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 червня.*

2. Дрогобицька область. З метою постійного поповнення шкіл кадрами в області крім двох вже існуючих педагогічних шкіл, утворено нову — в м. Бориславі. В Дрогобичі почав працювати педагогічний інститут. У школи Дрогобицької області в новому навчальному році мають прийти понад тисячу молодих вчителів. 1400 вчителів пройдуть перепідготовку на спеці-

ально створених місячних і двомісячних курсах. 720 учителів молодших класів висувається для викладання у старших класах. Для підвищення їх кваліфікації в десяти пунктах створені двомісячні районні курси. Особлива увага приділяється підготовці викладачів української і російської мов, літератури, історії, географії. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 червня.*

4. Москва. Державний Великий театр опери і балету Білоруської РСР показав у рамках декади білоруського мистецтва свою другу постанову — оперу композитора А.Є.Туренкова «Квітка щастя» (лібрето О.Борисевич, П.Бровко і П.Глебо). Джерелом для створення опери послужила народна легенда про квітку щастя, що розпускається в ніч на Івана Купала. На спектаклі були присутні Й.Сталін, К.Ворошилов, А.Жданов, П.Пономаренко, народні комісари, Герої Радянського Союзу, видатні діячі мистецтв, літератури, науки і техніки. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 червня.*

8 червня (субота)

1, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про увічнення пам'яті М.О.Бонч-Бруєвича». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.395.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організацію шкіл середньої сільськогосподарської освіти». Ухвалено організувати школи сільськогосподарської освіти з двохрічним терміном навчання в областях, краях, республіках, у тому числі в УРСР у Вінницькій області — 1, Ворошиловградській — 1, Дніпропетровській — 2, Запорізькій — 1, Житомирській — 1, Кам'янець-Подільській — 1, Київській — 2, Кіровоградській — 1, Миколаївській — 1, Одеській — 1, Полтавській — 2, Сталінській — 1, Сумській — 1, Харківській — 2, Чернігівській областях — 1. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.388.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про затвердження роз'яснень ВЦРПС «Про порядок надання чергових відпусток викладацькому складу учбових закладів». Ухвалено вчителям шкіл і професорсько-викладацькому складу технікумів, вищих учбових закладів, які поступили на роботу з 1 вересня і працювали повний навчальний рік, надавати відпустку у період літніх канікул на 48 робочих днів; усім іншим педагогам — відповідно під час літніх канікул, з розрахунку 4 робочих дня за кожний пророблений місяць. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.393.*

1, 4. Москва. Всесоюзний радіокомітет повідомив про організацію 9 червня трансляції з Москви до Німеччини монтажу опери композитора А.Є.Туренкова «Квітка щастя». Біля мікрофона виступлять солісти, хор і оркестр Державного Великого театру опери і балету БРСР. Диригує головний диригент театру Н.Б.Грубін. Пояснення до передачі даватиметься німецькою мовою. Трансляція почнеться о 15.00 за московським часом і провадитиметься по короткохвильових станціях. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 червня.*

3. Сталінська обл. Закінчено спорудження великого ставка в колгоспі «Роте фане» дзеркало води якого дорівнює 10 га. Закінчено спорудження водоймища в орденоносному колгоспі імені Сталіна. Два нових ставки споруджено в артлі «Дружний хлібороб». 26 нових ставків у цьому році передбачено збудувати в колгоспах Артемівського району. Приблизно стільки ж буде побудовано в Тельманівському районі. Це дасть можливість втричі поширити площу зрошувальних городів у районі. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 червня.*

4. Маріуполь. Виконком Маріупольської міської ради ухвалив до 24 липня — 30-річчя з дня смерті свого знаменитого земляка Архипа Івановича Куїнджі — встановити меморіальну дошку на будинку по вулиці Куїнджі в Маріуполі, де народився і жив художник. В Маріупольському музеї краєзнавства вирішено відкрити виставку картин Куїнджі. Ім'я Куїнджі буде надане міському палацеві піонерів та одному з найбільших міських скверів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 червня.*

4. Москва. Студія Мосфільм приступила до зйомок художньо-історичного фільму, присвяченому життю і діяльності російського полководця О.Суворова. Режисери-постановники фільму В.С. Пудовкін і М.І.Толлер, автор сценарію драматург Д.Є.Гребнер. Роль Суворова доручена М.П.Черкасову. Натурні зйомки пройдуть під Москвою, в Ленінграді і на Кавказі. Для зйомок епізоду — перехід Суворовських військ через Альпи — будується грандіозна декорація за ескізами художника В.Є.Єгорова. В масових батальних епізодах візьмуть участь до 2500 осіб, для яких виготовлено костюми катериненських і павлівських часів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 червня.*

1. Ленінград. У Ленінградському будинку Червоної армії і флоту відкрилася виставка, яка присвячена «розгромів білофінів, прориві лінії Маннергейма і боям за гарантування безпеки північно-західних кордонів СРСР». В експозиції численні фотографії і документи, зразки фінської бойової техніки — кулемети, протитанкові гармати, лижна установка для перевезення гармат, човен-волокуша для доставки боєприпасів по воді і снігу та ін. Виставку прикрашає картина «Кладовище фінських літаків» та величезна електрифікована панорама-макет Карельського перешийка, яка демонструє всі укріплені його вузли опору, доти тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 червня.*

9. Станіслав. Розпочалися матчі на футбольний кубок міста. За кубок борються одинадцять команд: «Динамо», «Спартак», «Харчовик», «Буревісник» та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 червня.*

1. Бухарест. Наказом Генштабу Румунської армії від 8 червня 1940 р. було призначено 30-денний збір усіх офіцерів і солдатів резерву, які мали в 24 години з'явитися до частин їхньої приписки. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.177.*

9 червня (неділя)

1. Військові Ради КОВО і ОдВО отримали директиви Народного комісара оборони СРСР, із завданням готуватися до операцій щодо «повернення Бессарабії». Червона армія отримала наказ про зосередженню на кордонах з Румунією (з 11 до 24 червня 1940 р.) під виглядом учбових зборів. Для керівництва бойовими діями в Румунії на базі управління КОВО було створене Управління Південного фронту (командуючий — генерал армії Г.К.Жуков, член Військової Ради — корпусний комісар В.Н.Борисов, начальник штабу — генерал-лейтенант М.Ф.Ватутін). До складу фронту увійшли: 5-а армія генерал-лейтенанта В.П.Герасименка, 12-а армія генерал-майора Ф.А.Парусинова (обидві з КОВО), а також 9-а армія на чолі з генерал-лейтенантом І.В.Болдіним (формувався на базі ОдВО). *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М.: «Вече», 2000. — С.218.

1. Німецькі війська вийшли на Сіну і Марну. 1941 год. В 2-х книгах Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрин. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.

1, 4. Москва. Й.Сталін надіслав записку голові Комітету у справах кінематографії при РНК СРСР І.Г.Большакову з приводу сценарія кінофальма «Суворов». Містилася критика авторів сценарія, які «не розкрили особливості воєнної політики і тактики Суворова». «Час уже перестати зображувати Суворова, — ішлося в записці, — як добренького папню, раз за разом вигукуючого «ку-ка-ре-ку» і примовляючого: «руський», «руський». Не в цьому секрет перемог Суворова». *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов.* — М., 2002. — С.445-446.

3, 4, 7. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про премії і нагороди для учасників Всесоюзної сільськогосподарської виставки 1940 року». Ухвалено встановити для колгоспів, радгоспів, машинно-тракторних станцій, колгоспних тваринницьких ферм нагороди у вигляді 500 дипломів першого ступеню, 2000 дипломів другого ступеню з врученням здобувачам диплому першого ступеню грошової премії у розмірі 10 тис. руб. та автомобіля, здобувачам диплому другого ступеню — відповідно премії у розмірі 5 тис. руб. і мотоцикла; встановити 500 великих золотих медалей, 1000 малих золотих медалей з врученням нагородженим грошових премій відповідно у 2 тис. і 2 тис. руб.; 2 тис. великих срібних і 5 тис. малих срібних медалей з врученням переможцям грошових премій відповідно у розмірі 1000 руб. і 500 руб. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 16. — Ст.382.

3, 4, 7. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про продовження Всесоюзної сільськогосподарської виставки на 1941 рік». Ухвалено продовжити дію Всесоюзної сільськогосподарської виставки на 1941 р.; встановлено перелік потенційних учасників виставки: колгоспи, радгоспи, машинно-тракторні станції, колгоспні тваринницькі ферми, племінні колгоспні і радгоспні ферми, селекційні та досвідні станції, науково-дослідницькі установи; голови колгоспів, директора МТС, машинно-тракторних майстерень, радгоспів та їх заступники; передовики полеводства, тваринництва, овочеводства, плодоводства та інших галузей сільського господарства, трактористи, комбайнери та ін.; спеціалісти земельних і радгоспних органів, агрономи, інженери, механізатори, механіки; наукові працівники, винахідники, раціоналізатори. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.383.*

6. Станіслав. Проводяться роботи по благоустрою міста. Забруковуються вулиці, розбиваються нові парки, сквери, споруджується новий літній кінотеатр. Незабаром має відкритися новий парк культури і відпочинку. Всього в цьому році на благоустрій обласного центру буде витрачено понад мільйон карбованців. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 10 червня.*

9. Київ. На столичному стадіоні «Динамо» відбувся товариський футбольний матч між київською клубною командою «Динамо» і динамівцями Львова. Він закінчився в нічию з рахунком 1:1. М'ячі забили: Сумара (Львів) та Комаров (Київ). *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 червня.*

4, 7. Полтава. Народився Мозок Валерій Леонтійович — український живописець, засл. діяч мистецтв України (1994). До числа найбільш відомих творів майстра належать: «Проліски» (1970), «Чемпіон СРСР з плавання Е.Михайлов» (1971), «Заслужений майстер народної творчості І.А.Білик», (1974), «Тиша» (1980), «Старий Пошивайло» (1987), «Дівчина у квітчастій хустці», «Жінка в червоному» (обидві — 1990), «Польові квіти» (1992), «Юля у віночку» (1994), «Портрет архітектора А.Л. Ротманського» (1995). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.420.*

10 червня (понеділок)

1, 8. Берлін. За повідомлення з Риму німецького інформаційного бюро, Італія проголосила війну Англії і Франції. Норвезький уряд прийняв рішення про припинення воєнних дій Норвегії. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 червня. 1941 год. В 2-х книгах Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.*

8. Нью Йорк. За повідомленням агентства Асошіейтед Прес Канада, Нова Зеландія і Південно-Африканський союз оголосили війну Італії. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12 червня.*

8. Москва. Підписано конвенцію між СРСР і Німеччиною про порядок врегулювання конфліктів і інцидентів на державному кордоні, встановленому радянсько-німецьким договором про дружбу і кордон від 28 вересня 1939 року. Як повідомлялося, «переговори проходили в дружній атмосфері і були успішно завершені протягом одного місяця. Конвенцію підписали: за уповноваженням уряду Союзу СРСР А.М.Александров; від імені німецького уряду Рейнольд фон Заукен. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 16 червня; Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433. Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.17.*

4. Москва. Комітет у справах вищої школи при Раднаркомі СРСР встановив, що прийом в заочні вищі навчальні заклади і філіали проводиться без обмеження граничного віку, передбаченого загальними правилами прийому до вузів. Ті, що закінчили вищі навчальні заклади, приймаються у заочні вузи і філіали без приймальних екзаменів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 червня.*

4. Москва. Кіностудії Москви, Ленінграду і Новосибірську приступили до роботи над 10 фільмами про Всесоюзну сільськогосподарську виставку 1940 року. Затверджені сценарії п'яти фільмів. Серед них — картина про комплексну механізацію збирання зернових культур, про знатних луководів країни (Герасимова та ін.), про передовиків картоплеводства, зокрема про колгоспницю Уткіну, що завоювала світовий рекорд урожаю картоплі. Комітет у справах кінематографії при РНК СРСР затвердив сценарій повнометражного художньо-документального кінофільму «Всесоюзна сільськогосподарська виставка 1940 року». Автори сценарію Король та Єрофеев. Режисер — Єрофеев. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 червня.*

6. Київ. Архітектурно-планове управління виділило для забудування в різних районах Києва 1600 земельних ділянок. З цієї кількості 400 ділянок виділено на Караваєвих дачах, 800 — у районі Святошино, 200 — в Петровському районі і 200 — на лівому березі Дніпра. Розроблені проекти 18 типів стандартних дерев'яних і кам'яних будинків. Для подання технічної консультації виділені архітектори. 1200 об'єктів уже оформлені до будівництва. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 червня.*

4. Харків. До міста прибув на гастролі Московський державний єврейський театр на чолі з народним артистом СРСР Міхоелсом. На вокзалі гостей тепло зустріли представники харківської громадськості, працівники мистецтв. Завтра в приміщенні українського драматичного театру імені Т.Шевченка відбудеться перший гастрольний спектакль — п'єса поета П.Маркиша «Бенкет». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 червня.*

9. Київ. Закінчилися республіканські змагання велосипедистів «Динамо». Велоокрос відбувався в Голосіївському лісі. 20-кілометрову дистанцію першою серед жінок закінчила Маргарита Ієрген (Львів) з результатом — 1 год. 14 хв. 28 сек. У 40-кілометровій гонці для чоловіків перше місце і звання чемпіона «Динамо» України по кросу в розряді гоночних машин завоював заслужений майстер спорту Михайло Рибальченко (Одеса), який пройшов дистанцію за 1 год. 49 хв. 8 сек. В результаті двох днів змагань загальнокомандну першість виграли велогонщики Львова. Друге місце зайняли одесити. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 червня.*

9. Дніпропетровськ. Закінчено будівництво першої черги великого стадіону спортивного товариства «Сталь». Стадіон має два футбольних поля, декілька майданчиків для спортивних ігор, бігову доріжку. Трибуни стадіону розраховані на 20 тис. глядачів. 12 червня — урочисте відкриття стадіону. В цей день відбудуться змагання легкоатлетів і гімнастів спорттовариств «Динамо», «Локомотив» і «Сталь». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 червня.*

4. Москва. Державний Великий театр опери і балету БРСР з великим успіхом показав перший білоруський національний балет «Соловей». На спектаклі були присутні Й.В.Сталін, В.М.Молотов, А.О.Жданов, П.К.Пonomаренко. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 червня.*

11 червня (вівторок)

4. Львів. Закінчила свою роботу сесія відділів інститутів суспільних наук Академії наук УРСР. За п'ять днів на сесії було прочитано 18 доповідей в області історії, літератури, археології, економіки, мовознавства і фольклору. Великий інтерес являла собою доповідь старшого наукового працівника Інституту економіки Фрідмана про природні багатства західних областей України і перспективи їх використання у третій п'ятирічці. Після закінчення роботи сесії, група учених — президент Академії наук УРСР академік Богомолець, академіки Кримський, Філатов, Студинський, Возняк, наукові працівники і професори вищих навчальних закладів Львова — відвідали могилу класика української літератури Івана Франка. На могилу великого письменника був покладений вінок від Академії наук УРСР. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12 червня.*

6, 9. Харків. При обласному стрілецькому клубі відкрився перший масовий тир. У ньому всі громадяни можуть вправлятися в стрільбі з автоматичної гвинтівки. Найближчими днями відкриється ще два масових тирів — один в парку культури і відпочинку ім. Горького, а другий — міському саду ім.Шевченка. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12 червня.*

3, 6. Полтава. Лубенська районна рада депутатів трудящих ухвалила відкрити в Лубнах фабрику, яка вироблятиме валянки з сировини колгоспів і колгоспників. На організацію і обладнання фабрики асигновано 70 тис. крб. Нова фабрика почне роботу на початку серпня і випустить до кінця цього року продукції на 1300 тис. крб. Річна її потужність становитиме 41 тис. пар валянок. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12 червня.*

4. Станіслав. До міста вперше прибув на гастролі колектив Київського державного ордену Леніна театру опери та балету ім. Т.Г.Шевченка. Серед прибулих провідні майстри сцени: народна артистка СРСР Литвиненко-Вольгемут, народні артисти УРСР Донець, Гайдай, заслужена артистка УРСР Ропська. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12 червня.*

1, 4. Москва. Центральна бібліотека іноземної літератури організує серію виставок німецької художньої літератури XIII-XX. Відкрилася перша виставка, присвячена творчості німецького народу в VIII-XVII сторіччях. Експонати знайомлять з найстародавнішими пам'ятками німецької літератури, що дійшла до нас, як німецькою так і латинською мовами, з фольклором, зразками німецького епосу (Пісня про Нібелунгів, Міннезанг та ін). *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12 червня.*

6. Львів. Органи міліції міста арештували групу спекулянтів, яких очолював Гольшобер — в минулому власних ювелірної фірми. Учасники групи скуповували у населення дорогоцінні речі, які ювелір Ієрусалимський перетоплював у зливки. Під час обшуку у затриманих знайдено на 100 тис. карбованців золота, 1000 срібних монет і багато дорогоцінних речей. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12 червня.*

12 червня (середа)

1, 9. Київ. 11-12 червня по всіх підрозділах Цивільного повітряного флоту УРСР відбулися оборонні дні. Працівники київських підрозділів аерофлоту відзначили ці дні військовою грою. В умовах наближених до бойової обстановки зведений загін, озброєний гвинтівками і протигазами, вирушив у 36-кілометровий марш на Ірпінь. Вночі загін розгорнув наступ проти «повітряного десанту противника». Під час навчань були проведені хімічна і повітряна тривоги. Навчання закінчилося мітингом, присвяченим звільненню Києва від білополяків. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 червня.*

13 червня (четвер)

1. Трємбовля, Тернопільська обл. В каменоломнях села Застиничне, Трємбовлянського району, почалися роботи по видобутку камінної брили для спорудженню пам'ятника В.І. Леніну. Проект пам'ятника підготував місцевий скульптор-самоук С.Росінік. Пам'ятник має бути висотою в 6,5 метра та буде встановлений у Трємбовлі 17 вересня 1940 р. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 червня.*

9. Сталіно. Закінчилися гімнастичі змагання спортивного товариства «Будівельник півдня», що тривали два дні. В змаганні взяли участь гімнасти Харкова, Сталіно, Баку, Сімферополя та ін. міст. Командну першість по першій групі здобули будівельники-фізкультурники Харкова, по-другій — бакинці. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 червня.*

4. Харків. Створено спеціальний комітет по відзначенню 80-річного ювілею з дня народження М.С.Самокиша — одного з найвидатніших художників-баталістів. Нещодавно майстер закінчив нову велику картину «Бій біля озера Хасан». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 червня.*

14 червня (п'ятниця)

1. Москва. Новий британський посол у Москві сер С. Криппс під час першої зустрічі з наркомом закордонних справ СРСР В.М. Молотовим від імені свого уряду зробив пропозицію Радянському Союзу стати повідною державою на Балканах, щоб стабілізувати ситуацію в цьому регіоні. *«Вторая мировая война. 1940 год: дискуссионные и неразработанные проблемы» (Материалы круглого стола) // Славяноведение. — 2001. — №6. — С.4.*

1, 8. Берлін. Німецьке інформаційне бюро повідомило про взяття німецькими військами Парижу і Гавра і початок фронтального наступу на лінію Мажино. *1941 год. В 2-х книгах Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11; Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

1. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала Указ про нагородження орденами і медалями СРСР «за успішне виконання завдань командування Червоної армії 550 чол. начальницького складу Народного комісаріату оборони СРСР. Орденом Леніна нагороджено 10, орденом Червоного прапора 26, орденом Трудового Червоного прапора 1, орденом Червоної зірки 254, орденом «Знак пошани» 151, медаллю «За відвагу» 9, медаллю «За бойові заслуги» 63, медаллю «За трудову доблесть» 19, медаллю «За трудову відзнаку» 17 чоловік. Поіменний список всіх нагороджених опубліковано в газеті «Красная звезда». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

1. Київ. РНК УРСР та ЦК КП(б)У видали постанову «Про затвердження плану переселення у 1940 р. 31600 господарств колгоспників України до Сибіру і Казахстану. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433.*

4. Харків. В українській картинній галереї відкрилась друга весняна виставка художників і скульпторів Харкова. На ній представлено понад 200 робіт, створених протягом зими і весни цього року. Виставлені пейзажі художників Рибальченка, Люблінського, портрети, написані художниками Добронравовим Бесєдіним, Савіним, а також твори академіка Самокіша, професорів Козіка, Піменова та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

6. Станіславська область. В Тяжеві під Станіславом відкрився новий дитячий санаторій розрахований на 80 місць. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

6. Полтавщина. Житель с. Польське Опішнянського району Василь Коваленко, дізнавшись, що його дружина Уляна позичила зятеві 1000 крб., посварився з нею. Зарубавши сокирою дружину і п'ятеро дітей,

вбивця зник. Уцілів лише 15-річний Петро, який сховався під лаву. Заходами вжитими органами Полтавської обласної міліції, вбивцю затримано. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

1,9. Харків. В таборах Тсоавіахіму під Харковом відбулися обласні стрілецькі змагання тсоавіахімівців. В них взяли участь 10 кращих команд міста. Командну першість Харкова завоювали стрільці-тсоавіахімовці Ленінського району. Стрільці Котенко і Сілютін в швидкісній стрільбі з бойової гвинтівки на дистанцію 300 метрів дали по 5 влучань з 5 можливих. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

4, 7. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про увічнення пам'яті заслуженого діяча науки, почесного академіка Ю.М.Шокальського». Ухвалено заснувати у Головному управлінні Гідрометслужби СРСР при РНК СРСР щорічну премію у розмірі 3 тис. руб. імені Ю.М.Шокальського за видатні роботи у царині морської гідрології; присвоїти ім'я Ю.М.Шокальського Феодосійському гідрометеорологічному технікуму, а також судну, яке будується на Чорному морі» для головного управління Гідрометслужби СРСР; встановити у 1940 р. перед будинком Феодосійського гідрометеорологічного технікуму бюст Ю.М.Шокальського. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 18. — Ст.454.*

1. Москва. Радянський Союз надіслав Ноту Литві із звинуваченням у порушенні радянсько-литовського договору про взаємодопомогу і в агресивних намірах. Містилися вимоги реорганізувати уряд із включенням до нього дружніх СРСР політиків, дати дозвіл на введення додаткових контингентів Червоної армії в Литву. *1941 год. В 2-х книгах / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11, 29-30.*

15 червня (субота)

1, 8. Литва висловила згоду на задоволення вимог уряду СРСР. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.*

1, 8. Москва. ТАРС заперечив чутки про те, що СРСР «обіцяв надати допомогу Швеції у разі нападу на неї». *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.170.*

1. Москва. Нарком внутрішніх справ СРСР Л.Берія надіслав записку на адресу ЦК ВКП(б) — Й.Сталіну і РНК СРСР — В.Молотову, К.Ворошилову про перекидання угорських військ. Містилася інформація про оперативні дані прикордонних військ Української РСР щодо пересування з 28 травня 1940 р. з м. Хуст (Угорщина) угорських військ у напрямі радянського кордону. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин,*

Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.33.

8. Берлін. Німецьке інформаційне бюро повідомило, що з пропозиції головнокомандуючого військово-повітряним флотом генерал-фельдмаршала Геринга, Гітлер нагородив орденом Залізного хреста командира бойової групи майора Денха, командира бойової групи капітана Хінкельбейна, командира бойової групи капітана Крейгера, старшого лейтенанта бойової ескадрильї Вікінга і фельдфебеля ескадрильї Шульце. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 16 червня.*

4. Київ. Держполітвидав при РНК УРСР видав «Політичний словник» під редакцією Г.Александрова, В.Гальянова і Н.Рубінштейна (740 стор., ціна 8 крб. 75 коп.). *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 16 червня.*

8. Мінськ. О 15.00 радянські танкові частини і мото-піхота перейшли литовський кордон і надвечір вступили у мм. Вільно, Каунас, Кедайняй. Газета повідомила, що «просування радянських військ відбувається планомірно і без будь-яких інцидентів». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 17 червня.*

1. Київ. Понад 400 чоловік молодих педагогів, лікарів, інженерів, письменників, артистів зібралися в клубі Київського державного університету імені Т.Г.Шевченка для обговорення підсумків XV з'їзду КП(б)У. З доповіддю про підсумки роботи з'їзду виступив завідуючий відділом пропаганди і агітації міськкому КП(б)У Остапенко. У дебатах, згідно повідомлення, виступаючі говорили «про величезну відповідальність молоді інтелігенції України, яка разом з партією, разом з усіма трудящими працює над реалізацією рішень XV з'їзду КП(б)У». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 16 червня.*

16 червня (неділя)

1. Москва. Радянський Союз надіслав Ноти Латвії та Естонії із звинуваченням у порушенні договорів про взаємодопомогу і в агресивних намірах. Містилися вимоги реорганізувати уряди із включенням до нього дружніх СРСР політиків, дати дозвіл на введення додаткових контингентів Червоної армії в Латвію та Естонію. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.*

1. Москва. Опубліковане повідомлення ТАРС про висунуті СРСР вимоги до литовського уряду та про дану 15 червня згоду литовської сторони задовольнити радянські вимоги. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков,*

В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.38-40.

1, 8. Рига. Латвія висловила згоду на задоволення вимог уряду СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.

1, 6. Полтава. На зборах у колгоспі ім. Челюскінців, Лохвицького району одностайне бажання переселитися в Карело-Фінську РСР висловили 56 сімей колгоспників. Виконком районної ради депутатів трудящих підтримав прохання колгоспників. Уповноважені колгоспу — члени правління Степанченко і Величин виїхали ознайомитися з новими місцями. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 17 червня.

8. Берлін. Німецькі війська здобули фортецю Верден. В районі плоскогір'я Мангр ідуть великі бої. На Саарському фронті прорвана лінія Мажино між Сент-Авольд і Сааральбеном. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 17 червня.

8. Москва. Литовський президент Сметона і кілька членів литовського уряду в ніч на 16 червня перейшли через «зелений кордон» (неофіційно) на німецьку територію, після чого вони були інтерновані німецькими властями. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 18 червня.

17 червня (понеділок)

1. Москва. Відбулася зустріч наркома закордонних справ СРСР В.Молотова з послом Німеччини в СРСР Ф.Шуленбургом. Радянський представник «поздоровив німецького посла з перемогами німецької армії» та поінформував його про здійснювані СРСР заходи на терені Балтійських держав. «Політика Радянського Союзу, — заявив він, — була завжди пролатвійською, пролитовською і проєстонською. Тепер Радянський Союз бажає забезпечити з боку балтійських країн прорадянську політику». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.40-42.

1, 8. Таллін. Естонія висловила згоду на задоволення вимог уряду СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Са-

зонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.

1, 8. Литва. Створено новий уряд на чолі з Ю.Палецкісом; склад кабінету узгоджувався з радянським представником В.Деканозовим. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.

1. Київ. 15-17 червня відбувся черговий пленум ЦК КП(б)У. Пленум обговорив питання: 1. Про підготовку до збирання урожаю. Заготовок і закупок сільськогосподарських продуктів у 1940 р. (Доповідач — заступник голови Раднаркому УРСР Старченко В.Ф. 2. Про постановку пропаганди марксизму-ленінізму в Сталінській і Ворошиловградській областях (Доповідач — заст. зав. відділом пропаганди і агітації Сталінського обкома КП(б)У Кигінко і секретар Ворошиловградського обкому КП(б)У по пропаганді Тульнов. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 17 червня.

18 червня (вівторок)

8. Країни Балтії. Триває просування радянських військ в Литві, Латвії та Естонії. Мотомехчастини Червоної армії вступили в міста Расеняй, Телшай та ін. В Каунас о 12.00 вступили кавалерійські і мотомехчастини; мотомехчастини, які прямували по Ризькому шосе, вступили в латвійську столицю; в Естонії радянські війська вступили в міста Раакваре, Тана, Веро і Валк. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 20 червня.

2. Київ. Закрився пленум Спілки радянських художників України. На засіданні пленуму з доповіддю про підготовку до виставки «Ленін, Сталін і Україна» виступив заступник начальника Управління в справах мистецтв при РНК УРСР Пащенко. Відкриття цієї виставки, яка приурочена до XXV роковин Великої жовтневої соціалістичної революції, відбудеться в 1942 році. Доповідь на тему «Проблема образу в радянському образотворчому мистецтві» зробив Щекотов (Москва). Пленум намітив ряд заходів, спрямованих «на розгортання творчої роботи художників і підвищення їх ідейно-політичного рівня». Особлива увага повинна була приділена роботі над художніми творами до виставок: «Історія ВКП(б) у графіці», «Ленін, Сталін і Україна» і «Наша Батьківщина». *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 20 червня.

1, 4. Москва. В зеленому театрі Центрального парку культури і відпочинку імені О.М.Горького відбулося засідання президії Академії наук СРСР, президії Спілки радянських письменників, присвячене пам'яті О.М.Горького. Засідання відкрив О.Толстой. Слово про Горького сказав К.Федін. Потім зі спогадами виступили письменники К.Чуковський, Л.Нікулін, О.Сурков та ін. На вечорі були присутні 17 тис. чоловік. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 20 червня.

1, 4. Західна Україна. Львів. На фабриках і заводах, в клубах і в учбових закладах провадилися бесіди і лекції про життя й творчість «великого пролетарського письменника». Увечері відбувся загальноміський горьківський вечір, улаштований оргкомітетом Спілки письменників Львова, обласним будинком партійної пропаганди і лекційним бюро. Станіслав. З нагоди 4-річчя з дня «злочинницького умертвіння троцькістсько-бухарінськими виродками» О.М.Горького на підприємствах, в установах, кооперативних артілях міста по селах області відбулися доповіді про творчість великого письменника та його життя. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 20 червня.

19 червня (середа)

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про оплату службових відряджень у межах Союзу РСР». Визначався максимальний термін службового відрядження — 45 діб, встановлювався розмір добових — 3% місячного окладу, проте не більше 5 руб. і не вище 26 рублів за кожний день відрядження; розмір оплати найму житлового приміщення — 10 руб. на добу у Москві, Ленінграді, Києві, 5 руб. щодоби — в інших містах СРСР; оплати проїзду відрядженого залізницею (по тарифу жорсткого вагону), водним шляхом, шосейними і ґрунтовими дорогами. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 16. — Ст.387.

6. Київ. Київський суднобудівний завод імені Сталіна розпочав спорудження великого житлового комбінату. Він будуватиметься в районі Куренівки і складатиметься з двох великих 4-5 поверхових будинків на 80 квартир кожний. В окремому будинку розміститься дитячий садок на 100 дітей. Машинобудівельний завод «Більшовик» споруджуватиме новий житловий корпус на Брест-Литовському шосе, поряд з житловим будинком заводу, що його було споруджено торік. Разом з цим будинком новий корпус займатиме цілий квартал. У семиповерховому будинку, устаткованому ліфтами, буде 147 квартир, піонерський форпост, магазини. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 20 червня.

9. Київ. Закінчилися спортивні змагання військово-навчальних закладів Київського Особливого Військового округу, що тривали 19-21 червня на стадіоні КОВО. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 22 червня.

20 червня (четвер)

1, 8. Латвія. Створено новий уряд на чолі з А.Кирхенштейносом; склад кабінету узгоджувався з радянським представником А.Вишинським. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про зміну Положення про Головне управління гідрометеорологічної служби СРСР при РНК СРСР». Ухвалено по місцевих управліннях Гідрометслужби СРСР ліквідувати відділення і гідрометбюро, організувати в обласних, крайових, республіканських центрах, які не мають Гідрометслужби або бюро погоди, обласні, крайові і республіканські метеорологічні станції, довівши їх кількість у 1940 р. до 70; по Головному управлінню Гідрометслужби СРСР реорганізувати Управління по обслуговуванню повітряного флоту і відділ служби погоди в єдине Управління служби погоди з покладанням на нього керівництва органами служби погоди і обслуговування повітряного флоту; розділити відділ навчальних і наукових закладів на два самостійні відділи; затверджувався перелік місцевих управлінь Головного управління Гідрометеорологічної служби СРСР при РНК СРСР, в якому, зокрема, були Українське місцеве управління (м. Київ), Севастопольське міське управління (м. Севастополь), а також перелік навчальних закладів, науково-дослідних і оперативно-виробничих установ, в числі яких на терені УРСР та Кримської АРСР були: Харківський, гідрометеорологічний інститут, Феодосійський гідрометеорологічний технікум, Київська, Одеська, Севастопольська геофізичні обсерваторії, Київська гідрологічна обсерваторія; перелік госпрозрахункових організацій, у тому числі на терені УРСР — Ірбенська шаропилотна майстерня. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 19. — Ст.470.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про забезпечення наукових і обласних бібліотек платними примірниками книжкової продукції видавництва УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 21-23. — Ст.139.

3. Чернігів. Колгоспники Чернігівщини швидкісними методами ферганців за 15 днів закінчили будівництво 154 км шляхової магістралі Чернігів-Ніжин-Прилуки. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 21 червня.

1. Станіслав. 327 осіб отримали значки «Готовий до санітарної оборони». Першими склали норми учні 15 середньої школи. Оборона організація «Червоний хрест» вже створила у місті 215 первинних організацій, які об'єднують 6545 чол. У 30 гуртках йде інтенсивне складання норм на значок. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 21 червня.

1. Київ. У Будинку вчених відбувся вечір, присвячений першому випуску слухачів вечірнього університету марксизму-ленінізму при обкомі спілки працівників вищої школи і наукових установ. В університеті без відриву від основної роботи, поглиблюють свої знання з основ марксизму-ленінізму професори, доценти, аспіранти і працівники наукових установ. Випускники вивчали історію ВКП(б), історичний і діалектичний матеріалізм, політекономію. Серед 185 випускників — доктор сільськогосподарських наук Душечкін, доктор медичних наук Вашетко, професор Руднік та ін. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 21 червня.

6. Київ. Відкрилася нарада з питань швидкої і невідкладної медичної допомоги, скликана Наркомздорів'я СРСР. На нараду прибули керівники і лікарі станцій швидкої допомоги з різних міст РРФСР, України, Білорусії, Азербайджана, Карело-Фінської республік. В фойє клубу медсанпраці, де відбувається нарада, влаштована виставка про досягнення і роботу станцій швидкої допомоги. На першому засіданні були заслухані доповіді голови оргбюро по скликанню наради А.С.Пучкова про роботу і завдання швидкої допомоги в СРСР і лікаря Ю.Ю.Купрієнка про організацію швидкої медичної допомоги в Україні. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 червня.*

4. Київ. Молдавський драматичний театр імені Горького розпочав свої гастролі в Києві п'єсою Ю.Дольда «Котовський». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 22 червня.*

6. Суми. Понад 40 колгоспів Сумської обл. почали виготовляти бринзу з овечого молока. В Лебединському районі доять овець в 30 колгоспних фермах. У колгоспах — «Комсомолец України», «Шлях Леніна», імені Ворошилова удій молока від кожної вівці становить 3 літри на добу. За короткий час сироварний завод села Межиричі, Лебединського району виготовив 310 кг високоякісної бринзи. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 червня.*

9. Київ. Закінчився півфінальний шаховий турнір на першість Радянського Союзу, який тривав майже місяць. Остаточні наслідки турніру такі: перше і друге місце поділили Стольберг (Ростов на Дону) і Герстенфельд (Львів), які набрали по 10,5 очків. На третьому місті Бондаревський (Ростов на Дону), четверте, п'яте і шосте місце поділили Рудаковський (Туапсе), Дубінін (Горький), Константинопольський (Київ). Фінал шахової першості СРСР відбудеться у вересні 1940 в Москві. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 червня.*

9. Київ. Столичне «Динамо» приймало московську команду «Крылья Советов». Матч закінчився внічию з рахунком 0:0. Після 10 ігор київські динамівці мають 10 очок і займають 8 місце (з загальної кількості 14 команд). *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 червня.*

3. Черкаси. Київська обл. Почала працювати фабрика, що виробляє літнє жіноче взуття. В цьому році фабрика випустить продукції на 600 тис. крб. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 червня.*

1. КОВО. Спецорганами повідомили про виявлення анонімних листів контрреволюційного змісту. В одному написаному на ім'я командира 300-го стрілецького полку йшлося: «Об'ява. Сидить Ленін на лузі, Калінін на болоті, розстрілювали куркулів дісталось бідності. Був Миколка дурачок, були булки п'ятачок. Комісар розумний став, ні чорта хліба не стало. Селяни помирають з голоду. Гоп-гоп гречаники, все жида начальники, а мужики — дураки, обробили буряки. Товариші бійці! Ви добре розумієте, що вас командир і комісар обманюють, над вами знущаються, ходите обірвані, голодні і холодні і ви не знаєте за що ви йдете у бій на Румунію. Ви візьміть зброю проти Советів і геть Владу Советів! Годі обманювати бійців — мужиків. Дати їм свободу і волю, дати селянам хліб, встановіть

владу буржуазії. Командир полку Лях хоче своїми полками розбити Румунію. Це йому не вдасться ніколи. Якщо полк поведе у бій, то Лях буде вбитий...» В іншому листі, що надійшов до пошти 7-ї стрілецької дивізії, було знайдено анонімну записку на ім'я командир 220-го гаубичного артилерійського полку. «Повідомляю вам паразити, — йшлося там, — якщо ви ще затримаєте на місяць приписний склад, так знайте, вас з вищого складу не буде жодної людини, ізведемо, як паразитів радянського устрою, троцькістів. Група червоноармійців». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.151-152.*

21 червня (п'ятниця)

1. Москва. Командуючий військовими БОВО Д.Павлов надіслав службову записку наркомові оборони СРСР маршалу С.К.Тимошенку з пропозицією роззброїти існуючі військові частини Литовської, Латвійської, Естонської армій; вивезти вилучену зброю до Радянського Союзу; провести чистку офіцерського складу та зміцнити частини радянським складом для подальшого використання цих частин поза БОВО — наприклад, проти румун, афганців чи японців. Йшлося також про необхідність роззброєння усього цивільного населення та запровадження покарання у вигляді розстрілу за нездачу зброї. 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.44-45.*

1, 8. Естонія. Створено новий уряд на чолі з І.Вересом; склад кабінету узгоджувався з радянським представником А.Ждановим. 1941 год. В 2-х книгах *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.*

1. Начальник ПУ РСЧА Л.З.Мехліс направив у війська цілком таємну директиву №5285сс із змістом якої комісарський склад частин мав ознайомитися після отримання оперативного наказу про наступ на Румунію. «Настав момент, — зазначалося, зокрема, в документі, — вирвати з ворожих рук боярської Румунії нашу землю, визволити з румунського полону наших братів і громадян. Вкрадена Бессарабія має бути і буде повернута в лоно своєї матері-Вітчизни — СРСР... Будь-яка війна, яку веде держава робітників і селян, є війна справедлива, війна визвольна». *Російський державний військовий архів — Ф. 25880. — Оп.4. — Спр.5. — Арк.432, 435.*

4. Київ. У клубі письменників відбувся великий літературно-художній вечір, присвячений А.Церетелі. Вступне слово зробив голова ювілейного комітету А.Любченко. З доповіддю на тему «Життя і творчість Акакія Церетелі» виступив Є.Фомін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 21 червня.*

2. Москва. Під головуванням академіка О.М.Баха відбулося перше засідання Комітету по сталінських преміях в області науки, військових знань і винахідництва. Були присутні члени комітету — академіки: О.І.Абрікосов, О.О.Бойков, Є.С.Варга, М.Б.Мітін, О.Ю.Шмідт, Єм. Ярославський, доктор історичних наук Поспелов, голова комітету у справах вищої школи при Раднаркомі СРСР С.В.Кафтанов та ін. Комітет затвердив порядок подання і розгляду кандидатур на сталінські премії, а також склад 15 секцій по різних галузях науки: фізико-математичних, хімічних, технічних, військових і військово-морських, сільськогосподарських і ветеринарних, історичних, економічних, філософських і т.д. В секції включені найвидатніші вчені країни. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 червня.*

3. Ленінград. Закінчилася робота поширеного пленуму по «Великому Донбасу». Пленум обговорив результати нафторозвідок минулого року на території УРСР, проведених колективом ленінградських геологів за дорученням тресту «Укрнафторозвідка». Після обміну думками пленум дійшов висновку, що відомі в північно-західній окраїні Донецького басейну куполуваті структури (насамперед в с. Петровське Сталінської обл.) треба вважати як сприятливі з погляду нафтоносності. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 22 червня.*

22 червня (субота)

1. Підписано перемир'я між Францією і Німеччиною; північна і західна частини Франції окуповані вермахтом; у південній частині збережено режим Петена-Лавалля. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.*

8. Берлін. Німецьке інформаційне агентство передало, що повернувшись у ставку, Гітлер видав такий наказ: «Історичний вагон, меморіальний камінь і пам'ятник тріумфу французів доставити в Берлін. Всі інші ознаки подій в Комп'єнському лісі знищити, окрім пам'ятника Форшу, який буде залишений на своєму місці». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 червня.*

9. Київ. На стадіоні «Динамо» відбувся футбольний матч між динамівськими командами Києва і Львова. З рахунком 5:2 перемогли кияни. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 червня.*

1, 7. Москва. Указом Президії Верховної ради СРСР нагороджено: орденом Леніна президента Академії наук Української РСР Богомольця О.О. — «за видатні заслуги в області патологічної фізіології»; орденом Трудового Червоного прапора дійсного члена Академії наук УРСР Па-

тона Є.О. — «в зв'язку з 70-річним ювілеєм з дня народження і заслугами в області технічних наук»; орденом Трудового Червоного прапора академіка Кримського А.Є — «за видатні заслуги в області філологічних наук». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 червня.*

4. Рівне. До міста прибули мати і сестра М.О. Островського — Ольга Йосипівна і Катерина Олексіївна. Вони зустрілися з учнями старших класів і педагогами 1-ї Рівненської середньої школи та групою місцевих пропагандистів та агітаторів, щоб розповісти їм про життєвий шлях видатного радянського письменника». *ВУЦВК. — 1940. — 23 червня.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про реорганізацію системи Книгокульторгу при Раді Народних Комісарів УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 18-20. — Ст.121.*

23 червня (неділя)

1. Москва. Оприлюднено повідомлення ТАРС із запереченням поширюваних чуток про зосередження на литовсько-німецькому кордоні 100-150 радянських дивізій. Повідомлялося про розташування у прибалтійських державах 18-20 радянських дивізій, мета яких «не «тиск» на Німеччину, а створення гарантій для проведення в життя пакту взаємодопомоги СРСР з цими державами». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.47.

1. Москва. Відбулася бесіда наркома закордонних справ СРСР В.Молотова з послом Німеччини в СРСР Ф.Шуленбургом, у ході якої, зокрема, обговорено «бессарабське питання». Представник Німеччини заявив про відсутність політичних та наявність економічних інтересів у Бессарабії; радянський нарком висловив упевненість у тому, що Радянський Союз «зробить усе можливе» для врахування економічних потреб Німеччини. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. Книга первая. — М., 1998. — С.48-49.

3. Львів. РАТАУ повідомило, що за 1940 р. «Укрнафторозвідка» пробурить 12 нових і закінчить буріння п'яти початих нафтосвердловин. В колишній Польщі за 10 років тут було пробурено лише 10 свердловин. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 червня.*

2, 6. Київ. На стадіоні «Динамо» відбулося традиційне гуляння школярів столиці, присвячене закінченню навчального року в середніх школах. У святі беруть участь до 40 тис. дітей. В програмі різноманітні розваги, ігри, танці, гра духових оркестрів, фізкультурні змагання, показ художньої самодіяльності, феєрверк. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 23 червня.*

24 червня (понеділок)

1, 8. Підписано перемир'я між Францією та Італією. 1941 год. В 2-х книгах. Книга первая. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. — М., 1998. — С.11.

1, 8. Встановлено дипломатичні відносини між СРСР і Югославією. Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.213.

25 червня (вівторок)

1. Москва. Відбулася бесіда наркома закордонних справ СРСР В.Молотова з послом Німеччини в СРСР Ф.Шуленбургом, у ході якої обговорювалося «бессарабське питання». Представник Німеччини заявив про повне визнання німецькою стороною «прав Радянського Союзу на Бессарабію», водночас висловив побажання Німеччини у «недопущенні перетворення Румунії на театр воєнних дій». Відбулася дискусія з приводу обґрунтованості прагнення СРСР включити до свого складу і Буковини як території, населеної етнічними українцями. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.52-54.

1,2, 3. Москва. В Колонному залі Будинку спілок відкрився IX пленум ВЦРПС. В роботі пленуму взяли участь голови і члени президії центральних комітетів спілок, голови обласних, фабрично-заводських і місцевих комітетів. На порядку денному — питання про перехід на 8-годинний робочий день, на 7-денний робочий тиждень про заборону самовільного уходу робітників і службовців з підприємств і установ. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 26 червня.

1, 3. Москва. 25-26 червня Політбюро ЦК ВКП(б) розглянуло питання про перехід на восьмигодинний робочий день, на семиденний робочий тиждень та заборону самовільного уходу робітників і службовців з підприємств та установ. Ухвалено затвердити проект Звернення ВЦРПС до всіх робітників і робітниць, інженерів, техніків і службовців, до всіх членів професійних союзів; затвердити проект відповідного Указу Президії Верховної Ради СРСР. «Зрослав воєнна небезпека для нашої країни, — йшлося у Зверненні, — міжнародна обстановка стала чревата раптовостями. За цих умов наша країна, вірна політиці миру, зобов'язана в інтересах народів СРСР іще більше посилити свою оборонну і господарську могутність». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко,

Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / *Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.57-61.

1, 3, 6. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видав постанову про перехід на семиденний робочий тиждень і заборону робітникам та службовцям самовільно залишати підприємства та установи. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. *Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.11.

1,2,3. УРСР. Пройшли численні мітинги присвячені підтримці звернення Всесоюзної Центральної ради профспілок з пропозицією про встановлення 8-годинного робітничого дня та переходу на семиденну неділю. Донбас: повідомлялося про «однодушну підтримку» гірняками шахти Центральнозаводська, які слухали по радіо звернення Всесоюзної Центральної ради профспілок. «Ми добре розуміємо, — заявили вони, що цей захід ще більше зміцнить обороноздатність і господарську міць нашої великої батьківщини». Київ: механічні цехи №№1 і 2 заводу «Ленінська кузня» «гаряче підтримали рішення пленуму ВЦРПС». «Ми просимо, — йшлося у резолюції прийнятої на мітингу, — встановити 8-годинний робочий день і 7-денний робочий тиждень. Це дасть змогу внести новий внесок у зміцнення обороноздатності нашої батьківщини. Харків: відбувся багатотисячний мітинг на заводському майдані Харківського електромеханічного заводу ім. Сталіна. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 26 червня.

4. Харків. На відзнаку 135-річного ювілею Харківського державного університету ім. О.М. Горького Наркомос України нагородив грамотами ряд кращих працівників університету. Серед нагороджених: академіки Сінцов Д.М., Булаховський Л.А., Білецький О.І., професори Ахієзер Н.І., Пакуль М.М., Нагорний О.В., доценти Дудель С.П., Бойко І.Д. та ін. — усього 48 чоловік. Ряд працівників із стажем роботи в університеті понад 25 років одержали, крім грамот, грошові премії у розмірі місячного окладу. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 26 червня.

1. Москва. Під час наради письменників і поетів, скликаній газетою «Красная Звезда» та часописом «Знамя», письменник В. Вишневський зазначив у своєму виступі пануючи серед працівників творчого цеху настрої: «З ким не зустрінешся, — казав він, — виникає розмова про Прибалтику, про процес закріплення нашого історичного правого флангу, про перспективи на Чорному морі — на південному фланзі тощо». Радянський письменник вихваляв німецьку пресу за «роздуми про війну», про німецьку армію та її традиції. Відзначаючи, що мало знімається фільмів про «визвольні походи», В. Вишневський пропонував: «Якщо нам доведеться займатися Чорним морем, Кавказом, Балканами тощо, давайте подумаємо про це (тобто, про

зняття фільмів про «визвольні походи» до цих регіонів — Авт.) завчасно». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.104-105; Російський державний архів суспільно-політичної історії. — Ф. 17. — Оп.125. — Спр.165. — Арк.35, 38.*

26 червня (середа)

8. Москва. ТАРС повідомила про встановлення дипломатичних відносин між СРСР і Югославією. *ВУЦВК. — 1940. — 26 червня.*

1, 3. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала указ про перехід на восьмигодинний робочий день і семиденний робочий тиждень, заборону самовільного залишення робітниками та службовцями закладів і установ. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433.*

1, 7, 8. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) обговорило питання Наркомату оборони СРСР. Ухвалено призначити В.В.Мазунова військовим аташе в Італії; Н.Г.Ляхтерева — військовим аташе в Угорщині; В.В.Савко — помічником військового аташе в Італії; В.Є.Хлопова — помічником військового аташе в Німеччині; І.П.Бодрова — помічником військового аташе з авіації в Італії, звільнивши з цієї роботи Н.В.Черняєва; В.І.Подушкіна — секретарем військового аташе в Італії. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.56.*

1, 8. Москва. Уряд СРСР надіслав Ноту керівництву Румунії з ультимативною вимогою про повернення Бессарабії та передачі Північної Буковини. «Уряд СРСР, — говорилося в ній, — вважає, що питання про повернення Бессарабії органічно пов'язане з питанням про передачу Радянському Союзу тієї частини Буковини, населення якої у своїй величезній більшості пов'язане з Радянською Україною, як спільністю історичної долі, так і спільністю мови і національного складу». *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.61-62.*

2, 3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про впідвищення норм виробітку та зниження розцінок у зв'язку з переходом на 8-годинний робочий день». Ухвалено зберегти без зміни існуючі денні тарифні ставки і місячні оклади робітників і службовців; підвищити норми виробітку та знизити розцінки праці пропорційно до збільшення тривалості робочого дня. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.386.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про повернення на педагогічну роботу осіб, які закінчили педагогічні учбові заклади і працюють не за фахом». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 18-20. — Ст.522.*

1. УРСР. На заводах і установах України, тривали чисельні мітинги на підтримку рішень радянського уряду про встановлення 8-годинного робітничого дня та переходу на семиденну неділю. Вони відбувалися під гаслами: «За повноцінний робочий день», «Встановимо залізну виробничу дисципліну», «Збільшимо силу і могутність Батьківщини», «Нищівний удар по літунах і прогульниках» тощо. *ВУЦВК. — 1940. — 27 червня.*

27 червня (четвер)

3. СРСР. Введено в дію Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про перехід на восьмигодинний робочий день, на семиденний робочий тиждень та про заборону самовільного уходу робітників і службовців з підприємств та установ». Встановлювалися покарання для осіб, які самовільно залишили місце роботи — передання під суд та тюремне ув'язнення строком від 2 до 4 місяців; для прогульників — засудження до виправно-трудових робіт за місцем роботи на строк до шести місяців з утриманням із заробітної плати 25%. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.59-61.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок проведення Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р. «Про перехід на восьмигодинний робочий день, на семиденний робочий тиждень та про заборону самовільного уходу робітників і службовців з підприємств». Ухвалено, в розвиток Указу від 26 червня 1940 р., запровадити наступні дії: встановити у 7 годин тривалість нічної зміни на підприємствах, які працюють у три зміни; встановити, крім недільних днів, неробочими також: 22 січня, 1 і 2 травня, 7 і 8 листопада, 5 грудня, відмінивши «шість особих днів відпочинку» та неробочі дні 12 і 18 березня, які до цього часу існували у сільській місцевості; напередодні неділі та неробочих днів, не встановлювати скорочений робочий день; надати РНК союзних республік право встановлення на території даної республіки в національних районах замість неділі інший вихідний у залежності від національних та побутових умов. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.385.*

8. Бухарест. Румунський уряд погодився з радянськими вимогами. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Са-*

зонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.

1. Завершилося розгортання військ Південного фронту на румунському кордоні. В цілому війська фронту включали 32 стрілецькі, 2 мотострілецькі, 6 кавалерійських дивізій, 11 танкових, 3 повітряно-десантних бригад, 16 корпусних арtpолків, 16 арtpолків РГК і 4 арtdивізіони великої потужності. Загальна чисельність цього угруповання доходила до 460 тис. чоловік (12 тисяч гармат і мінометів, біля 3 тисяч танків). Військово-повітряні сили фронту на 24 червня 1940 р. нараховували 2160 літаків. Було створено Оперативне об'єднання Чорноморського флоту на річці Дунай — Дунайську військову флотилію. Мельтюхов М.И.Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М.: «Вече», 2000. — С.221.

28 червня (п'ятниця)

1. Москва. Нарком закордонних справ СРСР В.М. Молотов пред'явив Румунії ультиматум з вимогою негайної евакуації з Бессарабії. Прохання румунського уряду щодо продовження переговорів, подане через годину після вичерпання строку ультиматуму, було відхилене: В.Молотов передав послу Румунії наказ «очистити румунським військам територію Бессарабії і північної частини Буковини» протягом 3-х днів та повідомив, що виданий Червоною армією наказ перейти Дністер не може бути скасовано. Городецкий Г. Роковой самообман: Сталин и нападение Германии на Советский Союз.- М.,1999. — С.48.

8. Москва. ТАРС повідомило про мирне розв'язання радянсько-румунського конфлікту в питанні про Бессарабію і північну частину Буковини. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 червня.

8. Київ. О 14 00 радянські війська перейшли румунський кордон на всьому протязі північної частини Буковини і Бессарабії. Танкові війська і мотопіхота Червоної армії вступили до міст Чернівці, Хотин, Сороки, Бельці, Кишинів, Бендери, Акерман. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 червня.

8. Тираспіль. Частини Червоної армії перейшли залізничний міст з Тирасполя в Бендери. Населення Бессарабії зустрічало з квітами радянських бійців. В м. Бендери відбувся мітинг. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 червня.

1, 8. 28-30 червня. Червона армія зайняла територію Бессарабії і Північної Буковини. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.11.

1,2. УРСР. На заводах і підприємства республіки відбулися чисельні мітинги з приводу мирного розв'язання радянсько-румунського конфлікту в питанні про Бессарабію і північну частину Буковини. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 червня.

3. Полтава. Полтавська панчішна фабрика за восьму годину додатково випустила 9020 пар. Краща стаханівка фабрики, багатоверстатниця Шаманова, працюючи на 25 машинах за 7 годин виробляла 970 пар панчіх; в перший 8-годинний робочий день вона виробила 1160, а на другий день — 1196 пар. Колектив Полтавської 12-ї взуттєвої фабрики протягом останніх двох днів за 8-му годину роботи пошив 1620 пар взуття. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 30 червня.

1, 8. Підписано радянсько-фінський торговельний договір. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.171.

1. Органи НКВС розпочали велику акцію щодо депортації біженців із Польщі, які перебували на території Західної України. Вони виселялися до 14 республік, країв і областей СРСР, зокрема в Алтайський край, Архангельську область, Вологодську область, Горьківську область, Іркутську область, Комі АРСР, Красноярський край, Марійську АРСР, Молотовську область, Новосибірську область, Якутську АРСР та ін. Біженці використовувалися переважно в лісовій промисловості на шахтах кольорової металургії тощо. *Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941.* — Львів-Нью Йорк, 2002. — С.42-43.

29 червня (субота)

8. Київ. ТАРС повідомило про планомірне просування частин і з'єднань Червоної армії по Буковини і Бессарабії. Радянські війська вступили в міста Сторожинець і Герц в Північній Буковині, зайняли станції Новоселиця і Ліпкани (обидві на ріці Прут на південь від м. Хотин). Механізовані частини підійшли до р. Прут в 65 кілометрах на південний захід від м. Кишинева. З метою запобігти вивозу майна і промислового обладнання радянське командування вирішило провести спеціальні десантні операції і водночас перевірити на практиці їхній бойовий стан. Повітряно-десантні частини 204-ї повітряно-десантної бригади полковника Губаревича, скинуті на парашутах, зайняли м. Болград в південній Бессарабії в кількох кілометрах від м. Рені в районі злиття р. Прут з рікою Дунаєм. *ВУЦВК.* — 1940. — 30 червня; *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).* — С.150.

1, 3. Київ (РАТАУ). 250 інженерів, техніків і робітників, посланих Уповнаркомзв'язку СРСР при РНК УРСР, приступили до роботи по встановленню телефонного і телеграфного зв'язку з містами Бессарабії і Північної Буковини. Закінчене встановлення телефонного зв'язку між Ямполем і бессарабським містом Сороки. Комутатор м. Сороки зв'язує Ямполь (Вінницької обл.) з м. Бельц. Уже відправлена телефонна апаратура для встановлення зв'язку Київ-Кишинів. Встановлений поки тимчасовий зв'язок з Акерманом і Чернівцям. З Києва виїжджає понад 100 чоловік працівників для роботи начальниками контор зв'язку. *ВУЦВК.* — 1940. — 30 червня.

1,2. Київ. Відбувся мітинг письменників Києва присвячений визволенню народів Бессарабії та північної Буковини. Мітинг відкрив літературознавець І.Стебун. Виступили письменники П.Тичина, М.Рильський, В.Сосюра, С.Скляренко, Л.Резнік, П.Сєверов, С.Кротевич, М.Талалаєвський, А.Кацнельсон. «Розв'язати історичне завдання без кровопролиття міг тільки такий титан як СРСР, — сказав у своїй промові поет П.Тичина. Він зупинився на історії Бессарабії і Буковини, які всіма нитками зв'язані з українським народом і його культурою. «Буковина, — наголосив Тичина, — дала відомого письменника Юрія Фетьковича, в її надрах розвивалася могутня сила народного героя Олексі Довбуша. У Бессарабії народився і виріс легендарний полководець Котовський, мрії якого тепер перетворені в життя». На мітингу було прийнято резолюцію в якій зазначалося: «... Віками пригноблений, роз'єднаний український народ злився в єдину сім'ю. Здійснилася мрія кращих людей українського народу, які говорили словами Івана Франка:

«Та прийде час, і ти вогнистим видом
Засяєш у народів вільних колі».

Хай живе батько трудящих усього світу, захисник і визволитель трудящих Йосиф Віссаріонович Сталін.» *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 30 червня.*

1, 2. Львів. Під час обідньої перерви на всіх підприємствах і установах міста відбулися багатолюдні мітинги. Понад 500 робітників зібралися на мітинг на кондитерській фабриці імені Кірова. Серед інших виступила тут начальник зміни карамельного цеху Моргенштерн. «Пожежа імперіалістичної війни, — сказала вона, — розпалюється щодалі дужче. В Європі, на далекому Сході, в Африці ллється кров трудящих. Тільки Радянський Союз стоїть як неприступна скеля, тільки він, завдяки мудрій політиці Комуністичної партії, розв'язуючи мирним шляхом найважливіші міжнародні питання, забезпечує радісне життя трудящих. Ми палко вітаємо Радянську Бессарабії і Радянську Північну Буковину. Слава комуністичній партії, радянському уряду, великому Сталіну.» *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 30 червня.*

1, 6. Харків. Прокуратура Ленінського району почала провадження термінового слідства у справах злісних прогульників: робітника К.Кашпара (книжкова фабрика ім. Петровського), майстра С.Чернишенко (машинобудівельний завод «Червоний Жовтень»), робітника М.Жерняка (промартіль «Ремонттрикотажу»). Слідство буде закінчене протягом 24 годин після чого справи розглядатимуться в суді в показовому порядку.

6. Київ. У відповідності з Указом Президії Верховної Ради про перехід на 8-годинний робочий день і 7-денний тиждень на Київському трамваї запроваджено новий графік руху. Раніш трамвайні бригади працювали дві і три зміни, частина вагонів припиняла рух об 23.00, а деякі курсували до 2-ї години ночі. Тепер, у зв'язку з збільшенням робочого часу на всіх підприємствах і установах, 60% трамвайного парку виходитиме на лінію о 5. 00 і курсуватиме до 2.00. третина вагонів курсуватиме з 5.30 до 00.30. Для обслуговування робітників заводу «Більшовик» туди о 2.00 подава-

тимуть 2 пульманівські вагони, які будуть курсувати за маршрутом — завод «Більшовик» — Бессарабка і «Більшовик» — Хрещатик. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 30 червня.

1. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про святкування «Дня Військово-морського флоту Союзу РСР». Ухвалено перенести святкування у 1940 році з 24 на 28 липня. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 18. — Ст.448.

1, 8. Підписана германо-фінська торговельна угода. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.171.

30 червня (неділя)

8. Київ. За повідомленнями ТАРС «в північній частині Буковини радянські війська виконали своє завдання і вийшли на встановлений кордон з Румунією. У Бессарабії радянські війська закінчують вихід на новий кордон з Румунією, тобто на ріки Прут і Дунай. Механізовані частини зайняли залізничну станцію Унгени на східному березі р. Прут проти міста Ясси. Мотопіхота з танками вступила в місто Кагул на ріці Прут, а рота 204 — і повітряно-десантної бригади на авто захопила Рені, що біля злиття ріки Прут з рікою Дунаєм. Згідно військових донесень, в Ізмаїлі невдало десантувалися воїни 201-ї повітряно-десантної бригади генерал-майора Безуглого. 4 літаки зробили вимушену посадку в 50 км. від Ізмаїлу (у Болграді), а частина літаків повернулася на свій базовий аеродром в Скоморохах. З 12-ти літаків, які все ж таки приземлилися на площадці в Ізмаїлі, чотири зазнали аварії (три «ТБ» і один «І-16»). Після цього інциденту посадку було заборонено, а парашутистів викинули в повітрі просто над містом, внаслідок чого 19 з них отримали травми. Ті ж, хто успішно приземлився, опинилися в радіусі 15-30 км. від місця призначення. Відтак кордон своєчасно не було закрито, прийом біженців не був організований, порядок у місті не налагоджувався. *Російський державний військовий архів.* — Ф. 9. — Оп.39. — Спр.88. — Арк.101-102; Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 липня; Гриневич В.А. *Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).* — С.150.

1. Бессарабія. Перший секретар КП(б)У М.С.Хрущов і нарком оборони СРСР маршал С.К.Тимошенко відвідали село Фурманівку Аккерманського повіту — батьківщину наркома, де виступили на мітингу. Селяни співали народні пісні, танцювали молдавські національні танці. С.К. Тимошенко зустрівся зі своїм братом Юхимом, родичами і товаришами по школі. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 липня.

3,6. Київ. На столичному стадіоні «Динамо» відбулося народне гуляння присвячене Дню позикодержця і вкладника. Повсюди розвішані гасла, які закликають перевіряти облігації державних позик. До послуг тих, що гуляють, організовані довідкові столи, де можна ознайомитись з планом майбутніх тиражів, перевірити облігації. О 21.00 по радіо висту-

пив начальник головного управління ощадних кас і держкредиту УРСР Горобець. Він зазначив, що понад 3 мільйонів вкладників, в тому числі 460 тис. киян зберігають в ощадкасах республіки свої заощадження на суму 1 млрд. карбованців. За дві п'ятирічки трудящі Радянської України дали в позику державі 4,5 млрд. карбованців. За останні два роки населенню виплачено понад 1 млрд. крб. вигравів по позиках. Відбулися феєрверки. Над стадіоном підняли величезний повітряний шар, що світився. Грали оркестри, відбулися танці. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 липня.

1,7. Бресляу. Громадський діяч української еміграції Михайло Антонович написав листа до своєї родини про міжнародне становище у зв'язку з приєднанням до СРСР країн Прибалтики, Північної Буковини та Південної Бессарабії. «Не вірю, що большевики спиняться над Прутом (дурні були би). — Писав він. — На Дністрі мали румуни вибудовані і добрі позиції і ріка сама по собі надається до оборони. Над Прутом кругом рівнина, на якій перевага в танках і кінноті, яку мають большевики, буде особливо велика. А що червоні старатимуться захопити можливо більше, поки ще німці зайняті — в цьому тут всі переконані. Констернація тут взагалі повна і страх перед тим, що може ще зажадати Москва: чи займеться вона ліквідацією Румунії, чи представить ультиматум Мадярщині на Карпатську Україну. Озлоблення на те, що Росія влізла на Балкани і свідомість того, що з нею ще доведеться порахуватися, тут загальне. Але з боку Кремля це надзвичайно рафінований тяг, котрий спрямований на те, щоб посварити Італію і Німеччину. Ця перша, очевидно, не зможе терпіти червоних під оком своїх інтересів. Історично беручи, дає до думання нікчемність буржуазно-національних держав. Там, де держава уміла себе поставити, як у Фінляндії, там — врятувалися незалежність і честь. Але ніяка інша країна, із подібно організованих, ані зуміла домогтися в свій час (хоч над ними висіла та сама небезпека), ані тепер не вміє сама поставитись.» *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.619-620.

Червень

1. Західні області України. Радянське керівництво провело третю депортацію населення на приєднаних територіях. Вона стосувалася біженців, які на початку війни залишили західні і центральні райони країни і втікли у східні воєводства Польщі. Німецький уряд не дав їм дозволу на повернення через те, що це були переважно євреї. Натомість радянський вирішив депортувати у північні райони СРСР 24, 7 тис. сімей, або майже 57, 8 тис. осіб. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.23.*

4. Київ. До столиці України прибув у повному складі ансамбль народного танцю СРСР під художнім керівництвом І.Мойсєєва. Після виступів в частинах столичного гарнізону ансамбль планує виїхати у літні табори частин Київського особливого військового округу, де протягом місяця

виступатиме перед бійцями та командирами з програмою танців народів 12 радянських республік. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 червня.*

6. Західна Україна. Українське курортне управління відкрило дитячі кліматичні курорти в Карпатах. Дитячий курорт Гаргани на 150 ліжок, розташований в горах на висоті 600 метрів над рівнем моря, серед густих лісів, являє собою чудову кліматичну станцію. В Добоському дитячому курорті відпочиватиме 100 дітей за зміну. В Залещику, в мальовничій місцевості на березі Дністра, зможе відпочивати до 1000 дітей. Курорт має водоелектролікарню, пляжі. Тут лікуватимуть ще фруктами і виноградом, які вирощуються в господарстві. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 24 червня.*

4. Чернігів. В місто прибув на гастролі Біробіджанський єврейський театр ім. Л.М.Кагановича. В гастрольному репертуарі театру: «Мандрівні зорі». «Тевье-молочкар», «Бенкет», «Молоко і мед», «Аріель Акоста». Всього театр дасть 12 вистав. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

4. Харків. Вийшла з друку збірка творів харківських письменників «Визволена земля». Книга присвячена «звільненню трудящих західних областей України від ярма польських панів». В ній надруковані оповідання Ю.Смолича, М.Трублаїні, Н.Забіли та ін. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

4. Херсон. Херсонський морський технікум випустив 62 штурмани далекого плавання. Молоді мореплавці отримали розподілення в різні райони СРСР. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

2. Маріуполь. На Маріупольському заводі «Азовсталь» закінчено спорудження нової потужної домни обсягом у 300 кубометрів. Вона щодня даватиме 1500 тон чавуну. На доменній печі почалися випробування механізмів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

4, 6. Дебальцеве (Сталінська область). Відкрився палац культури залізничників. Зал для глядачів палацу вміщує 1200 чоловік. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

4. Севастополь. На території будівництва червонофлотського кінотеатру виявлено закладку церкви. Закладка являє собою кам'яну квадратову плиту. В ній вмазано 18 срібних монет 1816-1849 рр. На дошці — список осіб, які були при закладенні і дата «17 квітня 1850 року». Про знахідку повідомлено музей Кримської війни. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 5 червня.*

6. Київ. По маршруту №4 почали курсувати цільнозварні, обтічної форми, пультманівські трамвайні вагони, які нещодавно випустив Київський завод імені Дзержинського. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 червня.*

3. Донбас. Костянтинівський завод «Укрцинк» одержав від Донбасполіметалу, який провадив роботи по розвідуванню корисних копалин у Нагольному Кряжі, першу партію цинково-свинцевого концентрату. Якість концентрату висока. Вміст цинку — 51, 3%. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 червня.*

3, 9. Маріуполь. Закінчується спорудження міжрайонного колгоспного іподрому. Бігова доріжка дорівнює 1600 метрів. Розпочалися тренування колгоспних рисаків Маріупольського, Мангушського й Володарського районів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 червня.*

2, 6. Київ. Народний суд Петровського району м. Києва впродовж 6 днів розглянув справу про хабарництво. Колишнього директора районного парку культури і відпочинку ім. Шевченко І. Кушнірського і колишнього виконроба будівельних робіт А. Гостомельського, що брали хабарі з бригадирів будівельних робіт за надану їм роботу, засуджено, відповідно, до 2-х і одного років ув'язнення. Штатному художнику парку П. Лаврентьєву, чия участь в хабарах не була доведена, суд оголосив громадську догану. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 червня.*

4. Київ. Нацменвидав УРСР випустив перші 5 підручників польською мовою для школярів західних областей УРСР. Вийшли збірники арифметичних задач і підручники з природознавства для учнів молодших класів. Готується ще 11 підручників: географії, фізики, математики і природознавства. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 червня.*

1. Львів. В корпусах колишнього цегельного заводу на Мучній вулиці відкрилася найбільша в Україні скульптурна фабрика. До роботи на фабриці залучено багато скульпторів та майстрів-формовщиків Львова. Фабрика виробила вже близько тисячі бюстів В.І. Леніна, Й.В. Сталіна та В.М. Молотова. Ці бюсти, «прикрасили клуби, парткабінети та будинки культури західних областей України». Одержано численні замовлення на скульптури для оформлення вулиць, парків та стадіонів. При фабриці відкрито стаціонарне ательє-виставку скульптурних виробів — творів майстрів різця України та виставка ескізів найближчих робіт скульпторів Львова. Спеціальна комісія управління у справах мистецтва при Раднаркомі УРСР виїхала до Львова, де відбирає кращі ескізи для масового виготовлення з них скульптур на фабриці. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 10 червня.*

6. Дніпродзержинськ. Органи міліції міста затримали афериста Нехлюдова, який видаючи себе за орденоносця, учасника боїв біля озера Хасан, діставав через легковірних керівників торгових організацій дефіцитні товари і перепродавав їх за спекулятивними цінами. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 10 червня.*

4. Київ. У відповідності з постановою РНК УРСР Наркомос України відновив в Києві республіканський науково-дослідний інститут географії. Інститут буде розміщений в будинку Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 10 червня.*

4. Київ. У видавництві «Радянський письменник» вийшли з друку повість харківського письменника Юрія Смолича «Театр невідомого актора» присвячена історії розвитку українського театру, починаючи з громадянської війни і до тепер та 15 невеликих оповідань і новел, що увійшли до збірника «Короткі історії» Юрія Яновського. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 10 червня.*

4. Москва. В державному видавництві «Художественная литература» вийшла четверта остання книга роману Михайла Шолохова «Тихий Дон» накладом 200 тис. примірників. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

4. Полтава. В селах Нова-Телівка та Ковалівка Полтавського району були відкриті стародавні могильники — пам'ятники групових поховань римського періоду 2-3 віку нашої ери. В них були знайдені кістяки людей, частини бронзових прикрас, різний посуд, точильники з піщанику, черепки посуду з відтиснутими орнаментом та рідкою овальною пластинкою. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 13 липня.*

4. Київ. Інститут археології АН УРСР спорядив 8 експедицій в різні області УРСР. Вони проведуть дослідження в Ольвії, Трипіллі, Чернігівській області та ін. Експедиція філії Інституту археології у Львові вивчатиме феодальні пам'ятки у Галичі та пам'ятки «полів поховання» перших віків нашої ери і стоянки первісної людини. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

4. Київ. На екрани вийшов новий хронікальний фільм «Гуцули» виробництва Київської студії кінохроніки, в якому показана розкішна природа Підкарпаття, життя, побут і звичаї гуцулів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

4. Київ. Вийшов з друку роман Іване Ле «Україна», який має ще підзаголовки «Наливайко». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 липня*

4. Львів. На базі сільськогосподарського факультету політехнічного інституту створено Львівський сільськогосподарський інститут. Під час осіннього набору цього року до інституту буде прийнято 220 осіб. Всього в ньому навчатиметься 660 студентів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 15 червня.*

6. Могилів-Подільський. Закінчено устаткування радіотрансляційної лінії Могилів-Подільськ — містечко Атаки. О 19.00 на вулицях Атак включили 5 потужних динамічних репродукторів. Мешканці містечка мали можливість вперше почути радіотрансляції з Москви і Києва. О 22.00 на площі містечка демонстрували радянський кінофільм «Багата наречена». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 липня.*

1. Київ. Згідно з розвідувальними даними КОВО, упродовж червня на кордонах Румунії з СРСР було розгорнуто інтенсивні роботи по спорудженню польових і довготривалих укріплень; шосейні дороги перекопувалися і барикадувалися, завалювалися надовбами; уздовж шосе паралельно будувалися ескарпи, рилися окопи та протитанкові рови; шосейні і залізничні мости заміновувалися. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.177.*

1. Одеса. Після вступу Червоної армії у Північну Буковину, письменник А. Авсеєнко вмістив у газеті «Боевая красноармейская» статтю під назвою «По Черновцам». «Вітрини магазинів, — із захопленням писав він, — дражнили розкинутими шовками, шляпами найостанніших мод, взуттям десятків кольорів і сотень фасонів, горами апельсинів, уругвайської кави, індійського чаю, італійськими, румунськими, угорськими винами, шоколадом, делікатесами тощо». Допис викликав обурення і роздратування армійських політорганів, які розкритикували редактора за гонитву за «письменницькими іменами», а автора за пустопорожню

статтю, яку слід було, на їхню думку, назвати «Стогін барахольника». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.184.*

1 липня (понеділок)

1. Рота десантників 204-ї військово-повітряної бригади на авто здобули місто Кагул. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.178.*

2, 3. Москва. РНК СРСР затвердила постанову Про випуск Державної позики третьої п'ятирічки (випуск третього року). Випуск державної позики на 8 мільярдів карбованців строком на 20 років з 4% річних ставив за мету «залучення заощаджень населення на виконання завдань господарсько-культурного будівництва в третій п'ятирічці і на зміцнення оборони країни». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 16. — Ст.384; Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 липня.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про затвердження списку професій зі шкідливими умовами праці, для яких встановлюється шестигодинний робочий день». Наводився перелік шкідливих професій у гірничій та рудній промисловості, чорній і кольоровій металургії, нафтовій промисловості, металообробці, легкій, паперово-целюлозній, лісохімічній, харчовій промисловості, у будівництві і промисловості будівельних матеріалів, на транспорті та у зв'язку, медичних спеціальностей. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 18. — Ст.433.*

8. Київ. ТАРС повідомила про те, що в північній частині Буковини радянські війська закріпилися на встановленому кордоні з Румунією. У Бессарабії радянські війська виконали свої завдання і на всьому протязі рр. Прут і Дунай вийшли на кордон з Румунією. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 3 липня.*

1. Кишинів. Вийшли перші номери газети «Бессарабская правда», яка видається російською мовою, і газети «Советская Бессарабия» — румунською. Газети друкують численні резолюції мітингів, листи трудящих, які виражають «глибоку подяку радянському урядові і товаришеві Сталіну за визволення від румунського іга». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 2 липня.*

1, 3. УРСР. В містах і селах розгорнулася підписка на нову позику, яка проходила під гаслом: «Віддамо свої заощадження в позику державі». На підприємствах пройшли численні мітинги, присвячені випуску позики третього року «сталінської п'ятирічки». Київ: «Наша улюблена Батьківщина день-у-день стає могутнішою, — сказала на мітингу стахановка цеху №4 Київського заводу «Укркабель», — Наші кордони пильно охороняються радянськими воїнами. Але ми ніколи не повинні забувати слова товариша Сталіна про капіталістичне оточення. Тому я з радістю передплачую цю позику, яка є новим вкладом у справу зміцнення обороноздатності СРСР». «Визволення наших західноу-

країнських і західнобілоруських братів з панської неволі, — сказав на мітингу робітників та інженерно-технічних працівників Київського заводу «Трансигнал» слюсар П'ятериков, — мирне розв'язання радянсько-румунського конфлікту в питанні про Бессарабію і Північну Буковину, мир і спокій на радянських кордонах — яскраві докази нашої могутності, докази мудрості сталінської політики миру. Гаряче підтримуючи випуск нової позики, я передплачую облігації її на 600 карбованців. Майстер механічного цеху заводу «Ленінська кузня» Литвин наголосив на мітингу: «Кілька днів тому наша Батьківщина поставила вимогу, щоб ми працювали краще і більше. Ми з охотою робимо це для посилення її могутності. Сьогодні вона знову закликає нас. Охоче і з такою ж любов'ю віддаємо їй свої трудові заощадження. Бо її могутність — це наше щастя, наша спокійна праця, щастя наших дітей». Рівне: «Сьогодні я вперше у житті підписуюся на позику. Ніколи я не підписувався на позики панів і капіталістів. Уникали підписуватися на це і всі трудящі. — Сказав на мітингу членів промислово артілі ім. 17 вересня 60-річний робітник Кресляр. — Зате з великою радістю внесу місячний заробіток на радянську позику, випущену на благо народу». За дві години під час перерви 50 членів артілі підписалися на нову позику. *Вісник ВУЦВК. — 1940. — 2 липня.*

1. Москва. Нарком Внутрішніх справ СРСР Л. Берія повідомив Й. Сталіна і В. Молотова про агентурні дані щодо діяльності Українського наукового інституту в Берліні, який діяв під егідою німецького Міністерства Пропаганди. В документі йшлося про те, що інститут останнім часом широко розгорнув свою діяльність і став центром науково-дослідницької роботи українських націоналістичних організацій, які мали «науково обґрунтувати контрреволюційні, антирадянські завдання українського націоналізму». Впродовж 1939-1940 рр. інститут видав військовий німецько-український словник для інфантерії, також словник для льотчиків і великий німецько-український словник спеціально для воєнно-топографічних, економічних і політичних описів окремих областей Радянської України. Підготовлено для друку ряд кишенькових військових словників і останні карти території УРСР. Науково-видавничою справою інституту відає професор Кузеля (гетьманець, діяч Української Громади в Берліні, зв'язаний з бюро Розенберга). Відносно німецько-українських планів останній заявив: «Я маю відношення до провідних німецьких діячів і говорю прямо — війна за Україну буде». В Інституті нараховується біля 80 студентів-українців, що отримують німецьку стипендію. Назагал у вузах Берліна мається 400 студентів — українців, які отримували німецьку стипендію (по 110 марок на місяць). За даними інституту, всього під німецьким протекторатом нараховується 1 млн. українців. Серед полонених нараховується біля 100 тис. українців. Всі вони звільнені з таборів і улаштовуються на роботу. 32 тис. українців, що втекли із Західної України знаходяться в таборах. Крім того біля 15 тис. біженців, головним чином української інтелігенції, облаштувалися у Кракові, Відні і Празі. *Радянські*

органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.424-425.

2 липня (вівторок)

1. Німецьке головкомандування видало директиву про можливу висадку в Англії. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.

1, 8. СРСР виявив готовність підтримувати дипломатичні відносини з норвезьким урядом в еміграції. Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.169-170.

1,3. УРСР. В містах і селах розгорнуто підписку на нову позику. Запоріжжя: На підприємствах і установах міста відбулися багатолюдні мітинги щодо схвалення випуску Позики третьої п'ятирічки. Після закінчення мітингу в ковальському цеху заводу «Комунар» 25 чоловік підписалися на 12 260 крб. Успішно йде підписка і в інших цехах заводу. Багато робітників підписалося на місячний заробіток і більше. За першу годину по Сталінському району м. Запоріжжя сума підписки перевищила півтора мільйони карбованців. Харків: На 22.00 у місті реалізовано позики на 20 млн. крб. Торік за такий же відрізок часу було реалізовано 12.200 тис. крб. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 3 липня.

3,6. УРСР. прокуратура УРСР одержала повідомлення з ряду областей України про притягнення до судової відповідальності дезорганізаторів виробництва. Всі вони притягаються до суду на основі Указу Президії Верховної ради УРСР. У Запоріжжі на заводі імені Баранова пакувальник Черевичний прогуляв два дні. На тому ж заводі гартувальник Бойченко самовільно кинув роботу. Обоє дезорганізаторів притягнуто до суду. Слюсар харківського заводу «Теплоавтомат» Шатохін 27 червня на вийшов на роботу. 28 червня він прийшов на завод з запізненням на 30 хвилин, до роботи не приступив, а заявив, що кидає роботу. Його також притягнуто до суду. В Одесі притягається до суду установник заводу «Кінаш» Д.Рабінович. Він має вже не аби який «стаж» прогулів, запізньєнь та ін. Тепер цього злісного прогульника і дезорганізатора виробництва віддано до суду. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 3 липня.

4. Москва. На площі Маяковського на честь 10-річчя з дня смерті поета в урочистій обстановці був закладений пам'ятник В.В.Маяковському. Комітет у справах мистецтв при РНК СРСР прийняв рішення про організацію відкритого конкурсу на складання проекту пам'ятника. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 3 липня.

8. Москва. РНК СРСР видав постанову про призначення Михайла Федоровича Коврижиних торговим представником Союзу РСР у Болгарії. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 18. — Ст.456.

8. Москва. РНК СРСР видав постанову про призначення Григорія Йосиповича Воробйова торговим представником Союзу РСР у Югославії. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 18. — Ст.457.

1. Згідно підсумкової доповіді НКВС УРСР про виселення біженців, за першу половину 1940 р. по Західній Україні було виселено 37 532 сім'ї та 83207 осіб. Органи НКВС характеризували наставляння біженців до радянської влади як негативне. Їм приписувався «саботаж», «контрреволюційна і підривна діяльність», чисельні антирадянські висловлювання. Зокрема, радянська влада характеризувалася ними, як гірша від гітлерівської. Найбільше відкритих протестів було з боку єврейських біженців. *Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941. — Львів-Нью Йорк, 2002. — С.42-43. Депортації. — Т1: 1939-1945. — Львів, 1996. — С.105-109.*

4, 7. Хоменкове теп. Липоводолинського району Сумської обл. Пішов з життя Онацький Никанор Харитонович (народився 28 грудня 1874 р. (9. 01. 1875) — український живописець і поет. До числа основних живописних творів майстра належать: «Місячна ніч» (1908), «Перед грозою» (1914), «Біля прядки», «Колодязь» (обидві 1915), «Осінній клен» (1919), «Бузок» (1935), «На пасіці» (1937). У 1906-1932 рр. Викладав креслення в різних навчальних закладах Лебедині і Сум. Поезії О. Друкувалися в альманахах і збірках «Терновий вінок», «З неволі» (обидва — 1908). *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.450*

3 липня (середа)

1. Чернівці. О 14.00 відбувся парад частин Червоної армії. Крім наземних військ участь у параді брала і авіація. *ВУЦВК. — 1940. — 4 липня.*

1. Кишинів. Відбувся парад частин Червоної армії. Командував парадом генерал Болдін приймав парад генерал армії Жуков. Після параду пройшла демонстрація на честь визволення Бессарабії і Північної Буковини. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 липня.*

1. Командуючий військами Південного фронту генерал армії Г.Жуков звернувся з відозвою «До населення зайнятих Червоною армією регіонів» в якій наголошувалося на тому, що «місцеве населення у своїй переважній більшості пов'язане з Радянською Україною, як спільністю історичної долі, так і спільністю мови і національного складу.» Водночас у ній йшлося про повернення цих земель «матері-вітчизні СРСР». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.180.*

4.Чернівці. До міста прибула група кінопрацівників Київської кіностудії на чолі з режисером О.Довженком. Кінобригада приступає до знімань доку-

ментального фільму про «визволення від іга румунських бояр» Бессарабії і Північної Буковини. У фільмі має бути відображено «захоплену зустріч населенням частин доблесної Червоної армії». Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 липня

1. Київ. По радіо передано привітання сестри Г. Котовського 70-річної Софії Котовської, що живе в с. Ганчешти Кишинівського повіту, його дружині і дітям, які проживають у Києві. Український радіокомітет організував також виступ-відповідь дружини Котовського Ольги Петрівни. «Здійснилася мрія Григорія Івановича, — сказала вона — Бессарабія стала радянською. Ніколи більше не жити нашим сестрам і братам під п'ятою румунських бояр. Ольга Петрівна поздоровила Софію Іванівну, її сім'ю і всіх трудящих визволеної Бессарабії і Північної Буковини «з початком нового щасливого життя в дружній сім'ї народів СРСР». Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 липня

3,6. Київ. В розмові з кореспондентом «Вістей» народний комісар юстиції М.Ф. Бабченко заявив, що за час з 27 червня по 2 липня слідчими органами вже направлені в суд 46 справ, з них 10 по Київській області і 36 по Харківській. Народний суд третьої дільниці м. Сміли розглянув справу робітника паровозоремонтного заводу гр. Наумкина, обвинуваченого за прогул. Порушника трудової дисципліни засуджено на 6 місяців примусової праці і відрахування 25% заробітної плати. У Харкові з 36 справ, що поступили в народні суди, 33 — за прогул і 3 за самовільний уход з роботи. Всі ці справи призначені для слухання в найближчі дні. На допомогу місцевим судовим органам Наркомюст УРСР відрядив до Харківської, Дніпропетровської, Запорізької. Ворошиловградської та інш. областей ряд відповідальних працівників. Крім того в Києві була проведена нарада народних суддів, на якій обговорювався указ Президії Верховної Ради СРСР. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 липня

6. Київ. У зв'язку з запровадженням у життя Указу Президії Верховної ради від 26 червня Київський міський відділ комунального господарства встановив нові години роботи комунальних підприємств і місцевого транспорту столиці. 20 комунальних перукарень місця працюватимуть з 7. 00 до 23.30, решт — з 8.00 до 21.00. Бані відкриті з 14.00 до 22.00, а в недільні дні — з 10.00 до 18.00. Душі при центральній бані працюють з 8.00 до 22.00. Філії Петровського прального комбінату по прийому білизни для прання функціонують з 12.00 до 20.00. Рух тролейбусів провадиться з 6.00 до 2.00. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 липня

1, 8. Фінляндія виявила готовність зберегти демілітаризовану зону на Аландських островах; СРСР запропонував організувати там радянське консульство. Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.171.

1, 9. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про Всесоюзний день фізкультурника». Ухвалено перенести святкування у 1940 році з 18 на 21 липня. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 18. — Ст.449.

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організаційну структуру Народного комісаріату зв'язку». Визначалися структурні підрозділи наркомату, серед яких передбачалося створення, зокрема, інституту Уповноваженого народного комісаріату зв'язку при РНК Української РСР, а також Кримське, Вінницьке, Волинське, Ворошиловградське, Дніпропетровське, Дрогобицьке, Запорізьке, Кам'янець-Подільське, Київське, Кіровоградське, Львівське, Миколаївське, Одеське, Полтавське, Ровенське, Сталінське, Станіславське, Сумське, Тернопільське, Харківське, Чернігівське областні управління зв'язку. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 19. — Ст.466.

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організаційну структуру Народного комісаріату текстильної промисловості СРСР». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 19. — Ст.467.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організаційну структуру Народного комісаріату охорони здоров'я СРСР». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 19. — Ст.468.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про підвищення норм виробітку та зниження розцінок у зв'язку з переходом на 7-денний робочий тиждень для робітників і службовців, що мали 8-годинний робочий день». Ухвалено у зв'язку з переходом на 7-денний робочий тиждень робітників і службовців, які мали до видання Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р. 8-годинний робочий день, зберегти для них існуючі місячні оклади заробітної плати; збільшити норми виробітку та знизити розцінки пропорційно збільшенню кількості робочих днів у місяць для робітників і службовців збільшувати, знизити денні тарифні ставки пропорційно збільшенню кількості робочих днів на місяць для почасових робітників і службовців. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 18. — Ст.437.

4 липня (четвер)

3,6. Київ. Газета «Вісті ВУЦВК» повідомила у статті «Великий успіх всенародної позики» про те, що на 4 липня 7 235 тис. українських громадян передплатили нової позики на 1.293.434 тис. карбованців, тобто на 266 млн. крб. більше ніж торік на цей же день передплати. Трудящі міста дали державі 1.023.185 тис.крб. Село передплатило на суму 270.249 тис. крб. в рахунок якої внесено готівкою 57.479 тис. По Києву передплачено 110. 010 тис. крб. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 5 липня

8. Лондон. Газета «Дейлі експрес» опублікувала повідомлення будапештського кореспондента агентства Ассошіейтед Пресс про єврейські погроми, які відбуваються в Бухаресті та в інших румунських містах. Серйозна сутичка мала місце між студентами Бухарестського університету. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 5 липня

5 липня (п'ятниця)

1. Бессарабія. На честь включення до Радянського Союзу Бессарабії та Північної Буковини (загальна площа території 50 762 тис. кв. км. з кількістю населення 3 776 тис. чоловік) в Кишиневі, Бендерах, Акермані відбулися військові паради Червоної армії. *Гриневиц В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — с.181.*

1. Київ. Указом Президії Верховної ради УРСР перенесено районний центр Херсонського району з с. Микольське в с. Херсон Миколаївської обл., із залишенням за районом попереднього найменування. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 липня.*

2. Київ. Відкрився другий республіканський з'їзд по боротьбі з туберкульозом. В роботі з'їзду взяло участь 500 делегатів з різних областей УРСР і коло 200 гостей — медпрацівників Москви, Ленінграду, Воронежа, Баку та ін. міст СРСР. В доповіді заступника наркома охорони здоров'я УРСР Алексеєнка було відзначено, що за 22 роки Радянської влади в Україні було створено 3 тубінститути, 291 тубдиспансери і багато стаціонарних установ загальною кількістю ліжок понад 8 тис. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 6 липня.*

4. Київ. Відкрився дитячий кінофестиваль, присвячений Всесоюзній олімпіаді дитячої творчості. На відкритті фестивалю, яке відбувалося в кінотеатрі «Зміна», виступили заступник голови Верховної ради УРСР А.Душко, поети В.Сосюра, М.Рильський і ряд майстрів кіномистецтва. Під час кінофестивалю демонструватимуть найкращі радянські фільми. Перед початком сеансів відбудуться виступи дитячих гуртків художньої самодіяльності, лекції, бесіди, зустрічі. Фестиваль триватиме до 20 липня. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 7 липня.*

4. Київ. Центральний будинок народної творчості України придбав п'єсу українського драматурга Ю.Мокреєва «Скрипка гуцула». Як повідомило РАТАУ, п'єса «присвячена визволенню гуцульського народу героїчною Червоною армією спід іґа польської шляхти». *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 7 липня.*

6 липня (субота)

1. Москва. Президія Верховної ради СРСР прийняла Указ Про зміну пунктів «а» — «г» ст.193 Уголовного кодексу РСФРР (Про заходи боротьби з дезертирством і самовільними відлучками військовослужбовців Червоної армії). *РДВА. — Ф.4. — Оп.15. — Спр.30. — Арк. 589; Русский архив: Великая отечественная война: Приказы народного комиссара обороны СРСР. Т.13 (2-1). — М.: Терра, 1994. — 386с.*

1. Москва. Комітет у справах вищої школи при Раднаркомі СРСР вирішив запровадити у вузах курс політичної економії для студентів прийому 1938-1939 навчального року, які закінчили навчання «Основ марксизму ленинизму». Для студентів історичних і літературних факультетів прийому навчання двох останніх років запроваджується викладання

курсу діалектичного та історичного матеріалізму. В 189 найбільших вищих навчальних закладів країни створюються самостійні кафедри політичної економії і діалектичного та історичного матеріалізму. Крім того, кафедра політичної економії організується в 18 економічних і юридичних вузах. В 13 університетах — Москви, Ленінграду, Саратова Києва, Дніпропетровська, Одеси, Харкова, Львова Мінська, Тбілісі, Єревана, Баку, Ташкента і 12 інших вузів створюються кафедри філософії. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 7 липня.*

4. Київ. Видавництво «Радянська школа» розпочало підготовку до видання фізичної і адміністративної карти України. На картах будуть нанесені нові кордони республіки, які включають Бессарабію і Північну Буковину. Масштаб карт 1:1 000 000. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 7 липня.*

1, 6. Чернігів. Чернігівський обласний суд розглянув справу наклепника Кузьменка, який протягом 1938-1939 рр. «наводнив слідчі органи Чернігівщини брехливими наклепницькими заявами на цілий ряд колгоспників і радянських працівників сіл Макошина Тупичівського району і Седнева Чернігівського району. Він називав чесних радянських людей членами вигаданої ним контрреволюційної організації, обвинувачуючи їх в підготовці терористичних контрреволюційних актів, розповсюдженні контрреволюційних листівок тощо». До своїх заяв він додавав ці листівки, сфабриковані ним самим. У такий спосіб він очернив до 20 осіб. Суд визнав, що Кузьменко «взагалі вороже наставлений до радянської влади, діяв з контрреволюційною метою». Суд, визнавши велику соціальну небезпеку вчинків Кузьменка, присудив його до вищої кари — розстрілу. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 7 липня.*

4. Київ. Київський музей російського мистецтва придбав 4 невідомих досі малюнки знаменитого російського художника І.Ю.Рєпіна. Серед них начерки чоловіка і жінки — українців, зроблений художником у 80-х рр. минулого століття в селі Качанівці Чернігівської області, прекрасно виконаний портрет К.М.Богуславської, що належить до 1916 р., малюнок дерев'яної церкви. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 7 липня.*

4. Ленінград. В архівах Всесоюзного географічного товариства науковими працівниками виявлено понад 20 цікавих рукописних праць про Бессарабію і Північну Буковину. В числі рукописів — праця, яка відноситься до 1847 року «Про простори і населення Бессарабії», а також «Аккерманські українці», «Опис міст Бессарабії і Сорокського повіту», «Фізико-географічний опис Бессарабії». До праці Н.Нестеровського «Бессарабські русини» додана збірка пісень, прислів'їв, загадок тощо. Є також «Опис костюмів русинських мужиків», зроблений А.Вознесенським, збірка галицьких пісень з нотами тощо. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 7 липня.*

4. Кишинів. Відбувся великий літературний вечір-зустріч інтелігенції і трудящих міста з радянськими письменниками. З доповіддю про досягнення літератури народів Радянського Союзу виступив літературний критик Йоган Альтман. На вечері виступили із читанням своїх творів

письменники Радянської України: І. Ле, М.Тардов, І.Фефер, В.Кучер, В.Собко, В.Гордєєв. «Читання творів, присвячених товаришу Сталіну і Червоній армії супроводжувалося захопленими оплесками присутніх». *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 9 липня.

1,6. Київ. Виїзна сесія Народного суду 5-ї ділянки Петрівського району слухала в клубі Київського суднобудівельного заводу ім. Сталіна справу слюсаря Сидоренка, який відмовився від роботи на заводі і 27 червня зовсім не вийшов на роботу. Його, як «дезорганізатора виробництва» було засуджено на 3 місяці тюремного ув'язнення. Прямо в залі Сидоренка було взято під варту. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 10 липня.

7 липня (неділя)

2,9. Київ. Тсоавіахімівці столиці відмітили «День радянського стрільця». Під Києвом розпочалися республіканські стрілецькі змагання у яких беруть участь 180 кращих стрільців України. Кожна область представлена однією командою, а Київська, Харківська і Сталінська — двома. Районні ради Тсоавіахіму проводять в парках великі стрілецькі свята. В Пушкінському парку Жовтневого району проводиться зустріч найкращих стрілецьких команд. Столи довідок, консультації, виставки літератури і приладь питань всебічної підготовки стрільця за новою програмою — ознайомлення населення з гвинтівкою, кулеметом, гранатою, протиповітряною і хімічною справою, топографією, санітарною обороною. Кращі команди продемонструють штиковий бій, гранатометання, ведення вогню і орієнтування за картою. Кагановичський і Залізничний райони улаштовують гуляння в Голосіївському лісі. Кіровський район разом з будинком оборони провадить велике стрілецьке свято в Першотравневому парку. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 7 липня.

1,4. Львів. Відкрито Літературно-меморіальний музей І.Франка. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник*. — К., 1995. — С.433.

8 липня (понеділок)

1. Москва. Нарком оборони Союзу РСР прийняв наказ № 192 Про кримінальну відповідальність за самовольні відлучки і дезертирство. Під самовільною відлучкою малася на увазі відсутність у частині понад 2 години, а відсутність у частині на добу вважалось дезертирством незалежно від цілей винуватого. *РДВА*. — Ф.4. — Оп.15. — Спр.30. — Арк. 589; *Русский архив: Великая отечественная война: Приказы народного комиссара обороны СРСР. Т.13 (2-1)*. — М.: Терра, 1994. — 386с.

6. Київ. Відкрився прямий телеграфний зв'язок Київ — Чернівці. Київський Центральний телеграф приступив до прийому телеграм службового порядку від підприємств, установ і організацій. Установлений також телеграфний зв'язок Києва з рядом пунктів радянської Бессарабії і північної Буковини: Новоселиця, Садогура, Заставна, Кічмини, Старожитець, Хотин. У Радянській Бессарабії відкрито телеграфний зв'язок:

Кишинів — Аккерман, Кишинів — Сороки, Кишинів — Бельці, а також Кишинів — Одеса. З 9 липня почнеться прийом телеграм Київ — Кишинів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 липня.*

1, 4. Москва. Музей Революції СРСР направив експедицію у Бессарабію і Північну Буковину завданням якої є збирання матеріалів, що стосуються «окупації Бессарабії румунськими загарбниками». Наукові співробітники зберуть документи про перші заходи виконавчих комітетів після «визволення Бессарабії і Північної Буковини». Ці матеріали будуть експоновані в Москві на підготовленій музеєм виставці про Бессарабію. Наукові працівники музею збиратимуть також матеріали про нелегальну типографію у Кишиневі у якій друкувалися на початку 1900-х рр. окремі номери «Іскри». Саму друкарню планується реставрувати і відкрити для огляду. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 липня.*

1, 3. Бельці. В ряді селищ повіту почався розподіл поміщицької землі. В першу чергу землею наділяються безземельні селяни і батраки. В селах Сапог і Пеленей при розділі на душу населення припадає біля 1 гектара землі — в тому числі частина полів з вистигаючим багатим врожаєм пшениці і винограду. В усіх 350 селах повіту у найближчі дні закінчиться створення селянських комітетів. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 липня.*

1, 6. Харків. У районних судах міста відбувся ряд процесів над «дезорганізаторами виробництва». 60-та дільниця народного суду Харкова засудила робітника фабрики «Червоний дзеркальник» Грищенка до 3 місяців тюремного ув'язнення. «Злісного прогульника і літуна» Жерняка з артілі «Ремонт-трикотаж» 61-а дільниця народного суду міста засудила до 6-місячної примусової праці з відрахування 15% від зарплати. У Зміївському районі розглянуто справу бухгалтера районної контори держбанку Проскур. Як злісну порушницю трудової дисципліни її засуджено до 4-місячної примусової праці за місцем роботи з відрахуванням 20% зарплати. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 липня.*

1. Чернівці. У театрі «Націонал» відбувся мітинг інтелігенції міста, присвячений визволенню «спід ярма румунський бояр». Мітинг відкрив академік О.Є. Корнійчук. З доповіддю «про розквіт радянської культури, про передовішу у світі інтелігенцію, про постановку народної освіти в СРСР виступив поет М. Бажан. «Ми переживаємо щасливі хвилини, — сказала сільська вчителька Ольга Шевчукевич, — прийшла довгожданна воля. Червона армія — армія визволительниця — на крилах своїх бойових літаків, на грізних танках принесла нам щастя і радість. Тепер і у нас почнеться справжній розквіт культури, науки і мистецтва». На вечорі виступили: кінорежисер О. Довженко, письменники Голодний, Михалков, Малишко, Голваніський, Гончаренко. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 10 липня.*

9 липня (вівторок)

1, 3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про святкування Всесоюзного дня залізничника». Ухвалено перенести святкування у 1940 році з 30 липня на найближчий вихідний день (неділю) — 4 серпня. *Собрание*

постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 18. — Ст.450.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про передачу державних заповідників республіканського значення у відання Управління по заповідниках, зоопарках і зоосадах при раді Народних Комісарів УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 21-23. — Ст.144.*

3, 6. Київ. Відкрилося пряме повітряне поштове сполучення по трасі Москва — Київ — Кишинів, Київ — Чернівці і Київ — Кишинів. Поштові літаки доставлятимуть у нові радянські міста щоденно півтори тонни київських і московських газет та періодичної літератури. Найближчим часом відкриється також пасажирське сполучення Москва — Київ — Кишинів, Київ — Чернівці. Повітряні рейси відбуватимуться щоденно. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 липня.*

10 липня (середа)

1. Молдавська АРСР спільно з Бессарабією перетворена у союзну Молдавську РСР. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.*

1. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про запровадження нової форми обмундирування для генералів Червоної армії». Ухвалено, у відповідності з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 7 травня 1940 р. «Про встановлення військових звань вищого командного складу Червоної армії», встановити нову форму одягу і знаки розрізнення на петлицях і рукавах для генералів Червоної армії. Зокрема, для генералів Червоної армії передбачалося введення петлиць ромбоподібної форми, встановленого по родах військ кольору: для маршала СРСР і загальновійськових генералів — червоного; для генералів артилерії, генералів танкових військ — чорний оксамит; для генералів авіації — блакитний; для генералів військ зв'язку, інженерних військ, технічних військ і генералів інтендантської служби — малиновий; затверджувалися наступні знаки розрізнення по званнях: на петлицях по роду військ, з золотою обкантовкою — для маршала Радянського Союзу — на червоних петлицях вишита велика золота зірка, у нижній частині петлиці вишитий золоченим швом узор з серпом і молотом; знаки розрізнення на рукавах — вишита велика золота зірка, облямована червоним кантом і один косинець з червоного сукна, всередині якого вишитий узор, а по обидва боки золоте шитво з червоним обкантуванням; для генерала армії — відповідно на на петлицях: на червоних петлицях п'ять металевих золочених зірочок; на рукавах — вишита велика золота зірка, облямована червоним кантом, і один косинець з широкого 32-мм золотого галуна, а у верхній частині з червоного сукна шириною в 10 мм; для генерал полковника — на петлицях: чотири металеві

золочені зірочки; на рукавах — вишита мала золота зірка, облямована кантом по роду військ, і один косинець з широкого 32 мм золотого галуну, внизу кант по роду військ шириною 3 мм; для генерал-лейтенанта: на петлицях: три металеві золочені зірочки; на рукавах — те саме; для генерал-майора: на петлицях — дві металеві золочені зірочки; на рукавах — те саме. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 19. — Ст.471.*

1, 3. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала указ про відповідальність за випуск неякісної чи некомплектної продукції та за недотримання обов'язкових стандартів промисловими підприємствами. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.*

3. Москва. Економічна Рада при РНК Союзу РСР видала постанову «Про перепис виноградних насаджень». Ухвалено провести перепис у період з 1 серпня по 1 вересня 1940 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 19. — Ст.482.*

1. В передовій газети «Вісті ВУЦВК» «Жодного трудящего без облігацій нової позики» повідомлялося, що в Україні вже 10.612.957 осіб підписалися на позику. В середньому по УРСР передплатою на позику охоплено 92, 4% всіх робітників і службовців та 84,5% колгоспників. Місто дало 1.275.262 тис. крб., село 387.976 тис. «У громадян великої соціалістичної держави, — писала газета, — немає інтересів, які б йшли у розріз з інтересами своєї батьківщини. У громадян великої соціалістичної держави немає почуття, більш священного і полум'яного, ніж почуття любові до своєї батьківщини. Ось чому з таким великим піднесенням, з таким натхненням зустрів наш народ випуск Позики третьої п'ятирічки. Ця позика повинна ще в більшій мірі зміцнити господарську і оборонну могутність Радянського Союзу. Тим то зрозуміло, що передплата на позику перетворилася в нову грандіозну демонстрацію радянського патріотизму людей нашої країни, в демонстрацію їх відданості ідеям комуністичної партії, їх любові до рідного Сталіна. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9, 10 липня.*

1. Москва. Начальник 2-го відділу ГУДБ НКВС СРСР Федотов надіслав рапорт наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії стосовно донесення агента «Художника» (Глуценко М.П.) про підготовку Німеччини до війни з СРСР. Відкомандирований НКВС до Берліну з метою «встановити зв'язок з керівними колами українських націоналістів і з'ясувати їхню роботу проти СРСР», агент повідомив, що не дивлячись на укладення з СРСР договору про дружбу, Німецький уряд веде активну підготовку війни проти Радянського Союзу з метою відторгнення України, а також

активно використовує українську еміграцію та українське населення в своїх цілях, зокрема з метою створення кадрів для ролі майбутніх державних, військових і політичних діячів «самостійної України». *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. – Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – С.425-426.*

11 липня (четвер)

4. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про правила прийому до вищих учбових закладів». Встановлювався перелік іспитів для вступу на окремі факультети вищих учбових закладів. Зокрема, для вступу у вузи та на факультети: історичні, юридичні, географічні, бібліотечні — належало скласти вступні іспити з історії народів СРСР, географії, російській мові і літературі. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. – 1940. – № 186. – Ст.433.*

4. Долішне Залуччя Івано-Франківської області. Народився Гоян Ярема Петрович — український письменник і мистецтвознавець. Основні праці: краєзнавчі книги «Моршин» (1973); «Немирів» (1976); «Львівщина» (1982); збірник нарисів «Рушники» (1975); «Славичі» (1979) та ін; літературно-мистецьке есе про акторів, композиторів, художників, зокрема В.Касіяна. З 1989 р. — директор Видавництва «Веселка». Лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка за 1993 р. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). – К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. – С.172.*

12 липня (п'ятниця)

1,3. Москва. Наркомфін СРСР повідомив, що випущена 2 липня ц.р. Позика третьої п'ятирічки (випуск третього року) на суму 8 млрд. крб. виконана на 12 липня, тобто протягом 11 днів, на суму 9 млрд. 60 млн. крб., що означає перевиконання на 1 млрд. 60 млн. крб. Зважаючи на пропозиції, що надійшли від ряду місцевих організацій, передплата позики продовжена до 20 липня ц.р. після чого передплата позики буде скрізь припинена. *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 14 липня.*

9. Сталіно. Закінчився республіканський зліт парашутистів, який відбувався в Костянтинівці. У зльоті брало участь 70 осіб. У різноманітних індивідуальних змаганнях перші місця дістали парашутисти Михальченко (Київ), Шестакович (Сталіно), Філявич (Харків), Орлицька (Київ). В групових змаганнях перше місце посіла київська команда. *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 13 липня.*

9. Чернігів. Відбулася п'ята обласна спартакіада піонерів та школярів, присвячена Всесоюзному дню фізкультурника. В спартакіаді взяли участь 93 молодих фізкультурників. Учениця чернігівської школи №2 Ніна Селепок встановила республіканський рекорд по метанню гранати. Її результат — 40 метрів 30 см. *Вісті ВУЦВК. – 1940. – 13 липня.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про понаднормові і нічні роботи та тривалість відпусків для робітників і службовців, які досягли 16-літнього віку». Ухвалено, у відповідності з Указом Президії Верховної ради СРСР від 26 червня 1940 р. «Про перехід на восьмигодинний робочий день, на семиденний робочий тиждень та про заборону самовільного уходу робітників і службовців з підприємств і установ» встановити порядок, згідно з яким робітники і службовці, які досягли 16-літнього віку, допускаються до наднормових та нічних робіт на загальних підставах і користуються відпусткою однаковою із всіма робітниками за тривалістю. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 18. — Ст.438.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок уходу з підприємств і установ робітників і службовців, які працюють у віддалених місцевостях, у зв'язку з закінченням строку трудового договору». Містилася вказівка директорам відповідних підприємств надавати дозвіл на ухід з роботи, у разі відсутності згоди працівника продовжити трудовий договір на новий строк. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 18. — Ст.439.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок уходу колгоспників з підприємств у зв'язку з завершенням строку трудового договору». Містилася вказівка адміністрації підприємств надавати дозвіл колгоспникам покинути підприємства, у разі відсутності згоди працівника о на продовження терміну трудового договору. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 18. — Ст.440.*

13 липня (субота)

1. Москва Рада народних комісарів СРСР затвердила Положення про дисциплінарні батальони в Червоній армії. *РДВА. — Ф.4 — Оп. 15. — Спр.30. — 619-620; Русский архив: Великая отечественная война: Приказы народного комиссара обороны СРСР. Т.13 (2-1). — М.: Терра, 1994. — С.157.*

1, 4. Москва. Група кінематографістів — Трауберг, Ромм, А.Каплер, С.Васильєв, Ф.Ермлер, Г.Александров надіслала листа Й.Сталіну з проханням вжити заходів для подолання плачного стану кінематографії. «Найгостріша, після преси, зброя в руках партії — кінематограф, — ішлося в ньому, — не виконує своїх завдань перед країною». *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953 гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов. — М., 2002. — С.446-448.*

1,3. Київ. Газета «Вісті ВУЦВК» повідомила, що реалізація позики на Україні досягла 1.766.663 тисячі крб., що перевищує суму передплати в минулому році на 345 млн.крб. По сумі передплати на перших місцях стоять Сталінська, Харківська і Дніпропетровська області; по охопленню трудящих міста і села передплатою — Харківська, Одеська і Кірово-

градська області. В той час, як у містах уже передплатили позику 96, 3% робітників і службовців, на селі передплатниками є тільки 90, 9% колгоспників. Досі ще не передплатили позики понад 10% колгоспників Київської обл., понад 11% Житомирської, 16% Сумської та ін. Особливо відстає Чернігівська область: тут 25% колгоспників досі ще не передплатили позики. У Києві на 13 липня реалізовано позики на 119.460 тис. крб.. Передплатили позику 448.863 чол. — 98% робітників і службовців міста. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 13 липня.*

2. Київ. Колектив Київського машинобудівного заводу «Більшовик» в урочистій обстановці відзначив свій 50-річний ювілей. На вечір, присвячений цій даті, в Київський державний академічний орденів Леніна театр опери та балету ім. Т.Г. Шевченка зібрались робітники, робітниця, інженерно-технічний персонал, службовці, старі кадровики і вихованці заводу, а також численні гості. З доповіддю виступив директор заводу Курганов. Він розповів про великий шлях, який пройшов завод від напівкустарного підприємства Гретера і Криванека до найбільшої бази хімічного машинобудування. Відбулись нагородження 22 кращих стахановців заводу значком «Відмінник соціалістичного змагання», атестатом «Відмінник соціалістичного змагання» нагороджено 14 чол., значком «Передовий конструктор» — 6 чол. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 липня.*

4. Київ. Створена урядова редакційна комісія для остаточного редагування нового російсько-українського словника. В склад комісії увійшли: академік О.О.Богомолець, нарком освіти УРСР С.М. Бухало, поет М.Бажан, проф. Н.К.Грунський, академіки М.Я.Калинович, О.Є.Корнійчук, А.Є.Кримський, І.С.Кобелецький, секретар ЦК КП(б)У по пропаганді Й.Г.Лисенко, академік П.Г.Тичина, А.Т.Чеканюк, Ю.І.Яновський. Голова редакційної комісії — заступник голови РНК УРСР Ф.А.Редько. Підготовка матеріалів і тексту нового словника покладена на Академію наук УРСР. Перший том словника від букви А до Н включно повинен бути підписаний до друку в грудні. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 14 липня.*

14 липня (неділя)

1. 14-15 липня відбулись вибори в Народні Сейми Литви, Латвії та Державну думу Естонії. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.

9. Київ. На Хрещатику відбувся парад фізкультурників. Відкрили його 12 богатирів-фізкультурників, одягнених у костюми союзних республік, які несли шовкові червоні прапори з вишитими на них гербами союзних республік. Потім 300 прапороносців ставши двома рядами біля тротуарів утворили «алею прапорів» через яку проходив парад. Першим йшов загін учасників «визвольних походів», далі — колона школярів — понад 730

юних спортсменів майже з усіх шкіл столиці. Потім йшли колони фізкультурників районів столиці: Кагановичського, Петровського, Ленінського, Молотовського та ін. Кожен район мав оригінальне оформлення на певну тему, «символізуючи міць і непереможність радянського народу, його високий патріотизм і любов до великої партії Леніна-Сталіна, до мудрого учителя і друга товариша Сталіна». У параді взяли участь понад 25 тис. осіб. Командував парадом заслужений майстер спорту полковник Д.П.Горін. Відбулося гімнастичне свято і на стадіоні «Динамо». (Всього у Києві нараховується 48 добровільних спортивних товариств, 10 бюро фізкультури при обкомах спілок, до 500 низових фізкультурних колективів. Понад 2500 чол. грають у футбол, дві команди Києва «Динамо» і «Локомотив» — виступають у змаганнях на першість СРСР.) *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12, 13, 14, 16 липня.*

15 липня (понеділок)

1. Москва. Нарком оборони СРСР видав наказ №214 з проголошенням закону про дисциплінарні батальйони у Червоній армії. *РДВА. — Ф.4 — Оп. 15. — Спр.30. — 619-620; Русский архив: Великая отечественная война: Приказы народного комиссара обороны СССР. Т.13 (2-1). — М.: Терра, 1994. — С.157.*

1, 8. Радянське повпредство в Осло перетворене в консульство. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.170.*

1. Кишинів. В залі засідань міської ради відбулися збори представників робітничих комітетів і уповноважених промислових підприємств міста, на які прийшли до 500 осіб. З доповіддю про роботу радянських профспілок виступив працівник ВЦРПС Степанов та секретар ВЦРПС Москатов. В своїх виступах робітники засудили «продажну реакційну роль так званих «профспілок», насаджених румунськими окупантами на території Бесарабії та Північної Буковини». «Геть реакційні профспілки! — заявила робітниця фармацевтичної фабрики Клейман. — Ми, визволені Червоною армією вільні трудівники, не потерпимо більше цих провокаторських профспілок. Ми просимо організувати у нас радянські профспілки, які довели свою відданість робітничому класові і є справжніми захисниками інтересів трудящих і соціалістичної держави». Учасники зборів звернулися до ВЦРПС з вимогою негайно розпустити старі «реакційні» профспілки і з проханням організувати радянські профспілки. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 17 липня.*

4,7. Київ. Пішла з життя Оксана Андріївна Петрусенко (народилася 5 лютого (18 лютого) 1900 р., Балаклія Зміївського повіту Харківської губернії) — видатна українська оперна співачка (лірико-драматичне сопрано). Одна з кращих виконавець українських народних пісень і романсів, народна артистка УРСР (1939), з 1934 р. солістка Київського театру опери та балету. Виконавиця числених оперних партій, зокрема Наталки («Наталка-Полтавка» Миколи Лисенка), яка принесла їй на-

родну славу — «Український соловейко» — та вважається на думку фахівців неперевершеним шедевром вокальної творчості. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С. 471-472.*

16 липня (вівторок)

1. А.Гітлер підписав директиву про операцію «Зеелеве» (вторгнення до Англії) «за певних умов». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.

1, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про списання недоїмок за обов'язковими поставками і грошовим податкам з господарств убитих і поранених у боях, тих, хто пропав без вісти, а також з господарств тих, хто вступив добровольцем у Червону армію і Військово-морський флот у період боротьби з фінською білогвардійщиною». Ухвалено надати пільги колгоспникам та одноосібникам, члени сімей яких «пропали без вісти чи поранені у боротьбі за звільнення Західної України та Західної Білорусії, у боях з фінською білогвардійщиною, а також при захисті кордонів СРСР». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 19. — Ст.464.*

6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про пенсії військовослужбовцям рядового і молодшого начальницького складу термінової служби та їхнім сім'ям». Ухвалено військовослужбовцям рядового складу, які стали інвалідами внаслідок поранень, одержаних у боях, і які працювали до призову на військову службу як робітники і службовці з середньомісячною платнею 400 руб. встановити пенсію у розмірі 100% середньомісячної заробітної плати — для інвалідів I групи, 75% — другої групи, 50% — третьої групи; сім'ям загиблих з одним непрацевдатним — 35% середньомісячної заробітної плати загиблих годувальників, з двома непрацевдатними — 45%, з трьома та більше непрацевдатними — 60%; встановити для військовослужбовців, які отримали інвалідність при проходженні військової служби, проте які до вступу на військову службу не працювали, встановити пенсії у таких розмірах: інвалідам I групи — 150 руб. щомісяця, II групи — 120 руб., III групи — 90 руб.; відповідно сім'ям загиблих осіб вищезазначеної категорії — з одним непрацевдатним — 50 руб. щомісяця, сім'ям померлих з двома непрацевдатними — 70 руб., з трьома і більше непрацевдатними — 90 руб. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 19. — Ст.465.*

9. Київ. 16-18 липня тривала республіканська спартакіада школярів. До 500 юних фізкультурників змагалися з легкої атлетики, гімнастики, плавання, шахматів і шашок. У перший день легкоатлет Клімовський

(Харків) метнув диск на 46 м 15 см, встановивши новий всесоюзний рекорд для юнаків. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 17 липня.

4. Київ. У відповідності з постановою РНК УРСР Наркомос України призначив стипендії імені Сталіна студентам державних університетів, педагогічних і вчительських інститутів, інститутів політосвіти, журналістики і бібліотечного. Всього для студентів 43 вузів призначено 158 стипендій, в тому числі Київському держуніверситету — 20, Харківському — 16, Одеському — 13 і Дніпропетровському — 10. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 17 липня.

17 липня (середа)

6. Сталіно. 38 сімей гірників шахт «Пролетарська крута», №№ 12-13 Григор'ївка і «Ново-Бутовка» тресту «Макіїввугілля» вселилися в новозбудовані комфортабельні квартири. Для робітників цих шахт збудовано також 7 гуртожитків. До кінця року шахтарі Донбаса одержали 1936 квартир і 158 гуртожитків. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 18 липня.

3. Полтава. В 20 кілометра від міста Лубен, біля села Висоцькі вже два роки ведуться геологічні розвідки нафти. В одній з проходжувальних свердловин викриті нафтові шари значної потужності. З цих шарів під час буріння переливається нафта в кількості ста літрів за добу. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 18 липня.

1. Рівне. Міськрада одержала телеграму з наркомату оборони СРСР з повідомленням про згоду наркома оборони маршала Радянського Союзу Тимошенко на перенесення на попереднє місце поховання останків О.Дундича і звернення наркомату до уряду з клопотанням про спорудження на могилі Дундича пам'ятника. В зв'язку з цим міськрада ухвалила перенести останки героя першої кінної армії на місце, де він був раніше похований — до колишнього парку Любомирських, нині парку культури ім. Шевченка. Вирішено перейменувати Стрілецьку вулицю на вулицю ім. Олека Дундича. Для організації перенесення останків О.Дундича створено спеціальну комісію. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 18 липня.

18 липня (четвер)

2. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про прапор для морських і річкових суден Тсоавіахіму». Ухвалено затвердити кормовий прапор для морських і річкових суден Тсоавіахіму у такому вигляді: полотнище синього кольору з білою горизонтальною смугою посередині, шириною в 1/3 ширини прапора; у центрі прапора зображений якір чорного кольору, на веретені якого зображена п'ятикутна зірка червоного кольору. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 21. — Ст.517.

19 липня (п'ятниця)

1, 7. Бресляу. Український історик і громадський діяч М.Антонович написав батькові Д.Антоновичу листа про ймовірність німецько-радянського збройного зіткнення і необхідність українцям бути готовими до

перебігу подій на Сході. «Я можу бути нейтральним поки там термосяться між собою всякі західні народи. — Писав він. — Але коли викотиться українське питання, то нейтральним лишатися неможливо. І в Кракові я в такому разі вже на пості. Я тобі писав минулого разу, що не вірю в поголки про німецькі частини на Мадярщині, але несподіванно дістав блискуче підтвердження цього з дуже компетентного джерела і не тільки про Мадярщину, але й про Румунію. І то твердження це прийшло в такій формі, що мовляв, нам би було дуже бажано, коли б Совіти щось почали тепер, будете бачити, що з цього вийде. Через Бресляу стало йдуть війська на схід і вояки переконані, що це проти «Руссен». Ситуація така, що дійсно може все ринутись кожною хвилини, а тоді сором бути в запечку — треба буде і свого носа всадити. Розуміється, я ніякий вояк, чудес не робитиму і не збираюсь робити, але обов'язок є обов'язок». *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.620.

4. Сімферополь. Народився Азаров Борис Іванович — український режисер, заслужений діяч мистецтв УРСР (1983). З 1962 р. працював актором, а з 1978 р. — головним режисером Кримського театру ляльок. Поставив вистави: «Кішки-мишки» Ю.Чеповецького (1979), «Казки Чуковського» (1984), «Зоряний хлопчик» за О.Уайльдом (1985), «Ковбойська історія» С.Макеєва (1992), «Айболит і Бармолей» В.Коростильова та «Стійкий олов'яний солдатик» В.Данилевича (1993) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.).* — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.10.

4. Харків. Народився Бібик Валентин Савич — український композитор, заслужений діяч мистецтв (1990). З 1966 р. викладав у Харківському інституті мистецтв, професор (1991). З 1994 р. працював у Санкт-Петербурзькій консерваторії. Автор творів: опера «Втеча» (1976-1983), балет «Гутаперчевий хлопчик» (1986-1987), ораторія, кантата «Дума про Довбуша» (1972), «Сумна кантата» (1990), 11 симфоній, 3 концерти для фортепіано з оркестром, «Плач і молитви» для симфонічного оркестру (1992), камерно-інструментальна, хорова, вокальна музика. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.).* — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.59.

21 липня (неділя)

1. Відбулися засідання новообраних парламентів Литви, Латвії, Естонії, учасники яких проголосили радянську владу в республіках та звернулися до Верховної Ради СРСР з проханням про прийняття до складу Союзу РСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.

22 липня (понеділок)

1. А.Гітлер поставив завдання на штабну розробку операції проти СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок застосування на підприємствах промислової кооперації Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р. «Про перехід на восьмигодинний робочий день, на семигодинний робочий тиждень і про заборону самовільного уходу робітників і службовців з підприємств і установ». Ухвалено затвердити постанови Президії Всекопромради і Президії Всекопромліспілки про порядок застосування на підприємствах положень вищезазначеного Указу; наводився текст обох постанов. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 20. — Ст.486.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організацію спеціальних військово-морських середніх шкіл». Містилася пропозиція РНК РРФСР, УРСР, Азербайджанської РСР організувати в системі народних комісаріатів освіти 7 спеціальних військово-морських середніх шкіл у Москві, Ленінграді, Владивостоку, Горькому, Києві, Одесі, Баку; затверджувалося Положення про спеціальні військово-морські середні школи, метою яких проголошувалося підготовка кадрів для комплектування військово-морських училищ Наркомвійськморфлоту. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 21. — Ст.515.*

23 липня (вівторок)

1. В політдонесенні політорганів Червоної армії наголошувалося на поширення серед військовослужбовців симпатій до Німеччини і її вождя Адольфа Гітлера. «Німеччина на чолі з Гітлером, — говорив червоноармієць 5-го кавалерійського корпусу Врагов, — бореться за інтереси робітничого класу. Навіть сам Гітлер виголосив промову, в якій вказав, що він бореться за інтереси робітничого класу і селянства і що він визволить німецький народ, так само як наша Червона армія визволяє робітників і селян Західної України». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.111.*

24 липня (середа)

1. Москва. ЦК ВКП(б) затвердив новий склад Головної Військової Ради Червоної армії. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Миха-

лева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.

25 липня (четвер)

1. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про встановлення знаків розрізнення для середнього і старшого командного і політичного складу Червоної армії». Затверджувався Наказ Народного комісара оборони СРСР від 24 липня 1940 р. «Про встановлення знаків розрізнення для середнього і старшого командного і політичного складу Червоної армії», дія якого вводилася з 30 липня 1940 р.; містився опис знаків розрізнення для командного складу: знаки розрізнення на петлицях по роду військ, обкантировані золотим крученим галуном — для молодшого лейтенанта: один квадрат, лейтенанта — два квадрати, старшого лейтенанта — три квадрати, капітана — один прямокутник, майора — два прямокутника, підполковника — три прямокутника, полковника — чотири прямокутника; знаки розрізнення на рукавах — відповідно один косинець з золотого гатунку шириною 4 мм, зверху галуна один просвіт з червоного сукна шириною 10 мм, внизу кант шириною 3 мм; два косинці з золотого гатунку шириною 4 мм, між галунами просвіт з червоного сукна шириною 7 мм, внизу кант шириною 3 мм; три косинці з золотого галуна шириною 4 мм, між галунами два просвіти з червоного сукна шириною 5 мм кожний, внизу кант шириною 3 мм; два косинці з золотого галуна шириною 6 мм, між галунами просвіт з червоного сукна шириною 10 мм, внизу кант шириною 3 мм; два косинці з золотого галуна, верхній шириною 6 мм, нижній — 10 мм, між галунами один просвіт з червоного сукна шириною 10 мм, внизу кант шириною 3 мм; два косинці з золотого галуна, верхній шириною 6 мм, нижній — 10 мм, між галунами один просвіт з червоного сукна шириною 10 мм, внизу кант шириною 3 мм; три косинці з золотого галуна, верхній і середній шириною 6 мм, нижній шириною 10 мм, між галунами два просвіти з червоного сукна шириною 7 мм кожний, внизу кант шириною 3 мм; для політичного складу: знаки розрізнення на петлицях з обкантиванням з сукна по роду військ: молодший політкерівник — два квадрати, політкерівник — три квадрати, старший політкерівник — один прямокутник, батальйонний комісар — два прямокутники, старший батальйонний комісар — три прямокутники, полковий комісар — чотири прямокутники; знаки розрізнення на рукавах — відповідно червона зірка з серпом і молотом. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 20. — Ст.488.

26 липня (п'ятниця)

1,7. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про спорудження пам'ятника герою громадянської війни командирі 1-ї Кінної армії Олеку Дудничу». Ухвалено спорудити пам'ятник у м.Ровно, де загинув О.Дуднич. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 21. — Ст.521.

27 липня (субота)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організаційну структуру Народного комісаріату Чорної металургії». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 21. — Ст.514.

29 липня (понеділок)

1. Москва. Відбувся пленум ЦК ВКП(б). Учасники обговорили питання про зовнішню політику, про вибирання та заготівлю сільськогосподарських продуктів; про контроль над проведенням у життя Указу Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р., про створення наркомату державного контролю. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина.* / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.

31 липня (середа)

1. Бергхоф, Німеччина. Відбулася нарада керівних діячів Німеччини, на якій Гітлер проголосив стратегічні цілі війни проти СРСР. Визначено орієнтовні строки початку операції — травень 1941 р. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина.* / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.71.

Липень

1. Тривала третя масова кампанія депортації «антирадянських елементів» із західних областях України, яка охопила десятки тис. осіб. *Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941.* — Львів-Нью Йорк, 2002. — С.43-44.

1,4. УРСР. Кінець липня. Вийшов на екрани художньо-документальний фільм О.Довженка «Визволення», створений на Київській студії (співрежисер Ю.Солнцева, оператори: Ю.Єсельчик, Ю.Тамарський, Г.Александров, І.Биков). *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.433.

1. Липень-серпень. Відбулася передислокація військ і штабів вермахту із Заходу на кордони з СРСР. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.433.

3, 6. Зросли державні ціни на взуття і металеві вироби. *Осокина Е. За фасадом «сталинского изобилия». Распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации, 1930-1941. — М., 1999. — С.212.*

1. Органи НКВС зафіксували численні негативні настрої відносно запровадження закону про боротьбу з дезертирством і самовільними відлученнями та введенням дисциплінарних батальонів у Червоній армії. Серед типових висловлювань були такі: «В армії, як у тюрмі, закон надто жорстокий, ставляться до нас як до худоби: за самоволку — тюрма, гірше за капіталістичні країни. А як прохарчуватися, якщо в армії не годують»; «В країні усе перебудовують на старий лад — спочатку ввели звання генералів, потім 8-годинний робочий день і 7-денний робочий тиждень, а зараз цим законом (про боротьбу з дезертирством і самовільні відлучення) нас назагал хочуть закабалити. Продовжується уярмлення народу. Скоро народ буде ненавидіти наш уряд, як раніше царський»; «Докотились до дисбатів — чим ми відрізняємось від старої армії. Указ відпродує царський режим: почали закабалювати робітничий клас, а закінчили армією». *Гриневиц В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.149.*

1 серпня (четвер)

1. Москва. Оприлюднено повідомлення про липневий пленум ЦК ВКП(б). 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147.*

1. Москва. 1-6 липня відбулася УІІ сесія Верховної Ради СРСР, учасники якої ухвалили прийняти Литву, Латвію, Естонію до складу СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147.*

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про збирання і заготовки сільськогосподарських продуктів». Містилися детальні настанови щодо порядку, строків збирання і заготівлі зернових, олійних культур, картоплі, овочів, льону, конопель, цукрових буряків, тютюну, махорки, кормових культур. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 19. — Ст.482.*

2 серпня (п'ятниця)

1. Москва. Сьома сесія Верховної Ради СРСР ухвалила закони про перетворення Молдавської АРСР на Молдавську РСР і про включення Пів-

нічної Буковини, а також Хотинського, Ізмаїльського та Аккерманського повітів Бессарабії до складу УРСР. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433.*

3 серпня (субота)

1. СРСР анексував Литву. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433.*

1. У німецький генеральний штаб представлено перший план операції проти СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147.*

4 серпня (неділя)

4,7. Нью Йорк. Пішов з життя Жаботинський Володимир (Зеєв) Євгенович (народився 17 жовтня 1880 р. в Одесі) — єврейський український письменник і публіцист, один з лідерів сіоністського руху, співзасновник держави Ізраїль та його збройних сил (Га-гана). *Бондарчук П.М. Жаботинський Володимир (Зеєв) Євгенович // Енциклопедія історії України. — Т.3. — К.: Наукова думка, 2005; Малий словник історії України. / відп. ред В.Смолій. — К.: Либідь, 1997.*

5 серпня (понеділок)

1. СРСР анексував Латвію. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433.*

1.УРСР. Управління прикордонних військ НКВС УРСР повідомило у розвідувальному зведенні №59 про концентрацію німецьких частин та військові заходи у прикордонній смузі Німеччини станом на 3 серпня 1940 р. *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.431-437.*

4, 7. Дніпропетровськ. Пішов з життя Яворницький Дмитро Іванович (народився 6 листопада 1855 р. у с. Солнцівка на Харківщині) — історик, археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, письменник, дослідник історії українського козацтва, дійсний член НТШ (1914) й ВУАН (1929). *Малий словник історії України / Відп. редю В.Смолій. — К.: Либідь, 1997.*

6 серпня (вівторок)

1. СРСР анексував Естонію. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433.*

1. 6-19 серпня Італія захопила Британський Сомалі. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семен, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147.

3, 6. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову «Про плату за перонні квитки на річковому і морському транспорті». Ухвалено встановити з 11 серпня 1940 р. плату за перонні квитки на річковому і морському транспорті у розмірі 50 коп. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 22. — Ст.579.

4. Київ. Пішов з життя Безсмертний Володимир Андріанович — український архітектор (народився 21 грудня 1861 р.). В 1886-1893 рр. працював у Житомирі, де побудував будинок окружного суду (1893). В 1893 — 1919 рр. перебував на посаді київського губернського інженера. У Києві за його проектом зведено силову електростанцію трамваю на Набережному шосе №2 (1903-1904), металевий міст над вулицею Петровського (1896-1897), прибуткові будинки на вулиці Сагайдачного №10 (1899), Гоголівський №23 (1909), Артема №40 (1913), особняк на вул. Мельникова №8 (1913). Виконав численні проекти громадських, культурних та промислових споруд для міст України. З 1921 р. викладав у Київському політехнічному інституті, автор праць з питань містобудування. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.48-49.*

1. Київ. ЦК КП(б)У видав таємну постанову про порушення органами радянської влади Львову прав польського населення, в якій констатувалося, що з боку населення Львова є багато скарг на свавілля та порушення законності працівниками міліції, які беруть хабарі, зловживають службовим становищем, беспардонно виселяють з квартир. Наводилися конкретні випадки самоуправства, грубощів. Коли один з мешканців, якого насильно виселяли з квартири, апелював до норм Конституції СРСР, то помполіт 6-го відділу міліції м.Львова заявив: «Сталінська Конституція написана для нас, а не для вас». Суддя 3-ї міської дільниці Крючко облюбував собі квартиру, зайняту студентами, і за допомогою дільничного міліціонера виселив їх. Обурення польської інтелігенції викликали факти грубого ставлення до місцевого населення приїжджих зі східних районів працівників, зокрема обмеження польської мови, перешкоджання прийому на роботу поляків». Постанова зобов'язала партійні органи «повести рішучу боротьбу зі свавіллям, беззаконням», позаяк ці порушення революційної законності «полегшують польським, українським, єврейським націоналістам вести підлу контрреволюційну роботу...», «штовхати наших робітників на перегини у відношенні місцевого, почасти польського на-

селення». // *Постанова Політбюро ЦК КП(б)У щодо порушень органами радянської влади Львова прав польського населення. Сергійчук В. Правда про «золотий вересень» 1939-го. — К., 1999. — С.110-113.*

7 серпня (середа)

1. УРСР. У складі Української РСР утворено Чернівецьку і Аккерманську (з 7 грудня 1940 р. перейменована в Ізмаїльську, з 1954 р. в складі Одеської області) області. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433.*

8. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про продовження діючої торгової угоди між СРСР і США». Ухвалено затвердити обмін листів між Народним комісаром зовнішньої торгівлі СРСР А.І.Мікояном та Повіреним у справах США в Москві В.Торстон, що відбувся 6 серпня 1940 р., про продовження діючої торговельної угоди між СРСР і США терміном на один рік, до 6 серпня 1941 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 21. — Ст.540.*

8 серпня (четвер)

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про виділення літератури для бібліотек військових частин та про розподіл не періодичної продукції видавництва». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 21-23. — Ст.146.*

9 серпня (п'ятниця)

1. Видано директивуOberкомандування вермахту про операцію «Ауфбау Ost», яка передбачала підготовку плацдарму для воєнних дій проти СРСР. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про дозвіл домам народної творчості утворювати спеціальні кошти». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 21-23. — Ст.147.*

10 серпня (субота)

1. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видано указ про розгляд народними судами справ про прогульників і самовільний ухід з підприємств та установ без участі народних засідателів. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая,*

В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / *Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.147.

1, 8. Швеція де-факто визнала приєднання Прибалтики до СРСР, наполягаючи водночас на задоволенні своїх економічних інтересів у цьому регіоні. Мельтюхов М.И. *Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.170.

12 серпня (понеділок)

1. Москва. ЦК ВКП(б) ухвалив рішення про зміцнення єдиноначалля в Червоній армії та відміну інституту комісарів. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / *Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.147.

1. Москва. ЦК ВКП(б) і РНК СРСР видали постанову «Про план накопичення держрезервів і мобзапасів на 1940 рік». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / *Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.147.

13 серпня (вівторок)

1, 4. Чернівці. РНК УРСР видав постанову про реорганізацію колишнього Румунського університету в Чернівецький державний університет з викладанням українською мовою. *Вестник высшей школы.* — 1941. — № 2. — С.24; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева.* — М., 1971. — С.223.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про план набору до педагогічних шкіл та вищих учбових закладів у новоутворених Аккерманській та Чернівецькій областях УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 21-23. — Ст.149.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про реорганізацію системи народної освіти в новоорганізованих Аккерманській та Чернівецькій областях УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 21-23. — Ст.150.

15 серпня (четвер)

1. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала Укази про націоналізацію землі на території Північної Буковини, про націоналізацію банків, промислових і торговельних підприємств, транспорту і засобів зв'язку на

території Північної Буковини. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.433.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організаційну структуру Народного комісаріату целюлозної і паперової промисловості». Затверджувалася структура комісаріату; встановлювався порядок безпосереднього підпорядкування Народному комісаріату целюлозної і паперової проми ряду організацій, зокрема Всесоюзного Українського тресту целюлозної і паперової промисловості (Союзукрпаперотрест); визначалася мережа місцевих органів Головпостачання, в числі яких на території УРСР були Українська (м.Київ), Харківська (м.Харків) контори постачання; Українська (м.Київ), Харківська (м.Харків), Одеська (м.Одеса) контори з торговими базами при них. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 22. — Ст.544.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про податки і збори з населення Бессарабії і Північної Буковини». Ухвалено звільнити населення вищезазначених територій від сплати недоїмок за податками з заробітної плати, з професій, з неодружених, військового, прогресивного, з житлових приміщень, з торгових і промислових підприємств, театрального та ін., обчислених на підставі румунського законодавства; встановити стягання: подоходного податку з населення і збір на потреби житлового і культурно-побутового будівництва з заробітної плати робітників і службовців, доходів лікарів, адвокатів, починаючи з 1 серпня 1940 р., а за доходами громадян від інших джерел — з 1 липня 1940 р.; промислового податку з приватних підприємств і промислів відповідно до Інструкції Наркомату фінансів СРСР про порядок проведення промислового податку, затвердженого РНК СРСР 19 березня 1940 р.; єдиного державного мита, згідно з постановою ЦВК і РНК СРСР від 7 лютого 1933 р.; запровадити з 1941 року місцеві податки і збори. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 21. — Ст.520.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про податки з селянських господарств Бессарабії і Північної Буковини». Ухвалено звільнити всі селянські господарства вищезазначених регіонів від сплати недоїмок по податках: поземельному, на площу виноградників, з житлових приміщень, прогресивному та інших, встановлених на підставі румунського законодавства; поширити на території Бессарабії та Північної Буковини Закон СРСР про сільськогосподарський податок від 1 вересня 1939 р.; встановлювалися конкретні норми доходності на 1940 р. з одного гектара ріллі та з однієї голови худоби; визначався перелік пільг для селянських господарств, а саме: звільнення від сплати сільськогосподарського податку колгоспних дворів та одноосібних господарств, оподаткований дохід яких не перевищує 1 тис. руб на рік, звільнення від оподаткування сільськогосподарським податком у господарствах колгоспників і одноосібників

всієї дрібної худоби та ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 22. — Ст.548.*

19 серпня (понеділок)

1, 7. Москва. К.Мерецкова призначено на пост начальника Генерального штабу Червоної армії; розроблено новий план стратегічного розгортання збройних сил СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про перетворення шкіл грамоти і шкіл малописьменних для дорослих глухонімих і сліпих в початкові школи» *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 21-23. — Ст.152.*

20 серпня (вівторок)

1. Москва. Проведено тактичні навчання у Московській військовій окрузі. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147.

1. Койоакан (Мексика). Вчинено замах на Льва Троцького. Терорист Жак Мортан Вандендрайш (агент радянської таємної поліції іспанський комуніст Рамон Меркадер дель Рио), скориставшись особистим знайомством з політичним вигнанцем, проник до його кабінету. Він мав при собі пістолет, кинджал, але використав льодоруб, сподіваючись непомітно вийти з дому після виконання «вироку», ухваленого Сталіним. *Волкогонов Д.А. Триумф і трагедія. Політичний портрет Й.В.Сталіна: У 2 кн. Кн. 2.- К.: Політвидав України, 1990. — С.79, 98; Правда. — 1940. — 22 августа.*

21 серпня (середа)

1. Койоакан (Мексика). Помер Лев Троцький — один з провідних керівників Жовтневого перевороту і захоплення більшовиками влади в Петербурзі у 1917 році, безпосередній організатор і провідник Червоної армії, ідеолог ідейної течії троцькізму і лідер IV Інтернаціоналу. Смерть сталася внаслідок отриманих поранень після замаху вчиненого на його життя радянським агентом Рамоном Меркадером. *Волкогонов Д.А. Триумф і трагедія. Політичний портрет Й.В.Сталіна: У 2 кн. Кн. 2.- К.: Політвидав України, 1990. — С.79, 98;*

22 серпня (четвер)

1, 4. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видано постанову про створення Комісії з попереднього перегляду і випуску на екрани нових кінофільмів. Затверджено наступний склад комісії: А.А.Андрєєв, Г.М.Маленков, А.Я.Вишинський. *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов. — М., 2002. — С.448.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про оплату вчителів іноземних мов сільських шкіл в селищах міського типу». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 24. — Ст.170.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про зміну постанови РНК СРСР від 1 листопада 1937 р. № 2000 «Про введення штатних посад і посадових окладів для професорсько-викладацького складу у вузах». Встановлювався шестигодинний робочий день для учбової і науково-дослідної роботи професорів, доцентів, асистентів і викладачів; визначався об'єм учбової роботи професорсько-викладацького складу з аспірантами і студентами; затверджувався наступний перелік робіт, що відносилися до поняття «учбова робота професорсько-викладацького складу»: читання лекцій, ведення лабораторних, практичних і семінарських занять, проведення іспитів і керівництво дипломним проектуванням і виробничою практикою студентів, консультація студентів і аспірантів, рецензування дипломних проектів, рецензування контрольних робіт студентів-заочників, участь у державних екзаменах, контрольне відвідування професорами лекцій, інших занять, що проводяться доцентами і викладачами. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 22. — Ст.546.*

23 серпня (п'ятниця)

1. Москва. У радянській пресі опубліковано позитивні матеріали про річницю радянсько-німецького договору 1939 р. Газета «Правда» охарактеризувала його як «один з важливіших документів в історії міжнародних відносин нашої епохи». *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147; Правда. — 1940 — 23 серпня.*

3. Москва. РНК СРСР затвердив Положення про Всесоюзний комітет по стандартизації при РНК СРСР. Метою комітету, створеного згідно з постановою РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 9 липня 1940 р., проголошувалося «розробка і затвердження у встановленому порядку державних загальносоюзних стандартів, обов'язкових до застосування у всіх галузях

народного господарства СРСР». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 22. — Ст.545.

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок призначення осіб начскладу запасу в навчальні заклади на посаду військових керівників». Ухвалено з метою повного укомплектування військовими керівниками навчальних закладів призначати в порядку службового перевodu на ці посади осіб начскладу, які виявили таке бажання; встановлено порядок оформлення перевodu осіб начскладу запасу з підприємств і установ до навчальних військових закладів на основі рішення місцевих органів державної влади, на подання районних і військових комісарів і директорів навчальних закладів. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 22. — Ст.547.

24 серпня (субота)

1. Газета «Правда» відреагувала на смерть Л.Д.Троцького редакційною статтею «Смерть міжнародного шпигуна». «У могилу зійшла людина, — говорилося у статті, — чие ім'я з презирством і прокляттям вимовляють трудящі в усьому світі, людина яка протягом багатьох років боролася проти справи робітничого класу і його авангарду — більшовицької партії ... Найближчі сподвижники Троцького уже з 1921 року були агентами іноземних розвідок, були міжнародними шпигунами. Вони на чолі з Троцьким ревно служили розвідкам і генеральним штабам Англії, Франції, Німеччини, Японії... Його вбили його ж прибічники. З ним покінчили ті ж терористи, яких він вчив убивати з-за рогу, зрадництву і зlodіянням проти робітничого класу, проти Країни рад. Троцький, який організував зlodійське вбивство Кірова, Куйбишева, М.Горького, став жертвою своїх же власних інтриг, зрадництв, зlodіян». *Правда.* — 1940. — 24 августа.

26 серпня (понеділок)

4. Київ. Народилась Коливанова (Коливанова-Попеску) Світлана Іванівна — українська артистка балету, нар. артистка УРСР (1968). Найбільш помітними ролями танцівниці стали: донна Анна («Дон Хуан» Губенка), Мехмене-Бану («Легенда про кохання» Мелехова), головні партії в балетах «Жізель» А.Адана, «Дон Кіхот» Мінкуса, «Попелюшка» Прокоф'єва, «Баришня і хуліган» Шостаковича та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.309.*

29 серпня (четвер)

3, 6. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову «Про скасування представництва і уповноважених наркоматів на заводах Наркомчорнмету». Містилося зобов'язання всім наркоматам, відомствам, організаціями щодо скасування на заводах Наркомчорнмету своїх представництв та уповноважених, зважаючи на ненормальність виконувannya

ними функцій «підштовхувачів». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 22. — Ст.578.

30 серпня (п'ятниця)

1. «Венський арбітраж»: гарантія Німеччиною і Італією кордонів Румунії; Угорщина отримала від Румунії Північну Трансильванію. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.147.

31 серпня (субота)

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про увічнення пам'яті артистки Київського ордену Леніна театру опери і балету ім. Т.Г.Шевченка орденосця Петрусенко Оксани Андріївни». ЦДАВОУ. — Ф.2. — Оп.7. — Од. зб. 225. — Арк.66; *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941.* — К., 1986. — С.414.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про організацію Комітету охорони та збереження історико-культурних, архітектурних і археологічних пам'яток УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР.* — 1940. — № 24. — Ст.171.

Серпень

1. Львів, Рівне. Організовано додатково дві в'язниці. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.433.

1, 8. Відбулися шведсько-фінські військово-морські маневри, у ході яких у якості потенційного противника розглядався СРСР. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.172.

Літо

1, 8. Внаслідок переговорів між СРСР і Швецією встановлене регулярне повітряне сполучення на лінії Москва-Стокгольм, відкрита паромна лінія Ленінград — Стокгольм — Штеттин; шведська сторона передала СРСР відомості про мінні поля у стокгольмських шхерах. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.170.

1 вересня (неділя)

1. 1-6 вересня відбулися тактичні навчання Червоної армії у західному особливому, ленінградському, закавказькому, Київському особливому, За-

байкальському військових округах. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.

1. Москва. Постаеновою РНК СРСР було ухвалено встановити плату за навчання у 8-х, 9-х, 10-х класах середніх шкіл і у вищих навчальних закладах. Тариф оплати був доволі високим: для учнів 8-10-х класів шкіл Москви, Ленінграду, а також столичних міст союзних республік — 200 руб. на рік, в усіх інших містах та селах — 150 руб., для студентів вищих навчальних закладів Москви, Ленінграду та союзних республік — 400 руб. на рік, інших міст — 300 руб., у театральних, художніх, музикальних інститутах — 500 руб. на рік. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 27. — Ст.637.*

2 вересня (понеділок)

1. А.Гітлер ухвалив рішення про спрямування до Румунії німецьких частин. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.

3 вересня (вівторок)

1. Підписано торговельну угоду між СРСР і Угорщиною. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про ціни і ставки податку з обороту на сиру бавовняну олію, пральний порошок і саломас». Ухвалено встановити наступні відпускні ціни: бавовняна сира олія — 4500 руб. за тонну; саломас технічний — 5600 руб. за тонну. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 22. — Ст.550.*

4. Ленінград. Почалося видання «Материалов и исследований по археологии СССР» (орган ІІМК АН СРСР, під редакцією М.І.Артамонова). *Материалы и исследования археологии СССР. — 1940. — Т.1; 50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.223.*

1. ЦК ВКП(б) прийняв рішення «Про вивчення партійними і радянськими працівниками в союзних і автономних республіках мов відповідних союзних чи автономних республік». *Державний архів Запорізької області*. — Ф.102. — Оп.1. — Спр. 549. — Арк. 23-24.

4 вересня (середа)

1, 8. Бухарест. 4-6 вересня король Румунії Кароль II відрікся від престолу; до влади прийшов І.Антонеску. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.

5 вересня (четвер)

1, 8. Підписано радянсько-німецьку угоду про переселення німців з Бессарабії. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.

1, 8. Почалися інтенсивні німецькі бомбардування Англії. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.

1, 8. Румунія передала Болгарії належну їй у 1916-1920 роках Південну Добруджу; Болгарія висловила подяку СРСР за підтримку цього рішення. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.

6 вересня (п'ятниця)

1. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про спорудження пам'ятника В.І.Леніну у м.Львові». Ухвалено провести закладання пам'ятника 17 вересня 1940 р., у річницю «визволення трудящих Західної України»; завершити спорудження пам'ятника у 1942 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 25. — Ст.618.

1, 7. Румунія. Політичний і громадський діяч української еміграції Ю. Русов написав листа генералові В.Петріву про становище української еміграції в Румунії та зміни в керівництві української громади. Повідомляючи про відомості, що надійшли з підрадянської України, Русов писав: «найзвичайніших річей обіходу не бачили і не знають, як їми користуватися. Нічні сорочки одягають замість плаття, не знають, що таке конфітюри, дивуються білому хлібу, все скуповують, дивуючися, що можна купувати — повне варварство і здичавіння, страх щось сказати і часто сльози при виді, як добре їдять мужики і робітники тут. Солдати молоді і до подиву наївні, старшини молоді і недоучені. Виразне розділення на «ми» населення і «вони» — комуністи. Очевидно по інерції кажуть, що «ідьом бити фашистів і націоналістів». COTERUM CENSEO MOSKOVIAM DELENDUM ESSE. Німці, що виїхали з окупованих місцевостей, прямо дивуються дикунству підданих «найбільш передової держави», що хоче «Московського босяцтва зливи перехлюпнуть за океан». Німцям добре — їх визволяють свої, а як тим, що там лишаються! Арешти, висилки — маємо вже цілий новим мартиролог. *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.621-623.

7 вересня (субота)

1, 8. Підписано радянсько-шведських договір про торгівлю і кредит, відповідно до якого Швеція надала СРСР позичку у сумі 100 млн. кронн на 5 років з розрахунку 4,5% річних. Імпорт з СРСР в Швецію зріс у 1940 р. порівняно з 1939 р. у 2,5 рази, радянські інженери отримали можливість відвідувати шведські підприємства. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.170.

1, 4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про центральні галузеві газети». Констатувалися недоліки у роботі галузевих періодичних видань, зокрема дублювання змісту загальнополітичних видань, заповнення обсягу інформацією загального характеру та ін.; визначалася система заходів, спрямована на подолання цих недоліків; встановлювалися тиражі, періодичність виходу центральних галузевих газет. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 25. — Ст.610.

1, 4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про відомчі журнали і бюлетені». Констатувалися недоліки у роботі журнальних видань, зокрема «надмірна роздутість» журнальної мережі, низька якість вміщуваних у журналах матеріалів, невиправдано високі державні дотації на їх видання, перетворення багатьох видань на «джерела побічного доходу вузького кола «штатних» авторів», брак кадрів, у тому числі відповідальних редакторів (у 86 з 159 загальної кількості журнальних видань); визначалася система заходів, спрямована на подолання недоліків. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 25. — Ст.611.

3, 6. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про організацію підсобних господарств городньо-овочевих і тваринницького напрямку на підприємствах в містах і сільській місцевості». Містилися схвалення ініціативи дирекції і робітників Глухівського текстильного комбінату по організації підсобного господарства для постачання овочами і молочною продукцією дитячих садків, ясел і фабричної їдальні; зобов'язання директорам підприємств і місцевим радянським організаціям щодо створення подібних господарств; Сільгоспбанк — видавати підприємствам позики у розмірі 300 тис. руб. строком на 2 роки для організації підсобного господарства, на придбання робочої продуктивної худоби і реманенту. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 22. — Ст.582.*

9 вересня (понеділок)

1, 8. Підписана радянськ-фінська угода про транзит на Ханко. Мельтюхов М.И. *Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.171.

10 вересня (вівторок)

2, 4. Москва. РНК СРСР затвердив «Положення про паспорти». Ухвалено відмінити «Положення про паспорти», затверджене постановою ЦВК і РНК СРСР від 27 грудня 1932 р. і Інструкцією про видачу паспортів громадянам СРСР у м.Москві, Ленінграді і 50-кілометровій смузі навколо м.Харкова, затверджену постановою РНК СРСР від 14 січня 1933 р.; ввести нове Положення про паспорти; запровадити паспортну систему на території колишньої Бессарабії і Північної Буковини та провести видачу паспортів і прописку в цих регіонах у період з 1 листопада 1940 до 15 січня 1941 р. Новим «Положенням про паспорти» визначалися організаційні принципи паспортної системи, прописки і виписки, встановлювалася відповідальність за порушення паспортної системи. За «Положенням», усі громадяни Союзу РСР віком від 16 років, які постійно проживали у містах, робітничих селищах, районних центрах, населених пунктах, де розташовані МТС; у всіх населених пунктах Московської області; у всіх населених пунктах 100-кілометрової смуги навколо м.Ленінграда і 50-кілометрової смуги навколо м.Києва; у всіх населених пунктах і в межах встановлених урядом СРСР заборонених прикордонних зон і прикордонній смузі вздовж усього кордону Союзу РСР, а також працюючі на новобудовах, у водному транспорті та в радгоспах зобов'язувалися мати паспорти; виключення робилося для військовослужбовців, які перебували на дійсній військовій службі, осіб у віці до 16 років та тих, хто перебував у лікарнях і прибув з місцевостей, де до цього часу ще не була запроваджена паспортна система; *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 24. — Ст.591.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організаційну структуру Народного комісаріату рибної промисловості СРСР». Визначалися структурні підрозділи наркомату, перелік підпорядкованих йому організацій, серед яких в УРСР, зокрема, були: Харківська, Дніпропетровська, Одеська постачальницькі контори Головрибпостачання Наркомрибпрому СРСР; Кримська (м.Керч), Київська (м.Київ), Харківська (м.Харків), Полтавська (м.Полтава), Сталінська (м.Сталіно), Маріупольська (м.Маріуполь), Ворошиловградська (м.Ворошиловград), Дніпропетровська (м.Дніпропетровськ), Запорізька (м.Осіпенко), Одеська (м.Одеса), Миколаївська (м.Херсон), Львівська (м.Львів) контори Головрибзбуту Наркомрибпрому СРСР; рибні бази у Вінниці, Кривому Ругу, Запоріжжі, Житомирі, Проскуріві, Кіровограді, Кременчугу, Нікітівці, Котовську, Чернігові, Сумах, Станіславі, Тернополі, Рівному; рибні магазини і палатки у Воротилові (1), Києві (3), Житомирі (1), Чернігові (1), Сумах (1), Харкові (2), Полтаві (1), Осіпенко (1), Дніпропетровську (2), Одесі (2), Херсоні (1). Ворошиловграді (1), Сталіно (2), Маріуполі (1), Львові (2), Тернополі (1), Станіславі (1), Рівному (1). *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 24. — Ст.592.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організаційну структуру Народного комісаріату шляхів». Встановлювався перелік управлінь, відділів, госпрозрахункових об'єднань наркомату. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.605.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про розмір місцевого збору для київського гастрольно-естрадного театру». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 24. — Ст.174.*

12 вересня (четвер)

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про тарифи за послуги зв'язку на авіапоштові перевози». Ухвалено встановити з 1 жовтня 1940 р. наступну плату: поштова картка — 60 коп., лист або бандероль вагою до 20 гр. — 1 руб., газети за кожний примірник — 45 коп., журнали за кожні повні 50 гр. — 20 коп., посилки — відповідно до тарифу, зокрема на лініях Москва-Київ — 3 руб. 80 коп. за 1 кг., Москва-Одеса — 5 руб. 60 коп., Москва-Осіпенко — 4 руб. 80 коп., Київ-Харків — 2 руб. 90 коп., Київ-Сталіно — 3 руб. 60 коп., Київ — Ворошиловград — 4 руб. 40 коп., Харків-Одеса — 3 руб. 60 коп., Одеса-Херсон — 1 руб. 95 коп., Київ-Львів — 3 руб. 10 коп., Київ-Станіслав — 2 руб. 60 коп. і т. ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.628.*

13 вересня (п'ятниця)

2, 3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок розглядання справ про крадіжки на підприємствах і в установах». Ухвалено не

проводити попереднє розслідування в справах про крадіжки у разі затримання злочинця з речовими доказами; встановлено терміни розгляду таких справ судовими органами (не пізніше двох днів з дня надходження справи до суду), а також порядок негайного, після ухвали судом, виконання вироків по зазначених справах незалежно від оскарження за-судженого. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 24. — Ст.587.*

14 вересня (субота)

1, 4. Москва. Секретаріат ЦК ВКП(б) видав постанову про заборону у театрах постановок п'єс «Начистоту» Глебова, «Домик» Катаєва, «Коли я один» Казакова, «як ідеологічно шкідливих і антихудожніх». *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов. — М., 2002. — С.455.*

2, 4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про скасування відрхувань на культроботу профспілок». Ухвалено скасувати такі відрхування, починаючи з 1 вересня 1940 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 24. — Ст.590.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про затвердження постанови Економради при РНУ СРСР «Про тривалість робочого дня для кочегарів промислових парокотельних». Ухвалено встановити 8-ми годинний робочий день. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 24. — Ст.588.*

16 вересня (понеділок)

1, 3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про порядок направлення до лінійних судів справ про злочини, передбачені Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р.» Містилося зобов'язання директорам підприємств і начальникам установ залізничного і водного транспорту, віддалених від місця знаходження лінійних судів, матеріали на осіб, які вчинили прогул з неповажних причин або самовільно покинули підприємство чи установу, направляти безпосередньо до народного суду, в районі діяльності якого перебуває дане підприємство. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.601.*

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про засипку колгоспами насіннєвих фондів картоплі». Встановлювався порядок засипки насіннєвих фондів картоплі урожаю 1940 р. колгоспами до виконання ними зобов'язань перед державою тільки з насіннєвих ділянок, розмір яких не перевищує 15% загальної посівної площі картоплі; скасо-

увалася дія постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 17 грудня 1939 р. про порядок виділення насінневих ділянок картоплі на 1940 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 24. — Ст.586.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про викладання німецької, англійської і французької мов». Констатувався незадовільний стан виконання постанови ЦК ВКП(б) від 25 серпня 1932 р. про обов'язкове вивчення учнями та студентами однієї іноземної мови; містилося зобов'язання наркоматам освіти союзних республік запровадити викладання однієї з іноземних мов з 5 класу до 1943 р. у всіх середніх школах; визначалися заходи для забезпечення навчальних закладів фаховими кадрами: затверджувався план прийому в педагогічні та учительські інститути іноземних мов у кількості 5550 осіб у 1940 р., 7600 осіб — у 1941 р., 10 тис. осіб — у 1942 р.; пропонувалося держплану СРСР передбачити у плані 1941 р.ж будівництво 12 будинків (на 880 місць) для педагогічних і учительських інститутів іноземних мов, у тому числі в УРСР — 2. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.613.*

17 вересня (вівторок)

1. Німеччина. Штаб верховного командування Німеччини видав розпорядження про відстрочку операції по висадці в Англії. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.*

1, 2, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про затвердження постанови ВЦРПС «Про перерву стажу безперервної роботи і позбавлення права на допомогу по тимчасовій непрацездатності осіб, засуджених до поправно-трудових робіт за прогул». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 24. — Ст.589.*

18 вересня (середа)

1, 4. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видана постанову про заборону постановок у театрах п'єси Л.Леонова «Хуртовина», «як ідеологічно шкідливу, таку, що містить злісний наклеп на радянську дійсність». *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов. — М., 2002. — С.455.*

1, 8. Підписана радянсько-датська угода про товарообіг і платежі. *Мельтюхов М.И.Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.169.*

19 вересня (четвер)

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про порядок обчислення обов'язкових поставок з осушених і освоєних болот». Ухвалено включити освоєні болота до складу ріллі для обчислення обов'язкових поставок державі зерна, картоплі та овочів — на третій рік освоєння, а по всіх інших видах поставок — на другий рік освоєння. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.600.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про звільнення колгоспів від обов'язкових поставок зерна, рису, картоплі, овочів і сіна державі з площ, зайнятих посадками хмелю». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.615.*

1. До секретаря ВККІ Д.З.Мануїльського звернулася С.Дзержинська з доповідною запискою, в якій було висловлено критичні зауваги щодо виданням «Українацменшвидавом» в Києві польських підручників. Зазначивши, що наразі видається понад 60 підручників польською мовою, Дзержинська, навела у якості прикладу підручник з географії в якому ряд термінів мали не польські, а російські назви. (Приміром, замість Чина — Китай.) В підручнику використовувалися також такі неприйнятні для польської мови слова, як полюс, екватор, тропік, масштаб і т. інш. С.Дзержинська попросила керівництво Комінтерну «упередити завдання шкоди інтересам радянської держави». *Російський державний архів суспільно-політичної історії. — Ф.17. — Оп. 125. — Спр.165. — Арк.73-74.*

1, 7. Генеральна губернія. Юрій Липа написав листа М.Антоновичу про труднощі у виданні української суспільно-політичної літератури в Польському генерал-губернаторстві. Дописувач повідомив, що 3 дні тому дістав категоричну заборону з Кракова друкувати 24 сторінкову історичну брошуру — згадку з нагоди 50-ліття Тарасівців. Липа покладав провину за це на «Кубійовичів і взагалі цензуру». «Зрештою не зі мною це діється, — писав він, — але з багатьма українськими публіцистами і письменниками та науковцями». *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.623-624.*

20 вересня (п'ятниця)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організаційну структуру Народного комісаріату промисловості будівних матеріалів СРСР». Визначалися структурні підрозділи наркомату; наводився перелік підпорядкованих організацій організацій, у тому числі розташованих на території УРСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 26. — Ст.627.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову про включення у список професій з шкідливими умовами праці робітників, безпосередньо зайнятих у прокатці тонколистової електротехнічної сталі. *Собрание постановле-*

ний и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.612.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про організацію в м. Києві Центрального державного музею Т.Г.Шевченка». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 25. — Ст.180.*

21 вересня (субота)

1, 4. Львів. Відкрито театр опери та балету — перший стаціонарний український оперний театр на західних землях України. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.434.*

1. Берлін. 21-22 вересня відбувся Перший делегатський з'їзд Української громади в Німеччині. На з'їзді було ухвалено резолюції, в тому числі: «про загальні напрямні української громади в справі переходу її з демократичних організаційних форм на форму авторитарну»; про християнські церкви в Україні всі з яких «мають бути оточеними якнайбільшою опікою та пошаною з боку української Держави та громадянства». Водночас з'їзд зазначив, що «православна церква перебуває покищо в надзвичайно важкому стані, а тому з'їзд стверджує, що Українська громада стремить до унезалежання — автокефалії Української православної церкви від інших церков». «Ця церква мусить мати національний український характер.» В резолюції про місцевий патріотизм та інтереси загальнодержавні йшлося про те, що «не заперечуючи місцевих патріотизмів, Українська громада рішуче засуджує спроби розширення і роздування місцевих патріотизмів в якісь самостійні сепаратні явища з тенденцією вести свою власну українську політику, або ще гірше, вважати себе єдино-покликаними робити взагалі українську політику». Резолюція про традиціоналізм містила думку про те, що «Українська громада стоїть на засадах національних, державних і моральних і не не видвигає стислійшої політичної програми і тому не є організацією якоїсь політичної партії». «Українська громада свідомо того, що будучина української землі та нації залежить тепер від того, чи зуміємо ми дати синтезу поступу революційного націоналізму нової політичної віри з прив'язанням наших народних мас і їх культурніших мас до старої віри і старих форм. Ідея такої синтези в наших часах найбільш яскраво виявляється в особі того, кого ми проголосили Почесним Керманичем Української Громади...». *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.624-625.*

22 вересня (неділя)

1. Берлін. На спільному обіді учасників Першого делегатського з'їзду Української громади в Німеччині виступив з промовою її Почесний керманіч П.Скоропадський. Зокрема він сказав: «Ми повинні багато питань собі з'ясувати й поставити все на належне місце! Так, для нас усіх, не повинно бути — «Україна понад усе». Ні! — у нас понад усім — Бог, Він все-

могутній, Він для нас — понад усе, а вже потім Україна, а далі ми всі. Без Бога, без вищих ідеалів у нас не буде й України... Далі — ми знаємо ціну нашій молоді, добре відчуваємо, що за нею будучність нашої Батьківщини. Але розподіл, як у декого на «молодь — цінність», а «старі — нікчемність», ми не визнаємо... Треба пам'ятати. Що чужинці позбавляли нас волі у власній хаті тоді, коли ми самі втрачували внутрішню національну єдність та починали самопоборювання та самовирізування. Нема чого, Панове, обвинувачувати чужинців; здебільшого ми самі винні, винна наша внутрішня незгода, сварня та колотнеча, бо це дає можливість ворожим силам нас нашими ж власними руками нищити та представляти перед світом, як нездібних до самостійного життя та нікчемний нарід. І тільки наша єдність дасть нам змогу витримати тиск зовнішнього світу на нас та рівночасно змусить той чужий світ ставитися до нас з повагою». *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.626-627.

24 вересня (вівторок)

2, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організацію державного страхування у Бессарабії і Північній Буковині». Проголошувалася монополія СРСР на всі види страхування на вищезазначених територіях; запроваджувалися з 1 січня 1941 р.: обов'язкове окладне страхування, у відповідності з Законом СРСР від 4 квітня 1940 р.; обов'язкове страхування державного житлового фонду, а також майна державних підприємств і установ, переданого в аренду окремим особам або приватним організаціям; обов'язкове страхування пасажирів у дорозі, добровільне колективне, індивідуальне страхування життя людей, тварин, особистого майна, транспорту та ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 25. — Ст.606.

2, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про припинення діяльності приватних страхових підприємств на території Бессарабії і Північної Буковини». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 25. — Ст.607.

25 вересня (середа)

1, 4. Москва. Керуючий справами ЦК ВКП(б) Д.В.Крупин надіслав доповідну записку А.Жданову «Про збірку віршів Анни Ахматової». Містилася критика та вимога вилучити збірку віршів поетеси за 1912-1940 рр., виданої «Советским писателем». *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов.* — М., 2002. — С.456-458.

1, 8. Почалося перекидання радянських військ на о.Ханко. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.171.

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про зниження розрядів урожайності по колгоспах Харківської області Української РСР». Скасовувалося рішення уповноваженого Наркомзагу по Харківській області з встановлення розрядів врожайності по зернових у 340 колгоспах області; «за безвідповідальне ставлення до роботи» винуватцю оголошувалася догана з попередженням. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.625.*

4. Москва. Відбулася сесія відділення історії і філософії АН СРСР, присвячена історії слов'янських народів Прикарпатсько-Дунайської області та народів Естонії і Латвії. Учасники заслухали доповіді «Стан питання про найдавніші долі слов'янства у Прикарпатських областях» (*Б.Д.Греков), «Боротьба українців Буковини за свою національну незалежність» (З.Неєдли), «Створення і розвиток естонської національності і боротьба естів за національну незалежність» (Я.Я.Затис), «Латвія з 1918 по 1940 р.» (І.Г.Друге), «20-ти річчя тез В.Леніна з національного і колоніального питання на II конгресі Комінтерна» (Г.Н.Войтинський) та ін. *Историк-марксист. — 1940. — Т.1. — С.140-144; 50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Ала-торцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.224.*

4, 7. Харків. Народилась Мороз Лариса Захарівна — літературознавець, театрознавець, кандидат мистецтвознавства (1968). З 1980 р. Працює в Інституті літератури ім. Т. Шевченко. Автор монографій: «Твори М.Коцюбинського на екрані» (1971), «Українська радянська кінодраматургія» (1976), статей про творчість М.Кропивницького, М. Старицького, І.Карпенка-Карого, Л.Українки, В.Винниченка, О.Довженка та ін., про діячів театру і кіно. Співавтор сценарію телефільму «Співає Дмитро Гнатюк» (1977), автор театральних і кінорецензій. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.422.*

26 вересня (четвер)

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організацію вечірніх і заочних відділень по навчанню керівних господарських працівників при промакадеміях і втузах». Ухвалено, у відповідності з постановою РНК СРСР від 13 липня 1940 р. № 1258 «Про ліквідацію інститутів господарників», організувати вечірні і заочні відділення з навчання керівних господарських працівників без відриву від виробництва при промислових академіях і втузах, починаючи з 1 жовтня 1940 р.; забезпечити фінансування у 1940 р. новоорганізованих курсів за рахунок коштів, виділених наркоматам у 1940 р. на підготовку кадрів; затверджувався перелік вечірніх та заочних відділень при промакадеміях і втузах, у тому числі в УРСР при: Дніпропетровському металургійному інституті імені Й.В.Сталіна, Харківському механіко-машинобудівельному інституті, Криворізькому гірничо-рудному інституті, Донецькому, Київському індустріальних ін-

ститутах, Українській академії радянської торгівлі, Українському заочному індустріальному інституті (Харків), донецькому заочному гірничому інституті (Сталіно). *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 27. — Ст.638*

4, 7. с. Дачне Зміївського району Харківської області. Пішов з життя Кошкін Михайло Іллч (народився 3 грудня 1898 у с.Бринчаги Угличського повіту Ярославської губернії) — український радянський конструктор-танкобудівник, начальник конструкторського бюро танкобудування Харківського паровозобудівного заводу, в якому було створено славетний танк Т-34. *Резник Я.Л. Сотворение брони. — М.: Воениздат, 1987.*

27 вересня (п'ятниця)

1. Підписано «пакт трьох» (Німеччина, Японія, Італія) з метою створення «нового порядку» в Європі та Азії. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безьменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.207.*

28 вересня (субота)

1. Київ. 28-30 вересня відбувся XII з'їзд ЛКСМУ. Першим секретарем ЦК ЛКСМУ обрано Я.О.Хоменка. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.434.*

30 вересня (понеділок)

3, 8. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про зміну ст. 2 постанови РНК СРСР від 8 січня 1925 р. «Про транзит іноземних товарів через територію Союзу РСР». Ухвалено наступний виклад вищезазначеної статті: «Транзит товарів через територію Союзу РСР з країн або в країни, які мають з Союзом РСР торгові договори, торгові угоди або угоди, що торкаються транзиту, регулюється Народним комісаріатом зовнішньої торгівлі у відповідності з зазначеними договорами і угодами. При цьому Народному комісаріату зовнішньої торгівлі надається право встановлювати перелік шляхів і напрямків транзиту у відношенні окремих країн, номенклатуру і контингенти товарів, які можуть перевозитися транзитом, і інші умови транзиту. Транзит товарів з інших або в інші країни, крім передбачених вище, допускається лише по особливому дозволу Народного комісаріату зовнішньої торгівлі на встановлених ним умовах». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 23. — Ст.584.*

3, 8. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про збір та видачу документів про походження товарів, за видачу дозволів на ввезення іноземних товарів в Союз РСР і за видачу дозволів на транзит іноземних товарів через територію Союзу РСР». Ухвалено надати право встановлення розміру вищезазначених зборів Народному комісаріату зовнішньої торгівлі за погодженням з народним комісаріатом закордонних справ. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 23. — Ст.585.*

1. Київ. Нарком внутрішніх справ УРСР І.Серов повідомив наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берію та начальника відділу ГУДБ НКВС СРСР П.Федотова про ліквідацію організацій ОУН у Західній Україні. У повідомленні зазначалося, що з березня 1940 р. УНКВС західних областей були викриті і частково ліквідовані організації ОУН, що їх очолювала Львівська крайова ексекутива. Повністю ліквідувати усі організації не вдалося через те, що частина керівників перейшла на нелегальний стан, деякі втекли за кордон. У березні-квітні львівська УНКВС арештувала всіх провідних членів крайової ексекутиви ОУН і основний актив цієї організації. 1 вересня відбулося перше засідання нового складу Львівської крайової ексекутиви «ОУН», який невдовзі також було арештовано. У цій справі було заарештовано 107 членів організації. Агентурно-слідчим шляхом були викриті обласні, окружні і повітові центри ОУН на території тернопільської, дрогобичської, Ровенської та Волинської областей. За даними НКВС на 1 вересня 1940 р. загальна чисельність членів ОУН, які вели антирадянську діяльність складала 5500 осіб. Практична діяльність ОУН зводилася у весінньо-літні місяці «до підготовки збройного повстання проти Східної влади, при допомозі Німеччини». *Радянські органи державної безпеки у 1939 — червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. — Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — С.313-319.*

5. Генеральна губернія. Собор єпископів Автокефальної Православної Церкви (до його складу входили митрополіт Діонісій і єпископ Тимофій Шретер) постановив, що Православна церква в Генеральній губернії становить одну митрополію з поділом на три єпархії, що Холмсько-Підляська єпархія підноситься до ступеня архієпископії та що кандидатом на холмсько-підляського владика є проф. І.Огієнко. *Кубійович В. Українці в генеральній губернії. 1939-1941. Історія українського центрального комітету. — Чикаго: Видавництво Миколи Денесюка, 1975. — С.311.*

Вересень

1. Львів. Почалося видання літературно-художнього і суспільно-політичного журналу «Література і мистецтво» (з липня 1945 р. «Радянський Львів», з лютого 1951 р. «Жовтень», з 1990 р. «Дзвін»). *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.434.*

4. Ленінград. Відбулося засідання кафедри історії СРСР Ленінградського державного університету, присвячене звільненню Західної України та Західної Білорусії. Учасники заслухали доповіді «Литовсько-білоруська республіка» (Н.А.Корнатовський), «Західна Україна і Західна Білорусія під гнітом польського панства» (А.Л.Фрайман). *Историк-марксист. — 1941. — Т.2. — С.140; 50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.224.*

2 жовтня (середа)

2, 3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про утворення Головного управління трудових резервів при РНК СРСР». Визначалися мета, завдання діяльності управління, зокрема у царині підготовки державних трудових резервів для промисловості і транспорту, розподілу, відповідно до рішення РНК СРСР, державних трудових резервів, підготовлених у ремісничих, залізничних училищах, школах фабрично-заводського навчання; встановлювався порядок вилучення з відання наркоматів та передачі у підпорядкування новоствореного управління школи фабрично-заводського учеництва (за винятком дрібних шкіл ФЗУ, а також шкіл ФЗУ для підготовки масових професій текстильної, легкої і харчової промисловості); ухвалено асигнувати у 1940 р. Головному управлінню трудових резервів 100 млн. руб. з коштів наркоматів і відомств для шкіл ФЗУ, 200 млн. руб. — з бюджету соціального страхування 1940 р., 300 млн. руб. — з одержуваних профспілками відрахувань від господарських організацій на культурно-масову роботу, 400 млн. руб. — з резервного фонду РНК СРСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.602; 1941 год. В 2-х книгах / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.279.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про призов міської і колгоспної молоді в ремісничі училища, залізничні училища і школи фабрично-заводського навчання». Містилося зобов'язання Головному управлінню трудових резервів при РНК СРСР забезпечити прийом у період з 10 по 25 листопада 1940 р. 350 тис. осіб у ремісничі, залізничні училища, а також 250 тис. осіб. — «з числа міської і колгоспної молоді чоловічої статі» для навчання у школах фабрично-заводського навчання. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 25. — Ст.603.*

3 жовтня (четвер)

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про встановлення розмірів службових наділів шляховим обхідникам і сторожам залізничних шляхів, бакенщикам і працівникам лісової охорони». Ухвалено встановити такі розміри службових наділів на сім'ю: для шляхових обхідників і сторожів залізничних шляхів, лінійних працівників Наркомрічкфлоту — не

більше 0,15 га орної, присадибної землі та 1 га сінокошу для худоби; для лісників і об'їжчиків Головлісохорони при РНК СРСР, нарком лісі СРСР, а також всіх наркоматів, які мають ліси — не більше 0,25 га орної, присадибної землі та від 1 до 2 га лісового сінокошу для худоби; встановлювався порядок припинення права на користування земельними ділянками у разі звільнення працівників з місця роботи. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 27. — Ст.640.

3, 8. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про умови поставки товарів на експорт». Визначався порядок виділення, відвантаження, перевезення, зберігання, встановлення ціни товарів для експорту, містилися вимоги щодо якості товарів, стандартів тари, упаковки, маркіровки та ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 27. — Ст.636.

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про організацію обслуговування кіно трудящих Чернівецької та Аккерманської областей». ЦДАВОУ. — Ф.2. — Оп.7. — Од. зб. 225. — Арк.238-239; *Культурне будівництво в Українській РСР. 1928 — червень 1941.* — К., 1986. — С.414.

4 жовтня (п'ятниця)

1. Москва. 4-5 жовтня у Й.Сталіна відбулися наради з обговоренням нового стратегічного плану розгортання Збройних сил СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.279.

5 жовтня (субота)

4, 6. Москва. Головне управління трудових резервів при РНК СРСР видано наказ № 1 «Про підготовку до початку навчального року і про прийом міської і колгоспної молоді в ремісничі училища, залізничні училища і школи фабрично-заводського навчання». Визначався порядок вступу, навчання молоді у вищезазначених учбових закладах, затверджувався план розподілу учнівського контингенту по областях, краях, республіках, зокрема для Харківської області — 16900 осіб, Сталінської — 35810, Дніпропетровської — 15300, Київської — 11600, Миколаївської — 8 тис., Запорізької — 10730, Одеської — 7400, Полтавської — 2600, Житомирської — 2 тис., Вінницької — 1230, Кіровоградської — 800, Кам'янець-Подільської — 400, Львівської — 33, Ровенської — 150 осіб, Кримської АРСР — 4650 осіб. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 25. — Ст.604.

5. Харків. Червоноармійця 567-го легкого артилерійського полку Кулика І.Т. — члена євангелістської організації в м. Харкові — арештовано

за відмову прийняти військову присягу. Його справу передано до суду. *Російський державний військовий архів. — Ф.25900. — Оп.6. — Спр.296. — Арк. 89.*

7 жовтня (понеділок)

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про стан міських та районних архівів УРСР. *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 25. — Ст.183.*

9 жовтня (середа)

3, 4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про черговий призов колгоспної і міської молоді в ремісничі і залізничні училища і в школи фабрично-заводського навчання по областях, краях і республіках». Ухвалено, у відповідності з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 2 жовтня 1940 р. «Про державні трудові резерви СРСР», зобов'язати обласні, крайові виконкоми рад депутатів трудящих і РНК союзних республік призвати у період з 10 по 25 листопада 1940 р. для навчання у ФЗУ колгоспну і міську молодь чоловічої статі, зокрема в УРСР у Харківській області — 16900 осіб, Сталінській — 15810, Дніпропетровській — 15300, Ворошиловградській — 12300, Київській — 11600, Запорізькій — 10730, Миколаївській — 8 тис., Одеській — 7400, Полтавській — 5600, Кримській АРСР — 4650, Сумській — 4450, Чернігівській — 2700, Житомирській — 2000, Вінницькій — 1230, Кіровоградській — 800, Кам'янець-Подільській — 400, Львівській — 300, Ровенській — 150; пропонувалося відрядити з загальної кількості призваних на навчання до інших областей УРСР, зокрема з Чернігівської до Ворошиловградської області — 1700, з Полтавської до Сталінської — 3000, з Сумської до Сталінської — 2 тис. юнаків. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 28. — Ст.675.*

10 жовтня (четвер)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організацію в складі Державної планової комісії при РНК СРСР територіальних відділів». Ухвалено, на часткову зміну постанови РНК СРСР від 13 квітня 1940 р. «Про структуру Державної планової комісії при РНК СРСР» та в цілях поліпшення планування народного господарства, організувати при РНК СРСР наступні територіальні відділи: районів Далекого Сходу і Східного Сибіру; районів Укразу і Західного Сибіру; районів Середньої Азії і Казахстану; районів Закавказзя; районів Півдня; районів Центра; районів Південного Сходу; районів Півночі і Північного Заходу; районів Заходу (з секторами по Естонії, Латвії, Литві). *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 28. — Ст.674.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про премії імені професора Н.Є.Жуковського за кращі роботи по аеродинаміці». Ухвалено, у розви-

ток постанови РНК СРСР від 17 березня 1936 р. «Про увічнення пам'яті професора Н.Є.Жуковського» і від 10 жовтня 1939 р. «Про наукову спадщину професора Н.Є.Жуковського», встановити три щорічні премії імені професора Н.Є.Жуковського за кращі роботи по аеродинаміці: першу — у розмірі 20 тис. руб., другу — 15 тис. руб., третю — 10 тис. руб.; затверджувалося журі по присудженню щорічних премій у такому складі: академік С.А.Чаплигін (голова журі), І.В.Петров, Н.Є.Кочин (заступники голови), В.В.Голубев, Г.А.Знаменський, Ф.Г.Коробков, М.Д.Авербах, П.М.Стефановський, С.Н.Шишкін, Б.Н.Юр'єв. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 28. — Ст.681.*

8. Данія звернулася до СРСР з проханням врахувати її економічні інтереси у Прибалтиці. *Мельтюхов М.И.Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.169.*

8. Москва. ТАРС заперечив повідомлення про те, що СРСР висунув Німеччині вимогу про передачу СРСР колишніх польських областей, які відійшли до Німеччини. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.279.*

3. Київ. З Київського суднобудівного заводу «Ленінська кузня» відправилося у перший рейс побудоване на заводі морське судно «Ангара». Корабель, піднятий на спеціальні понтони, направився по Дніпру в море на буксирі пароплава «Менжинський». Під час проходження каравану під мостами понтони в міру потреби затоплюватимуться. «Ангара» — перше морське судно, збудоване на заводі річкового суднобудування. Проводка морського судна по Дніпру здійснюватиметься вперше. Невдовзі планується випуск ще одного морського судна. *Комуніст. — 1940. — 17 жовтня.*

11 жовтня (п'ятниця)

1, 8. Підписана угода між СРСР і Фінляндією з визначенням кордонів демілітаризованої зони Фінляндії; встановлене право радянської сторони контролювати режим Аландських островів. *Мельтюхов М.И.Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения). — М., 2000. — С.171.*

3. Москва. ЦК ВКП(б) і РНК СРСР видали постанову про переведення лав вугільних шахт Донбасу на двозмінну роботу по видобутку вугілля і одну ремонтну зміну. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.434.*

3, 4. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про використання шкільних будинків не за призначенням». Констатувалося, що

поряд з успіхами у шкільному будівництві (протягом 1936-1939 р. побудовано 13727 нових шкільних будинків на 3714220 учнівських міст), існує практика нецільового використання новобудов, внаслідок чого робота у значній кількості шкіл проходить у дві-три зміни; пропонувалося РНК союзних і автономних республік, обласним виконкомам забезпечити звільнення до 1 листопада 1940 р. усіх шкільних будинків і передати їх для цільового використання; містилася заборона передавання шкільних будинків на народних для використання не за прямим призначенням без спеціального дозволу РНК СРСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 28. — Ст.670.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про надання дружинам військовослужбовців права уходу з підприємств і установ у випадку переводу їх чоловіків в іншу місцевість». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 28. — Ст.680.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про викладання німецької, англійської і французької мов у середніх і вищих школах». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 26. — Ст.192.*

1,2 Харків. У політдонесенні з Харківського гарнізону про настрої військовослужбовців відносно Указу президії Верховної ради про державні трудові резерви резерви СРСР та постанову РНК про встановлення платного навчання в старших класах 8-10 середніх шкіл і у вузах і про зміну порядку призначення стипендії поряд із схваленням були зафіксовані чисельні негативи висловлювання. Серед типових висловлювань були такі: «Тепер робітника уярмлено від самих малих років»; «Робітникам закрито шлях до середніх і вищих учбових закладів»; «Колгоспник не може навчатись»; «Вчитися тепер будуть лише «мамії»; «Чим краще за мене син генерал-майора? Що він буде вчитися, а я ні»; «Введення платного навчання для мене великий удар і мені не доведеться більше вчитися»; «Треба змінювати конституцію СРСР — там сказано про безплатне навчання, а тепер воно платне». Викликало роздратування й те, що влада пояснювала встановлення платної освіти «зрослим добробутом трудящих...»: «Народ живе бідно, — зазначав один червоноармієць, — а постанову РНК вказує на зворотне, введення платного навчання віджахне багато молоді від шкіл і інститутів». Закон про платну освіту деякі червоноармійці називали «кріпосним правом для селян, робітників і службовців», а створення трудових резервів порівнювали з концтаборами у Німеччині. *Російський державний військовий архів. — Ф.25900. — Оп.6. — Спр.297. — Арк. 537-53; Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.126-127.*

12 жовтня (субота)

3, 6. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про нарахування премій-надвишок трактористам радгоспів Нарком радгоспів

СРСР за виконання встановлених завдань по оранці зябу в 1940 р.». Містилося зобов'язання директорам радгоспів нарахувати трактористам, які виконали встановлене сезонне завдання, надвишок у розмірі 20%, а тим, хто перевиконав планове завдання — 30 % до заробітку. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 28. — Ст.672.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про затвердження наказу Всесоюзного комітету у справах вищої школи «Про заходи по виконанню постанови Раднаркому СРСР про встановлення платності навчання у вищих учбових закладах і про зміну порядку призначення стипендій студентам». Ухвалено затвердити вищезазначений наказ, окремими пунктами якого на дирекцію вузів покладалися строгий контроль за оплатою навчання та відрахування з числа студентів тих, хто не вніс плату в установлені строки; пропонувалося нараховувати стипендію студентам, які склали дві третини іспитів на «відмінно», а решту на «добре». Містилася також настанова поширити на технікуми, педагогічні училища, сільськогосподарські медичні школи та інші середні спеціальні учбові заклади дозвіл на вільне відвідування студентами навчальних занять з деяких дисциплін (не більше однієї третини передбачених програмою) з обов'язковим виконанням практичних робіт і здачею всіх іспитів у встановлені навчальним планом строки. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 28. — Ст.676.*

14 жовтня (понеділок)

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про Державне видавництво політичної літератури при Раді Народних Комісарів УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1940. — № 25. — Ст.185.*

15 жовтня (вівторок)

1, 3. Москва. РНК СРСР затвердив Положення про Народний комісаріат державного контролю Союзу РСР. Наголошувалося на тому, що створений у відповідності з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 6 вересня 1940 р. наркомат є союзно-республіканським народним комісаріатом; визначалися його структура, порядок роботи та завдання у царині «найсуворішого контролю над обліком і витраченням державних коштів і матеріальних цінностей, які знаходяться в розпорядженні державних, кооперативних і інших громадських організацій, установ і підприємств, а також перевірки виконання рішень уряду СРСР». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 28. — Ст.673.*

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про службові наділи лінійним працівникам автогужових доріг Гушосдору НКВС СРСР». Ухвалено поширити дію постанови РНК СРСР від 3 жовтня 1940 р. «Про встановлення розмірів службових наділів шляховим обходчикам і сторо-

жам залізничних шляхів, бакенщикам і робітникам лісової охорони» на лінійних працівників служби ремонту і утримання автогужових доріг (ремонтерів, мостових сторожів та ін.). премії імені професора Н.Є.Жуковського за кращі роботи по аеродинаміці». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 28. — Ст.682.

4. Чернівці. Почалося навчання в українському педагогічному інституті. Аудиторії трьох факультетів — української мови, історичного і фізико-математичного заповнили біля 300 студентів — місцева молодь, а також юнаки і дівчата з сусідніх областей — Кам'янець-Подільської, Житомирської, Вінницької та ін. *Комуніст.* — 1940. — 17 жовтня.

1. Київська особлива військова округа. Вчинено збройний напад на заступника командуючого КОВО генерала Іванова. Червоноармієць 593-го стрілецького полку 131-ї стрілецької дивізії Цурканівський В.П. пострілом з рушниці вбив під ним кобилу, проте самого генерала поранено не було. На слідстві було з'ясовано, що Цурканівський з метою помститися радянській владі мав наміри вбити командуючого округом генерала армії Г. Жукова, проте переплутав його з іншим огрядним генералом — Івановим. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).* — с.150.

4, 7. Ленінград. Народилась Марченко Ніна Яківна — український живописець, засл. художник Української РСР (1976). Автор творів: «Повернене дитинство» (1965), «Народні майстри» (1972-1975), «Мир. Кінець війни» (1975-1976), «Пам'ять» (1985), «Посвячені яблука» (1987), «Чекала мати сина» (1988), «Нове життя» (1992), «Теплий вечір» (1994), «Бабусин хліб» (1995) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.).* — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.400.

16 жовтня (середа)

1, 8. Завершено демаркацію кордонів між СРСР і Фінляндією відповідно до підписаного 29 квітня радянсько-фінського протоколу. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.170.

1. Чернігів. Чернігівський міськом КП(У) організував університет марксизму-ленінізму з факультетами — історії ВКП(б), історії народів СРСР, політекономії. Університет розрахований на партійний, радянський, комсомольський, профспілковий активи та інтелігенцію міста. Тривалість навчання — один рік. Початок занять 20 жовтня. *Комуніст.* — 1940. — 17 жовтня.

4. Київ. Раднарком УРСР спеціальною постановою зобов'язав Наркомос УРСР до 1941-1942 навчального року в усіх середніх школах запровадити з 5 класу викладання однієї з іноземних мов (німецької, англійської, французької). З 1941-1942 року викладання іноземної мови буде запроваджене з 3-го класу у п'яти середніх школах Києва і п'яти середніх школах Харкова. Щоб забезпечити середні школи і вищі навчальні

заклади України кадрами викладачів іноземних мов, в 1940 році в педагогічних і вчительських інститутах вивчатимуть іноземні мови 1.115 осіб, в 1941 — 1.200, і у 1942 — 1200 осіб. При педагогічних інститутах організуються також дворічні курси іноземних мов (німецької, англійської, французької), які випускатимуть викладачів для 5-7 класів середніх шкіл. В 1940 р. цими курсами буде охоплено 810 осіб, в 1941 — 1000 і в 1942 — 1200 осіб. *Комуніст. — 1940. — 17 жовтня.*

9. Київ. Київський обласний суд у складі головуєчого Туманова і членів суду Кашеєвої і Бакші почав слухання справи банди злочинців обвинувачених у груповому зґвалтуванні гр. С. і систематичному хуліганстві. На лаві підсудних 10 чоловік: Юхновський Б.С. (він же Євтухов А.Н.), Шпектор К.Д., Ляпін І.А., Візерський В.К., Трегуб І.Я., Подлужняк К.Ф., Пожлужняк М.Ф., Хмелевський В.В., Малькевич А.Л., Савченко А.І., Найстаршому з них 21 рік, наймолодшому — 16 років. Більшість з них вже притягалася до кримінальних злочинів. Злочинці тероризували населення Кагановичського району. 8 липня на території Володимирського базару група обвинувачених, озброєних ножами, напали на гр. С., що поверталася з роботи. Завдавши їй шість ножових поранень і затягнувши у двір школи №56, бандити зґвалтували її. Всі підсудні за винятком Хмелевського винними себе не визнали. *Комуніст. — 1940. — 17 жовтня.*

4. Київ. У Київському державному ордену Леніна академічному театрі опери і балету ім. Т.Г.Шевченко відбулася прем'єра опери Римського-Корсакова «Ніч перед Різдвом». Диригент — засл. арт. УРСР В.І.Піралов, художник — Б.Р.Ердман, режисер-постановник — засл. арт. УРСР В.Д.Манзій. У ролях: народний артист УРСР М.І.Донець, народна артистка УРСР З.Гайдай та ін. *Комуніст. — 1940. — 18 жовтня.*

17 жовтня (четвер)

1, 8. Москва. Й. фон Ріббентроп вручив листа Й.Сталіну з запрошенням В.М.Молотову прибути з візитом до Берліну. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.279.*

1. Карело-Фінська РСР. У Кякісальмський (Кексгольмський) район республіки виїхав у повному складі (50 сімей) колгосп «Червоний партизан», Холминського району Чернігівської області. Виїхав він з усім господарством: хлібом, насінними фондами, худобою і кормом для неї на зиму, інвентарем і т.п. Недавно на переселення з України виїхали ще три колгоспи: колгосп імені Челюскінців Лохвицького району Полтавської області (у Карело-Фінську РСР), колгосп «Червоний кооператор» Петрівського району Харківської області (в Примор'я), колгосп «Кримський бугор» Грем'ячського району Чернігівської області (в Ново-Сибірську об-

ласть). В Алтай і Примор'я, Якутію і Челябінськ, Омськ і Хабаровськ та інші краї багаті родючими землями виїхали в цьому році з малоземельних районів України кілька десятків колгоспних сімей. Серед переселенців біля 10 тис. спеціалістів сільського господарства — трактористи, комбайнери, тваринники, рільники, бригадири, теслярі і ковалі. *Комуніст*. — 1940. — 18 жовтня.

18 жовтня (п'ятниця)

3. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про неправильний облік в наркомземі СРСР урожайності зерна, картоплі і буряків». Ухвалено скасувати існуючу практику п'ятиденного обліку урожаю «як неправильний і такий, що перекручує дійсне становище справ з урожайністю в колгоспах»; містилася заборона місцевим партійним, радянським і земельним органам користуватися вищезазначеними даними наркомзему СРСР у визначенні урожайності по колгоспах, районах, областях, краях і республіках; пропонувалося визначати урожайність тільки органами ЦУНГО, а для виконання зобов'язань по натуроплаті — уповноваженими Наркомзагу у порядку віднесення районів по розряду урожайності. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик*. — 1940. — № 28. — Ст.671.

19 жовтня (субота)

1, 8. Москва. ТАРС заперечив повідомлення про проведення конференції чотирьох держав (СРСР, Японії, Німеччини, Італії). *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая*. — М., 1998. — С.279.

1, 3. Москва. Президія Верховної Ради СРСР видала указ про порядок обов'язкового переводу інженерів, техніків, майстрів та кваліфікованих робітників з одних підприємств та установ до інших. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая*. — М., 1998. — С.279.

4. Пішов з життя український мистецтвознавець Адольф Густав Артурович (1901 р.н.). З 1926 р. працював у Всеукраїнському історичному музеї ім. Т.Г. Шевченко. Автор розвідок з питань українського образотворчого мистецтва: «Сучасні українські скульптури», а також про творчість А.Бурденко. М.Епштейна, М.Гельмана (усі роботи вийшли в 1930),

М.Пимоненка (1938), В. Заузе (1939). *Мистецтво України: Біографічний довідник* / А.В. Кудрицький (ред.). — К. : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.10.

5. Генеральна губернія. Холм (Данилова гірка). Митрополіт Діонисій виконав у супроводі єпископа Саватія з Праги та єпископа Тимофія Шрєтера врочистий акт хіротонії архимандрита Іларіона (І.Огієнка) на архієпископа. На церемонії були присутні тисячі вірних. *Кубійович В. Українці в Генеральній губернії. 1939-1941. Історія українського центрального комітету.* — Чикаго: Видавництво Миколи Денесюка, 1975. — С.311-312.

21 жовтня (понеділок)

1, 8. Москва. Й.Сталін відповів Й.фон Ріббентропу згодою на візит В.Молотова до Берліну. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.279.

23 жовтня (середа)

1,4, 7. Москва. Газета «Правда» вмістила на своїх шпальтах рецензію на повість Докії Гуменної «Вірус» (А.Фарбер «Лживая повесть»). «Марксистської» критики було піддано роботу української авторки, яка на матеріалах одного з обласних відділів охорони здоров'я сатирично викрила бюрократичні форми радянського керівного апарату. *Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст. У 3-х кн. Кн. 2.* — Київ: Рось, 1994. С.448-449.

24 жовтня (четвер)

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про самовільне зниження Колегією Наркомрадгоспів СРСР державного плану хлібоздачі». Констатувалося самовільне скорочення Колегією державного плану хлібоздачі на 405227 тонн (замість встановленого планом 603436 тонн — 198209 тонн) шляхом зорієнтування головні управління, трести і радгоспи не на виконання державного плану хлібоздачі, а на здавання «лишку хліба, що є у радгоспах»; оголошувалася догана Народному комісару зернових і тваринницьких радгоспів СРСР П.П.Лобанову, членам Колегії І.П.Панкову, В.П.Стольпніку, Г.І.Єлізарову, П.І.Фоміну, заступнику начальника Головного управління зернорадгоспів Сходу Н.Л.Тураєву; містилося попередження про передачі справи до суду у разі повторного порушення існуючого законодавства. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 29. — Ст.703.

25 жовтня (п'ятниця)

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про застосування праці жінок на підземних роботах в гірничо-видобувальній промисловості». Містився дозвіл наркоматам і відомствам, «у зв'язку з ростом механізації і поліпшення техніки безпеки на підземних роботах в гірничо-видобувальній промисловості» залучати жінок до праці у всіх галузях гірничо-видобувальної промисловості, за виключенням таких професій: забійник (крім видобутку пісків і глин), наваловідбійників, крипильщиків, бурильників ручними перфораторами (бурильними молотками), лісоставників (лісогонів) на крутих шахтах і вибоховиків (запальників) у вертикальних виробках. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 30. — Ст.730.

4. Львів. 25-29 жовтня відбулася наукова конференція, присвячена вивченню типографської техніки і деяким моментам її історії, найближче пов'язаним з культурним розвитком України (500-річчя книгодрукування). У конференції брали участь співробітники московських і лєнінградських бібліотек. Учасники заслухали і обговорили більше 17 доповідей російською, українською та польською мовами з історії книгодрукування. Працювала книжкова виставка, де були представлені рукописні книги середніх віків, давні друковані книги, видані Гутенбергом, інкунабули польського друку (друковані книги ХУ ст.), першодруки західних областей України і Білорусії. *Историк-марксист.* — 1941. — Т.1. — С.100-109; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева.* — М., 1971. — С.224.

26 жовтня (субота)

1, 4. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видано постанову «Про проведення вечора, присвяченого 85-річчю з дня смерті Адама Міцкевича». *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов.* — М., 2002. — С.461.

28 жовтня (понеділок)

1, 8. Розпочалося вторгнення італійських військ до Греції. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.279.

1, 8. Почала працювати відновлена єдина Дунайська комісія у складі представників СРСР, Італії, Німеччини, Румунії, Болгарії, Угорщини, Югославії, Словаччини (без участі Англії). *1941 год. В 2-х книгах. Соста-*

вители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.279.

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про збереження в льотних і технічних училищах і вузах Головного управління цивільного повітряного флоту при Рад наркомі СРСР безплатності навчання, дотації на харчування і обмундирування та попереднього порядку призначення стипендій учням». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 29. — Ст.699.

29 жовтня (вівторок)

1, 4. Москва. Секретаріат ЦК ВКП(б) видав постанову «Про збірку віршів А.Ахматової «Из шести книг»». Містилася критика «грубої помилки» працівників видавництва «Советский писатель» та політредактора Головліта, які припустили видання «ідеологічно шкідливих, релігійно містичних віршів Ахматової»; пропонувалося з користування книги А.Ахматової вилучити. *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953 гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов.* — М., 2002. — С.462.

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про всесоюзний перепис худоби і птиці на 1 січня 1941 р.» Містилося доручення ЦУНГО Держплану СРСР щодо проведення у період з 1 по 8 січня 1941 р. перепису худоби і птиці станом на 1 січня 1941 р. у сільських і міських місцевостях СРСР, у тому числі в УРСР. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 29. — Ст.705.

1. На бюро обкому Запорізької області було обговорено рішення ЦК ВКП(б) від 3 вересня 1940 р. «Про вивчення партійними і радянськими працівниками в союзних і автономних республіках мов відповідних союзних чи автономних республік». Бюро Запорізького обкому КП(б)У запропонувало райкомам і обкомам партії зобов'язати радянських і партійних працівників області вивчати українську мову. *Державний архів Запорізької області.* — Ф.102. — Оп.1. — Спр. 549. — Арк. 23-24.

31 жовтня (четвер)

1. Москва. РНК СРСР затвердив «Положення про знак «Заслужений працівник НКВС». Згідно «Положення», знак запроваджувався для нагородження «особового складу органів і військ НКВС за заслуги в справі керівництва або безпосереднього виконання роботи по охороні державної безпеки Союзу РСР»; встановлювалися переважне право нагородже-

них на отримання житлової площі у будинках НКВС, а також можливість позбавлення знака «Заслужений працівник НКВС» за «вчинки, що порочать звання чекіста». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 30. — Ст.741.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про сітку медичних науково-дослідних інститутів». Затверджувалася мережа у кількості 213 союзних, республіканських, обласних медичних інститутів, у тому числі по УРСР і Кримській АРСР: бактеріологічні — республіканські: Інститут епідеміології і мікробіології імені Мечнікова (м.Харків), Інститут епідеміології і мікробіології (Київ); міжобласні: Інститут епідеміології і мікробіології в Одесі, Чернігові, Сімферополі (Кримська АРСР); туберкульозні — республіканські: Туберкульозний інститут (Київ); міжобласні: Туберкульозні інститути у Харкові, Одесі; шкіряно-венерологічні — республіканські: Шкіряно-венерологічний інститут (Харків); міжобласні: Шкіряно-венерологічний інститут (Одеса); нейро-хірургічні — обласні: Нейрохірургічний інститут (Київ, на базі психоневрологічного інституту); стоматологічні — республіканські: Стоматологічний інститут (Одеса); вуха, горла і носа — республіканські: Інститут вуха, горла і носа (Харків); хіміко-фармацевтичні — республіканські: Хіміко-фармацевтичний інститут (Харків); малярії і медичної паразитології — республіканські: Інститут малярії і медичної паразитології імені проф. Рубашкіна (Харків); переливання крові — республіканські: Інститут переливання крові (Харків); міські: Інститут переливання крові (Київ); травматології і ортопедії — республіканські: Інститути травматології і ортопедії у Києві, Харкові; курортології — республіканські: Інститут кліматотерапії (Ялта), Інститут курортології і бальнеології (Одеса); онкологічні і рентгено-радіологічні — республіканські: Рентгено-радіологічний інститут (Харків); міжобласні — Рентгено-радіологічний інститут (Київ); охорони здоров'я материнства і дитинства — республіканські: Інститут охорони материнства і дитинства (Київ); міжобласні: Інститут охорони материнства і дитинства імені Крупської (Харків), Інститут охорони материнства і дитинства (м.Сталіно); очних захворювань — республіканські: Експериментальний інститут очних хвороб (Одеса), Український інститут очних хвороб імені Гіршмана (Харків); ендокринологічні — республіканські: Інститут експериментальної ендокринології (Харків); психоневрологічні — республіканські: Психоневрологічний інститут; обласні — Психоневрологічний інститут (Одеса); експериментальної медицини — республіканські: Інститут експериментальної біології і патології (Київ), Інститут експериментальної медицини (Харків); харчування — республіканські: Інститут харчування (Одеса); областні — Інститут харчування (Київ); гігієни праці і профзахворювань — республіканські: Інститут гігієни праці і профзахворювань (Харків); областні: Інститути гігієни і профзахворювань у Києві, Дніпропетровську, Сталіно; комінальної гігієни — республіканські:

Інститут комунальної гігієни; санітарно-хімічні: республіканські: Санітарно-хімічний інститут (Харків); обласні: Санітарно-хімічний інститут (Київ). *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 29. — Ст.709.

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про збереження для слухачів військових факультетів вищих учбових закладів безплатності навчання, а також раніш існуючого порядку забезпечення їх грошовим довольством і обмундируванням». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 29. — Ст.700.

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про зберігання в національних театральних і музикальних студіях і національних групах хореографічних училищ мм.Москви і Ленінграда безплатності навчання і раніш існуючого порядку матеріального забезпечення учнів». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 29. — Ст.701.

Жовтень

1, 8. Фінляндія запропонувала Швеції обговорити питання про союз, котрий був би потенційно направлений проти СРСР і проти Німеччини. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.172.

4. Київ. Київська кіностудія прийняла до постановки комедію драматурга О.Корнійчука «В степах України» (режисер І.П.Кавалеридзе); почалася режисерська розробка сценарію фільму «Олекса Довбуш» (автор сценарію — поет Любомир Дмитерко, режисери фільму — народний артист УРСР А.М.Бучма і Н.П.Красій); до 23-х роковин Великої Жовтневої соціалістичної революції кіностудія закінчуються зйомки двох художніх фільмів: «Академіки» (сценарій Сташева, режисер Лебедев Шмітгоф) та «П'ятий океан» (сценарій Спешнева і Філімонова, режисер Анненський). *Комуніст.* — 1940. — 17 жовтня.

5. Генеральна губернія. Підляшшя. В Яблочинському монастирі на початку жовтня відбувся акт постриження проф. І.Огієнка в ченці, виконаний в присутності митрополита Діонісія. Новий монах прийняв ім'я Іларіона. За кілька днів Іларіон став ієродияконом, ієромонахом і остаточно архимандритом. *Кубійович В. Українці в генеральній губернії. 1939-1941. Історія українського центрального комітету.* — Чикаго: Видавництво Миколи Денесюка, 1975. — С.311.

1. Приволзький військовий округ. Органи НКВС повідомили про арешт за «поширення контрреволюційних чуток про голод на Україні» військовослужбовця Симкіна Тув'я Боруховича, який прибув із відпуски з Української РСР. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).* — С.147.

1 листопада (п'ятниця)

1. Чернівці. Почалася паспортизація населення області. *Комуніст.* — 1940. — 18 жовтня.

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про розміри плати за навчання у вечірніх вищих і середніх учбових закладах і 8-10 класах середніх шкіл дорослих». Встановлено порядок стягнення плати за навчання у вищезазначених навчальних закладах у половинному розмірі плати, визначеної для відповідних учбових закладів постановою РНК СРСР від 2 жовтня 1940 р. «Про встановлення платності навчання в старших класах середніх шкіл і у вищих учбових закладах СРСР і про зміну порядку призначення стипендій». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 29. — Ст.698.

2 листопада (субота)

1, 8. Москва. СРСР відхилив протест Англії з приводу її виключення зі складу нової Дунайської комісії. 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина.* / *Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.328.

1. СРСР. Запроваджено нові знаки відзнаки рядового і молодшого начскладу Червоної армії. 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина.* / *Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.328.

4 листопада (понеділок)

1, 8. А.Гітлер ухвалив рішення про підтримку італійських військ, які вторглися у Грецію. 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина.* / *Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая.* — М., 1998. — С.328.

5 листопада (вівторок)

1. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову «Про дні відпочинку, що збігаються з святковими днями 7 або 8 листопада». Ухвалено не надавати трудящим інший вихідний день у разі, якщо день щотижневого відпочинку співпадає з святковими днями 7-8 листопада. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 30. — Ст.764.

3, 6. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову «Про порядок кредитування підприємств та організацій підсобних господарств городньо-овочевого і тваринницького напрямку». Ухвалено, на виконання постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 7 вересня 1940 р. «Про організацію підсобних господарств городньо-овочевого і тваринницького напрямку на підприємствах в містах і сільській місцевості», провести через Сільгоспбанк у четвертому кварталі 1940 р. кредитування підприємств у межах 150 млн. руб. для організації підсобних господарств; визначалися конкретні цілі кредитування підприємств союзного, республіканського і місцевого підпорядкування: придбання продуктивної і робочої худоби і птиці; будівництво скотних дворів, телятників, свинарників, парників, овочесховищ, інших виробничих приміщень. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 30. — Ст.763.*

6 листопада (середа)

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про включення в саписок професій з шкідливими умовами праці тонмейстерів (радіофонників) радіомовлення і звукозапису». Ухвалено включити у список професій з шкідливими умовами праці, затверджений постановою РНК СРСР від 1 липня 1940 р., тонмейстерів (радіофонників) радіомовлення і звукозапису і встановити для них шестигодинний робочий день. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 30. — Ст.731.*

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організацію спеціальних середніх шкіл військово-повітряних сил». Ухвалено організувати і системі народних комісаріатів освіти РРФСР, УРСР, БРСР, Грузинської РСР, Вірменської РСР 20 спеціальних середніх шкіл військово-повітряних сил (в складі 8, 9, 10 класів), зокрема в УРСР — у Києві, Ворошиловграді, Харкові, Дніпропетровську, Одесі; встановлювалася загальна кількість учнів у всіх трьох класах кожної спеціальної середньої школи — 500 осіб; затверджувалося Положення про спеціальні середні школи військово-повітряних сил; пропонувалося НКО союзних республік, у тому числі УРСР провести прийом до таких шкіл до 1 січня 1941 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 30. — Ст.728.*

9 листопада (субота)

4. Свердловськ (тепер Єкатеринбург) народилась Зінкевич Олена Олексіївна — український музикознавець, доктор мистецтвознавства (1988) З 1970 р. викладала у Київській консерваторії, професор (1990). Автор праць: «Георгій Майборода» (1973.), «Якби Чехов був музикою» (1980), «Українська радянська музика. Учебний посібник для вузів» (1990), «Чайковський і Україна» (1991), обидва останні у співавторстві. Автор робіт про творчість А.Рубінштейна, Б.Лятошиського, Є.Станко-

вича, В.Сільвестрова; з проблем сучасної музики, постмодерну. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.263-264.*

10 листопада (неділя)

1, 8. СРСР. Радянська преса оприлюднила відомості про підготовку візиту В.Молотова до Берліна. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.*

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про встановлення на території Союзу РСР тарифів за прокат наукових і навчально-технічних кінокартин». Ухвалено при збереженні безплатного показу наукових і науково-технічних кінокартин у навчальних цілях та в цілях техпропаганди, встановити тариф за прокат таких кінокартин: у вузах, технікумах, науково-дослідних інститутах, на курсах підготовки і перепідготовки кадрів — 1 руб. в день за кожен частину кінокартини; у початкових, неповних середніх, середніх школах, в школах дорослих, ФЗН, ФЗУ, ремісничих і залізничних училищах — по 50 коп. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 30. — Ст.735.*

12 листопада (вівторок)

1, 8. Берлін. 12-14 листопада відбулися переговори В.Молотова з А.Гітлером і Й. Фон Ріббентропом. Радянський представник також зустрічався з Г.Герингом, Р.Гессом. Радянська преса повідомила, що «обмін думками протікав в атмосфері взаємної довіри та встановив взаємне розуміння у всіх важливих питаннях, які цікавлять СРСР і Німеччину». *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.*

1, 8. Берлін. А.Гітлер підписав директиву № 18, в якій містився наказ готувати операцію проти СРСР «незалежно від результатів» переговорів з В.Молотовим. *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про відрахування на поповнення невідимих фондів колгоспів західних областей УРСР». Ухвалено задовольнити прохання РНК УРСР щодо відрахування на поповнення неподільних фондів колгоспів у Волинській, Дрогобицькій, Ровенській, Станіславській, Тернопільській, Чернівецькій і Аккерманській областях у розмірі не менше 7 і не більше 10% від грошових доходів артілей. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 30. — Ст.738.

6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про доповнення постанови Рад наркому СРСР від 16 липня 1940 р. «Про пенсії військовослужбовцям рядового і молодшого начальницького складу строкової служби і їх сім'ям». Ухвалено доповнити постанову положенням про прирівняння колишніх військовослужбовців, що працювали до призову на військову службу членами артілей промислової кооперації і кооперації інвалідів, а також членів їхніх сімей прирівняти щодо розміру пенсій до тих, хто працював до призову на військову службу робітниками чи службовцями. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 30. — Ст.729.

13 листопада (середа)

1,7. Радимо. Член Українського центрального комітету М.Демкович-Добрянський написав листа М.Антоновичу про український націоналізм і боротьбу в середовищі ОУН між прихильниками А.Мельника і С.Бандери. «Націоналісти зробили з політичної організації секту, а з кількох засад свого «світогляду» — догму. — Зазначав він. — І хто не визнає тих догм, це поганник, еретик, засуджений на знищення, бо не має право жити між людьми вибраної віри. Ані з одними, ані з другими дискусія безплідна, а порозуміння немислиме... На верхи нашого національного життя в останніх десятиліттях вийшла верства людей, яки репрезентували собою тип людини з черні, людини, яка органічно не в силі видити і розуміти процеси громадського життя з гори... В самій суті нема різниці між роками 1914-1919 і 1939-1940, хоч треба признати, що «провідна верства» з 1914-1919 була багато культурніша і розумна, ніж наша сучасна. Бо культурне середовище Австрії було зовсім інше, як атмосфера галицьких загумінків з 1930 і слідуючих років та атмосфера різних Варшав. Отже це світосприймання черні тяжить зловіщою рукою над табором українського націоналізму й до сьогодні і через це здається... постигне його катастрофа. А може ця катастрофа вже прийшла, бо та македонська боротьба, яка тепер ведеться в таборі ОУН між поклонниками Мельника і Бандери, не має собі рівної в нашій історії. Це страшна пляма, жакхливе пятно! Коби боги безсмертні помогли їй якнайскоріше змити! Психологія черні в людей, що широкими ліктями пхаються у верхи і туди дістають, закриває їм очі перед дійсністю. А вони своїм тупетом і безличністю не дозволяють на ніякий самостійний осуд і тверезу думку в других... *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.629-630.

14 листопада (четвер)

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про підготовку спеціалістів з вищою освітою для гірничої промисловості». Констатувалися крупні не-доліки у справі забезпечення гірничо-видобувальних підприємств висококваліфікованими кадрами; містилися настанови на запровадження у 1940/1941 р. в гірничих інститутах країни нових інженерських спеціальностей — «розробка вугільних родовищ», «розробка рудних і розсіпних родовищ», «шахтне будівництво», «підземна газифікація вугілля» та ін; встановлювався щорічний контингент прийому на гірничі спеціальності у кількості 3750-4 тис. осіб та ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 30. — Ст.727.*

15 листопада (п'ятниця)

3. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову «Про встановлення норм витрати бензину для легкових автомашин». Ухвалено, «в цілях економії і наведення порядку у витрачанні автобензину», встановити з 1 грудня 1940 р. наступні місячні норми витрати авто бензину на одну легкову машину: ЗІС-101 — 44 літрів для першої і 300 л. для другої груп; ГАЗ-М-1 — відповідно 200 і 150 л., ГАЗ-А — відповідно 150 і 100 л. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 30. — Ст.761.*

16 листопада (субота)

1, 8. Москва. ТАРС заперечив повідомлення про те, що Японія запропонувала СРСР «всю або частину Британської Індії, якщо СРСР прилучиться до коаліції трьох держав». *1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрин. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.*

4. Київ. РНК УРСР видав постанову «Про поліпшення роботи політосвітніх установ УРСР». *Збірник постанов і розпоряджень уряду УРСР. — 1941. — № 2. — Ст.10.*

18 листопада (понеділок)

3. Москва. Економічна рада при РНК СРСР видала постанову «Про технічні норми витрати автобензину і смазочних матеріалів для автотранспорту». Ухвалено скасувати як завищені технічні норми витрати автобензину і смазочних матеріалів для автотранспорту, передбачені постановою Економради РРСФР від 26 вересня 1936 р.; запровадити подані Наркоматом автомобільного транспорту РСФРР, як обов'язкові для організацій і відомств усіх союзних республік, наступні нові норми витрати бензину для автомобілів: ГАЗ-А — 12 л. бензину на 100 км. пробігу;

ГАЗ — М-1 — 14, 5 л.; ЗІС-101 — 25,5 л.; ГАЗ — А-А — 20,5 л.; АМО-3 і 4 — 34,0 л.; ЗІС-5 і 8 — 34,0 л.; ЗІС-16 — 37,0 л.; ЯГ-3 — 43,0 л.; ЯГ-4 і 6 — 43,5 л.; Я-5 — 47,0 л.; ГАЗ — С-1 — 21,0 л.; ЯС-3 — 45,5 л. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 30. — Ст.762.*

19 листопада (вівторок)

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про включення в список професій з шкідливими умовами праці робітників пресовщиків і кристалізаторщиків навталіну фенольного заводу Наркомчормету». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.767.*

4. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову «Про академії наркоматів». Констатувався негативний досвід підготовки в наркоматах спеціалістів з вищою освітою; ухвалено припинити діяльність з 1 січня 1941 р. академії наркоматів, у тому числі на терені УРСР Всесоюзну промакадемію чорної металургії імені Й.В.Сталіна Наркомчормету (м.Харків) Українську академію соціалістичного землеробства Наркомзему СРСР (м.Харків), Українську академію радянської торгівлі Наркомторгу СРСР (м.Київ); надати можливість студентам останнього курсу академії завершити до 1 липня 1941 р. курс навчання за програмами академії, інших студентів — зарахувати до вузів і технікумів для продовження освіти на загальних підставах або відрядити на роботу; утворити Всесоюзну школу техніків для навчання найбільш здібних майстрів та начальників цехів і практиків, які проявили себе на виробництві, розпочавши в ній заняття з 1 березня 1941 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.765.*

20 листопада (середа)

1, 4. Москва. РНК СРСР затвердив «Положення про порядок призначення стипендій імені товариша Молотова В.М. учням вищих навчальних закладів». Встановлено порядок виплати стипендії з 1 липня 1940 р. найбільш видатним студентам-відмінникам. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.770.*

6, 9. Москва. РНК СРСР затвердив наказ Всесоюзного комітету у справах фізкультури і спорту при Раднаркомі СРСР «Про заходи в зв'язку з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р.» Встановлювалася тривалість робочого дня у 8 годин для основної маси працівників фізичної культури, і 7 годин — для інструкторів фізичної культури і тренерів по окремих видах спорту, які знаходилися в штаті добровільних спортивних товариств, профспілкових організацій, клубів, будинків і парків культури, палаців піонерів і колективів фізичної культури. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.771.*

8. Відбулося приєднання Угорщини до «пакту трьох». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. /Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.

21 листопада (четвер)

6. У червоному кутку станції Київ-Пасажирський лінійний суд Південно-Західної залізниці почав слухати справу групи квиткових касирів Київського вокзалу, обвинувачених у крупних зловживаннях. На лаві підсудних 11 осіб. Літом 1940 р. група касирів очолюваних начальником бюро доручень Київського вокзалу Щербиною і завідуючим квитковими касами Гальчевським систематично незаконно продавала через бюро доручень залізничні квитки. Суми, що вносилися за послуги бюро, привласнювалися. Тільки за два місяці злочинці розікрали понад 10 тис. крб., що належали державним організаціям. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 22 листопада.

1. Київська особлива військова округа. Воєнний трибунал округу розглянув справу червоноармійця В.П.Цурканівського, якого було звинувачено у замаху 15 жовтня 1940 р. на командуючого округом генерала армії Г.Жукова. Червоноармійця було присуджено до розстрілу, а його друга — червоноармійця Яновського, який знав про замах, але не повідомив комундування, присуджено до 5 років таборів із враженням у політичних правах на 3 роки. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.)*. — с.150.

22 листопада (п'ятниця)

1. УРСР. В республіці пройшли заходи по відзначенню 20-річчя «ліквідації петлюрівщини». В Кам'янці-Подільському, де біля річки Збруч відбулися останні бої між загонами Директорії УНР і радянськими військами на чолі з Котовським, райком КП(б)У послав у села агітаторів, які провели бесіди «про визволення Волочиська від петлюрівців». Газета «Вісті ВУЦВК» помістила на своїх шпальтах статтю старшого наукового співробітника АН УРСР В.Дядиченко «20-річчя ліквідації петлюрівщини». Уряди УНР та Директорії називалися у статті «підлими зрадниками — буржуазними націоналістами» і звинувачувалися у чисельних злочинах, зокрема організації єврейських погромів. «Робітники і селяни України, — висновував автор, керовані славною Комуністичною партією на чолі з Леніним-Сталіним, в тісному союзі з братнім російським народом, здобули нову велику історичну перемогу в боротьбі за справу комунізму. *Вісті ВУЦВК*. — 1940. — 22 листопада.

23 листопада (субота)

1, 8. Відбулося приєднання Румунії до «пакту трьох». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.

1, 8. Москва. ТАРС заперечив повідомлення про те, що приєднання Угорщини до «пакту трьох» було узгоджене з СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про додаткові вибори дійсних членів і членів-кореспондентів Академії наук СРСР». Містився дозвіл АН СРСР провести в лютому 1941 р. вибори 10 дійсних членів Академії наук (по відділенню хімічних наук — 6, по Відділенню геолого-географічних наук — 4) і 40 членів-кореспондентів Академії наук СРСР по інших відділеннях і спеціальностях. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 31. — Ст.772.

3.УРСР. За повідомленням Управління трудових резервів в Україні в основному закінчено призов молоді в ремісничі і залізничні училища та школи ФЗН. На 23 листопада в усіх областях і районах республіки призовні комісії закінчили роботу. 12 областей в тому числі Київська, Харківська, Дніпропетровська і Запорізька, завершили призов ще 22 листопада. Зазначалося, що призов пройшов успішно, з великим піднесення серед молоді. Заяв від добровольців надійшло близько 350 тис., тобто по 3 заяви на одне місце. Наступні призови молоді відбудуться в липні і вересні 1941 р. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 24 листопада.

25 листопада (понеділок)

1, 2. Москва. НКВС СРСР видано наказ про паспортизацію Чернівецької та Ізмаїльської областей. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.434.

1, 8. Москва. Оприлюднено відповідь радянського уряду Німеччині з приводу можливого приєднання СРСР до «пакту трьох». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина,

Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.

1, 8. Софія. 25-26 листопада відбувся візит генерального секретаря НКЗС А.Соболева до Болгарії з пропозицією про укладення пакту про взаємодопомогу. Він зустрівся по черзі з прем'єр-міністром Б.Філовим і царем Борисом та ознайомив їх з радянськими пропозиціями, які було викладено в 12 пунктах. СРСР пропонував Болгарії тісне співробітництво, допомогу, в тому числі і воєнну, а також підтримку «у здійсненні її національних устремління не лише у Західній але й у Східній Фракції». В свою чергу Болгарія мала надати допомогу СРСР у разі виникнення реальної загрози його інтересам на Чорному морі чи у районі проток. Особливо обговорювалося, що цей пакт ніяким чином не зачіпатиме внутрішнього режиму, суверенитету і незалежності Болгарії. 12 пункт радянських пропозицій проголошував, що «у разі укладення пакту з СРСР відпадають заперечення проти приєднання Болгарії до відомого пакту трьох держав. Уповні вірогідно, що і Радянський Союз у цьому разі приєднається до Трійчатого пакту». *«Вторая мировая война. 1940 год: дискуссионные и неразработанные проблемы» (Материалы круглого стола) // Славяноведение. — 2001. — №6. — С. 10; 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.*

26 листопада (вівторок)

4. Київ. Раднарком УРСР постановив увічнити пам'ять про народного артиста Союзу РСР П.К.Саксаганського: спорудити на могилі актора надгробний пам'ятник з його бюстом; на будинку по вулиці Жаданівського і на дачі в районі Мишоловки, де жив великий український артист, встановити меморіальні дошки. Дружині П.К.Саксаганського Ніні Митрофанівні Тобілевич призначити пожиттєву персональну пенсію республіканського значення у розмірі 500 крб. на місяць і закріпити за сім'єю П.К.Саксаганського у вічне користування квартиру і дачу де жив Панас Карпович. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 27 листопада.

3. Київ. До міста прибув перший і другий ешелони, відповідно 540 і 1400 підлітків, призваних у районах області для навчання у ремісничих, залізничних училищах і школах ФЗН. На урочисто убраному вокзалі під звуки оркестру їх урочисто зустрічали представники партійних, комсомольських і радянських організацій. Після мітингу молодь на автобусах розвезли по гуртожитках. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 27 листопада.

1, 4. Москва. Оргбюро ЦК ВКП(б) видано постанову «Про літературну критику і бібліографію». Констатувалося «вкрай запущений стан» літературної критики і бібліографії, пропонувалася система заходів для по-

долання такої ситуації. Серед них — ліквідувати секцію критиків при Союзі письменників, припинити видання журналу «Литературный критик», зобов'язати редакції літературно-художніх журналів «Красная новь», «Октябрь», «Новый мир», «Знамя», «Звезда», «Литературный современник» створити в журналах постійні відділи критики і бібліографії; зобов'язати редакції центральних і республіканських газет організувати на своїх шпальгах відділи критики і бібліографії; запропонувати республіканським, крайовим та обласним газетам регулярно друкувати рекомендовані списки книг і статті про найбільш важливі літературні твори та ін. *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов. — М., 2002. — С.462-465.*

4. Київ. Президія Верховної Ради УРСР видала Указ «Про нагородження письменниці Ольги Кобилянської Грамотою Президії Верховної Ради УРСР». *Комуніст. — 1940. — 27 листопада.*

27 листопада (середа)

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про зміну порядку прийому учнів у колгоспні сільськогосподарські технікуми». Ухвалено скасувати існуючий порядок прийому учнів у колгоспні сільськогосподарські технікуми за відрядженням районних організацій; дозволити вільний прийом учнів з числа колгоспників, робітників і службовців радгоспів, МТС і земельних органів, які склали конкурсні іспити *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.774.*

4. Харків. Центральна наукова бібліотека при університеті імені Горького відкрила виставку присвячену творчості О.Ю.Кобилянської. тут виставлені перший друкований твір письменниці «Людина», виданий у 1894 році, її книжка «Дещо про ідею жіночого руху», кілька томів львівського «Літературно-наукового вісника» за 1897-1899 рр., які виходили під редакцією І.Франка. У цих збірниках надруковано ряд творів Ольги Юліанівни. *Вісті ВУЦВК. — 1940. — 29 листопада.*

4, 7. Львів. Народився Козак Богдан Миколайович — український актор і режисер, нар. артист УРСР (1988). З 1963 р. працює у Львівському українському драматичному театрі ім. М.Заньковецької. Найбільш помітними ролями у творчому наробку митця стали: Водний («Наталка Полтавка» Котляревського, Задорожний («Украдене щастя» Франка), Іван («Суєта» Карпенко-Карого), Петро I («Полуботок» Буревія), Тарелкін («Смерть Тарелкіна» Сухого-Кобиліна), Ленін («Так переможемо!» Шатрова), та ін. На сцені театру здійснив постановку ряду вистав. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.304-305.*

28 листопада (четвер)

1. Київ. 28-30 відбувся пленум ЦК КП(б)У. Делегати обговорили питання «Про роботу Львівського та Рівненського обкомів КП(б)У», «Про керівництво роботою промисловості Дніпропетровським і Харківським горкомами КП(б)У». Пленум заслухав також інформації обкомів партії та голів виконкомів областних рад Полтавської, Харківської, Кіровоградської, Волинської, Одеської, Миколаївської і Запорізької областей про хід робіт по вивозу буряка, збору соняшника, кукурудзи, хлопка та про виконання плану комплектування тваринницьких ферм. Особли місце на пленумі було відведено питання росту парторганізацій у західних областях і надсилання туди партійних кадрів. Як звітував на пленумі секретар Рівненського обкому партії В.А.Бегма (був відряджений з Київського обкому партії), упродовж року парторганізація Рівненщини зросла майже у десять разів (з 400 до 3969 осіб), і абсолютну більшість з ній склали комуністи, які прибули з Великої України (3169 осіб). Начальник відділу кадрів ЦК КП(б)У М.Співак повідомив про підготовку 40 тис. партпрацівників для відправки до західних областей України, Акерманської, Чернівецької областей, а також до Молдавії. *Комуніст. — 1940 р. — 3 грудня; Коммунистическая партия Украины в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. В 2-х тт. Т.1 1918-1941. Издательство Политической литературы Украины, К., 1976. — С.999-1010; Гриневич В.А., Даниленко В.М., Кульчицький С.В., Лисенко О.Е. Україна і Росія в історичний ретроспективі: Радянський проект для України. — К.: Наукова думка, 2004. — С. 151.*

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про антидержавну практику подвійного фінансового планування в Наркомморфлоті». Повідомлялося про встановлену перевіркою Народного комісаріату державного контролю СРСР практику подвійного планування фінансів у Наркоматі морського флоту, спрямовану на одержання додаткових дотацій з державного бюджету, а також факти порушення відповідальними працівниками фінансової дисципліни; ухвалено оголосити догану народному комісару морського флоту Дукельському «за допущену антидержавну практику подвійного фінансового планування, що призвела до обдурювання держави і до одержання зайвої дотації»; повідомлялося про усунення з посад та притягнення до судової відповідальності безпосередніх винуватців. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.776.*

9. Київ. Відбулася зустріч робітників електростанцій міста з grosмейстером А.Лілієнталем (Москва). Були присутні біля 150 чоловік. Grosмейстер прочитав лекцію про підсумки всесоюзного шахового чемпіонату і дав сеанс одночасної гри в шахи на 30 дошках. 28 партій Лілієнталь виграв і дві — закінчилися внічию. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 30 листопада.

29 листопада (п'ятниця)

1, 8. Відбулися штабні навчання у генштабі суходільних військ Німеччини під керівництвом генерала Паулюса. Тема навчання — майбутня операція проти СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гуса-ченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Миха-лева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный ре-дактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.328.

2. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про впорядкування обліку і торгівлі мисливськими і гладкоствольними рушницями». Визначався по-рядок продажу мисливської зброї окремим особам за пред'явленням ми-сливських квитків, а підприємствам і установам — за письмовим зверненням керівництва; наводився перелік організацій, що їм надавалося право видачі мисливських квитків: Всесоюзний комітет у справах фізич-ної культури і спорту при РНК СРСР; Всеармійське військово-ми-сливське товариство; Наркомзаг; встановлювався порядок обов'язкової реєстрації мисливської зброї; ступінь покарання за відмову від реєстра-ції — 300 руб. у разі первісного та конфіскація зброї у випадку повторного порушення. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 31. — Ст.777.

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про заходи по поширенню промислового відгодування худоби». Констатувався незадовільний стан справ з вигодовуванням худоби, що спрямовується на забій: у 1939 р. надійшло по заготовках 1 600 тис. голів великої рогатої худоби нижче се-редньої вгодованості. Містилися вказівка Наркомату м'ясо-молочної промисловості СРСР і Наркомату харчової промисловості СРСР вжити заходів для збільшення відгодування великої рогатої худоби на базі від-ходів спиртової і цукрової промисловості; зобов'язання Наркомату м'ясо-молочної промисловості СРСР довести кількість молодняку ве-ликої рогатої худоби на дорощування у 1940 р. до 400 тис. голів, у 1941 р. — до 500 тис. голів, у 1942 р. — до 600 тис. голів; ягнят і валушків у 1940 р. — до 350 тис. голів, у 1941 р. — до 400 тис. голів, у 1942 р. — до 500 тис. голів. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 31. — Ст.802.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про тарифи за викори-стання радіомовних передавачів Наркомзв'язку різними організаціями і установами». Ухвалено запровадити з 1 січня 1941 р. такі тарифи: за ви-користання передавачів потужністю 1 квт — 45 руб. на годину; від 2 до 5 квт — 72 руб.; від 10 до 40 квт — 116 руб.; від 50 до 150 квт — 205 руб.; від 500 квт — 586 руб. на годину. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 31. — Ст.778.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про прогресивно-преміальну систему оплати праці помічників майстрів бавовняної промисловості». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 31. — Ст.779.

30 листопада (субота)

1. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про встановлення військових звань для рядового і молодшого начальницького складу Військово-морського флоту». Ухвалено встановити для рядового і молодшого начальницького складу ВМФ наступні військові звання: для рядового складу кораблів, частин флоту, берегової оборони і авіації — червонофлотець, старший червонофлотець; сухопутних частин — червоноармієць, єфрейтор; для молодшого начальницького складу кораблів і частин флоту: старшина 2-ої статі, старшина 1-ої статі, головний старшина, мічман; берегової оборони, авіації і сухопутних частин: молодший сержант, сержант, старший сержант, старшина; встановлювалися зміни у форму одягу рядового і молодшого начальницького складу. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 32. — Ст.805.

8. Москва. РНК СРСР затвердив договір про торгівлю і мореплавство між СРСР і королівством Угорщиною, укладений у Москві 3 вересня 1940 р. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 31. — Ст.780.

Листопад

1. 4. Москва. Опублікована постанова ЦК ВКП(б) «Про літературну критику і бібліографію». *Партийное строительство.* — 1940. — № 22. — С.62-64; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева.* — М., 1971. — С.226.

1, 2. Москва. Відповідно до постанови РНК СРСР «Про призов міської і колгоспної молоді в ремісничі училища, залізничні училища і школи фабрично-заводського навчання», Головне управління трудових резервів при РНК СРСР мало забезпечити прийом у період з 10 по 25 листопада 1940 р. 350 тис. осіб у ремісничі, залізничні училища, а також 250 тис. осіб — «з числа міської і колгоспної молоді чоловічої статі» для навчання у школах фабрично-заводського навчання. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 25. — Ст.603.

1. Київ. Політбюро ЦК КП(б)У засудило факти «неправильного ставлення до колишніх членів Комуністичної партії Польщі, прояви недовіри до них на підприємствах і в установах». Ставилося завдання кращих з них, особливо «політично перевірених», відданих радянській владі залучати до громадського життя, висувати на господарську та радянську роботу. *ЦДАГО України.* — Ф.1. — Оп. 16. — Спр. 20. — Арк.173-174.

1 грудня (неділя)

1, 8. Болгарія відмовилася від укладання пакту з СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

2 грудня (понеділок)

1. Москва. НКВС СРСР видано наказ про створення органів НКВС Чернівецької та Ізмаїльської областей. Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Реprinцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. — К., 1995. — С.434.

3 грудня (вівторок)

1. м. Городок, Кам'янець-Подільської області урочисто відкрито пам'ятник В.І.Леніну. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 4 грудня.

1. Москва. ЦК ВКП(б) прийняв постанову «Про націоналізацію промислових підприємств і установ на території Західної України і Західної Білорусії». Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.204.

5 грудня (четвер)

8. Берлін. Німецьке військове керівництво доповіло А.Гітлеру про план операції у Греції та про підготовку військових дій проти СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

6 грудня (п'ятниця)

1. СРСР. 6-10 грудня відбулися партійні конференції у військових округах СРСР. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про надання Наркомату целюлозної і паперової промисловості прав основного лісозаготувача. Соборание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.783.

8. Підписано торговельний договір між СРСР і Словаччиною. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

1. Софія. Радянський полпред в Софії А.А.Лаврищев вручив міністру закордонних справ Болгарії І.Попову ноту в якій мотиви відмови радянських пропозицій від 25 листопада 1940 р. щодо укладення пакту про взаємодопомогу між СРСР і Болгарією були визнані необґрунтованими. При цьому пропонувалося замість укладення пакту про взаємну допомогу обмежитися наданням радянською стороною гарантії безпеки та інтересів Болгарії, що означало би звільнення останньої від військових зобов'язань. «Вторая мировая война. 1940 год: дискуссионные и неразработанные проблемы» (Материалы круглого стола» // Славяноведение. — 2001. — №6. — С.10.

3. Кам'янець-Подільський. В Новоушицькому районі швидкісними методами колгоспники прокладена 10-кілометрова траса між селами Струга і Калюс. На 10 днів раніше строку здали в експлуатацію 10,3 км нової шосейної дороги колгоспники Виньківецького і Солобківецького районів. В будівництві цієї дороги активну участь брали понад 2000 колгоспниць. Трасу Стара Ушиця — Кам'янець-Подільськ довжиною в 51 км будували 300 колгоспів області. Виконано 0,5 млн. кубометрів земляних робіт. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 7 грудня.

7 грудня (субота)

1. Президія Верховної Ради СРСР затвердила подання Президії Верховної Ради УРСР про перенесення центру Акерманської області Української РСР з м. Акермана в м. Ізмаїл і перейменування Акерманської області в Ізмаїльську. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 8 грудня.

1. Берлін. Німецьке Верховне командування розглянуло серед варіантів основного напрямку нападу Німеччини на СРСР південний напрямок (Україна), що його було запропоновано в оперативній розробці генерала фон Зоденштерна. Цей план не знайшов підтримки головним чином через те, що Південний театр воєнних дій обмежений Карпатами та Прип'ятськими болотами, мав малу оперативну місткість. Стан комунікацій в Угорщині і Румунії не дозволяв здійснювати своєчасно зосередження достатньо потужного угруповання і раптового вторгнення у межі СРСР, а також забезпечити його всім необхідним. До цього ж викликав занепокоєння ненадійний балканський тил, а також необхідність долати у ході наступу багаточисельних річок, що протікали у цьому районі з північного заходу на південний схід. Кокошин А.А. Армия и политика. Советская военно-политическая и военно-стратегическая мыслью М., 1995 С.128; Филиппи А. Припятская проблема. — Пер. с немецкого. — М., Воениздат, 1959. — С.40-41.

4, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про звільнення від плати за навчання учнів інвалідів-пенсіонерів і їх дітей та вихованців дитячих будинків». Ухвалено звільнити від плати за навчання в усіх середніх і вищих учбових закладах інвалідів-пенсіонерів і їх дітей у тому разі, якщо одержувана ними пенсія є для них єдиним джерелом існування, а також учнів інвалідів (сліпих, глухонімих та ін.); зберегти для вихованців дитячих будинків і дітей, що перебувають на патронаті, безплатне навчання у технікумах і 8-10 класах середніх шкіл. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.785.*

1, 7. Румунія. Ю.Русов написав листа В.Петріву про зміни в керівництві українською еміграцією в Румунії та про настрої різних поколінь українського громадянства. «На протязі останніх 50 років, — писав Русов, — на формацію окремих поколінь (людина формується головним чином між 14-21 роками) мали впливати народницькі ідеї 1870-их років — це наше найстаріше покоління, до якого належила і моя мати; потім слідують демоліберальні ідеї, в яких зросло і формувалося наше покоління, що мало в часи революції 1917 року понад 35 років; кінець XIX-го віку і початок XX —го визначається впливом демо-соціалістичних ідей, з якими генерації, що мають нині коло 69 років, вступили в революцію 1905-1906 року і в час революції 1917 року (маючи 28-35 років) будували державу, стоячи на ґрунті соціальних, соціалістичних ідей. Молодша за цю генерація (що має нині 42-49 років) формувалася перед війною і в час війни і революції понесла найбільші втрати. По моїм спостереженням ці є під Советами непримиримими, хоч і сильно приборкані і понижені як вороги совітського режиму. Є серед них і переконані «старі комуністи». Цікавою є слідуєча генерація, яка почасти активно, почасти пасивно винесла війну і революцію. Це ті, що мають нині літ 35: на еміграції — це переважно аполітична генерація, яка більше цікавиться кар'єрою, наукою, власним забезпеченням. В совітах це є переважно «пропаща» генерація, яка не здібна до праці, повна сумбурних ідей ленінізму і яку слід вважати пробільшовицькою. Слідуєча група — це ті, що мають нині плюс мінус 28 років. Тут це та молодь, що складає кадри революційних націоналістів («на 105%»), а там досить завзятих більшовиків. Пригадаємо, що в часи війни і революції це були діти до 10-ти років, які стали формуватися вже в нових умовах і тут і там. Ця генерація найлегше сприйняла готові формули, з одного боку, націоналістичні, з другого — комуністичні, і сама мало думає, мало працює, швидчи йде за тою чи другою течією. У нас це виявляється у сліпій безкритичній дисципліні, доведеної до глупости... Дуже цікавою є генерація, що має нині 21, 22,... до 28-ми років. Це є думуюча і дуже свідомо генерація, настроєна державницьки. На еміграції — це є хлопці приблизно віку мого сина і трохи старші. Їх не приваблює галасливі гасла. Вони бачуть хиби проводу, їх цікавить не націоналізм сам по собі, а Держава. Цікаво, що за моїми спостереженнями над совітськими хлопцями цього віку вони є вороги ко-

муністичного ладу в Україні, ненавидять Москву у всіх її виявах і, незважаючи на дресуру з самого дитинства, є антикомуністи!» Попавши у європейські умови життя, вони у протилежність двом попереднім генераціям стараються якнайшвидше ознайомитися з новими незаниманим життям, прагнуть знайти працю і добре працюють, совітський строй згадують з жахом і дуже до діла указують його хиби. Дуже добре розуміють, що головне це є вороже і чуже (Московське) панування на Україні. Твердо вірять у створення української держави і у безпощадний реванш Москві.

Ю. Русов, розповів, що йому як голові нового Комітету час від часу давали для улаштування на працю нових утікачів з України. Бессарабців та буковинців він не вважав «цікавим елементом», бо вони, на думку Русова, «не могли зрозуміти чого це т.зв. «наші» забирають у них майно, арештовують навіть тих, що їм співчували, вивозять кудись і всячески удручають». Значно цікавішим здавалися Русову утікачі з Наддніпрянщини, які добре знають на власній шкірі «наших», знають від чого і від кого тікають і яким пояснювати зло Москви не треба. Русов розповів про одного такого утікача — хлопця 22 років, який мав 8 класів «десятирічки», був «розвиненим і здібним, говорив доброю українською мовою. Він утік свідомо, бо «бачив як ми звільняли Галичину, де в сто раз краще як у нас». Він накинувся на книжки і по-перше попросив Євангеліє: «Бо у нас про те не вільно навіть говорити», потім повний «Кобзар» Шевченка: «Бо у нас сильно цензурований навіть «Заповіт». Наддніпрянець «проковтнув» всі Квартальники Вісника: «... от кола кого ми би всі з'єдналися. «Є багато слів і виразів, — казав він, — які я не знаю і не розумію, але головна думка це ж те, про що я думав і дома і тут у в'язниці». «Цікаво, що 105% буковинців, — відзначив Русов, — читали Донцова з примусу по кілька сторінок обов'язково (!) на тиждень і ні черта не зрозуміли, або зрозуміли все догори ногами». Дописувач розповів у листі як Наддніпрянець вступив у спір з одним тутешнім хлопцем-більшевізаном і дуже здивувався, що «єсть тут такі дурні, що не знають, що там робиться, ще мене беруться учить; та нас там цьому вчать 20 літ і ми віримо, хоч і не знаємо, як тут у вас живуть, а він мені каже, що в Світах Україна і всі народи свободні! Каже, що нас німець буде визискувати, а то не знає, що там народ просто виморюють, я ж знаю, який є голод, а йому добре тут говорити: все має і одягу, і їжі, і свободу, а каже що Світи на Україні рис розводять; а ми не то рису і хліба такого, як тут у тюрмі дають не бачимо. Він мені каже, що Україна може жити лише у Союзі, а не знає того, що там нас українців зводять до якогось племені мужиків, учать, що наша мова це другорядна, що культура є лише всесоюзна, що є лише одно Советское Атечество»... Каже, що світи мусять зброїтися, бо кругом вороги тому і нема одягу, їжі; та ж всі зброються, але мають і зброю... і люди не голодають»... *Українська політична еміграція 1919-1945: Документи і матеріали*. — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.632-633.

8 грудня (неділя)

1, 8. Москва. ЦК ВКП(б) і РНК СРСР видали постанову «Про відповідальність наркомів, директорів підприємств і начальників залізниць за виконання замовлень і перевезення вантажів для авіаційної промисловості». 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

6. Київ. Відділом карного розшуку київської міліції затримано зграю злодіїв, які протягом довгого часу орудували в місті. Арештовано М.Зайцева, О.Ткаченка, А.Веремейчика та І.Науменка. Вони роздягали вночі перехожих, викрадали білизну з горищ, робили крадіжки у трамваях. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 9 грудня.

10 грудня (вівторок)

1, 4. Москва. Відбулося засідання Президії АН СРСР. Учасники обговорили питання про організацію роботи у царині критики і бібліографії. З доповідями виступили академіки О.Ю.Шмідт, А.М.Деборин. Ухвалено постанову «Про заходи з організації у системі АН СРСР робіт у царині критики і бібліографії». Историк-марксист. — 1941. — Т.1. — С.152; 50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.226.

3. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про організацію рибальських артілей в Ізмайльській області УРСР». Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 31. — Ст.789.

6. Київ. Київське міське управління народно-господарського обліку склало паспорт міста Києва. За кількістю населення Київ обіймає третє місце в СРСР — 846 724 осіб, при чому жінок на 53 968 більше за чоловіків. Промисловість порівняно з 1913 р. зросла у 18 разів. На промислових і транспортних підприємства працює 232 тис. робітників і 8875 інженерів. У столиці 172 загальноосвітні школи і 20 вищих навчальних закладів. Видаються 64 газети з загальним тиражем понад 2 млн. прим. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 11 грудня.

11 грудня (середа)

1, 4. Київ. 11-13 грудня в Інституті історії АН УРСР відбулася наукова сесія, присвячена історії іноземної інтервенції і громадянської війни в Україні. У роботі сесії брали участь працівники АН БРСР, філіалу ІМЕЛ, ЦАУ УРСР, Одеського університету. Вісті АН УРСР. — 1940. — № 10. — С.76; 50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева. — М., 1971. — С.226.

3, 6. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про тривалість робочого дня для медичних працівників». Ухвалено скасувати, як неправильні, накази народного комісара охорони здоров'я СРСР від 27 червня 1940 р. і від 1 липня 1940 р. і видану в розвиток цих наказів інструкцію Народного комісара охорони здоров'я СРСР від 6 липня 1940 р. про збільшення тривалості робочого дня медичних працівників; встановити для різних категорій лікарів, середнього і молодшого медичного персоналу таку тривалість робочого дня: 8-ми годинний робочий день: середній медичний персонал санаторіїв загального типу, будинків відпочинку, молодший медичний, адміністративно-господарський і обслуговуючий персонал лікувальних, лікувально-профілактичних, санітарно-епідеміологічних, науково-дослідних установ; обслуговуючий і конторський персонал аптек, зубні техніки, рентгенологи, санітарні лікарі, інспектори; 7-ми годинний робочий день: лікарі санаторіїв загального типу і будинків відпочинку; лаборанти, масажистки, медичні сестри електро-водо-світлолікувальних кабінетів, середній медичний персонал ясел, пралі грязелікарень, фармацевтичний персонал аптек та ін.; 6,5 годинний робочий день: лікарі, середній медичний персонал лікарень, родильних будинків, клінік, спеціалізованих санаторіїв, амбулаторно-поліклінічних установ, лікувальних, фельдшерських, акушерських і сестринських загальних і спеціалізованих кабінетів та ін.; 5,5 годинний робочий день: лікарі поліклінік, відділень, кабінетів, зайняті виключно амбулаторним прийомом хворих, лікарі стоматологи, зубні техніки, логопеди і фонопеди та ін. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик. — 1940. — № 32. — Ст.806.*

1. Київський обласний суд розглянув справу Семена Дзікунського — одного з організаторів антирадянського збройного формування Куровського-Дзікунського, що діяло за часів громадянської війни в Україні. У числі висунутих йому звинувачень була також організація єврейського погрому у Тетієві, під час якого загинуло до 4 тис. осіб. Дзікунського засуджено до розстрілу з конфіскацією належного йому майна. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 12 грудня.

12 грудня (четвер)

4. Одеса. В будинку культури села Біляївка відкрився філіал Одеської державної філармонії. На відкритті філіалу були присутні 300 колгоспників і представники місцевої інтелігенції. Відбувся великий концерт. Оркестр виконав твори російських, українських, білоруських композиторів, написані на теми народних пісень. Найближчим часом філіали Одеської державної філармонії відкриються в Первомайському і Балтському районах. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 13 грудня.

4. м. Калуш Івано-Франківська обл. Науковий співробітник відділу палеозоології зоологічного інституту Академії наук УРСР Бурчак-Абрамович знайшов у покладах рельєфний відбиток пера птиці, яка жила у нижньотретичному періоді — понад 6 млн. років до н.е. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 13 грудня.

6, 9. Львів. 16 лижних станцій, 5 добре устаткованих ковзанок одержали до зимового спорту спортсмени міста. Спортивними організаціями і окремими фізкультурниками закуплено більше 10 тис. пар лиж, велику кількість ковзанів. При спорткомбінаті, на реконструкцію і добудування якого витрачено більше 100 тис. карбованців, устаткована лижна станція з 50-метровим трампліном і 25-метровий зимовий закритий басейн. Вісті ВУЦВК. — 1940. — 13 грудня.

13 грудня (п'ятниця)

1. Видано наказ про підготовку операції «Марита» (план вторгнення німецьких військ у Грецію). 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про передплату газет і журналів установами і підприємствами». Констатувалася як негатив практика передплати установами і організаціями великої кількості періодичних видань для безоплатної роздачі працівникам: Наркоматом вугільної промисловості передплачувалося 429 журналів і 554 газети; наркоматом середнього машинобудування — відповідно 128 і 129, наркоматом легкої промисловості — 145 і 255; наводилися приклади зловживань з безкоштовним отриманням преси керівниками установ: директор фабрики імені Калініна Наркомтекстилю отримував безкоштовно 27 газет і журналів, у тому числі «Огонек», «Новый мир», «Красная новь»; інженер цієї ж фабрики — 13; на фабриці «Красная роза» Наркомтекстилю 25 примірників газети «Легкая индустрия» безкоштовно роздавалися начальникам цехів і відділів фабрики; містилося зобов'язання народним комісаріатам союзних республік, керівникам відповідних установ припинити подібну практику як таку, що суперечить постанову РНК СРСР від 25 грудня 1937 р. «Про заборону підприємствам і установам передплати газет і журналів для безплатної роздачі робітникам і службовцям». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 32. — Ст.809.

15 грудня (неділя)

1. Західна Україна. Відбулися вибори в місцеві ради депутатів трудящих. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.434.

1, 7. Варшава. Ю.Липа написав листа М.Антоновичу в якому дав оцінку книги останнього з історії України та охарактеризував українське суспільно-політичне життя в Польському генерал-губернаторстві. «Нині скінчив читати Вашу популярну «Історію України». — Писав Липа. — Треба Вас привітати якнайсердечніше з появою її. Зрештою, не тільки Вас,

але й українських істориків. Вишліфована, легко написана — майже прозора — є вона вислідом не тільки Вашої праці, але й праці поколінь істориків. Давав я її читати й Биковському, — що теж втішився нею. Перше що вразило його (та й мене), — це повний абсолютизм історичний українського духа. Читаючи Вашу історію, не відчувається жадного комплексу нижчості. Ви взяли тон стриманий, скромний нараз, але певний себе. Він не непокоїть, як непокоїть нараз бомбастичні тиради інтернаціоналізму, — але дає більше почуття власної гідності... *Українська політична еміграція 1919 — 1945: Документи і матеріали.* — К.: Парламентське вид-во, 2008. — С.634-635.

17 грудня (вівторок)

1. Відбувся з'їзд Компартії Латвії. 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина.* / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

18 грудня (середа)

1. Берлін. Гітлер затвердив директиву № 21 по веденню війни проти СРСР — «Операція Барбаросса». 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина.* / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

4. Київ. Народився Коваленко Георгій Федорович — український мистецтвознавець, доктор мистецтвознавства (1995). З 1976 р. працює в Державному інституті мистецтвознавства (Москва). Автор монографій: «Художник театру Данило Лідер» (1980), «Олександра Екстер» (1993), статті з проблем театру та образотворчого мистецтва. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.).* — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.301.

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про покладання державного контролю над художнім радіомовленням на органи Головліту». *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 32. — Ст.811.

20 грудня (п'ятниця)

1. Москва. Політбюро ЦК ВКП(б) видана постанова «Про порядок присудження сталінських премій з науки, мистецтва і літератури». 1941 год. В 2-х книгах. *Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов,*

В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

4. Москва. РНК СРСР видав постанову «Про присудження Сталінських премій з науки, мистецтва і літератури». Ухвалено відкласти прийняття рішень по Сталінських преміях з науки і мистецтва; у зміну встановленого порядку присудити премії не лише за 1940 р., а за досягнення останніх шести років, починаючи з 1935 р.; збільшити у 1940 р. кількість премій. *Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических республик.* — 1940. — № 32. — Ст.812.

1, 4. Москва. Оргбюро ЦК ВКП(б) видано постанову «Про літературну критику і бібліографію». Констатувалося «вкрай запущений стан» літературної критики і бібліографії, пропонувалася система заходів для подолання такої ситуації. Серед них — ліквідувати секцію критиків при Союзі письменників, припинити видання журналу «Литературный критик», зобов'язати редакції літературно-художніх журналів «Красная новь», «Октябрь», «Новый мир», «Знамя», «Звезда», «Литературный современник» створити в журналах постійні відділи критики і бібліографії; зобов'язати редакції центральних і республіканських газет організувати на своїх шпальтах відділи критики і бібліографії; запропонувати республіканським, крайовим та обласним газетам регулярно друкувати рекомендовані списки книг і статті про найбільш важливі літературні твори та ін. *Власть и художественная интеллигенция. Документы ЦК РКП(б) — ВКП(б), ВЧК-ОГПУ-НКВД о культурной политике. 1917-1953 гг. / Под редакцией академика А.Н.Яковлева; сост. А.Артизов, О.Наумов.* — М., 2002. — С.462-465.

4. Москва. У музеї західного мистецтва відкрито виставку «Образотворче мистецтво західних областей Української РСР і народна творчість гуцулів». *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.434.

21 грудня (субота)

4. Київ. РНК УРСР видав постанову про організацію державних заповідників «Чернагора» та «Горгани» в Станіславській області. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.434.

23 грудня (понеділок)

1. Москва. 23-31 грудня відбулася нарада вищого командного складу РСЧА під керівництвом наркома оборони СРСР С.Тимошенка. 1941 год. В 2-х книгах. Составители: Л.Е.Решин, Л.А.Безыменский, В.К.Виноградов, Д.Д.Воробьев, Ю.А.Горьков, В.П.Гусаченко, Л.А.Двойных, А.В.Коротков, В.А.Лебедев, С.А.Мельчин, В.М.Михалева, О.В.Наумов, В.Л.Пещерский, Л.А.Роговая, В.Ю.Рыжков, Ю.Н.Семин, А.И.Сивец, И.В.Сазонкина, Ю.И.Стрижков, Е.А.Тюрина. / Научный редактор В.П.Наумов. Книга первая. — М., 1998. — С.431.

26 грудня (четвер)

4. Новоград-Волинський (Житомирської обл.). Народився Коломієць Володимир Євпатійович — український архітектор. До числа побудованих за його проектом споруд належать: ресторан «Дубки» (1970), філіал Центрального музею В.І.Леніна (1978-1982, тепер культурний центр «Український дім»), готель «Турист» (1984), бібліотека НАН України, тепер Національна бібліотека ім. В.Вернадського (1988), житловий масив Троєщина (1980-1985), житловий будинок на Хрещатику №4 (1984-1985), спортивно-оздоровчий комплекс на проспекті В.Вернадського №28 (1995-1996), всі в Києві і у співавторстві. Лауреат Державної премії УРСР ім. Т.Г.Шевченка (1985). *Мистецтво України: Біографічний довідник* / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.311.

31 грудня (вівторок)

1. Москва. РНК СРСР і ЦК ВКП(б) видали постанову про додаткову оплату праці колгоспників за підвищення урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тваринництва по Українській РСР. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.434; *Нарис історії КПУ. Вид. 4-те доп.* — К., 1977. — С. 482.

1. Управління пропаганди ЦК ВКП(б) відмовило у проханні ЦК КП(Б)У щодо випуску IV видання Повного зібрання творів В.І.Леніна українською мовою у зв'язку із нестачею вишенського паперу і відклало його до 1942 р. *Російський державний архів суспільно-політичної історії.* — Ф.17. — Оп. 125. — Спр.165. — Арк.105.

Грудень

1, 8. Фінляндія. Фінським урядом заборонено діяльність Товариства миру і дружби з СРСР; до грудня 1940 р. товариство об'єднувало 40 тис. осіб. *Мельтюхов М.И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941 (документы, факты, суждения).* — М., 2000. — С.173.

4. Київ. Українська наукова конференція по електрозв'язку схвалила винахід завідуючого науково-дослідною лабораторією Київської фабрики фотографічного паперу інженера Каліти і техніка Лещинського по передачі і прийманню кольорових фототелеграм. (Вже повністю розв'язано проблему передачі двохкольорових фото і успішно проходять досліди трьохкольорових.) Конференція рекомендувала Народному комісаріату зв'язку СРСР запровадити його в практичну роботу зв'язку. *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 11 грудня.

1. Київ. Видавництво дитячої літератури ЦК ЛКСМУ видало книгу Героя Радянського Союзу В.Д.Левченка «Над Хасаном». Цей автобіографічний нарис автор присвятив «українській дітворі». *Вісті ВУЦВК.* — 1940. — 9 грудня.

1940

1, 4. Москва. ЦК ВКП(б) видав постанову про підготовку і видання нового, четвертого видання Творів В.І.Леніна. *Ідейний арсенал комуністів*. — М., 1971. — С.57; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева*. — М., 1971. — С.227.

1, 4. Москва. Опубліковане повідомлення про затвердження Президією СРСР постійної музейної комісії для координування музейної роботи, яка ведеться у системі АН СРСР. До складу комісії увійшли І.Орбелі, В.Струве, О.Ярославський, І.Луппол, Ю.Франції та ін. *Вестник АН СССР*, — 1940. — № 1-2. — С.157; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева*. — М., 1971. — С.227.

1, 4. Москва. Інститут історії АН СРСР підготував підручник для 5-6-х класів середньої школи «История древнего мира» (під ред.А.В.Мішуліна) — перший підручник з загальної історії, що вийшов після постанови партії і уряду про викладання історії у середній школі. *Вестник АН СССР*, — 1940. — № 10. — С.91; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева*. — М., 1971. — С.227.

1, 4. Київ. Президія АН УРСР затвердила комісію з вивчення пролетарських організацій на території України. До складу комісії увійшли академіки А.Я.Орлов, Б.І.Чернишов, А.В.Палладін, К.Д.Покровський та ін.. *Вісті АН УРСР*. — 1940. — № 1. — С.86; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева*. — М., 1971. — С.228.

1. 6. Одеська Військова Округа. Арештовано «за антирадянські висловлювання» молодшого командира, уроженця с. Лелев Чорнобильського району Київської обл. І. Кучера. У нього в тумбочці знайшли щоденник в якому військовослужбовець критикував «клятий Радянський Союз», в якому навіть в Туркменії, «де прибуток не перебиває і половини витрат, живуть краще ніж у нас на Україні» і т. ін. «Всі ці наркоми, полковники, комбриги і увесь їхній пошт, — писав також Кучер у щоденнику, — як на диво відкормлені як кабани.» Як ствержувалося у донесенні, на слідстві Кучер показав, що антирадянські погляди склалися у нього у 1932 році «під впливом учасників антирадянської організації, що складалася з куркулів і заможних селян». Цими поглядами він ділився у своїх листах із приятелем. *Російський державний військовий архів. Ф.9. — Оп. 39. — Спр. 95. — Арк.134*.

1,4,5. Москва. Президія АН СРСР заслухала доповідь О.Ярославського про заходи щодо посилення науково-дослідної роботи з історії релігії та атеїзму. Президія доручила Інституту історії організувати вивчення архівів з історії церкви і підготувати до публікації роботи, які розкривають «реакційну роль церкви в історії народів СРСР». *Вестник АН СССР*. — 1940. — № 10. — С.89; *50 лет советской исторической науки. Хроника научной жизни 1917-1967 / Составители: А.И.Алаторцева, Г.Д.Алексеева*. — М., 1971. — С.227.

4. Луцьк. Створено обласний краєзнавчий музей. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.435.

4. Станіслав. Створено обласний краєзнавчий музей. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.435.

4. Львів. Львівському університету присвоєно ім'я Івана Франка. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.435.

4. У Львові на запрошення єврейських письменників зі Спілки Радянських Письменників України перебував радянський єврейський «письменник-орденоносець» Перец Маркиш. Після виступу, що стосувався різних тем, зокрема проблеми збільшення кількості друкованих органів у Львові єврейською мовою, він читав на їдиш розділи зі свого нового твору — «Поеми про Сталіна». *Російський державний архів суспільно-політичної історії.* — Ф.17. — Оп. 125. — Спр.68. — Арк.8-12.

4. Київ. Почалося видання республіканської газети «Радянська освіта». *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.435.

4. Дрогобич. Створено обласний краєзнавчий музей. *Верстюк В.Ф. Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* — К., 1995. — С.434.

4, 7. Київ. На кіностудії художніх фільмів знято кіноповість «Кубанці». Сценарій А.Яна та А.Маковського; режисери М.Володарський, М.Красій; оператор Ю.Вовченко; композитор П.Козицький; художник М.Симашкевич; звукооператор А.Демиденко; текст пісень В.Сосюри; в ролях: О.Антонов — Сергій Захарович Руденко; В.Івашова — Ольга Руденко; Т.Задеріхіна — Катюша Руденко; Д.Мілютенко — дід Макар; С.Шкурат — Ілля Макарович; Г.Петрова — Уляна Григоровна; Б.Безгін — Остап; С.Жайворонок — Стюпка; С.Свашенко — Федір; П.Ткаченко — Ромка; Ф.Левицький — Льонька; І.Рижов — есаул Сорока; М.Братерський — Митри; К.Владко — Фрося; Г.Гравій — Соколов; В.Уральський — командир корпусу; Д.Капка — гармоніст. *Жукова А.Є., Журов Г.В. Українське радянське кіномистецтво. 1930-1941.* — К., 1959. — С.231-232.

4, 7. Київ. На кіностудії художніх фільмів знято кіноповість «Макар Нечай» («Академіки»). Сценарій Б.Старше ва (Пхора); режисер В.Лебедєв-Шмідтгоф; оператор О.Мішурін; композитор Ю.Мейтус; художники Г.Рогочий, М.Тряскін; звукооператори Н.Мінна, О.Котова; текст пісень А.Малишка; в ролях: І.Садовський — професор Головін; В.Добровольський — Макар Нечай; В.Зайчиков — академік Адамов; В.Івашова — Галя; А.Дунайський — Опанас; Ф.Дубровський — академік Оленін; Г.Кіровський — професор Горський; Н.Алісова — Наташа Стахова; О.Максимов — аспірант Владимиров, секретар парткому. *Жукова А.Є., Журов Г.В. Українське радянське кіномистецтво. 1930-1941.* — К., 1959. — С.232.

4, 7. Одеса. На кіностудії художніх фільмів знято кіноповість «Небеса». Сценарій В.Витковича, С.Таде; режисер Ю.Тарич; оператори М.Большаков, Є.Борисович; художники В.Каплуновський, К.Урбетіс, С.Худяков; композитор В.Соловійов-Седой; звукооператор Г.Сенчилло; текст пісень М.Світлова; в ролях: С.Калінін — голова колгоспу Прокіп Іванович, Л.Карташова — Ганна Микитівна, його дружина, Н.Нікітіна — їх дочка Варя; М.Макаренко — льотчик Олександр Орешкін; А.Алексєєв — Андрон, осо авіахімовець; В.Гнатюк — Льонька, В.Малаховська — мати Льоньки, І.Чувелєв — льотчик Лапкін, К.Сорокін — Миронов, П.Аржанов — Зайцев. *Жукова А.Є., Журов Г.В. Українське радянське кіномистецтво. 1930-1941. — К., 1959. — С.232.*

1, 4, 7. Київ. На кіностудії художніх фільмів знято художньо-документальний фільм, присвячений приєднанню Західної України до УРСР. Сценарій О.П.Довженка; режисери О.Довженко, Ю.Солнцева; оператори Ю.Єсельчик, Г.Александров, М.Биков, Ю.Тамарський; художник М.Уманський; композитор Б.Лятошинський; звукооператор О.Бабій. *Жукова А.Є., Журов Г.В. Українське радянське кіномистецтво. 1930-1941. — К., 1959. — С.232.*

4, 7. Київ. На кіностудії художніх фільмів знято кіноповість «П'ятий океан» («Літаки ідуть на Схід»). Сценарій О.Спешнева, О.Філімонова; режисер І.Анненський; оператор В.Окулич; художники С.Зарицький, В.Хмельова; композитор С.Потоцький; звукооператор А.Прахов; текст пісень Я.Родіонова; у ролях: Є.Гаркуша — Саня, А.Абикосов — Леонтій Широков; І.Новосельцев — Кирилов; А.Гардер — Наташа; А.Зуєва — Дар'я Єгорівна, її мати; О.Максимов — комісар аероклубу; В.Зайчиков — начальник аероклубу; О.Шахет — Василь Тимофійович, П.Алейников — льотчик-курсант Ковтунов, Д.Капка — гітарист. *Жукова А.Є., Журов Г.В. Українське радянське кіномистецтво. 1930-1941. — К., 1959. — С.232.*

1, 4, 7. Київ. На кіностудії художніх фільмів знято художньо-документальний фільм «Радянська Буковина». Художній керівник — О.П.Довженко; режисер Ю.Солнцева; оператор — І.Шеккер *Жукова А.Є., Журов Г.В. Українське радянське кіномистецтво. 1930-1941. — К., 1959. — С.232.*

6. Згідно вибіркових обстежень виявилось, що в Одеській області з числа 506 опитаних колгоспних родин жодна не мала електрифікованої оселі. Серед 620 сімей на Запоріжжі — родині Дніпрельстану — лише 12 мало в осели електроосвітлення, а в Київській з 540 сімей — лише 6. *Історія українського селянства. Т.2. — К., 2006. — С.269.*

1. КОВО. Органи НКВС повідомили про арешт «за антирадянську діяльність» викладача історії ВКП(б) Коростенської авіашколи старшого політрука А.В.Ротшке. Йому закидалось, що той у формі різких контрреволюційних висловлювань засуджував політику партії і радянського уряду. Згідно з матеріалами звинувачення Ротшке вже з 1918 р. «став на шлях антирадянської діяльності та брав активну участь у націоналістичній організації «Просвіта». В 1929-1933 роках під час навчання в університеті він разом з із студентами Кизь, Вусатий, Анишин «розповсюджував

антирадянські вимисли про колективізацію», стверджуючи що «країна через колективізацію зайшла у глухий кут». Органи стверджували, що будиши у 1939 році мобілізованим до РСЧА, Ротшке «виявляв свої антирадянські настрої та під час перебування на фінському фронті засуджував політику радянської влади, висловлював терористичні наміри відносно керівництва, пораженьські настрої». Дружина Ротшке характеризувалася як така, що «повністю поділяла його антирадянські настрої та сама неодноразова так висловлювалась». *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.147-148.*

1, 4, 7. Одеса. На кіностудії художніх фільмів знято кіноповість «Танкер «Дербент». Сценарій О.Файнціммера за повістю Ю.Кримова; режисер О.Файнціммер; оператор С.Іванов; комбіновані зйомки Г.Айзенберга; композитор Г.Попов; художник М.Юферов; звукооператор Л.кан; у ролях: О.Красно польський — Басов, А.Горюнов — капітан танкера, К.Михайлов — старший помічник капітана Кабацький, П.Кирилов — помполіт Бредіс, В.Меркур'єв — боцман Догайло, В.Кузнецов — буфетниця Віра; К.Сорокін, Е.Геллер, П.Гофман, А.Мірошніченко — мотористи; в епізодах: В.Капелян, І.Бій-Бродський, С.Кирилов, Л.Кривицький, А.Кулаков, Л.Лариков, О.Маслюков, А.Сова, П.Шпрінгфельд, Г.Станкевич. *Жукова А.Є., Журов Г.В. Українське радянське кіномистецтво. 1930-1941. — К., 1959. — С.232.*

1940

4, 7. Софія. Пішов з життя Олексій Васильович Ганзен (народився 2 (14) лютого 1876 р. в Одесі) — російський живописець-мариніст, випускник Петербурзької Академії мистецтв (1903), автор творів «Море» (1898), «Загибель броненосця Петро-Павловськ» (1905), «Перед шквалом» (1909), «Околиці Одеси» (1916), «Місячна ніч» (1919) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.141-142.*

4, 7. Галичина. Пішов з життя Мартинович Володимир (народився 1890) — український драматург. Мав середню освіту; автор драматичних творів: «Перелесник» (1922), «Ніч під св. Андрія» (1927), історичної п'єси «Довбуш» (1926); мелодрами — «Потерчук» (1925), «Міщани» (1928); комедії — «Весілля з приданим» (1923), «Сучасна Ксантипа» (1926), «Гріх молодості» (1927), «Тестамент» (1937); водевілі — «Досиджував посагу», «Трьох до вибору», «З там того світу» (всі — 1928). *Мистецтво України: Біографічний довідник / Упорядник: А.В.Кудрицький, М.Г.Лабінський; За ред. А.В.Кудрицького. — К., 1997. — С.399.*

4, 7. Пішов з життя Іваницький Кароль Людвігович (народився 6 вересня 1870 р.) — український архітектор. У 1894 р. закінчив Львівський політехнічний інститут. До числа основних споруд, побудованих архітектором належать: будинок кадетського корпусу у Сумах (1898), житловий будинок на вул. Б.Хмельницького №32 у Києві (1912) та ін. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.270.*

4, 7. Косів (Івано-Франківська область). Пішов з життя Кошак Петро Григорович (народився 1864 р.) — український майстер кераміки. У 1897 р. закінчив Коломийську гончарну школу. Автор чисельних керамічних кахлів, плесканиць, ваз та скульптур. *Мистецтво України: Біографічний довідник / А.В. Кудрицький (ред.). — К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1997. — С.329.*

7. Пішов з життя Гарін В.М. (Жебенєв Іван Миколайович) — старший майор держбезпеки, у ЧК з 1919 р., у 1926-1929 рр. — помічник і заступник начальника ОО НКВС УРСР, пізніше обіймав відповідальні чекістські посади в Сибірському краю, на Північному Кавказі. *Шаповал Ю., Золотарьов В. Всеволод Балицький: особа, час, оточення. — К., 2002. — С.378.*

7. Пішов з життя Борін Б.Ю. — капітан держбезпеки, у ЧК з 1921 р., з жовтня 1930 р. — начальник Житомирського міськвідділу НКВС, з серпня 1933 — начальник Сумського міськвідділу НКВС, з вересня 1935 — начальник-комісар харківської школи НКВД. *Шаповал Ю., Золотарьов В. Всеволод Балицький: особа, час, оточення. — К., 2002. — С.371.*

7. Помер у таборі Броневой (Факторович) О.Й. — у ЧК з 1919 р., з квітня 1931 р. — заступник начальника ЕКУ НКВС УРСР, з травня 1933 — перший заступник начальника Харківського облвідділу НКВС, з серпня 1933 — начальник відділу кадрів НКВС УРСР. Заарештований 22 квітня 1938 р. засуджений 29 жовтня 1939 р. на п'ять років таборів. *Шаповал Ю., Золотарьов В. Всеволод Балицький: особа, час, оточення. — К., 2002. — С.372.*

7. Народився В.Трефілов — уродженець Баку (Азербайджан, пішов з життя 2001 р.), відомий фізик, автор праць з металофізики, фізики міцності та пластичності металів і тугоплавких матеріалів, заслужений діяч науки і техніки України (1994), лауреат Державної премії СРСР (1988), двічі лауреат Державної премії України, автор більш як 700 публікацій, 7 монографій і 15 патентів. *Золоті імена України. Народжені Україною. Меморіальний альманах у двох томах. — Т.2. — К., 2002. — С.632.*

1. Впродовж 1940 р.. спецоргани перманентно відзначали поширення серед військовослужбовців «нездорових висловлювань про міць німецької армії». Так, у КОВО фіксувалися розмови про те, що німецька армія краща за радянську, що техніка у німців краще, що рівень патріотизму у вермахті є досить високим, про що, мовляв, свідчать його перемоги. Кажали також і про те, що німці сильніші за СРСР, оскільки спромоглися здобути Париж, у той час як Червоній армії «і з румунами не впоратися» тощо. Боязнь частини червоноармійців і командирів з приводу переваги німецької армії знайшла прояв у поширенні поразницьких настроїв — у розмовах про те, що у разі війни — «вони нам намнуть боки». Чимало було виявлено армійськими спецорганами і прихильників гітлерівської ідеології. «Радянська система не міцна і неправильна. При даному устрої селяни і робітники піддаються знущанню. Досконала система — це націонал-соціалізм у Німеччині. При фашизмі держава збагачується, а народ живе

багато і заможню. У перспективі радянська влада буде знищена націонал-соціалістською Німеччиною», — ділився своїми думками з товаришами по службі в Північно-Кавказському ВО червоноармієць Еніс Гергард (німець за походженням, уродженець Дніпропетровської області). За інформацією спецорганів, «довкола Еніса поступово почала формуватися профашистська організація — т. зв. «середняцька партія», до якої приєднали й деякі українці — рядовий Пархоменко і молодший командир Гринь. Судячи з назви підпільної групи, прихильне ставлення до ідей націонал-соціалізму було зумовлене також антиколгоспними настроями. *Гриневич В.А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). — С.112-113; Російський державний військовий архів. — Ф.9. — Оп.39. — Спр.90. — Арк.239-240, 310.*

1. Львів. Згідно рішення Раднаркому УРСР засновано Державний польський театр, Польський театр мініатюр, відзначено 85-річчя з дня смерті А.Міцкевича, у Спілку письменників УРСР прийнято польських письменників: В.Василевську, Є.Путраменту, Т.Бой-Желенського, А.Важика, А.Рудницького. *Калакура О. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. — К.: Знання України, 2007. — С.295-296.*

1,4,7. Київ. Журнал «Літературна критика» помістив на своїх шпальтах ряд критичних матеріалів на нову повість Докії Гуменної «Вірус»: Л.Смұльсон (Л.Санов) звинуватив авторку за «викривлення образу радянської людини», а невдовзі передова цього ж часопису скваліфікувала повість як «рецидив не раз викритих нашою громадськістю брудних наклепів на радянську дійсність». *Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. У 3-х кн. Кн. 2. — Київ: Рось, 1994. С.448-449; Літературна критика. — 1940. — ч.7; ч.8-9.*

2. Впродовж року зросли повинності колгоспників, які мали доти певні переваги перед одноосібниками. Починаючи з 1940 р. в СРСР було введений погектарний принцип вирахування обов'язкових поставок з колгоспів. Частково накладання натурально-продуктових повинностей на селянські подвір'я продовжувало існувати: по шкіряній сировині — з 1940 р., по зерну (з одноосібних господарств) — з 1940 р., при цьому величина цих обов'язків неодноразово зростала. Приміром, у 1940 р. м'яса колгоспники мали здавати від 32 до 45 кг (одноосібники — до 90 кг.). *Безнин М.А., Димон Т.М. Повинности российских колхозников в 1930-1960-е годы // Отечественная история. — 2002. — № 2. — С.99.*

5. В наслідок політики радянської держави щодо релігії і церкви у Київській єпархії з 1710 парафій, що існували до 1917 р., залишилося лише 2, з 1435 священників — 3, не зберігся жоден монастир; у Винницькій, Донецькій, Кировоградській, Миколаївській, Сумській, Хмельницькій областях не залишилося жодної православної церкви, в Луганській, Полтавській, Харківській залишилося по одній. *Войналович В. Партійно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940-1960-х років: політологічний дискурс. — К.: Світогляд, 2005. — 64 с.*

1. Західна Україна. За даними НКВС УРСР, протягом жовтня 1939 – грудня 1940 рр. було викрито 96 великих і 2256 дрібних українських підпільних формувань. У 1939 р. було арештовано 734 учасники українських націоналістичних організацій, в 1940 р. – 4, 6 тис., у січні-березні 1941 р. – 2,3 тис. Крім того проводилися масові арешти серед місцевого населення, звинуваченого у пособництві «буржуазним націоналістам». За період з жовтня 1939 по грудень 1940 рр. у західних областях УРСР органами викрито 63 великих і 269 дрібних польських таємних організацій, заарештовано майже 9,9 тис. осіб, причетних до діяльності польського підпілля. *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / Упоряд. В.Даниленко, С.Кокін. – Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – С.17.*